

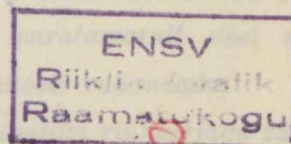
K - L.

Tallinna Malev

Kaitseliidu

Tallinna malev

1985
2-190619

K

TALLINNA MALEVA STAABI VÄLJAANNE JA KIRJASTUS.
TALLINN, 1934.

J. Zimmermanni trükitoda Tallinnas. Dühite jalq 4.

Saateks.

Käesoleva teose koostamise mõte tekkis Tallinna maleva pealikul ja juhatusel juba paari aasta eest. Juhatuse arvamus, et see peaks peale maleva 10-aastase tegevuse ülevaate käsitlema ka maleva eelkäivat Tallinna omakaitset, selle sünni ja arenemist, siis vabadussõjaaegset Eesti Kaitse Liitu, mille otsese jätkuna organiseerus 1. detsembril 1924. a. Tallinna malev praegusel kujul.

Juhatuse asus selle mõtte teostamisele maikuus (prot. 16. maist 1934. a. nr. 14/160 § 5), millal otsustas maleva ajaloolise teose materjalide kogujaks, korraldajaks ja käsikirja koostajaks paluda õpetaja-ajaloolase R. Stokeby. Maleva arenemiskäigu vaatlus ulatub tema sünnist 1. oktoobrist 1917. a.

kuni senini. Et see töö tuli teha kaunis kiiresti, ainult mõne kuu jooksul, siis tuleb paratamatult veel mõndki lugejal lahkesti vabandada.

Maleva pealiku ringkirjaga 22. maist 1934. a. nr. 445 paluti malevkondades koguda kirjutusi, pilte, mälestusi ja muud seks tarvilikku materjali ning olla abiks ajaloo koostamisel. Suvise puhkeaja, Neeruti manöövrите ettevalmistuste ja muude asjaolude tõttu hilinevus käsikirja valmimine ega jõutud raamatut välja anda 11. novembriks nagu sooviti. Käsikiri on mitmeti tunduvalt lühendatud maleva pealiku ja juhatuse poolt, et raamat ei saaks liig suur. Ta on püütud kirjutada võimalikult objektiivselt, tuges mitut liiki materjalidele. Käsikirja on keeleli-

selt silunud eesti keele õpetaja Rich. Kress.

Väljaande ilmudes võlgneb maleva juhatus tänu endisele pealikule kol. F. Pinkale, malevkondade ja eriüksuste pealikutele ja juhatustele, kaitseväe ajaloo arhiivi juhatusele, kelle lahkel vastutulekul oli võimalik han-

kida materjale; samuti Tehnil. malevkonna pealikule A. Tääkerile diagramide joonistamise eest ja paljudele teistele.

Leidku käesolev teos lahket vastu võttu mitte ainult kaitseliitlaste peres, vaid ka laiemais ringkonnis ja koolinoorsoos.

KINDRAL-MAJOR J. ROSKA.

Kaitseliidu ülem.

MAJOR R. LINTS.

Tallinna maleva pealiku k. t.

KOL. F. PINKA.

End, Tallinna maleva pealik — auliige.

A. Omakaitse.

Vene ajal.

1. Omakaitse organiseerimine ja tegevus kuni oktoobri riigipöördeni.

Eesti rahvas ei saanudki õieti veel maitsta 1917. a. revolutsioonist loodetud vabadusi, kui juba Tallinna kogunenud vene sõjaväelased ja vabrikutöölismassid hakkasid pildurdavalt mõjutama Eesti autonoomsuse arendamist, sest nad ei tunnustanud ühise Venemaa jagamist. Oma arvulise kui ka jõulise ülekaalu tõttu nad moodustasid T. S. S. nõukogust ja selle täidesaatvast komiteest organid, mis seadsid endale sihiks vallutada kõik võim ja hajutada eesti rahvuslikud organisatsioonid. Ses suhtes kohapealsed tsaristliku Vene tšinovnikud olid solidaarsed enamlastega. Juba varakult nad asusid ründama kubermangu komissari J. Poskat, ajutist kubermangu Maanõukogu ja Maavalitsust. Eesti rahvusväeosade organiseerimist püüti kõigiti takistada ja nendes distsipliini hävitada. Juba juunis jõuti eesti rahvuslike lippude mahakiskumisele kubermangu komissari tagandamiseni. Nii pidi eesti rahvas jätkama vana võitlust rahvusliku olemise eest, seekord aga hoopis kardetavama vastasega — harimatu vene massiga. Venemaa jagamatuse ideedele lisandus abitegurina üha tugevam enamlus, kes „kõigi maade tööliste“ nimel algas võitlust rahvusliku Eesti enesemääramise vastu. Enamlike partei liigete arv oli tõusnud mõne kuuga sadadest tuhandeini ja nende mürgine propaganda tegi vene väeosadest korratud karjad, kelle lähemad sihid olid vaid röövimine ja vägivaltsamine. Pealegi enamlased

hakkasid oma võimu kindlustamiseks juba aprillis organiseerima reaaljõuna punakaarti. Kogu sündmuste areng ennustas kodanikele raskeid päevi just oma riigi sõjaväemasside poolt.

Avalik korrakaitse — rahva miilits oli kõigi nende ohtude vältimiseks liig nõrk, mistõttu Tallinna kodanikud pidid enese kaitseks ise organiseeruma.

Riia langemine 21. augustil 1917. a. sakslaste kätte sundis asuma juba mingile kodanike omakaitse organiseerimisele*). Oli just viimne tugevamini kindlustatud kaitsejoon põhjas vallutatud ja seega vaenlasele avanevad tee Baltimaile.

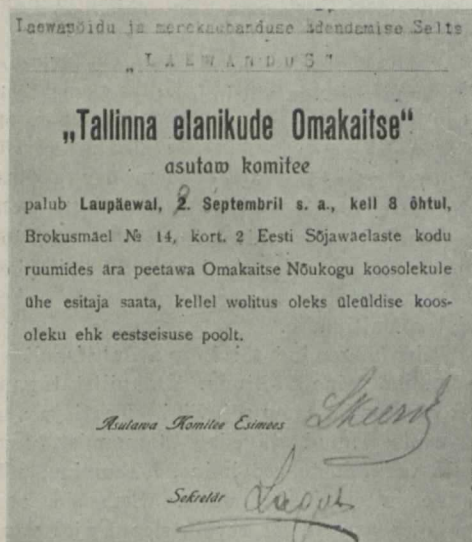
Riia langemine tõi Lõuna-Baltimaalt sõjapõgenike laine Tallinna. Paanilist taganemist alustas ka vene sõjavägi. Teati ju vene demoraliseerunud vägede taganemist, mida saatis varanduste röövimine, lõhkumine, põletamine ja elanike tapmine. Segaseid aegu kasutades asuvad ka revolutsiooni ajal vanglaist vabanenud roimarid ja muu tume ollus varastama ja röövima. Liivi kubermangus need olid juba alanud. Nii vene taganevad omad väed olid palju ohtlikumad vaenlasest. Ühesõnaga, vene vägi oli muutunud mingiks Wallensteini röövpandeks.

Samal ajal enamlased vallutasid ka Tallinna T. S. S. täidesaatva komitee. Võim oli

*) Kuni 1. veebruarini 1918. a. on kuupäevad toodud vana kalendri järgi.

peaaegu täielikult libisemas enamlaste kätte, kelle aktiivsemad massid koosnesid eesti rahva huvide vastastest venelasist ja lätlasist.

Mõned Tallinna eesti seltskonnategelased otsustasid nende hädaohude vastu asuda Tallinna kodanike organiseerimisele. Augusti lõpul peeti advokaat (Saar-) Keerdi korteris sellekohane koosolek, kus moodustati „Tallinna elanikkude Omakaitse asutav komitee“, mille esialgseiks korraldajaiks jäid L. Keerd ja Ipn. Lagus. Et organisatsiooni ei pääseks usaldamatut ollust, pidi liikmetevõtt toimuma seltside ja muude organiseeritud ettevõtete kaudu, kelle esitajaid kavatseti kutsuda 2. septembri 1917. a. õhtuks „Eesti Sõjaväelaste Kodu“ ruumidesse Brokusmäele 14—2. Mõnesuguste takistuste tõttu koosolek toimus alles 9. septembril sealsamas.

Sellele koosolekule oli kutsutud vaid tähtsamate seltside ja asutuste nagu Eesti Ajut. Maavalitsuse, linnaameti j. t. esindajad, et suuremaks koosolekuks saada nende kõlbelist toetust ja et omakaitse asutamise mõtet süvendada kindlates enamlusvastastes ringkondades. 9. septembri koosolek, omades veel informatsiooni iseloomu, tunnustas siiski ko-

danike omakaitse asutamise hädatarvilikuks ning soovitas kokku kutsuda seltside, ametiühingute j. m. esindajate üldkoosoleku organisatsiooni laiemale alusele seadmiseks.

Järgmine Omakaitse asutamise üldkoosolek määrati 18. septembriks samas „Eesti Sõjaväelaste Kodu“ ruumides Brokusmäel. Sinna kutsuti ajalehe kaudu (Pvl. 13. IX. 17) kõigi Tallinna seltskondlike asutuste, tööliste ühingute, ametiühingute, aateühingute, seltside jne. esindajad. Edasi põhjendati omakaitse asutamise tarvidust päevasündmustega. „Kui nüüd looduse poolt nii tugev kaitseliin Riia all, mida pealegi kaks aastat kõigi abinõudega ja sõjamoonaaga varustati, läbi murti, siis ei ole põrmugi kindlustust, et vaenulised väed edasi ei tungi ja Tallinna ka Riia saatust ei taba, et linnaelanikke metsikud röövsalgad tapma ja rüüstama ei tule. Sellepärast on iga arusaaja inimese kohus mõelda, aru pida ja abinõusid otsida, kuidas oma perekonda, iseennast ja rahulisi elanikke hirmsa saatuse eest hoida ja mitte abitult röövlite tapariistade alla jätta... Sellest kõigist järeldades jääb ainult üle oma abi peale toetada, see on: linnaelanikkude enese kaitse korraldus luua.“

Põhja-Eesti oli juba oma kulul saanud tunda sõdurite röövimisi Dankovski ja Mazalski polkude ümberpaigutamise puhul. Tallinnas tegid vägivalla teod kodanike õise liikumise ja julgeolu hoopis võimatuks. Miilits nende takistamiseks oli nõrk, ometi registree- ris ta neid, mis põhjustasid kaebusi kui kubernangu komissari nii T. S. S. nõukogu ees ja ka ajalehis. Vastutustundeta nõukogu pidas seda eneselegi piinlikuks, eelkõige aga enamlusvastaseks propaganda materjaliks. Ta soovitas miilitsameestele ettekirjutusega keelata röövjuhtumite kohta protokollide koostamist, et asi kokkuleppe teel lahendada!

Liivimaal vene taganevad väed olid riisunud ja tapnud rahulikke elanikke õige laialistel aladel ning muutnud mõisu ja küli varemeiks.

Niisiis, vene sõdurite aplad massid, kriminaalse kalduvusega ollus ja võimuhaarav enamlus sundisid Tallinnas kodanikke vaata-

mata rahvusele ühinema omakaitse korraldamiseks.

Enne 18. septembri koosolekut Joh. Pitka ja kaupmees Ed. Saarepera töötasid välja omakaitse põhikirja kavandi, mis võeti 18. septembri koosolekul ka vastu.

18. septembriks oli lõunud omakaitse tarvidus seltskonnas juba nii läbi, et koosolekul olid esindatud 76 organisatsiooni ja asutust. Juhatajaks valiti kaupmees Ed. Saarepera ja protokollijaks Peeter Parikas. Ka seal tunnistati (3 häälega vastu) omakaitse organiseerimine tarvilikuks.

See koosolek andis omakaitsele varem väljatöötatud ja Peeter Suure merekindluse komandandi Leskovi poolt heakskiidetud põhimõtete alusel kindla kuju. Koosolekul viibijad tunnistasid end „Tallinna elanikkude omakaitse nõukoguks“, kuhu võisid esindamata ühingud veel saata oma saadikuid. Nõukogu valis 9-liikmelise juhatusse või „Täidesaatva komitee“, nagu ses revolutsiooni meeleolus nimetati seda. Täidesaatvasse komiteesse kuulus 4 eestlast:

- 1) Tall. T. ja S. S. nõuk. liige Viktor Kraut;
- 2) kaupmees Eduard Saarepera;
- 3) Tall. äriteenijate ametiühisuse esimees Alfred Rossmann;
- 4) Laevasõidu edendamise seltsi „Laevanduse“ esimees, kaugesõidu kapten Johan Pitka;

2 venelast:

- 1) kaupmees Nikolai Ivanov,
- 2) Linnapanga juhataja Ivan Winogradov;

2 sakslast:

- 1) kaugesõidu kapten Georg Brockhausen
- 2) ja aadlik Ernst von Lilienfeldt;

1 juut: ärimees Benzion Gudovsky;

Revisjoni komisjoni eestlased: Alevi tuletõrje seltsi abiesimees Arnold Anderson ja Eesti panga laekur Johannes Soonike; vene-lane, vene seltsk. ühenduse esimees Aleksander Lionov; sakslane pangaametnik Klaus Scheel ja juut veoäripidaja Levinovitš.

Täidesaatev komitee kasutas talle antud õigusi, koopteeris juure advokaat L. Keerdi

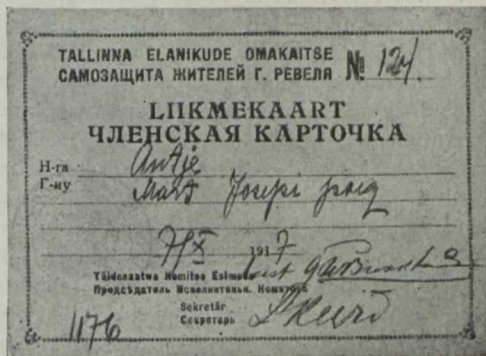
ja Tall. Tuletõrje ühingu peamehe J. Toffelmanni. Edasi Täidesaatev komitee valis enesele asjaajaja-juhatuse:

esimees Ed. Saarepera, abi Ivanov; sekretär L. Keerd, abi Gudovski ja laekuriks v. Lilienfeldt.

Siit järgneb, et Kaitseliidu sünnipäev tuleks paigutada ta õigele asutamispäevale 1. oktoobrile (vana kal. j. 18. september). Et ta siis kandis teist nime, pole oluline.

Juba sellel koosolekul tuli kokkupõrkeid enamlastega, kes tahtsid omakaitse organisatsiooni viia sõltuvusse T. S. S. nõukogust ja sellega rakendada kogu ettevõtet enamluse teenistusse. Et neid oli vaid 8 isikut, enamlusmeelsete velskerite, autojuhtide, kojameeste, trüki-, jahu-, kivi-, metallitöölise ja Töölisanemate keskkomitee esindajad, siis nad lahkusid protestides koosolekult. Need ühingud jäidki omakaitsest eemale.

25. septembril pöördub T. E. O. täidesaatev komitee jälle Tallinna elanike poole üleskutsega rahvusele, usule ja maailmavaatele vaatamata astuda omakaitse liikmeks. Et kriminaalset ollust eemale hoida, nõuti siiski igalt kandidaadilt soovituskirja mingilt selt-silt, ühingult või omakaitsele tuntud usaldusväärselt isikult. Liikmeid tuli omakaitse

õige hoogsasti väga mitmesugustelt kutsealadelt, enamasti siiski seltskondlikest organisatsioonest, ametiasutustist ja äriettevõttest. Omakaitse tegevusest võtsid osa Tallinnas asuvad eesti ohvitserid, ja patrulliteenistuses

käis Tallinna eesti sõjaväelaste formatsioon, millest hiljem moodustati 3. eesti polk.

Isegi „Eestimaa Vigastatud Sõjameeste Ühisus“ korraldas end omakaitse teenistuseks.

Omakaitse *majandus* baseerus peamiselt liikmete 1 rublalisele liikmemaksule ja vabatahtlikele ühingu ja ettevõtete annetusele. Mõisnike Krediit-Kassa annetas kohe omakaitsele 1000 rubla ja palus ühtlasi eesti sõdureid endale kaitseks. Tallinna Eesti Laenuja Hoiu-Ühisuselt saadi 500, „Lootuse“ selt-silt 200 rubla ja veel paljudelt teistelt.

Raskem oli *relvastuse küsimus*. Olgugi, et neid sellal juba libises mitmesugusel teel rahva kätte ja oli võimalik saada väeosadeltki, aga see tõmbas T. S. S. nõukogu tähelepanu omakaitsele ja äratas energilist vastutööta-mist enamlaste poolt.

Põhikiri oli üldjoonis välja töötatud ja omakaitse nõukogu poolt vastu võetud. Aga kogu omakaitse organisatsioonil puudus veel ametivõimude tunnustus. Kubermangu komissari kompetentsi ei kuulunud selle kinnitamine. Oma sõjaliselt iseloomult see pidi alluma kindluse komandandile Leskovile. Viimane suhtus juba algusest peale omakaitsele heatahtlikult, lootes temast korralagedas Tallinnas väärilist korrakaitajat.

Omakaitse rahuliku organiseerimisega ei jõutud veel lõpule, kui sõjalised sündmused sundisid seda kiirendama. 29. septembril viskasid sakslased Tagalahes dessandi maale ja hakkasid saari vallutama. Sellega vaenlane oli astunud Eesti pinnale. Elanike paanilist põgenemist ei olnud sellisel määral kui Riia langes. Seda rüüstavamalt hakkasid saartelt ja Läänemaa randadelt taganema vene väeosad. Nad pidasid endid üles kui vaenlase maal! Ja ei olnud ühtki võimu neid takistamas. Kui oli taanduvaid sõdureid vähe, siis nad vaid varastasid; oli neid massiliselt aga rohkem, siis võeti vägivallega. Omanikud ja miilitsamehed kihutati tapmise ähvardusel eemale ja rööviti, mis meeldis või saadi kätte. Varsti olid põgenevate sõdurite jõugud Tallinnas, kus oli igapäev karta kindluse rahu-tute polkude poolt linna avalikku rüüstamist.

Nende sündmuste mõjul hakkas Tallinna omakaitseesse koonduma uusi liikmeid. 8. oktoobril oli neid juba arvult 2500. Kindluse komandant oma väeosi kartes lõpetab 7. oktoobri sundmäärusega õhtul kella 10 kuni hommiku kella 6 linna tänavail igasuguse erilubadeta liiklemise. Järgmisel päeval ta annab päevakäsuga Tallinna elanike omakaitse põhi-korraldusele oma sanktsiooni, milles lahendatakse omakaitse vahekorrad sõjaväelise patrulliga ja miilitsaga. Õhtu koosolekul võtab omakaitse nõukogu selle korralduse vastu.

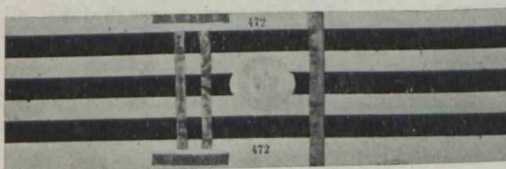
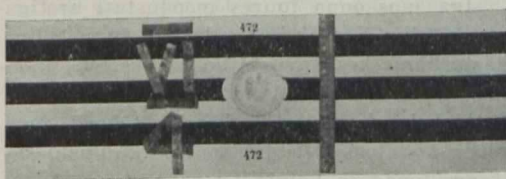
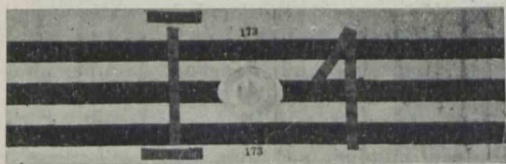
6. kuni 10. oktoobrini luuakse selle alusel linnas miilitsa jaoskondade järgi 6 omakaitse jaoskonda. Jaoskond jaotati omakorda rajoonidesse. Tänavaväel pandi õhtuti patrullkon-nad, eesti polgu sõdurid ühe või kahe omakait-selase juhatusel. Omakaitse liigegi oli relvas-tatud ja ta kandis tunnuseks Tallinna linna värvi — sini-valgetriibulist käesidet vasemal ülakäisel jaoskonna ja rajooni märkidega. Tänavpatrullid olid väljas õhtul kella 6 kuni kella 6 hommikul kolme vahetusega.

1. jsk. pidas oma suurema organiseerimis-koosoleku 10. okt. Girgensoni tn. 6. linna algkoolis; 2. jsk. — 9. okt. Narva mnt. 40 kontroll-palati ruumides; 3. jsk. — 10. okt. Tartu mnt. 35 koolimajas; 4. jsk. — 8. okt. Ahju tn. Kirsi-puu koolimajas; 5. jsk. — 9. okt. Kordese tn. 4 Westholmi koolimajas ja 6. jsk. — 9. okt. Toom-kooli ruumides Kooli tn. 11.

„Estonia“ teatri näitlejad ja muu rahvas moodustavad teatri ja selle ümbruse kaitseks 32-liikmelise omakaitse erirühma. Nende hul-gas ei puudu ka prouad H. Einer ja B. Kuusk-man.

Realkooli vanemate klasside õpilased moodustasid õpetaja Õunapuu organiseerimisel oma eri-õpilasroodu. Nende eeskujul organi-seerusid ka gümnaasiumi ja kaubanduskooli õpilased. Juba Maailmasõda oli äratanud õpi-lasis suurt huvi sõjaväeteenistuse vastu. Nüüd anduti asjale seda hoogsamini, et küsimuses oli oma kodulinna julgeolu kaitse. Neil ajal süvenes ja levis omariiklusidee. Kui eluko-genud mehed selle võimalustes kahtlesid, siis isamaalikult häälestatud koolipoisid võtsid asja palju reaalsemalt.

Samal ajal organiseerusid Nõmme elanikud omakaitseks. 10. oktoobril peeti Nõmme Heategeva seltsi ruumides ühine suurem koosolek, millega pandi alus sealsele omakaitsele.

Omakaitse liikmete käesidemed.

Ülal: lihtliikmele.

Keskel: rajooni ülemale.

All: jaosk. ülemale abile.

(Kaitseliidu jaoskondade sünnipäevadeks tuleks lugeda 1917. a. oktoobri algpäevi, kuna nad tegelikult organiseeriti.)

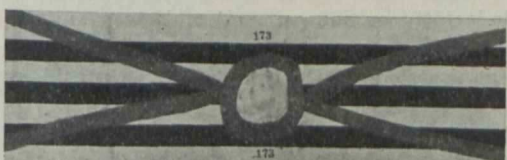
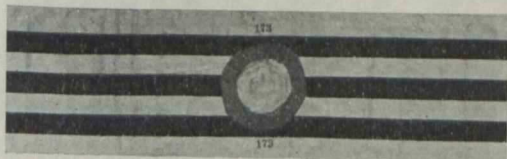
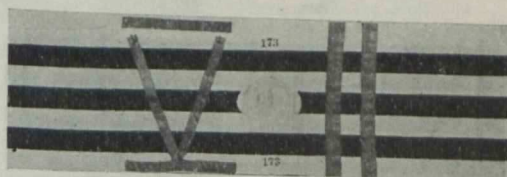
Oktoobrikuu esimene pool möödus Tallinas omakaitse vaimustatud propaganda tähe all. Ühine oht sidus kõik mitteenamlikud kodanikud oma vara, perekondade ja elu kaitseks.

Juhatusliikmed Pitka ja teised käisid jaoskondades organiseerimist juhtimas ja aitas. Kogu asja organiseerimise raskus laus Pitka ja Saarepera õlgadel. Kaasa aitasid Soonike, majavanem Max Tiido ja teisi. Juhatusel liige Gudovski oli usin liikuma, miks teda kasutati adjutandina. Ka omakaitse ümber koondunud sakslasist olid mõned küllalt energilised tegelased. Von Lilienfeldt näiteks täitis laekuri kohuseid päris kiiduväärselt.

Ka 3. eesti polgu sõdureile olid need, kuigi rasked, ometi üllad päevad, millal nad ühes kodanikega asusid kodulinna kaitsma võõra vägivalla vastu. Enamlaste kihutustöö oli nõrgendanud nende ridades distsipliinitunnet, aga saanud linnakaitse austava ülesande endile, nad marssisid igal õhtul korralikes kolonnides Brokusmäele, omakaitse staapi ja sealt määratult jaoskondadesse patrulliteenistusse. Vene sõdurmassid imestasid ammulisui tänavail, et veel leidub selliseid korralikke väeosi kaootilises Venes. Sellega eesti sõdurid teenisid täieliku lugupidamise mitte ainult eesti seltskonnas, vaid veel suuremal määral vene sõdurite juures. Kohe lakkasid korratud ja öised ümberkolamised.

Vargaid ja sissemurdjaid tuli alul igal ööl otse teolt jaoskondadesse toimetada. Tatari tänaval läks omakaitse ühe vene sõdurite röövpandega tulevahetuseni, kus lasti kaks venelast maha ja 3 omakaitse liiget sai haavata.

Omakaitse organisatsioon töötas esialgu julgesti ja järjekindlalt. Patrullid kõrvaldasid tänavailt eranditult iga ööloata liikuva

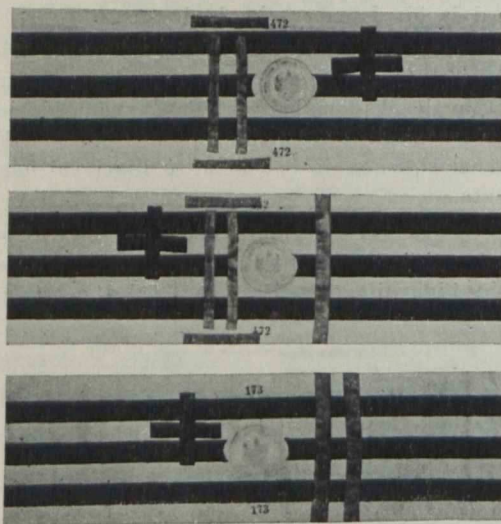
Ülal: jaoskonna ülemale.

Keskel: nõukogu liikmele.

All: juhatusel liikmele.

inimese. Joobnud vene madrused ja sõduridki alistusid tänavpatrullidele aupaklikult, peamiselt eesti polgu sõdurite tõttu. Kuna omakaitseelased olid nende silmis kirutud „buržuid“. Kord peeti kinni isegi kindluse komandant kontr-admiral Leskov, kes liikus ööloata ja viidi jaoskonda. Leskov oli maininud seda tihti omakaitse tegevust ülistades. Kodanikud võisid jällegi rahulikult ööd vastu võtta.

Sellal maksis Tallinnas öösiti valgustatud akende keeld. Vaenlase õhurünnakute pärast pidid õhtuti aknad olema kaetud või majad hoopis pimedad. See korraldus oma uudsusega andis esialgu piilkondadele palju tööd.

Ülal: sanitarile.
Keskel: sanit.-rühma pealikule.
All: arstile.

Vägivaldsete aegade ja hirmus segaste olude tõttu on jäänud meil mulje omakaitsest nagu see oleks olnud mingi kahvatu, mannetu organisatsioon. Et enamlased hajutasid ta ühekuise tegevuse järele, siis nagu tal ei olekski olnud mingit tähtsust. See pole õige. Nende aegade kohta oli omakaitse hea organisatsioon ja tema tegevus ning tähtsus küllalt suur. Veel suuremad aga veel selle kodanike organiseerimise kogemused, traditsioonid,

mida edaspidi kasutasime edukalt. Lähtudes neist seisukohtadest vaatleme teda pisut lähemalt.

Liikmeid võttis vastu ja andis välja käesidemeid ja liikmekaarte täidesaatev komitee. Liikmed jagunesid jaoskondadesse, kus nad valisid endi keskelt jaoskonna juhataja, tema abi ja kirjatoimetaja. Jaoskond jagunes suurst mööda rajoonidesse. Rajooni elanikud — omakaitse liikmed valisid endi keskelt rajooni juhataja ja tema asetäitja.

Iga jaoskonna juures moodustati arstiga eesotsas üks sanitaarrühm ja üks 20-meheline päästerühm, kes varustatud kirvestega, kangidega, labidatega abiandmiseks pommitamise ja tulekahjude puhul. Omakaitse oli oma arstlik komitee, kelle juhtimisele kuulusid sanitaarrühmad ja haigla.

Valgustuse ja veevärgi korrashoiuks oli ette nähtud tehniline rühm, keda juhtis gaasivabriku meister.

Rüüstamise, tulekahju kui ka pommitamise juhtumiks olid välja töötatud signaalid ja omakaitse liikmele seks puhuks määratud kogunemiskohad. Oli loodud signalisatsiooni süsteem ja patrullide varustuse hulka kuulus ka signaaliprasun.

Patrull koosnes 3—6 eesti sõjaväelasest ja 1 või 2 omakaitseelasest. Ta oli alatises liikumises miilitsa-posti lähedal alati abivalmis, alludes miilitsionäärile. Sõjavägede linnast lahkudes pidid neid asendama omakaitse kõvendatud patrullid ja politsei puudumisel pidi astuma viimasegi asemele omakaitse.

Täidesaatev komitee töötas tihedas kontaktis seltskonnaga ja jaoskondade juhatajatega. 14. oktoobril omakaitse liigete arv on tõusnud 3000. Sellal on elanike huvi omakaitse tegevuse vastu ka kõige suurem. Nõukogu koosolekuid otsustatakse pidada iga kuu 15. ja 30. päevale järgneval pühapäeval. Täidesaateva komitee koosolekud määrati igal nädalal esmaspäevaks, kesknädalaks ja reedeks, millest ka jaoskonna juhatajad peavad osa võtma.

Harva tuleb veel ette juhtumeid, kus patrulle revideerides ei leia omakaitse liikmeid olevat kohtadel. Peamisi sekeldusi tegid öö-

siti joobnud madrused ja mingid enamlaste poolt väljaantud öölubadega liikujad. Ühest küljest olud olid rahunenud. Vägivallateod harvenesid või jäid hoopis ära. Teisest küljest tõstis enamlus aga ikka ähvardavamalt pead ja selle vastu ei ulatunud omakaitse jõud.

10. oktoobril tegi enamlaste T. S. S. Kesk-komitee Petrogradis riigipöörde otsuse, mille järele nad algasid Tallinnas võitlust oma tugevama vastasega — omakaitsega. 19. oktoobril nõutakse omakaitse juhatuselt instruksiooni, mille järgi nad teostavad linnakaitset. Kuigi nad teadsid seda ise, püüti omakaitset alistada nõukogudele. Juhatus keelab oma liikmeil nüüd relvi registreerida, et enamlased võimule tulles ei teaks neid ära võtta, vaid need tuleb igaks juhtumiks ära peita.

Ühtlasi hakatakse looma tänavakomiteid, kes omakaitse likvideerimise puhul moodustaksid siiski mingi relvastatud jõu võimalike riisumiste puhul.

23. oktoobril kutsutakse jällegi omakaitse juhatus T. S. S. Täidesaatvasse komiteesse, kus neilt nõutakse omakaitse likvideerimist või komiteele alistumist. Joh. Pitka selgitades rahutute aegade hädaohtu rahulikele elanikele ei nõustu kummagi ettepanekuga. Ka miilitsaülem Hellat rõhutab omakaitse vajadust, millela nõrk miilits ei suuda linnas korra eest vastutada. Omakaitse jääb küll sel puhul likvideerimata, tema tegevust vaid salitakse, kuna enamlased ka ise ei suudaks linnas korda hoida, aga omakaitse lubavad nad „puhastada“.

Samal päeval enamlased panevad oma komissarid avalikesse asutustesse, sadamasse, jaamadesse, postile, merekindluse staapi jne. Anvelt tahtis „Estonia“ teatrilegi määrata komissari, kes oleks siis kommunisteeritud teatrigi ja lavatarbeid jaganud töölisringkondadele. Estonlased tarvitasid oma näitekunsti näitlesid ka Anveldile, et neil ongi teater kommunisteeritud. Paremini seda enam teha ei saagi. Komissar jäi määramata ja garde-roob, näiteseinad ja muu varandus jäi laiali kandmata. Võimu täielik üleminek oli vaid päevade küsimus.

24. oktoobril kutsutakse omakaitse nõukogu kokku. Juhatus annab aru oma tegevusest ja kujunenud olukorrast. Otsides teid enamlaste võimu vastu, otsustati linnas korrahoid formaalselt anda linna omavalitsuse hoole, kes pidi otsustama, kelle juhatus alla jäävad edaspidi öised tänavpatrullid. See võte oli vaid diplomaatiliseks käiguks, et omakaitse elupäevi pikendada. Linnaamet ka oli enamlaste käes, aga nemadki ju vajasisid linnas korda.

Тревожные сигналы. Häda signaalid.	
Сигналы. Signaaliid.	Сборные пункты. Kogumise punktid.
I. УЧАТКА Jaukand	Газовый завод. Gaasivabrik. Гиренская уа. Girensoni uul. Комельская уа. Komeli uul.
II. УЧАТКА Jaukand	Газов. Содан. Игумновская уа. Instiidi uul. Комельская уа. Komeli uul.
III. УЧАТКА Jaukand	Магистральная уа. Maskri uul. Толкина уа. Katsenpää uul. Сельская уа. Gildi uul.
IV. УЧАТКА Jaukand	Госпитальная уа. Hospitali uul. Антоновская гора. Tonimägi. Защиты. Luteri wabrik.
V. УЧАТКА Jaukand	Карлоская церковь. Karli kirik. Баш-Портская уа. Ballisti maneer. Коричная уа. Telliskivi uul.
VI. УЧАТКА Jaukand	Олежская церковь. Olevi kirik. Вангород. Toompes. Почтовая уа. Posti uul.
Сбор сигналов в пожарном доме Tuletõrjajad koguwa Pritsimajase.	
Пиром. Rüüstamine.	
Бомбардировка. Pommilamine.	

Вõimu haaramiseks enamlased hakkasid energiliselt organiseerima reaalse jõuna kevaldel poolelijäänud punakaarti. Siia kogunes peale vähese eksiteele viidud korralike kodanike juhuslik ja lahtine ollus, kes vähem hoolis mingist korrakaitsest kui „soomusest“, mis sel teel võis hankida.

Punakaart andis vastasele omakaitsele nimeks „valgekaart“, mis pidi koosnema „neetud“ kodanlasist ja mõisnike poolehoidjaist. Need lööksõnad heidutasid oma poolt omakaitse liikmeid.

Enamlased muutusid üha jultunumaks. Esinesid omakaitse liikmete suhtes väljakut-

suvalt, norisid tüli, söimasid ja ähvardasid punase terroriga. Loomulik, et selline olukord mõjus kartlikesse ja vähemarenenud omakaitse liikmeisse masendavalt. Liikmed jäid oma kohustuste vastu loiuks, hoidusid hirmuga tagasi ja hakkasid organisatsioonist koguni lahkuma, varjates õigeid lahkumise põhjusi. Kodanike demoraliseerimine ja depresseerumine oli enamlaste osav taktika, millega nad valmistasid teed võimule.

Kui nad 27. oktoobril kõik ametiasutused Tallinnas, peale Ajutise Maavalitsuse, võtsid üle, siis ei avaldatud vastupanu enam kuski. 26. ja 27. oktoobril avaldas omakaitse juhatus veel üleskutseid Tallinna kodanikele, tuleta-des neile meele oma kodanike kohustust enese ja oma perekonna vastu, mida nad peavad täitma omakaitse liikmeks astumisega. Need üleskutsed ei avaldanud enam endist mõju. Lagunemine kestis. Silmanähtavalt kaldus nõukogude poole aktiivsete sõdurmasside poolehoid. Kodanikud muutusid kartlikult passiivseks. Omakaitse küll veel teotses edasi, väliselt näha endiselt, aga ta kõlbeline jõud ja meeoleolu olid lootusetult lagunemas. Tema tahteimpulsid olid halvatud, ja sellisena ei kõlvanud ta enam võitlemiseks.

11/12. novembri ööl, laupäeval vastu pühapäeva, tungisid relvastatud madrused revolutsiooni komitee käsul Brokusmäel omakaitse staapi. Ajasid mehed valvekorralt koju, võtsid kaasa kõik relvad, kassa ja muu mis leidis, aga liikmete nimekirjad jäid neil saamata ja sulgesid ruumid. Ka patrullis olevailt liikmeilt korjas punakaart relvad. Omakaitse tegevus sel kujul oli lõpetatud. Tähtsamad paberid ja relvade enamus oli juba ennem peidetud Saarepera venna ja M. Tiido juure. Nende asukohta teadis ainult mõni üksik inimene.

2. Enamlaste võimuaeg.

12. novembrist alates ei saa Tallinna omakaitse avalikult enam kuidagi takistada korruptsiooni süvenemist. Laialiaetuna ei likvideeru see organisatsioon, vaid saab hoopis uue ilme. Eesti rahvusliku iseseisvuse, ka

Ülelinnalise organisatsiooni lõppedes korraldavad nüüd üksikud majad eriti II jaoskonnas valvet hoovidel, et rüüstajate sissetungimisel häirida elanikke ja korraldada ühist vastupanu. Selle korralduse tulemused pole aga lähemalt teada.

Kolm päeva hiljem 15. novembril hajutati Ajutine Maanõukogu ja 20. novembril Ajutine Maavalitsus. Nüüd oli Tallinnas rahulikest asutustest eestlaste käes veel vaid Eesti sõjaväelaste ülemkomitee. Seegi oli läinud enamlaste mõju alla. Eesti sõdurite kaasabil oleks saanud korraldada vastupanugi, aga sellest lootusetust ja asjatust verisest katsest loobuti.

Kes pole elanud kaasa selle revolutsiooni mürgiste uimade aegu, see kahtlemata küsib, kuidas oli võimalik, et käputäis enamlasi lõi Tallinnas olukorra, milles vallutasid võimu? Näiteta on seda seletadagi raske. Võimu ei haaranud nad mitte oma reaalse jõu üleolekuga, vaid meie inimeste kõlbeline jõu hävitamisega. Sihikindlat korda ja igasugust distsipliini lõhkva propagandaga halvati ühiskonna tahte- ja teoimpulsid. Päriskorralikud inimesed muutusid lõdvaks, teo- ja tahtevõimetuiks ning nii nad alistusid raukadena revolutsiooni häbistavale saatusele, mitte enamlastele. Ainsaks moraalseks reaaljõuks oli sellal Eestis 1. eesti polk. See ei olnud enam Tallinnas. Kui oleks 1. eesti polk püsinud kõik need ajad Tallinnas, siis oleks pidanud toimuma üks kahest: kas ta oleks ise infiltratsiooniga „punatõppe“, või poleks enamlased Tallinna üldse vallutanud.

Meie iseseisvusaeg on hiljem annud selge näite, kuidas hävitatakse kodanikus ühiskondlikuks eluks tarviline kõlblus. Võrreldagu neid aegu.

tema autonoomsuse mittetunnustamisega põletasid enamlased enese ja rahvusliku eesti kodanluse vahel kõik sillad. Siitpeale muutub see Tallinna kodanike kaardivägi puhtpoliitiliseks organisatsiooniks. Senistest korraldajate

ülesannetest siirduti iseseisva Eesti loomise ideedele. Maapäeva sellekohane otsus novembrist sai inimestele korraga selgeks ja ainsaks reaalsemaks sihiks. Reamehed demobiliseerusid enamuses relvadega. Juhid, kaader, jäi mingisse peitejärku säilitades oma ülesandeid ja kohustusi kitsamas ringis. See kaader aga omas suured kogemused möödunud kaheksakuise tegevusest, millal endine kuubermang organiseeriti iseseisvaks maaks kõige seks tarviliste asutustega. Vaja oli ainult vabaneda siin võimutsevast Vene halvast pärandusest. Selles nägidki omakaitse juhid oma lähemaid ülesandeid.

Põranda alt tegi omakaitse mitmeid kavatsusi ja ettevalmistusi enamlaste kukutamiseks. Juba novembri lõpul või detsembri alul organiseeriti linnas ja ka maal jõude, et vallutada linn. Seks sõitis maalt raudteel ja hobustel umbes 150 meest Tallinna, et Toompea ära võtta. Oli kogutud raha ja relvi ettevõtte läbiviimiseks ja oma võimu kindlustamiseks. Puuduliku organiseerimise tõttu ei saadud väljaastet teostada.

Mõni aeg pärast seda mõisteti Joh. Pitka ja Saarepera Oleviste rahvamajas enamlaste poolt surma. Pitka selle eest, et ta Viljandis organiseeris uut eesti võimu keskust ja Saarepera enamlastevastaste kavatsuste pärast. Pitka läks põranda alla. Saarepera siirdus valepaberitega Petrogradi. Et hoolega peidetud omakaitse relvad ja paberid läbiotsimisel ära võeti, siis pidi arvama, et mõni omakaitse lähemaist tegelasist oli sattunud enamlaste mõju alla.

Kõik enamlaste poolt Tallinnas astutud sammud näiliselt kindlustasid nende võimu nii linnas kui kogu maal. Avalikuks korrahoiuks ja esimeseks võimu toeks organiseeriti suure kiiruga punakaart, milleks leidis koha peal küllalt igasugu inimmaterjali. Jaanuaris 1918 otsustati asutada sotsialistlikke väeasasid ja keelati eesti rahvuslike formatsioonide olemasolu. Linna miilitsa eesotsas püsis kurnis kaua veel A. Hellat, aga sellegi asutuse ilme muutus ebaselgemaks ühes ajaga. Tema ülevõttu ei saagi märkida kuupäevaga.

Jaanuaris koostati uus väljaastumise kava. Seda juhtisid enamasti eesti ohvitserid. Arvesse oli võetud nii omakaitse salajased lööksalgad kui ka 1. ja 3. eesti polgu osad. 29. jaanuaril vangistati Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee ja palju muid tegelasi nagu kindral Tõnisson, kindral Jonson, kpt. Poopuu, Andres Pitka j. t. ning viidi Petrogradi. See kriipsutas väljaastumise kava läbi.

Oma edaspidiste sammudega enamlased tõstsid kogu maa rahvastiku juures pahameele tormi, kuigi need olid mõeldud vaid oma seisukorra kindlustamiseks. Nad mobiliseerisid enda vastu kui maa nii linna. 27/28. jaanuari lindpriiuse dekreet mõisnikele ja Brest-Litovski rahutegemise narrimäng kui mitte ei põhjastanud, siis kindlasti kiirustasid sakslasi Baltimaade okupeerimisele.

29. jaanuari ja järgmiste päevade vangistamise järele kavatseti vangid jõuga vabastada. Siin pidid kaasa aitama ka sakslased. Kardeti, et ettevõtte ebaõnnestumise puhul vangid maha lastakse, jäi seegi teostamata. Vangid viidigi Petrogradi, kus nad alles 3. märtsi Bresti lepingu põhjal vabastati.

Okupatsiooni peatsest tulekust liikusid visad kuuldused, milles enamlased püüdsid näidata vaid valgekaartlikku vastu-revolutsioonilist tonti. Neid asjaolusid arvestades ja aluseks võttes Maapäeva 15. novembri iseseisvumise otsust, kavatseti nüüd juba neljandat korda enne sakslaste saabumist enamlasilt võim võtta, et võimaldada iseseisvuse akti teostamine.

Pitka korraldusel hakkab noor energiline mees üliõpilane Jaan Naaris ja mõned eesti polgu ohvitserid uuesti ridu koondama. Jaoskonnad organiseeriti uuesti. Posti-telegraafis, jaamades ja sadamas seati sisse luure- ja informatsiooniametnikud, kes valvasid punaste tegevust. Hangiti ja koondati relvi. Valmisid mitmesugused kavad kuidas võim vallutada. Selles oli ette nähtud iga omakaitse jaoskonna ja rahvusliku ühingu relvastatud koostöö. Jäädi ootama sündmuste loomulikku arenemist.

Need arenesidki nii, nagu enamlased nad manasid esile. 18. veebruaril 1918. a., s. o.

kakskümmend päeva pärast mõisnike lindpriiuse dekreeti ja vangistamist algasid sakslased pealetungi ja invasioon viidi lõpule 14 päeva jooksul.

20. veebruaril astusid sakslased Virtsus maale ja algasid sõjaretke Tallinnale. See teade virgutas veel vabaduses olevaid tegelasi liikvele. Enamlaste juhtkond kaotas närvid ja hakkas püha revolutsiooni nimel umbropsu sõimama ja sonima mingist vasturevolutsioonist. 23. veebruari õhtul, kui nende improviseritud punakaart tuli Keilast veriste peadega, sattusid punaste juhid otse paanikasse, algas üldine põgenemine laevadele. See oli omakaitse tegelastele väljatulemise signaaliks. Ei tohtinud lasta neid toibuda Keila löögist. Päid võisid nad siduda laevadel või koguni „Leningradis“. Nüüd osutusid vana omakaitse organisatsiooni sidemed liimiks, millega liideti kindlameelsed eesti kodanikud Tallinnas ühiseks võitlusrindeks enamlaste vastu. Segaste sündmuste käigust on raske lahutada neile nende õiget osa. Aga vabariigi sünnimomendil oli see tähelepandavalt suur.

Nimekate juhtide kohal puudumine ei tähendanud, et omakaitse lihtliikmed oleksid olnud peata. Enamlaste kolmekuine võimutsemine oli inimesed äratanud unest. Surve oli suurendanud vastusurvet ja nüüd võisid samad mehed juba midagi korda saata. Meeste koondamiseks käisid agaramad isiklikult majast majja oma sõpru julgustamas ja välja kutsumas. Relvad toodi peiduurkast välja, ja hommikuks olid mehed löögivalmis. Iga julgem mees püüdis teotseda puht-impulsiivselt oma linna ja rahva huvides. Enamlased hakkasid 18. veebruarist, millal sakslased uendasid pealetungi, energiliselt varandust evakueerima. Omakaitse oli seletamata selge, et iga tükk, mis jaamast sõitis välja, oli kodumaale tagasipöördumatult kadunud. Selle takistamiseks osutasid muidu meile tundmatud mehed suuri teeneid. Nad püüdsid venelasil kõigiti evakueerimist takistada. Räägiti neile „auk pähe“, paotati masinate võtmed, suleti koguni ukseid ja mõnel pool mindi jõuga kokku. Ühest uksest kandsid venelased varandusi vagunitesse, teisest võeti neid jälle

maha. Ärasõiduks valmis seatud kraamivagunid asetati kõrvalistele teedele, kust neid raskem leida. Paremaid klassivaguneid ja vedureid kas viidi kõrvale või rikuti neid mõne poldi lahtipööramisega või liiva telje õlikasti panekuga. Kopli, sadama ja Balti raudtee rajoonides oli neil päevil täielik „sissisõda“ lahkuvate venelaste ja ametnikest-töolistest omakaitse liikmete vahel.

Neil oli ka oma luure mitteenamlike ekipaazi madruste kaudu, kust saadi teada venelastele kõikidel aegadel nii omast taandumiskava: mida ei saa kaasa võtta, see hävitada, kas või ühes linnaga! Linna hävitamise ja rüüstamise pidurdamine viiski varsti omakaitse korraliku lahinguni.

Juba 23. veebruari pärastlõunal siirdusid Kingissepp, Anvelt, Käspert j. t. Toompealt sadamasse laevadele. Omakaitse ühes eesti polgu sõduritega võtab õhtuks lõuna- ja läänepoolsed linnaosad ning kesklinna enda alla, likvideerides tänavail punakaarti. Samal ajal väljub Balti jaamast viimne põgenike rong Petrogradi, mis koostati madruste surve all, ja juba võtavad mehed jaama enda alla. Jaamaesisele seatakse kaitseks kuulipildujad. Madruste rünnakud lüüakse tagasi. Linnas võetakse neilt auto kuulipildujaga, vallutatakse nende relvade ladu Krediid-Kassa majas, täidesaatev komitee ringkonna kohtu hoones ja teised nende võimu toetuspunktid.

Omakaitse I jsk. liikmed, eesotsas H. Kal-lau ja J. Treppiga võtavad osalt kavalusega osalt jõuga vene madrustelt üle määratu suured lõhkeainete laod Kniep-Verneri aidad Kopli tänaval, Miinisadamas ja mujal, mida enamlased kavatsesid õhku lasta. Võimalik linna purustamine välditi seega esialgu. Päästekomitee määrab linna komandandiks kapten Rotschildi, kelle lähemaks ülesandeks oli linnas korra loomine.

Võimu ülevõtt Tallinnas tehti Narva enamlastele teatavaks ja paluti sealt abi. Kell 7 jõudiski rong, milles 4 klassivagunit paarisaja hambuni relvastatud madrusega, Kehra jaama. Rong peeti seal jaamaametnike poolt osava valega kinni kuni Tallinnast seks väljasaadetud omakaitse lööksalk ron-

Eestimees Käs. Luise

Komitee

määrab

Tallinna Komandandis

lembertenant Rotschildi.

Tallinn, 24. veebr. 1933. a.

Komitee liikmed

Jüri Vilms

J. V. V.

giga jõudis Raasikule ja sundis madrused Kehrast lahkuma. Ka see oli omakaitse ringidest väljunud ettevõtte, mis hoidis ära asjatu verevalamise linnas.

Laevadele kolides varustusid enamlased toiduainetega ja muu kraamiga, mida madrused sadama ladudest ja linnast riisusid. Sadamas oli paar päeva käimas korralik rüüstamine. Omakaitse püüdes rüüstamist takistada tungis sadama rajooni ladusid üle võtma. Siit tekkisid väikesed jõukatsumised ja linna territooriumi jagamine. Enamlased teatasid linna komandandile n.-lt. Rotschildile telefonogrammiga, et sadamalinnaosa elektrivabriku juurest mööda Merepuiestee Vene turuni, Narva maantee Petrooleumi tänavalt mereni kuulub enamlaste valdusse, kuhu omakaitsemehed ei tohi minna.

Madrused ise ei pidanud seda lepet. 24. veebruari õhtupoole, kui enamlaste staabi vallutamise järele Krediid pangamajas (praegu Maapank) võim linnas oli läinud juba eestlaste kätte ja iseseisvuse manifest avaldatud, kipuvad nad veel linna röövima.

Esimesel jõugul võeti relvad käest, teised aeti sadamasse tagasi. See tee oli suletud. Õhtuks suunasid nad pealöögi elektri- ja

gaasivabriku vastu, et need purustada, pime-das linnas toimetada riisumist ja siis põlema panna. Ka need kavatsused olid luure kaudu omakaitse I jsk. meestel aegsasti teada. Varakult organiseeriti sinna omakaitse peajõud. Rannavärava-mäe (paremal „Paksu-Margaretat“) ja elektrivabriku löikele koondati umbes 70-meheline kaitse omakaitse liikmeid, kooliõpilasi ja sõjaväelasi.

Samal ajal kuulutati linnas Eesti iseseisvaks vabariigiks.

Madruseid oli kahtlemata arvult rohkem, ja nad olid ka paremini relvastatud, aga neil pudus juht ja aus siht. Tulevahetus kestis linnakippuvate madrustega järgmise hommikuni. Siis korjasid oma langenud ja siirdusid laevadele. Enamlased olid kavatsenud võimu langedes laevadelt hakata linna pommitama. Omakaitse liikmed omasid madruste hulgas häid vähemlike sõpru, kellel lasti ras-kemate kahurite lukud õigel ajal ära peita.

(Agaramate I jaoskonna omakaitselaste nende päevade omakaitse tegevuse mälestu-sena avati 17. septembril 1933. a. Niine tän. maja nr. 6 küljes mälestustahvel.)

Keskpäevaks, 25. veebr. sakslaste jalg-ratturite kohale jõudes oli kogu linn Eesti Vabariigi relvastatud jõu omakaitse, miilitsa ja eesti polgu sõdurite valduses.

24/25. veebruaril löödi esimene võiduri-kas lahing noore vabariigi eest, mis algas mani-festi üleskleepimise ajal ja lõppes sakslaste tulekuga. Rannavärava mäel langes ka esi-mese ohvrina omakaitse liige Muischnek ja üks teine sai raskesti haavata. Eesti Vaba-dussõda oli alanud. Esimese lahingu löid kodanikud. Nad kandsid ka esimese ohvri; kir-jutasid verrega Tallinna kodanike omakaitse nime Eesti ajalukku ta sünnipäeval.

Tallinna kodanikud omakaitse ja teiste organisatsioonide kujul olid täitnud oma au-kohuse kodulinna vastu. Linn puhastati enne sakslaste sissetungi enamlastist, suuremad röö-vimised, põletamised ja hävitamised välditi; loodi võimalus riikliku iseseisvuse akti teosta-miseks.

Eesti ajal.

Okupatsiooni võimu aeg.

Meile on korduvalt pahaks pandud balti sakslaste ja mõnikord ka Saksa riigi poolt, kui oleme valgustanud päris õiglaselt nende siinset okupatsiooniaeget tegevust. Sakslased on tihedamini kui teised riigid pidanud rahvusvahelisi leppeid vaid niikaua, kuni see oli neile kasulik. Muidu nad ignoreerisid iga lepet ja teotsesid jus belli alusel toetudes oma militarismile. Brest-Litovski lepingu järele pidid nad okupeerima Eesti- ja Liivimaa oma politiseivõimuga „kuni seal nende oma-maa asutuste kaudu julgeolek kindlustatud ja riiklik kord jalule seatud.“

Midagi sarnast ei teinud reetlik preislane. Nende saabudes oli Tallinnas kord jalul. Aga just maa oma asutuste poolt loodud korra kukutasid sakslased ja asendasid selle oma sõjaväe võimuga. Muude korrakaitse organite hulgas hajutati ka kodanike omakaitse, kui 28. veebr. üle Märjamaa, Hageri ja Nissi siirduvad kolonnid jõudsid kohale. Omakaitset võeti relvad, ülesanded ja organisatsioon. Relvade otsimist teostati linnas päris põhjalikult. Võimud käisid, omakaitse juhti Joh. Pitkat kaasa võttes, majast majja, otsisid lihtsalt terve linna läbi. Omakaitse meeste juuresolekust oli niipalju kasu, et omamehi läbi ei otsitud ja relvad neile kätte jäid.

8. armee kindralkomando nr. 68 jõud ei olnud Eestimaal kuigi tugevad. Sõjavõimudele abiks loodi küll kohe sõjaväe-, linna- ja maapolitsei, aga needki ei jõudnud Tallinnas kindlustada korda, kuhu jäänud palju kohalikke enamlasi.

Omakaitse juhatus püüab organisatsiooni säilitada tema oludele kohandamisega. Märtsi alul Pitka kavatseb omakaitset legaliseerida, aga saksa võimud ei anna talle sanktsiooni. Kartes eestlasile jätta liig palju relvastatud jõude omakaitse ja eesti polkude näol, otsustati polgud likvideerida ja omakaitse jälle ellu kutsuda korrahoiuorganiks. Märtsi keskel sai Pitka omakaitse uuesti organiseerimiseks loa endiste jaoskondade piirides. Kuid

nüüd mitte enam valiku, vaid saksa võimude nimetamise põhimõttel. Märtsi lõpuni võeti vastu umbes 900 liiget; kellele aga relvi välja ei antud. Joh. Pitka asub neis tingimustes uuesti organiseerima omakaitset.

20. märtsil eesti väeosad said likvideerumise käsu ja 24. märtsil lubatakse omakaitse rajoonile vahiteenistuse pidamiseks 2 püssi. 29. märtsi ringkiri loeb üles pika rea kohustusi omakaitsele, mis algab avalike naiste vangistamisega ja lõpeb relvade otsimisega enamlikult olluselt. Püsse lubati nüüd igasse jaoskonda juba 25. Neid anti välja liikmeile ainult valveajaks.

Kord ja julgeolu ei olnud linnas kuigi kindel. Hoolimata õõlikumise keelust, sooritati kodanike kallal vägivallategusid, varastati ja ähvardati. Enamlik kui ka kriminaalne element kuhjus linna agulitesse, kus nad rahva saksavaenulist meeleolu kasutades läksid üha julgemaks. See asjaolu sundiski sakslasi paluma omakaitse uuesti organiseerimist.

Saades julgust ja hoogu omakaitse tähtsuse tõusuga astub Pitka, see kodanike julgeolu korraldava sangar, varsti õige kaugele ulatuvaid samme. Vana omakaitse põhikirja kohandatakse ajutiseks uutele oludele.

Nimetades uut organisatsiooni „*Bürgerwehr-Omakaitse*“ ja kindralkomandolt selle kinnitamist ootamata kuulutab ta „Tallinna Teatajas“, et kõigis eesti rahvaga asutatud linnades, valdades ja alevites tuleb kutsuda ellu omakaitse organisatsioonid. Uue korralduse järgi pidid Pitka ja Saarepera jääma omakaitse juhtideks kuni liikmete arv ei tõuse

Omakaitse küeside Saksa okupatsiooni ajal.

üle 2000. Välistunnusena pidi omakaitse kandma valget sidet paremal ülakäisel. Valge side jäigi nii Tallinna omakaitseliikmete välistunnuseks. Mujal nõuti must-valge-punast Saksa riigivärvilist käesidet.

Seni sakslased vaid sallisid Pitka korraldusi, aga nüüd satuvad ärevusse. 10. aprillil kindralkomando teatab ringkirjaga kõigile maa- ja linnapealikuile, et sellised omakaitse rakukesed tuleb kohe sulgeda. Pitka ise nõudku otsemalt tagasi oma masinal paljundatud põhikirjad ja *piirdugu ainult Tallinnaga*.

See oli löök mingi relvastatud jõu loomisele. Meeste näppudele hakati hoolega vaatama. Sakslased aimasid, et Pitka võtab omakaitse liikmeid vastu täpselt 2000, aga kandidaate, võib-olla, 20.000. Võib endale niiviisi luua terve armee. Reinhold von Brevern nimetati omakaitse liikmeks, ta saab seal tehnilise juhi ülesanded. Aktiviseeriti ka teised sakslased-liikmed. Asi kippus võtma halva pöörde. Siin tulid enamlased eestlasile appi oma praalimisega. 24. aprilli hommikul leiti linnas lendlehti, milles kutsutakse seltsimehi valvele ühise asja eest, ja merelt abi saades tuleb Tallinn uuesti vallutada. See oli ilmne viibe 1. mai mässukatse kavatsusele.

Omakaitse oli kogunud aprillil lõpuks juba ümber poolteise tuhande liikme. Selle kui enamlusvastase ja olusid tundva jõu rakendamine oli saanud nüüd sakslastel hädatarviliseks. Suure rutuga seatakse kokku kindralkomando käsul uus omakaitse põhikiri. 30. aprilli õhtuks kutsutakse liikmed koosolekule põhikirjaga tutvumiseks. Seckendorff lasseb koosolekul omakaitset tänada senise tegevuse eest, aga põhikirjaga tutvustamise asemel korraldatakse 1. mai mässukatse vältimist. Kõvendatud patrullid peavad tänavail olema kl. 8 õhtul kuni kella 8 hommikul, lähivad siis relvadega koju ja jätavad need oma kätte kuni 2. mai õhtuni. Enamlased väljastumise katset muidugi ei teinud.

5. mail toimub omakaitse peakoosolek „Estonias“, kus kindralkomando poolt esitatud kava pidi vastu võetama ja kohe ka valitama uus eestseisus. Juba see esimene Tallinna paarisaja kodanike vaba sõnavõtt när-

veeris jällegi sakslasi. Sissejuhatuseks löödi lahing maha koosoleku ja protokolli pidamise keele pärast. 32 saksameelset nõudis saksa keelt, eestlased — eesti keelt. Asi otsustati eesti keele kasuks. Siis koosoleku juhatusse valiti eestlased: O. Amberg — juhatajaks ja Jaan Naaris sekretäriks. Lõppeks koosolek lükkas põhikirja tagasi kui eestlasile mittevastuvõetava. Ka omakaitse juhatus valiti ära.

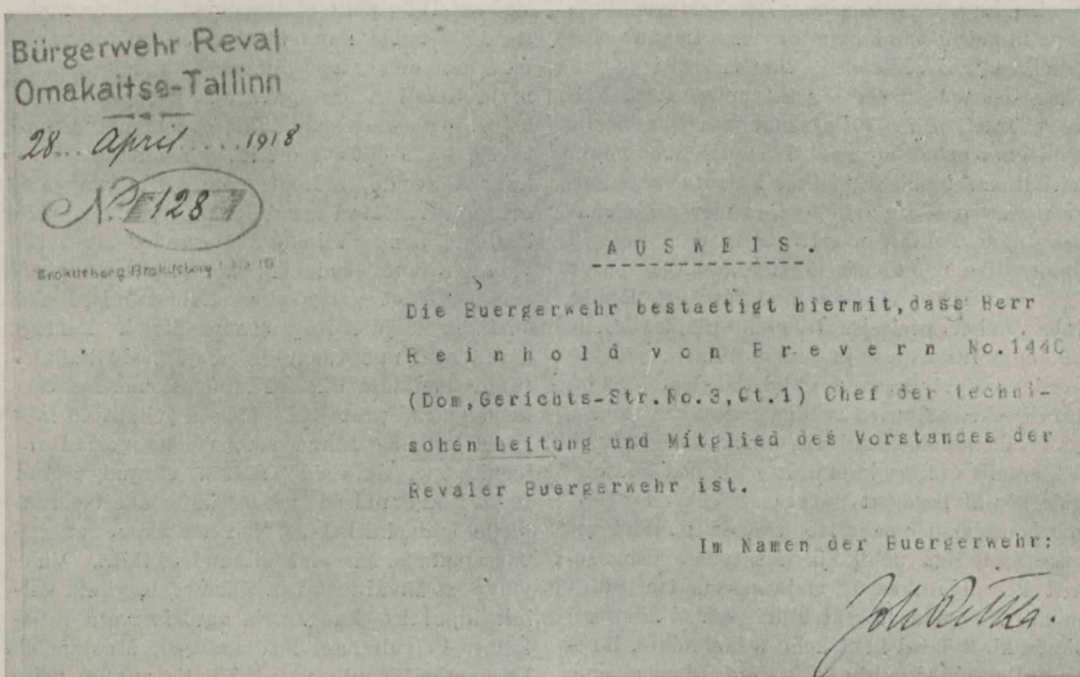
5. mai koosolekust pettusid mõlemad pooled: sakslased ei leidnud eestlaste juures loodetud sõnakuulelikku alistumist ja eestlased ei tahtnud ettepanud saksamuustrilise põhikirja järgi loovutada oma vaba kodaniku õigusi ja hakata käsilasiks nende sõjaväelisele ja kodanikule politseile. Vahekorrad muutuvad siitpeale teravamaks. Ja õieti talle pandigi ametliku politsei ülesanded. Et linn maksis 1000 rubla kuus toetust, siis nõuti peale muu, et omakaitse liikmed kandku mööda maju laiali toidutagavarade registreerimislehed. Omakaitse vaadaku, et kodanikud austaksid kl. 9 õhtul kuni kl. 5 hommikul ööliikumise keeldu, aidaku vangistada vargaid, otsigu varastatud kraami, peidetud relvi, lõhkeaineid j. m. Viimased ülesanded muutusid vabatahtlikule kodanike korrakaitse organisatsioonile väga tülikaks. Läbiotsimised olid omakaitsele juba isegi ebameeldivad. Pealegi süvendasid nad vaenu ja põhjustasid kallale tungi üksikuile liikmeile. Jaoskondades tekkisid valjud protestid. Mõned juhatajad lahkusid kohalt. Linna ümbruse kaugemad rajoonid, kus elutsesid punased, vargad, töötud ja avalikud naised, muutusid omakaitse liikmeile hädaohtlikeks. Nad teatavad, et relvastumata ei saa oma ülesandeid täita. Vähe vihaseist ähvardusist ja sõimust, isegi elu kallale kiputakse kaugemais aguleis nagu Lillekülas, Pelgulinna, Kadaka teel, Mustamäel, Lasnamäel, Koplis j. m. Nõuti: antagu neile revolvrikandmise load, või nad lahkuvad omakaitsest. Relvade saamist omakaitse põhjendab oma töö tagajärjekate tulemustega, sest on palju konfiskeerinud relvi, avastanud mängupõrguid, tabanud üle poolesaja varga ja võtnud neilt varastatud kraami; registreeritud ümber saja avaliku naise ja paarsada

punakaartlast ning need annud üle võimudele. Seckendorff tänab omakaitset saavutuste eest, palub edasi töötada, aga relvakandmise luba ei annud. Teenistusepidamiseks anti omakaitsele „Bürgerwehrlile“ 400 kaitseväepüssi ja padroneid piiratud arvul laskeharjutuste pidamiseks. Instruktoriks nimetati üks saksa ersatsohviter, kes tegeles kuni juhatuse palgas endale instruktoriks kindral Põdderi.

Liikmed süüdistasid mitut viisi ka Pitkat. Tal aga olid edasiteotsemiseks oma kaaluvad põhjused. Ta nimelt tahtis igaks juhtumiks säilitada seda kodanike relvastatud organisatsiooni. Teiseks, oma-inimeste läbiotsimine toimus sootu teisiti kui mingi sõjaväelaste toores puistamine. Lõpuks ei olnud sise-

rahu kuigi kindel hoolimata saksa raudrusikast. Läbiotsimisteks organiseeriti mais erirühmi, kes töötasid IV jsk. ülema Nicolai v. Wilckeni ja omakaitse kriminaalinspektori K. Piilovi juhatusel.

Révolutsiooni-aegadel elanike kõlbeline tunne oli sedavõrd langenud, et omakaitse oli küllalt tegemist õhukurite taltsutamisega. Baltlased ja muu saksik rahvas, püüdsid võidu hiilata öiste mürgeldamisega, mis tülitas ja närveeris omakaitse liikmeid. Teenistumäärusi kilbiks võttes hakkas omakaitse neid ahistama. Aadlikud Budbergid, Manteffellid j. t. vangistati ühes nende „daamidega“ numbritubadest ja viidi jaoskonda kui ööloata liikujad. Siit sugenesid kaebused ja

TUNNISTUS.

TÖLGE.

Omakaitse tõendab sellega, et hra Reinhold von Brevern Nr. 1440 (Domkohtu tn. 3 krt. 1) on tehniline juht ja Tallinna omakaitse eestseisuse liige. 28. apr. 1918. a. Nr. 128. Omakaitse nimel Joh. Pitka.

omakaitsest liikmete väljaheitmised nagu tehti W. Keskeri ja A. Borelliga. Omakaitse liige välispool teenistust ei võinud ise öösi lcata liikuda. Ta ei saanud oma tasuta töö eest mingit soodustust. Nii elektriseerus öhk-kond mai lõpuks.

26. mail peeti teiskordne omakaitse liigete üldkoosolek „Estonias“. Kuigi seekord esitatud põhikiri ei olnud tagasilükatust parem, saadi aru, et puudub pikemaks opositsiooniks mõte, ja põhikiri võeti arutamata vastu.

Eestlased võtsid nüüd teissuguse taktika. Näiliselt nad alistusid täielikult sakslasile, püüdes mõnes asjas isegi nende lugupidamist ja rahulolu võita, et seda julgemini siduda oma inimesi organisatsiooniga. Kokkuleppe kohaselt valiti samal koosolekul uuesti 5. mail valitud omakaitse eesiseisus: esimeheks sakslane ülemõpetaja *Eugen Wilde*; esimehe abiks kaugesõidu-kapten *Joh. Pitka*; sekretäriks kauband.-tead. üliõpilane *Jaan Naaris*; sekretäri abiks *A. Lintz*; laekuriks pangaametnik *A. Pachel* ja insener *Chr. Luther*; revisjoni-komisjoni *A. Uibopuu*, *F. Winogradov* ja *J. Reinthal*; kohtukomisjoni *F. Akel*, *M. Uesson* ja *W. Klement*.

Uus põhikiri viis omakaitse organisatsiooni täiesti saksa sõjaväe võimu alla. Juhatuse ise kuulus kindralkomando nimetamisele ja liikmed pidi kinnitama juhatuse esitamisel linna komandant, samuti jaoskondade ja rajoonide juhatajad. Organisatsiooni ametlikuks nimeks sai „*BürgerSchutzwehr — Reval*“ („*Omakaitse — Tallinn*“) endise Bürgerwehri asemel. Liikmed pidid teenistuses kandma valget käesidet paremal ülakäel, mida registreerib ja nummerdab kindluse komandant. Kogu organisatsioon allub linna komandandile, sõjaväe politseiülemale ja bürgermeistrile. Ta tegevuspiirkonnaks on ainult Tallinna linn ühes agulitega.

Ühtaegu juhatuse ümberkujundamisega moodustati ka jaoskondades ajutiste juhatuste asemele uued poetades sinna rohkem saksa elementi. Jaoskondade juhatajateks valiti: I jsk. insener *Julius Langebrauni* asemele *Karl Busch*; II jsk. *O. Ambergi* asemele *Artur Perna*; III jsk. *Otto Niggoli* asemele *Alfred Schneider*; IV jsk. jäi *Nicolai Wilcken*; V jsk. *Joh. Lepa* asemele *E. v. Minding* ja VI jsk. *A. Erlenheim*.

Sakslaste sihilik esiletõstmine omakaitse pahandas kodanikke, mille all kannatas üldorganisatsioon. Kõige visamalt organiseer-

rus I jaoskond. Mitmekordsete valimistega ei jõutud komplekteerida rajoonides juhtivaid kohti. Mõnel puhul viidi sesse jaoskonda valvekordadeks teistest jaoskondadest mehi. Enamlaste vastases võitluses oli I jsk. olnud päris kangelasmeelne. Kuna avalik vaen sakslasiga olnuks mõttetu, siis avaldati vaid passiivset vastupanu.

Uue korralduse vastuvõtuga loodeti suuremal määral saada relvi, et pidada laskeharjutusi ja sõjalisi õppusi võimalikult laiemaile hulkadele. Oli ju eesti polkude ohvitseri Tallinnas küllalt, kes olid nõus võtma sõjaliste instruktorite ülesandeid endale.

Eesti 3. polgu ohvitserid demobiliseerudes suures enamus astusid S/s. „*Kalevisse*“, et olla koos ja esimesel tarvidusel astuda tegevusse. Okupatsiooni võim aga ei usaldanud neid lasta rakenduda omakaitse tööle.

Võimud jätsid omakaitse ümberorganiseerimise meelega ohutuks suveks, millal valged ööd iseenesest ei võimaldanud kriminaalse elemendi väljaastumist. Möödus juuni ja juuligi, ilma et kindralkomando oleks viinud uut põhikirja ellu. Elati edasi kevadise ajutise korralduse alusel. 15. juulil tuli esimene peakoosoleku otsusevastane korraldus. Juhatusse

oli määratud *A. Lintzi* asemele laekahoidja *Otto Eggers* — sakslane, *A. Uibopuu* asemele *Klaus Scheel* — sakslane, *J. Reinthali* asemele *Ernst Sporleder* — sakslane ja kohtukomisjoni *W. Klementi* asemele advokaat

Oldekop. See oli juba toores lugupidamatus kodanike poolt kujundatud vabatahtlike korra-
kaitse organisatsiooni vastu. Järgmiseks
sammuks jäi Pitka kõrvaldamine. Seni peeti
tema olemasolu juhatuses paratamatuks, et
liikmeid mitte eemale peletada.

Eesti keel saadi juba mais jaoskondadega
asjaajamise ja kirjavahetuse keeleks, aga rel-
vakandmise loa palvetele ei reageeritud õieti
kuidagi. Suvise seisaku tõttu omakaitse sat-
tus raskustesse, ja pahandatud kodanikud
hakkasid temast lahkuma. Linn lõpetas oma
1000-rublalise kuutoetuse. 26. maist peale
uusi liikmeid ka enam ei võetud, mistõttu
organisatsioon kaotas ka tulu kolmerublalise
liikmemaksu näol. Kulud jäid aga endisteks.
Juuli keskel ollakse sunnitud linnalt ja pan-
kadelt paluma rahalist toetust.

Suvine kindluseta olek nõudis juhatuselt
suurt jõupingutust liikmete kooshoidmiseks.

31. juulil on kindralkomandolt põhikiri
jõudnud kinnitatult linnapealikule. Viimane
mingipärast ei esita seda veel juhatusale.

Ühtaegu ametliku omakaitse — Bürger-
wehri — avaliku organiseerimisega käis var-
jatud organiseerimistöö enamasti eesti sõja-
väelaste keskel salaja. See toimus väga kons-
piratiivselt üksikute päris kindlate inimeste
kaudu ilma kirjavahetusest ja muu asitõen-
duse loomata. Salajase organisatsiooni sihiks
oli sõjaväelise kaadri kooshoidmine, tema in-
formeerimine poliitiliste sündmustega ja tar-
viliste löökrühmade moodustamine juhtumiks,
kui saksa võim langeb. Salajane organisee-
rimine ulatus üle kogu Eesti püüdes maakon-
dades ja linnades ellu kutsuda ja ette valmis-
tada sõjalise jõu keskusi. Pitka ja Naaris,
olles mitmeti saksa võimule lähemal ning oma-
des teatud usalduse ja liikumisvabaduse, ise-
enesest kujundasid ka salajase organisatsiooni
keskkoha.

Sakslasile viidi varakult ninna teated sa-
lajasest organiseerimisest. Mitut puhku nad
vangistasid eestlasi selle tõttu, ja see oligi
peamiseks põhjuseks, miks nad olid omakait-
sele relvade andmisega nii ettevaatlikud.
Kardeti nende kahe organisatsiooni ühistöö-
tamist.

Nad võisid siin seisukorra peremeesteks
jääda, kuni nende relvadel oli õnne läänerin-
del. Seal olukorra halvenedes muutub para-
tamatult siingi režiim nõrgemaks. Saksa sõ-
jajõud olid selleks liig pingul, et kuski tekki-
vat survet üldiselt mitte avaldada. See hak-
kas kohe tunduma ka Tallinnas.

18. juulil algab Foch oma kuulsat vastu-
pealetungi, 2. augustil puhastab sakslane
Marne rinde, taandumine muutub lakkama-
tuks. Samal ajal visatakse Eestimaalt pare-
mad väeosad läände. Nende võim jäi siin
hoopis nõrgaks. Juba 10. augusti paigu tuleb
maalt mõisnikelt hädaldamisi, et maal pole
üldse enam saksa vägesid, nemad ei julge
enam muidu elada kui relvastatagu mõisatee-
nijad üha julgemaks muutuvate talupoegade
vastu...

Samad nähted avalduvad ka Tallinnas.
Jõudude vähenemise ja ööde pimenemisega
muutub seni tagasihoitud ollus aktiivsemaks.
Rutuga kindralkomando korraldab omakaitse
asjad. 8. augustil saabub põhikiri, kinnita-
takse juhatus ja palutakse mehi tööle asuda.
9. augustil nõustuvad nad isegi kõrgema eesti
sõjaväelase kindral Põdderi omakaitse
taktikaliseks juhatajaks võtmisega. Nähes
varsti, et Põdderi tegevus omakaitstes pole
soovitav, vangistavad nad tema juba 14. au-
gustil, süüdistades salajases jõudude organi-
seerimises. Süü mittetõestatuna ta vabaneb
15. septembril ja asub uuesti omakaitset juh-
tima. Nüüd juba päev-päevalt läheneb Saksa-
Balti missiooni lõpu algus.

Nõmme oli 23. juunist 1917. a. saadik alev
omaette administratiivüksus ja kuulus Harju-
maa pealiku alla. Tallinna omakaitse ringkon-
nast oli tema väljas. 6. juunil Nõmme koda-
nikud on võtnud üles endile omakaitse asuta-
mise küsimuse. Tungiva tarviduse puudu-
mise ja maapealiku vastutulematuse tõttu asi
jäi seekord sinnapaika. Varsti sundisid olud
asja uuesti käsile võtma.

22. augustil on juba 93 Nõmme kodanikku
end organiseeritavasse omakaitse üles an-
nud, kellest 36 baltisakslast (pooled tohiksid
küll olla eestlased), 53 eestlast, 2 venelast,
1 lätlane ja 1 rootslane. Omakaitse asutamise

põhjuseks peetakse kasvavat ebakindlust Nõmmel. Peaaegu igal ööl sooritatakse murdvargusi, mille vältimiseks kohalik politsei on võimetu. Siinsamas esitatakse kinnitamiseks organisatsiooni põhikiri, mis on üldjoontes sarnane Tallinna omakaitse põhikirjale, ainult selle erinevusega, et Nõmmel see allub Harjumaa pealikule ja kuulub ametieesseisja Badendicki juhatusel. Esimeheks määrati lätlane Volkman. Nõmme on jagatud kahte jaoskonda, kumbki jaoskond 3 rajooni. Omakaitse liikmed kannavad saksa riigivärvilist must-valgepunast käesidet vasemal ülakäel tähtedega „B. W.“ — „Bürgerschutzwehr“ — „Omakaitse — Nõmme“.

Saksa võimud olid sellegi kinnitamisega väga tagasihoidlikud. Alles oktoobri alul, kui korraldusi tehakse üle kogu maa julgeolu abinõude varumiseks „Landeswehri“ ühikuid ellu kutsuda, kes pidid vältima enamliku riigipöörde aastapäeva demonstratsioonid, saab 5. oktoobril Nõmmegi omakaitse põhikiri kinnituse. Tallinna omakaitse juhatus tegi K. Lepikule, pärastise Nõmme kaitseliidu komandandile, ülesandeks organiseerida ka Nõmmel eestlasist omakaitset.

Tallinnas olid tegelikud asjaajajad ainult eestlased. Pitka mälestuste järgi olnud sakslastega koostöö omakaitse juhatuses päris kena. Nad üldse palju koosolekuil ei käinud või kui ilmusidki, siis võtsid eestlased päevakorda ainult mõnd tühja-tähja. Seega tehti neile koosolekud igavaks. Rohkem käis juba Wilde ise. Eestlased said alati luure kaudu teada, kunas ta ei saanud koosolekule tulla, siis otsustasid kõik tähtsamad asjad ise. Wilde oli pandud omakaitse saksa võimude poolt nende „silma“ ja „kõrvaks“. Temale, rahulikule haritlasele, meeldis see ülesanne vähe. Kui ta taipas, et eestlastel on otsustamisel mõni kõrvalsihiga asi, siis ta jäi meelsamini koosolekule tulemata. Igatahes täit usaldust ei olnud eestlaste ja Wilde vahel. Kui teda korra pahandati, siis ei näidanud vanahärra mitmel koosolekul oma nägu. Temata tehtud otsuste vastu ei protesteerinud ta kunagi.

Ka Seckendorffiga endaga saadi toime, aga ta oli liig rippuv balti mõisnikest-keelekandjaist. Iga tähtsat küsimust ta kaalus enne igasuguste eesti asjade reetlike „beiraatidega“.

Mida edukamaks muutus läänerindel Fochi pealetung ja mida rohkem taganesid sakslased, seda nõrgemaks jäi nende režiim ka Tallinnas. 2. septembril said nad Micheli juures ränga löögi, mis purustas saksa militarismi selgroo. Siitpeale algas taganemine. Oktoober on murdumise kuu. 21. — revolutsioon Viinis, 27. — Austria-Ungari palub erirahu, 28. — vastuhakk Saksa laevastikus, mis areneb Kiilist Meemelini, 31. — revolutsioon Austria-Ungaris. 5. kuni 9. novembrini areneb revolutsioon Saksa linnades kuni Berliinini ja keiserriigi vabariigiks kuulutamiseni. 11. novembri õhtul tehti relvade rahu. Saksaamaad ähvardas Vene saatus. Need sündmused avaldusid järk-järgult ka Tallinnas.

Omakaitse hakkab valmistuma saksa võimude maalt väljasaatmisele. 11. septembril alles määrati jaoskondadesse instruktorid, kes pidid õpetama liikmeid relvi käsitama. Ka püsse anti juure. Pühapäeviti peeti laskeharjutusi.

19. oktoobril juhatus teeb teatavaks oma 15. oktoobri otsuse, et igasse jaoskonda määratakse peale seniste relvur-instruktorite veel *sõjajaharjutuste instruktorid*:

I	jaoskonda lpn. Bernhard Abrams,
II	„ st. kpt. Robert Karunga.
III	„ st. kpt. Johannes Schmidt,
IV	„ lpn. Platon Kuusik,
V	„ ltn. Jaan Lepp,
VI	„ lpn. Oskar Vokk.

Need mehed, enamuses S/s. „Kalevisse“ astunud 3. polgu ohvitserid, määrati jaoskonnade ülemate esimesiks abideks, s. o. tegelikeks jsk. ülevõtjaks ja Eesti kaitseliidu jsk. juhatajaks. Instruktorid pidid enestele valima kaks ohvitseri abiks. Omakaitse organisatsiooni sõjalise võime tõstmisega ei võidud enam viivitada. 18. oktoobril saadi kindlaid teateid, et Anvelt organiseerib Venemaal kommunistlikke väesalku sakslaste lahkumisel Eestisse tungimiseks. Juhatus peab kindral

Põdderi kaudu väga tihedat sidet just äsja määratud instruktoritega. Neist julgeist samast võib aru saada ainult ühtmoodi. Ka Wilde sai sest õieti aru. 22. oktoobril lahkub ta omakaitse juhatuse esimehe kohalt, vabandades ajapuudusega. Jäid tegelema ainult eestlased, kelle välispidurid nõrgenesid päev-päevalt. „Tallinna Teataja“ ruumides, kus asus omakaitse staap pärast lehe sulgemist, istusid juhatuse liikmed, ja neil käisid oma ametlikud külalised. Nende ruumidega ühenduses oleval Vene tänava poolisel küljel istus mitteametlikult kindral Põdder nagu relvade laos ja tegeles eesti sõjaväelastega. Saksa agoonia algas. Ta raudrusika sõrmed olid juba lahti hargnemas. Nagu maru haihtumine oli oodatav nende „Lauf nach Westen“.

Omakaitse juhatusel ja liikmeil algas kibe töö. Oli vaja kodanikele seisukorda selgitada, tutvustada neid lähemate ülesannetega ja tõmmata kõlvulisi kodanikke omakaitsele. Käidi vabrikuis ja asutis organiseringas ja õhutas. Maale ja kaugematesse linnadesse läkitati inimesed samade ülesannetega. Siin osutas juut Gudovski omakaitsele häid teeneid sõidulubade hankimisega.

Kui meie maal Eesti Kaitseliidu sünniaega, millal ta eos arenes, tahame paigutada kuhugi, siis see langeks 1918. a. sügiskuudele.

Ühtaegu Berliini revolutsiooniga ja Saksa vabariigiks kuulutamise algavad Tallinnas toitusrahutused. Saksa sõdurid loovad ka oma revolutsioonilised nõukogud.

Neil päevil käib jaoskondades rõõmusõnum „viimseid päevi kannate valget „B.-W

O.-K“ käesidet. Varsti saame uue — eesti riigivärvilise kahe tervitava käega!“

11. novembril antakse võim Eesti Ajutisele Valitsusele üle.

Õhtul Pitka kutsub Tallinna omakaitse — Bürgerschutzwehri juhatuse ja saksa soldatitenõukogu esindajad-ohvitserid omakaitse staapi „Tallinna Teataja“ ruumidesse. Sekretär Jaan Naaris kirjutab valmis akti, millega Eesti Ajutise Valitsuse otsuse põhjal likvideeritakse senine Tallinna elanike omakaitse ja asutatakse

EESTI KAITSE LIIT.

Liidu liikmeks võivad olla ainult eestlased. Kõik varandused lähevad üle Eesti Kaitseliidule. Pitka kuulutas selle juuresolijatele. Koosviibijad eestlased kirjutasid aktile alla, sakslased mitte. Selle järele eestlased lahkusid neist ruumest, et sakslased ei saaks teha töötakistusi. Minki endise omakaitse staapi Brokusmäele ja alati avalikku lootusrikast, aga rasket tööd; hakati sõnale „Eesti“ looma sisu ja vormi.

Eesti Kaitseliidu asutamine taotles kolme sihti. Esiteks olid selle sammuga sakslased sunnitud uuest organisatsioonist jääma eemale, teiseks — uus nimetus lisandiga „Eesti“ eraldas ta senisest saksamaigulisest Bürgerwehrist ja tegi selle eesti rahvuslikuks ettevõtteks, mil ei tohi puududa kodanike täielik usaldus, ja kolmandaks — tema tegevus laiendati üle Eesti.

Visale eestlasele koitis suur hommik. Ta võttis selle vastu, püss seljas, ümber kää rahvusvärviline side, millel muistne vaba eestlane tervitab XX sajandi vabadusvõitlejat!

B. Eesti Kaitse Liit.

Vabadussõja aeg.

11. novembril 1917. a. õhtul enamlased hajutasid Eesti kubermangus Tallinnas vabatahtlikest kodanikest koosneva korralvalve organisatsiooni.

11. novembril 1918. a. õhtul tõusis ellu sama organisatsioon Eesti vabariigi pealinnas Tallinnas tugevana, laiaulatuselise, värskena ja — riiklikuna. See oli kui üheaastane kosutav uni, kui puhkus Maailmasõja palangu ja revolutsiooni järele.

Olime kogunud energiat ja küpsenud alateadvuses õistest tänavavalvureist iseseisva riigi teadlikeks sõdureiks. 24. veebruaril eestlased said appi hüüda. Said teha oma kodumaa saatusest rahvusvahelise küsimuse. Siis ka Tallinna kodanikud said oma linna tänavail esimese tuleristimise. Samal päeval andis eesti rahvas välja teise suure veksliseseisvuse manifesti näol. Esimene selline anti 1343 „Tasuja päevil“. Siis meie ei suutnud seda välja osta. Nüüd see ei võinud enam minna protesti. Kodanikud pidid kaitsema, et lahkuv Lääs ei riisuks maad paljaks ja et iseseisvuse manifest jääks püsima ka Ida punases tormis. Nüüd tuli panna kaardile kogu rahvusjõud. Kaotada ei olnud enam midagi, võita aga kõik!

11. nov. 1918. a. kodukaitse pooldajate koosolekul kpt. Joh. Pitkaga eesotsas otsustati kodukaitsele kindel alus panna ja kaitseliidu ümber koguda malevlasi linnas ja maal.

Kaitseliidu sõjatehnilise külje võtab kindral Pödder oma juhtida. Viimase nimel ilmuti 11. novembril 1918. a.

„EESTI KAITSE LIIDU PÄEVAKÄSK NR. 1.

§ 1.

Tänase päevaga alates võtan Eesti Kaitse Liidu juhtimise enda peale.

§ 2.

Maakondade korralduste ülemateks nimetan endised Eesti sõjaväe ohvitserid:

- 1) Harjumaakonna ja Tallinna ülemaks Kann,
- 2) Virumaakonna ja Rakvere l. ülemaks Reek,
- 3) Tartumaakonna ja Tartu l. ülemaks Kurvits,
- 4) Järvamaakonna ja Paide l. ülemaks Puskar,
- 5) Viljandimaakonna ja Viljandi l. ülemaks Kubu,
- 6) Läänemaakonna ja Haapsalu l. ülemaks Rõuk,
- 7) Pärnumaakonna ja Pärnu l. ülemaks Tannebaum,
- 8) Võrumaakonna ja Võru l. ülemaks Vreemann,
- 9) Valga linna ülemaks Irv,
- 10) Saare-, Hiiumaa ja Muhumaa ülemaks Poopu.

Tallinna jaoskondade ülemateks:

1. Abrams (Bernhard, lpn.).
2. Dreverk (Eglon, lpn.).
3. Schmidt (Johannes, al. kpt.).
4. Kuusik (Platon, lpn.).
5. Lepp (Jaan, ltn.).
6. Vokk (Oskar, lpn.).

Sadama komandandiks kaugesõidu kapten Treilman, abiks Eduard Freudenstein.

Balti vaksali komandandiks *Vunk*.

Viljandi vaksali ajutiseks komandandiks *Freudenstein* noorem.

Eesti Kaitse Liidu juhataja *Pödder*.“

Esimene Eesti Kaitse Liidu päevakäsk sisaldab juba kõik ülesanded ja ajavaimu tunnused. See määras korraldajad juba kõigisse Eestimaa suuremaisesse keskusisse, tähtsamaisse asutustesse ja see, likvideerinud saksaagse Tallinna linna omakaitse, pani uue aluse K. L. Tallinna jaoskondade korraldusele. Tallinn oli saanud tõeliselt Eesti metropoliks. Tema senine omakaitse organisatsioon sai eeskujuks ja suunanäitavaks kogu riigi kaitseliidule.

Kõik määratud ülemad olid küll ohvitserid, aga nende aukraadi ei mainita. Pödder isegi ei maini oma aukraadi. Seda nõudis ajastu üldemokraatlik vaim: ei mingit tunnust, mis meenutaks vana režiimi, ei mingit käsklust. Et kaitseliidu ülemaiks määrati ohvitserid, see juba näitas, millised ülesanded seisid ees sellel organisatsioonil.

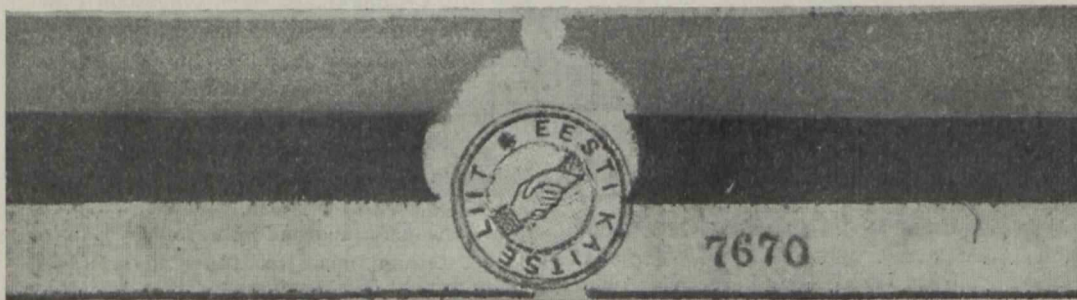
Eesti Kaitseliit astus tegevusse 11. nov. selle kaadriga, mis ta koondanud okupatsiooni ajal oktoobri lõpul ja novembri alul osalt avalikult, osalt pöranda all. Head vilja oli kannud see töö. Üle linna kõigis jaoskondades oli Kaitseliidul välja panna esialgu umbes 400 relvalstatud meest, kes 11. novembri õhtul võtsid linnas kõik jaoskonnad endi alla. Hiljem mehi hakkas veel juure tulema. Olles linnas ainsa organiseeritud reaaljõuna, ei saanud ta raisata päevagi enese korraldamisele, vaid

pidi kohe täitma mitmeid ülesandeid. Ta pidi kindlustama julgeolu ja sisekorra, pidi lahkuvaid sakslasi takistama meid varadest paljaks röövimast, pidi riiklikud varandused võtma oma kaitse alla, enne kui need ära rööviti ja laiiali kanti. Varsti ta pidi teostama ka riigi piirikaitset sissetungivate enamlaste vastu.

Selleks kõigeiks olid meil võimalused neis oludes väga piiratud. Eelkõige peame astuma lähemale neile tingimustele, milles tuli alata iseseisva Eesti loomistööd.

Kõik meie rahvuslikud asutused olid ühe aasta jooksul kahe vaenlase — enamlaste ja sakslaste — poolt lõhutud. Võimatute olude kiuste säilitati vaid omakaitse organisatsioon. Inimesed olid revolutsiooni uimas demoraliseeritud viimse võimaluseni. Kahekordse äpardumise kibedad kogemused halvasid nüüdki kodanike tahteimpulsse sedavõrd, et laiad massid pigemini nõustusid rahulikult alistumisele saatusele.

Enamlik element oli jäänud ka sakslaste ajaks Tallinnas kaunis tugevaks. Nüüd viimaste kolides see muutus üha tugevamaks ja aktiivsemaks. Agitatsioon Eesti riikluse vastu kees kõigis kodanike kihtides. Rinde Tallinnale lähenedes aina avati uusi purjesid. Detsembri keskel jõudis enamluse aktiivsus Tallinna tänavail kõrgpunktini. Nende asja soodustasid ka rasked tööolud ja toitlus. Rahvuslikult häälestatud kodanlik element omas arusaamise seisukorra tõsidusest, aga tal puudusid vahendid enda maksmapanekuks. Ta omas isegi tahet ja jõudu, aga puudus ak-

Kaitseliitlase käeside Vabadussõja ajal.

tiivsus. Viimaseid tegureid oli vaja organiseerida ja juhtida ülesannete juure.

Teisest küljest mõjusid masendavalt psühholoogilised tegurid. Venemaad oli harjutud nägema suurena ja tugevana. Temaga sõjapidamist peeti lootusetuks. Tekkinud kaoses keegi ei osanud õieti orienteeruda ega olusid õieti hinnata. Ka eesti iseseisvuse kaitsemine oli midagi uut, ennekuuldamatut. Lembituja Tasuja-aegseid võitlusi ei peetud ju niivõrd reaalsete sihtide taotlemiseks kui muistseks rahvuslikuks romantikaks. Siia liitus veel väsimus ja tüdimus nelja-aastasest sõjapalangust. Arvestades kõiki halbu tingimusi on arusaadav, miks Ajutise Valitsuse 16. novembri üleskutse rahvaväe vabatahtlikuks kokkuastumiseks ei annud õieti mingit tulemust. Ainult enamlased kasutasid seda agitatsiooni materjalina. Kommunistide agitatorid kasutasid ka kõiki teisi asjaolusid ajutise valitsuse autoriteedi vääramiseks. Töölised mobiliseeriti kõigekülgselt vastu töötama. Ainult kaitseliidu energilisel toetusel luhtusid nende kavad.

Teiseks piduriks olid lahkuvad ja kõige maise vara järele muinasjutuliselt aplad sakslased. Nad alustasid siit kolimist sellise põhjalikkusega, millest võis järeldada, et nad ei siirdu mitte koju, vaid kuhugi tühjale saarele, kus pole ees midagi peale õhu ja vee. Neil maksis kaasa viia katuselt plekki ja lapse varastatud pesugi. Nende näppude pihta pidi lööma Kaitse Liit kõigepealt.

Sisse tulles nad lugesid Tallinnas oma saagiks 677 kahurit, 25 kuulipildujat, 10 miinipildujat, 38 vedurit, 650 vagunit, 550 sõidukit, 38 jõuvankrit, 34 väljakööki, 24 lennukit, 2 raadiojaama ja palju muud. Püsse nad ei suutnudki arvutada. Ära minnes nad tahtsid kõik „sisse pakkida“ ja kaasa võtta. Ja kui meie algasime, siis oli kõigist suur puudus. Varandusi tuli sakslasilt mõnel puhul jõuga ära võtta.

Sakslased ei annud üle kohe kõiki asutusi ja varandusi. Eriti visalt nad pidasid oma käes raudteed, mille kaudu veeres iga-päev varandusi Eestist välja. 12. novembri kuupäevaga algab kaitseliidu avalik ja häda-

ohtlik tegevus — sakslastelt varanduste ülevõtt ja väljavedude takistamised. Seda tehti organiseeritult ja organiseerimatult omal käel. 24/25. veebruaril oli omakaitse hetke linna peremees ja selle tõttu teadsid nüüd kaitseliitlased, kus tuleb midagi kaitsta või päästa. Esijoones püüti vallutada lõhkeainete, laske-moona- ja relvade laod. See kõikjal nii sujuvalt muidugi ei teostunud. „Alguses kiskusime iga püssi kui lövi käppade vahelt“, seletavad vanad kaitseliidu veteraanid.

Beckeri tehastes asuvaid relvaladusid ei antud üle. Meil oli aga neid hädasti tarvis. Siis läksid ltn. Erm ja ltn. Freudenstein ühes teiste kaitseliitlastega hulljulgele teole. Vahi ümberkäiku ja pimedust kasutades pugesis nad ladudesse ja tassisid püsse välja. Järgmisel ööl asuti juba edukamale ettevõttele. Pimedas vahte segadusse viies sõideti veoautodega otse lattu, pandi koorem varustust peale ja täiskäiguga linna. Saadi küll kuule järele, aga maksis rõõmustuda kallist saagist. Esimese Narva sõitva kaitsealga varustaski kaitseliidu peastaap omal käel hantitud relvadega.

Sakslaste järelt relvade vargus saab mees- tel, eriti noorematel teatud spordiks. Et kaitseliidu mehed olid alatises liikumises vahtkondade ja piilkondade viisi, siis nägid ja kuulsid nad kõik. Sõitsid sakslased mingi kraami-koormaga tänaval, kohe arutati, kas jõuame seda vallutada. Olid mehed küllalt agarad, ronisid nad kurja nägudega koorma otsa, ajasid sakslased pealt maha ja sõitsid oma teed. Nii langesid mitmed autotäied kraami julgete kaitseliitlaste kätte, kes selle toimetasid edasi kindlasse kohta. Oli küll ka juhtumeid, kus sakslased mehi mahalaskmisega ähvardades viisid kraami laevale või rongile.

Hoopis raskem oli küsimus ladudega. Sakslased tahtsid vaid seinad maha jätta. Seepärast toimetati seal mitut viisi: jõuga, omavoliga, kavalusega ja valega. Näiteks sadamas asusid koolipoisid eesotsas Eduard Freudensteiniga mõne lao juure ja seletasid, et neid on sinna vahti pandud ja laod antud nende hoole alla. Kniep-Verner'i aitade võtmed võtab H. Kallau oma kätte ega lase saks-

lasi lihtsalt sisse, kuni olid sunnitud valve kaitseliidule üle andma. Lutheri vabriku lades lüüakse lipnik Suursööt küll oma meeskonnaga tagasi. Seal pidid nad alistuma saksa ülevõimule. Jaamas toimetati ikkagi Lutheri kraamivagunid kõrvale.

Raudteel arenes sama manööverdamine, mis enamlaste lahkudeski. Rikuti vedurid, vagunid, veeti neid kõrvalistele teedele ja Koplisse, kuhu need jäidki. Ainult ettevaatlikumalt tuli nüüd talitada. Väljaviimiseks määratud kuulipildujail ja kahureil võeti külastest lukudki, et nad siis kõlbmatuina jäetakse maha. Nii päästeti palju kraami, mille hulgas oli meile sellal nii tähtsat sõjavarustust. Muidugi suudeti päästa vaid väike osa. Suurem hulk veeti aegamööda näljasele kodumaa-le, rikuti siin või loobiti merre.

Sõjavarustuse merreheitmisest võib veel aru saada, aga riigile kuuluva varanduse, kindluste, majade, ehitusmaterjalide j. m. viimisel hetkel eraisikuile müümine ei lase end enam kuidagi vabandada.

..Nõmme-Väanal, Kosel, Pirital, Viimsis, Naissaarel ja mujal kolisid sõdurid hoonest välja ja müüsid selle lammutamiseks eraisikuile. Igal sammul pidi kaitseliidul kui ainsal kordalooval jõul olema silmad ees ja taga ning käed alati tööd täis. Pole siis ime, kui kuuleme, et sellal vastutustundega mehed ei saanud nädalaid päevi korralikult puhata.

Vabadussõda on iseloomult nimetatud partisaanisõjaks. Selline sõda algas Tallinna kaitseliidu meestel juba novembri alul. Hiljem see laienes üle riigi, siirdus siis rindele ja andis meile võidu, mille üle on põhjust olla uhke meil ja meie järele põlvedel.

Eesti kaitseliidul tegevusse astudes ei olnud mingit põhikirja. Kui ainsal reaaljõu ei võinudki ükski põhikiri ette näha tema mitmekülgset tegevust. Siin juhtis kõiki vaid üks põhimõte — toimida ausa tahtmisega isamaa kasuks! Nii toimitigi viimasest tänava-valvurist kuni tema juhtideni.

Päevakäsk nr. 2, 14. novembrist sisaldab juba üldisi korraldusi, neidki ainult niipalju kuipalju vajasid olud. Selle deklareerivas

osas ütleb üks lause kõik: „Tund on kätte jõudnud, kus meie iseendid peame kaitsma, kus meie ise maa julgeoleku eest hoolitsema peame. Selles sihis sai asutatud Eesti Kaitse Liit...“ Edasi nähti ette kaitseliitu astumise kord:

„Liitu võib vastu võtta kõiki ausaid eestlasi, kes Liidu sihtidega nõus, peale terroristide ja kaelakohtuliste kurjategijate, varaste ja huligaanide.“

Selle otsuse kohaselt kaitseliit on hakanud riigikaitse organiks — välispool poliitikat.

Riigivastase elemendi kaitseliitu pääsu tõkkena võetakse liikmeid vastu „1) organisatsioonide viisi (tuletõrjujad, organiseeritud töölised ja keskkoolide vanemate klasside õpilased), peale nende võib vastu võtta tarvilisel korral üksikuid eraisikuid nõutavate soovitustega (maal valla täiskogu määramisel).

Liikme hingeliseks pidemeks võeti temalt tõotus ausõna ja allkirjaga „...et ta ennast Liidu distsipliini alla annab; kõige suurema hoolega tema eesmärgist kinni peab ja selle eesmärgi kättesaamiseks valmis on ka sõjariistadega välja astuma.“

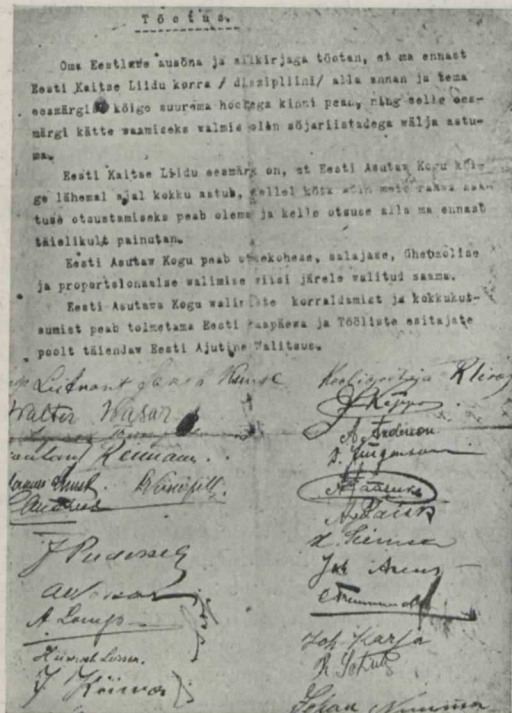
Liidu keskjuhatusse nimetati A. Larka, A. Tõnisson, E. Põdder, J. Laidoner, J. Soots, J. Unt, A. Seiman, Reiman, J. Pitka, J. Naaris, A. Pachel, J. Tuksam, Treilman.

Juhatuses esimees Põdder, sekretär Tuksam, varustusvalitsuse ülemaks Reiman. Mõned neist ei tegelnud kaitseliidus üldse mitte. Nagu kindral Laidoner tuli ligi kuu aega hiljem Eestisse, kindral Soots veel hiljem. Polk. Seiman saadeti Narva. Temale järgnes kindral Tõnisson. Kindral Larka oli esialgu sõjaminister ajut. valitsuses. Polk. Reiman määrati kaitseliidu varustusvalitsuse ülemaks, millest kujundati sõjaväe varustusvalitsus. Kaitseliidus teotsesid vaid kindral Põdder, Joh. Pitka, J. Naaris, A. Pachel, J. Tuksam ja Treilman.

Järgnevatel päevil algabki massiline kaitseliitu astumine. Alul tulevad küll enamasti need, kes olnud omakaitstes, hiljem ka hoopis uusi. Kõigilt võetakse siinjärgnevale allkiri.

„Töötus.“

Tunnistan oma Eestlase ausõnaga, et ei ole kunagi punases sõjaväes teeninud, ega nende poole hoidnud. Valega olen surmanuhtluse ära teeninud.“

Üks kaitseliitlaste töötusi.

Ümber 3000 kaitseliitlaste allkirja kannavad need vandeled. 15. novembriks on ümber 1000 mehe vastu võetud ja relvadega varustatud. 28. novembril, vaenlase sissetungimise päeval on Tallinnas juba üle üle 3300 kaitseliitlaste, 1567 püssi ja 5 rask-kuulipildujaga. Mjal Eestis oli asi alles organiseerimisjärgus.

17. novembri päevakäsk lisab kaitseliitlasele uusi kohustusi. Riigi piirid suletakse igasugusele läbikäimisele, toiduainetega sahkeldamine ja alkoholimüük keelatakse. Neist esimene eeldab ranna- ja piirivalve olemasolu, teine raudtee kontrolli. Et neid ei olnud, siis

tehti endistele piirivalve-ohvitseridele Tõntsule, Saulepale ja Tõnsonile ülesandeks ranna- ja piirivalve korda seada.

Eesti kaitseliidu uue korraldusega said Tallinna ja Harjuma kaitseliidud ühise ülema al. polk. *Kanni*. Nad jäidki ühendatuks kuni 1. jaanuarini 1925. a., millal kumbki moodustati omaette malevaks.

Linn jagunes endist viisi politseijaoskondade järgi ka kaitseliidu jaoskondadesse. Juure tulid mõned uued jaoskonnad nagu sadama, raudtee, postivalitsuse, rahvuslikud vene, saksa ja läti jaoskonnad.

Tallinna kaitseliit oli lühikese ajaga kätte leidnud oma ülesanded. Edasi pidi arene- ma töö ja organisatsiooni täiendamine. Siin sattusime mitmesugusele raskusile.

20. novembri kaitseliidu päevakäsuga kutsutakse kõik liidu teenistuses olevad ohvitserid kokku ja luuakse ohvitseride reserv, kel oli peaaegu ainsaks ülesandeks Ajutise Valitsuse asukoha, praeguse ohvitseride keskkogu ruumide valvamine. See korraldus oli kaunis ebatark. Siin peab küll lubama väljenduda väit, et oma sõjaväelise kasvatusetõtu on ohvitserid üldiselt halvad organiseerijad ja uue loojad. Seda paremini nad on küll antud korralduste ja käskluste täitjad. Jaoskondades olid meil ülesanded käes ja asi arenes hoogsasti. Reservis aga, kus oli vaja mingi uue korralduse loomiseks oma algatust, ei osanud ohvitserid olla kuigi kasulikud. Pitka õigeaegsel vahelesegamisel jõuti suurem kahju vältida. Järgmisel päeval anti kaitseliidus teenivaile ohvitserile uus korraldus, mille järgi nad võivad oma kohalt lahkuda alles siis, kui on leitud kohane asetäitja. Vaatamata selle korralduse kiirele täiendusele sai kaitseliidu organiseerimine sellest tunduvalt kannatada.

Esimesil päevil astus kaitseliitu enam-vähem kindlaid kodanikke. Eemale jäid aga laiad töölismassid, keda enamlased püüdsid omameelseks häälestada ja agiteerisid neid vastutöötamisele. Töölises riigitruuduse kasvatamiseks ja nende jõu kasulikuks rakendamiseks astuti kaitseliidu juhatuse poolt mitmesuguseid samme. Esiteks saadetakse vab-

rikuisse mehed, kes pidid tööliste keskel tegema selgitustööd. Siis lasti neil riigi kuul ja vastutusel jätkata tööd samadel tingimustel, millega seda oli alatud okupatsiooni ajal. Seega hoiti sadade töötute tänavale valgumine. Kel tööd ei olnud, see võis astuda kaitseliitu, saades seal edasi oma palka. Edasi, tööliskonnal lasti vabrikuteviisi valida oma esindajad kaitseliidu keskjuhatusse, kes pidi seal kaitsma nende huve. Nii valisid sadama, Noblessneri, Raudtee tehased, Krulli ja Balti puuvillavabriku töölised oma esindajad kaitseliidu keskjuhatusse.

Need korraldused andsid häid tulemusi. Suurem hulk töölisi tõmmati riigiloomisetoole. Nad said aru oma klassi suurest tähtsusest sel otsustaval silmapilgul. Nähes sellest ka väärilist lugupidamist, haaravad nad varsti relvade järele ja aitasid kõigiti jõudu mööda kasa. Enamlik element jäi eemale, agiteeris ja varus soodsat hetke väljaastumiseks.

Kui Pitka novembri lõpul asub ehitama esimest kaitseliidu soomusrongi, siis oli tal juba tubli salk töölisi headeks abilisteks. 28. novembri õhtul väljus kaitseliidu soomusrong nr. 1. Tallinnast komplekteerituna kaitseliidu tublimatega. Nende hulgas oli palju koolipoisse, kes alles teel linile õppisid käsitama relvi.

Ka teine kaitseliidu soomusrong valmis ja sõitis välja 11. detsembri õhtul. Ta järelt lasti „Dvigateli“ vabriku juures tee õhku. See tegu tõendab, kui kaugele olid enamlased juba jõudnud agitatsiooniga. Enamlaste käsilased püüdsid esijoones saada töölisi oma mõju alla. Nad suunasid omameelseid astuma kaitseliitu ja varustasid kaitseliidu arvel relvadega. Õigel ajal saadi nende sihtide jälile. Sadakond kahtlastele isikutele väljaantud püsse nõuti varsti tagasi. Aeg oli kiire, kõigil käed tööd täis ja kellelgi ei olnud aega tööliste pilli pikalt puhuda. Nad langesid varsti enamlaste püünistesse ja mõne päeva pärast, 17. detsembril, olid sadama tehased, kus ehitati ja parandati sõjavarustust, rahutuste pöörises. Enamlased panid töö seisma. Sulgesid tehaste ukseid ega annud välja ühtki autot, isegi mitte haavatute jaamast ärave-

damiseks, vaid hakati neid koguni lõhkuma. Õnneks juhtus samal ajal olema Tallinnas parandusel soomusrong nr. 1. See pani sadamas korra maksma.

Sama päeva õhtupoole enamlaste agendid ajasid töölismassid eksiteele ja tahtsid hajutada Ajutist Valitsust. Ühe ohvitseri juhatusel liikuva tugeva piilkonna ajasid nad Vabadusväljakul laiali. Siirdusid siis Harju tänavat mööda raekoja ette, kus tungisid soomusrong nr. 1. veltveebel Saalile kallale, lastes ka mõned paugud õhku. Paukude peale jõudsid kohale kindral Põdderi ja al. polk. Kanni saadetuna kaks piilkonda. Üks Pikalt, teine Apteegi tänavalt, enamasti koolipoisid. Taibates olukorra tõsidust, avasid koolipoisid märatsejate peale tule. Mässav jõuk jooksis laiali, jättes maha paar surnut ja mõned haavatud. Ajutise Valitsuse, praegusse vabariigi ohvitseride keskkogu ruumidesse nad ei jõudnud tungida. Koplist raekoja juure siirduvalle jõugule saadeti vastu teine kaitseliitlaste piilkond. Ka see jõuk hajutati.

Noor oli vabariik ja noored olid tema esimesed kaitsjad. Õpilaste-noorurite õnnistav käsi otsustas riigipöörde katse meie kasuks.

17. detsembri sündmused juhtisid võimude tähelepanu asjaolule, et ilukõnedega ega sädelevate manifestidega ei looda uut Eestit. Kereniski kõneles kuni enamlased võtsid võimu ja ta jäi üksinda. Enamlased ka enam ei kõneldud, vaid teotsesid. Tegudele pidi siirduma ka Ajutine Valitsus. Esimeseks sammuks oli Tallinna ja Harjumaal kaitseliidu ülem al. polk. Kanni määramine sõjaprokuröriks. Tema asemele toodi Haapsalu kaitseliidu ülem al. kpt. Th. Rõuk. Korraldumiseks oli vaja mitte üleskutseid, vaid käske. Kask eeldas täideviimist või vastasel puhul kohut ja karistust. 29. novembril väljakuulutatud sundmobilisatsiooni ja sõjaseadust hakati energiliselt ellu viima.

Ajutine Valitsus nimetab 17. det. kindral Põdderi Tallinna linna, Harju-, Lääne- ja Järvamaakondade ja linnades sõjaväe ülemjuhatajaks, kes kõiki abinõusid tarvitades peab korra alal hoidma. Temalt ja tema nimel ilmubki lähemal päevil tosina võrra krõ-

bedasisulisi päevakäske ja korraldusi, mis näitavad kindlust ja julguse tõusu. Vabadussõja algupoolel oli meil kaks rinnet: välisel võitlesid rahvaväelased, sisemisel kaitseliit. Novembrist detsembrini osutus siserinne isegi raskemaks välisest.

Muuseas korraldatakse tänavliikumist, piilkondade õigusi ja kohustusi ning käsk kõigile avalike ametikohtade ja asutuste ametnikele *astuda kaitseliitu*.

Selle korralduse tõttu tõusis hoogsasti Tallinnas kaitseliitlaste arv. Kindral Põdder käis isiklikult asutustes ajamas ametnikke piilkondadesse ja sõjaväelistele õppustele, vahet tegemata kirjutaja ja kantsleile ülema vahel.

Majaperemehed olid üldiselt kaunis visad kaitseliitu astumisega. Neile anti 11. jaanuaril 1919. a. käsk iga kolme maja kohta saata üks majaperemehes kaitseliidu teenistusse. Edasi, nad esitagu oma majades elavate meeskodanike nimekirjad, et oleks neid võimalik käsutada. Kaitseliit mehi mobilisatsioonist ei vabastanud. Seega jäid read seal harvemaks ja neid tuli täiendada. Paljudki Tallinna kodanikud pahandusid kindral Põdderi korraldustest, aga nad jõudsid varsti arusaamisele, et riigi loomine ja kaitse nõuavad kõigi kodanike, esijoones aga kindlamate ja jõukamate kaas- ja koostööd.

17. detsember juhtis Pitka tähelepanu soomusrongide ehitamise hoost ühele teisele olulisele, aga unustatud riigikaitse alale. Nimelt enamlased olid teinud ettepaneku meie ainsa sõjalaeva „Lembitu“ (end. „Bohr“)

K. L. liikme tunnistus Vabadussõja ajal.

meeskonnale pöörata kahurid linna poole ja toetada merelt riigipööret. Soomusrong nr. 1 sõidab seekord J. Pitkata liinile. J. Pitka asub siitpeale merejõude korraldama. Esimesed sellekohased väga laiaulatuselised volitused temale kannavad 17. detsembrikuu päeva. Ta jääbki merele Vabadussõja lõpuni. Siitpeale ta jääb eemale ka kaitseliidu tööst.

11. jaanuaril 1919. a. antakse sõjaministrite õigus kõiki eesti kodanikke kutsuda kaitseliidu teenistusse. Siitpeale kaitseliit saab sundorganisatsiooniks. Meeste kaitseliitu vastuvõtuks moodustati 12-liikmeline komisjon, mille esimeheks oli H. Väljamaa ja abiks Joh. Soonike.

Kaitseliitu värbati mehi, kes antud momendil ei kuulunud mobilisatsiooni alla 16—60 aastani. Mehed jagati kahte kategooriasse: I kategooria 16—45 a. terved mehed, II kategooria 16—45 a., kes I kategooriasse ei kõlvanud ja mehed 45—60 aastani. Mõlema kategooria mehed jagati kaitseliidu jaoskondade järgi roodudesse. I kat. meestega alustati õppusi. Alul 2—4 tundi päevas. Vaenlase riigi piiridest väljaajamise järele harjutati kord ja kaks nädalas. Harjutusi pidasid Tallinnas asuvatest väeosadest komandeeritud instruktorigid, ohvitserid ja allohvitserid. Kuna jaoskondadest olid ohvitserid kutsutud tegev- väkke.

Nii jäid meeste väljaõppe aja ja ainelised kulud ära. Kaitseliit andis neile tarvilised oskused, ja mobilisatsiooni puhul võidi nendega varsti lahingusse minna. Näiteks, juuni alul oli Tallinnas I kategooria mehi 287 — kõik õpetatud, II kategooria mehi üle 7000, kellest veel pooled õpetamata. Augusti lõpuks langeb õpetamatute arv tunduvalt.

Relvi oli kaitseliitlasil õige vähe, jätkus vaid (1 püss 10 mehe peale) laskeharjutusiks. Rivi-drill tehti püssideta.

Kaitseliitlased täitsid mitmesuguseid ülesandeid. Tähtsamad neist olid öised piilkonnad. Kogu sõja ajaks jäi Tallinnas öise liiklemise keeld, siis oli iga öösi väljas 60—100 piilkonda, kogusummas 200—400 meest. Vahiteenistus asutuste juures ja päevased piilkonnad olid hoopis vähem koormavad.

Kaitseliitu tema ülesannete juures aitas 14. detsembril 1918. a. kujundatud *Tallinna kooliõpilaste rood*. Hiljem nimetati see ümber pataljoniks. Kooliõpilaste arv kõikus 400—500 ümber, kellest ligi pooled olid väljas mitmesugustes löökväeosades. 27. novembril loeti Narvas 4. polgu juures 109 koolipoissi, kellest suurem hulk Tallinnast ja 25 kalevlast. Teised Tallinnast sinna saadetud kaitseliitlased kuulusid 4. polgu koosseisu. Peale nende kuulus soomusrongide meeskondade koosseisu palju Tallinna kaitseliitlasi.

16. novembri vabatahtlike värbamisega loodeti kokku saada 21—35 aasta vanustest meestest 25.000 rahvaväge. Kui need üleskutsed 28. novembriks ei annud tagajärgi, siis kuulutati 29. novembril 21—24 aastaste meeste mobilisatsioon. Iga maakond pidi 1. detsembriks oma linna koondama ühe polgu võrd mehi. Ka see korraldus täitus visalt. Enamlaste rinne lähenes igapäevaga Tallinnale. Nüüd viivad seltskonnategelased Tallinnas selle korralduse alusel läbi kodanike hulgas

„kõlblise mobilisatsiooni“. 18. detsembril asuti formeerima I Tallinna kaitsepataljoni. Ühel päeval leidsid kindlad isamaalised kodanikud kodust kutse ilmuda kaitseliitu. Vastuvõtt toimus ühegi arstliku komisjonita. Esimesed kümme meest said püssid, hakkasid õpust pidama ja töid lisaks oma kindlaid sõpru. Nii oli 10. jaanuariks 1919. a. kogunenud pataljoni ümber 600 mehe. 13/14. jaanuari ööl sõitis pataljon välja rindele kpt. O. Sternbecki juhatusel. Minnes mõeldi küll Tartu vallutada, aga kuperjanovlased ja soomusrongid olid 14. jaanuaril teinud juba selle töö. 16. jaanuaril asub pataljon rindele Reola mõisa joonel, kus ta sai ka esimese tuleristimise. Pataljon oli kaitseliidu organisatsioonina „vabatahtlikult mobiliseeritud“ väeosa ja hiljemgi koheldi neid kaitseliiduna kuni mai alul muudeti 8. rahvaväe polguks. See oli Tallinna kindlamate ja jõukamate kodanike esimene annus rindele. Hiljem moodustati veel teine Tallinna kaitsepataljon. 15. veebruaril valmistub temagi rindele sõiduks.

Osa Tallinna kaitsepataljonist rindele sõidu eel 1919. a. jaanuaris.

Eesti Kaitseliidu jaoskonnad.

Linn jagunes endist viisi politseijaoskondade järgi ka kaitseliidu jaoskondadesse. Kuna see moodus oli kõige sobivam korrahoiuks. Juure tulid mõned uued nagu sadama, raudtee, postivalitsuse jaoskonnad. Ka mõne suurema ametiasutuse ja ministeeriumi ametkonnad moodustasid rühmi oma varanduste kaitseks. Peale nende moodustati vähemusrahvuste — vene, sakas ja läti kaitseliidu koondised.

I jaoskonna staap asub V. Batarei 10, hiljem kolis V. Kalamaja tn. 33. Jaoskonna juhataja oli alul lpn. B. Abrams, Karl Busch ja Alfred Althaus abideks. Selle jaoskonna piires oli palju vabrikuid ja kehvikute aguleid, mispärast tal peale sakslastelt varanduse ülevõtmise oli tihtigi tegemist enamliku elemendiga. Kord leiti Puuvilla vabriku juures enamlaste relvade ladu, püssid ja kuulipilduja. 22. novembril saadeti I jaoskonnast Narva korda pidama 15 kaitseliitlast, kus nad töötasid kuni Narva langemiseni 4. polgu koosseisus. Detsembri keskel oli jaoskonnal ümber 100 püssi ja 254 meest, kes öösiti käisid piilkondades. Majaperemehed on otsustanud endi hulgast saata 4 meest jaoskonna ülemale abiks teiste majaperemeeste kaitseliitu organiseerimiseks. See korraldus näib siiski arenevat visalt.

Nii jaoskondade juhataste nimeline koosseis kui ka meeste arv muutus tihti, siis pole võimalik neid pidevalt jälgida. Pikemat aega püsis juhatajana Karl Busch.

II jaoskonna juhatajaks oli lpn. Eugen Dreverk, abid ltn. Schultz ja al. ltn. Artur Reisberg. Jaoskond otsis kaua endale staabi ruume. Vahepeal asus koguni kaitseliitlase Kreose erakorteris. Alul oli jaoskonnas vähe mehi. Valveteenistus muutus laialise ala tõtu üliraskeks. 17. detsembri sündmused tõid suurema juurevoolu. Ka Narva saadeti kümme jaoskonna ülemat lpn. Dreverkiga. Jaoskonna ülemaks määrati ltn. Schultz. Jaanuari lõpul 1919. a. saadi püsivamad ruumid Hollandi tn. 48. Seks ajaks o'i ka ligi 900 liiget jaoskonnas.

Ltn. Schultzi surres 26. aprillist 1919. a. jääb jaoskonna ülemaks Anton Priskal.

III jaoskonna staap asus Puuvilja tn. 9. Alul oli jaoskonna ülem al. kpt. Schmidt, abid ltn. Stokeby ja s.-am. L. Kerde. See jaoskond oli hästi organiseeritud. Esimesel päeval tõusis liikmete arv 150. Ainult suur puudus oli relvadest. 24. novembril läks kpt. Schmidt ühes oma paarikümne kaitseliitlasega Narva rindele. Jaoskonna ülemaks määrati nüüd eraisik Oskar Prual. Siin määravad majaperemehed iga kolme maja kohta vähemalt ühe isiku kaitseliidu teenistusse. Pole see võimalik, siis peavad nad seks palkama mehe.

Ka selles jaoskonnas ülal Lasnamäel ja mujal oli kahtlast elementi, kelle liikmeksvõtmisest tuli hoiduda. Hoolimata Pruali etevaatusest liikmete vastuvõtul sattus talle käskjalgadeks kaks kommunisti — vennad Klemmid, kes tuli anda väljakohtu kätte.

IV jaoskond asus Ahju tn. 2. Jaoskonna ülem lpn. Platon Kuusik, abid Joh. Triumph ja Valter Pajusson. Lpn. Oskar Suursööt sai hiljem Pajussoni asemele abiks ja pärast jaoskonna ülemaks. 25. novembril sõitis jaoskonnast Narva rindele lpn. Suursööt ühes 30 mehega. Detsembri keskel otsustasid majaperemehed kaitseliidu teenistusest osa võtta ühel alusel teiste kaitseliitlastega. Ainult kui maja liig väike, siis vabastatakse neist kohustustest. Naismajaomanikud peavad palkama enese eest mehe kaitseliitu.

Üleskihutatud töölised muutusid rinde Tallinnale lähenedes kaitseliitlaste vastu väljakutsuvamaks. Jaanuari alul ähvardati kaitseliitlasi juba ülespoomisega. Lapsedki teadsid seletada, et mammad valmistavad toite, sest homme tulevat Peterburgi onud külla.

V jaoskonna staap asus alul ühes poekes, siis Kordese tn. 4. Westholmi koolimajas. Jäi viimaks peatuma Falgi aia majas. Jaoskonna juhataja ltn. Joh. Lepp, abid lpn. Orav ja Müllersdorff. V jaoskond koondas oma jaoskonda mõne päeva jooksul 188 meest, kuigi vastuvõtu juures nõuti ikkagi kahe en-

dise liikme soovitus. Alul näägutasid enamlasmeelsed Lilleküla ja Pelgulinna elanikud jaoskonda siirduvaid mehi. Mõnikord tungisid isegi käsitsi kallale. Üks agar kaitseliitlane laskis kord kallaletungija maha. Näägutamised jäid siitpeale harvemaks ja mehed ise muutusid julgemaks. Nüüd ei mähitud enam püssi paberisse jaoskonda minnes.

Piilkondades käidi esialgu 10-, siis 5-, viimaks 3-mehelistes salkades. Vaenlase Tallinnale lähenemisel moodustasid 10 meest vabatahtlike salga, kes algasid kiirendatud õppust ja varsti sõitsid liinile. 3. aprillil maeti juba üks neist: Mõniste juures langenud Julius Umberg.

VI jaoskonna staap asus Brokumäel 8, kaitseliidu peastaabi juures. Jaoskonna esialgne ülem oli lpn. Oskar Vokk, abid Reiberg ja Talvik. Selle jaoskonna koosseis ei olnud rahvuselt ühtlane. Linnasüdame majapere-mehed ja ettevõtete omanikud, samuti neist sõltuvad mehedki kas kuulusid enamuses vähemusrahvustesse või olid meelestatud võõriti.

Seepärast maksis nende kohta ka erikorraldus. 5—6 maja kohta peremehed saadavad ühe mehe öövalvesse. Saavad jaoskonnast õhtul relvad ja hommikul annavad need oma jaoskonda tagasi. 1. detsembril oli veel jaoskonnas vaid paarkümmend vabatahtlikku kaitseliitlast. Mustapeade klubi ümber oli koon-dunud mingi kaitseliidu VII saksa jaoskonna reserv, mis koosnes peamiselt VI jaoskonnas elutsevaist sakslasist. Selle likvideerimisel need siirdusid VI kaitseliidu jaoskonda. Hilisem kaitseliitu astumise sundus muidugi tõstis liikmete arvu. Sel ajal anti neile ka relvad koju.

VI jaoskonnas oligi õieti vahekorrad kõige segasemad ja teenistus võrdlemisi raske. Kuna siin asus enamikus riigiasutusi ja liiklemine kõige elavam, mis nõudis jaoskonnalt suuremaid ja alatisi piilkondi. Hiljem läks osa ülesandeid Vahipataljoni kanda, kui seal jõuti vahimeeskonnad korraldada.

Eesti Kaitseliidu ratsasalk. Selle vormeerimise ülesanne tehti kaitseliidu juhatuse poolt rittmeister G. Jonsonile 11. novembril.

Kohe algab salga komplekteerimine meestega. Esialgne siht oli luua 300-meheline ratsasalk, muu varustus saadi riigilt, aga hobuseid ei olnud anda ja need puudusid veel 29. novembril, kui salgas oli poolteistsada kaitseliitlast. Samal päeval nimetatakse Eesti Kaitseliidu ratsasalk 1. ratsapolguks. Rittmeister G. Jonson jääb polgu ülemaks. Seega viidi see üksus tegevväe koosseisu.

9. detsembril ratsasalk sai käsu minna rindele. Hobuste puudusel ta teotses seal jalgaväena.

Sadama komandandile Treilmannile tehti ka alguses ülesandeks luua mingi sadama kaitseliidu üksus. Alles 15. novembril asutati komisjon, kes hakkas tööta meremehi värbama kaitseliidu teenistusse. Sellest tekkis sadama jaoskond.

Treilmann pidi juhtima sadama piirkonnas olevate varanduste ülevõttu, pidi ellu kutsuma tarvilised asutused ja need komplekteerima ametnikega. Tema ülesandeks jäi ka kõikide sadamate, tuletornide, meremärkide ja veeteede kordaseadmine.

Valvet teostasid sadama piirkonnas kuni oma jaoskonna loomiseni linna kaitseliidu jaoskonnad jõudu- ja kordamööda, olles ise tegelikult I jaoskonna piirides. Kuna esimese jaoskonna meestest ei piisanud sadamas valveteenistuse pidamiseks, saadeti sinna ka teiste jaoskondade mehi. Näiteks III jaoskonna piilkond võttis sadamas ära ühe väikese saksa sõjaväe auriku, mis oli vilja ja muu tooraine koormaga teel Liibavisse.

Töötuid meremehi koondus kaitseliitu vähe. See ei olnud ka kuigi kindel element oma ülesannetes. Võõrad ja sadama asutustes kohanematud olid ka linnajaoskonna mehed.

Meeste puuduse tõttu oli sadamas valve teostamine raske. Eriti sadama jaamas, sest raudtee kuni Rapla jaamani allus sadamas jaama komandandile. Nii siis peeti kohasemaks oma ametnikest moodustada kaitseliidu sadama-üksus. Detsembri lõpuks loodigi sadamas tolliameti ja sadamavalitsuse ametnikest kaks rühma, kes lpn. Lukki ja lpn. Evartsoni juhatusel asusid õppusi pidama. Seega

tuli 1918. a. lõpuks juure üle 60-meheline kaitseliidu *sadama jaoskond*.

1. mail 1919. a. likvideeriti sadama jaoskond üldse. Liikmed siirdusid elukohtade järgi linnajaoskondadesse ja ülesanded läksid üle teistele asutustele.

Miinisadamas moodustati samuti oma eriüksus lpn. Meeli juhatusel. Sel üksusel tuli tihti öösiti pidada lahinguid mere kaudu Miinisadamale tungivate punastega. Varsti liideti Miinisadama üksus I jaoskonnaga.

Kopli jaoskond. Esimesel jaoskonnal muutus kauge maa tõttu Koplis valveteenistuse pidamine ülejõukäivaks. Seal oli palju riigi varandusi, mis vajasisid otsest ja kindlat valvekorraldust. Jaanuaris moodustati Kopli elanikest esimesele jaoskonnale alluv abijaoskond, mille staabi ruumid asusid koos miilitsa jaoskonnaga ja ülemaks määrati ka kohalik miilitsa ülem M. Morrison.

Raudtee jaoskond loodi alles jaanuarikuus. Seni pidasid raudteeasutustes valveteenistust mõned vabatahtlikud raudteelased (kaitseliitlased) ja I jaoskond. Enamlaste pealetungi eest taganesid Tapa, Narva liinilt raudteeametnikud Tallinna, kus nad koondati ja õpetati välja. Nii sai raudteelastest-põgenikest 90-meheline korralik salk, kes pidas Tallinna raudtee piirkonnas vahiteenistust. Vaenlase taganedes mehed siirdusid oma kohtadele tagasi. Jäi vaid ümber 20 tööpuudusel vallandatud kaubandusoperatsiooni osakonna meest vahiteenistuse pidajaks.

Need asjaolud põhjustasid oma jaoskonna loomise, mis tekkiski juba 16. jaanuaril 1919. Iseloomulik on, et raudtee jaoskonna moodustasid vaid raudteeametnikud, ligikaudu 200 meest, kuna raudteetöölised 338 meest pidid kindral Põdderi erikorraldusel siirduma elukohtade järgi linnajaoskondadesse. Sinna nad muidugi ei astunud ja jäidki eemale kaitseliidust.

Raudtee Tallinna jaoskond pani aluse ka Nõmme raudtee-kaitseliidu osakonnale tingimusega, et sinna astugu kõik ustavad raudteeametnikud kuni 60 aasta vanuseni, töölised aga vabatahtlikult. Nõmme raudteeosakond jäi Tallinna raudtee-kaitseliidu alluvusse.

Sakslased taganedes hakkasid puht-barbaarsusest hävitama raudteesildu. See põhjustas *üleriikliku raudteekaitse* organiseerimise. Vastavate määruste järgi teostasid kohalikud kaitseliidud ettenähtud punktides kaitset.

Postivalitsuse ametnikest ja teenijaist organiseerib lipnik Laks 16. jaanuarist kuni 26. veebruarini 132-mehelise kaitseliidu üksuse, andes neile ühtlasi hädavajalised algteadmised relvade käsitamises ja rividrillis.

Teatrimaja „*Estonia*“ näitlejaskond ja teenijad ei loobu oma traditsioonest. Nad ei astu mitte VI jaoskonda, vaid moodustavad omaette 72-liikmelise kaitseliidu rühma.

Nõmme kaitseliidu jaoskond organiseeriti välispool kohaliku omakaitse organisatsiooni. Saksaagne ametlik omakaitse koosnes enamuses saksameelseist. Ta teotses alevivanema (ametiessesisja) Badendicki juhatusel. Vahendituks ülemaks oli lätlane Volkmann.

Oktoobri lõpul saadab Tallinna omakaitse juhatus Nõmme põrandaalust organisatsiooni looma Karl Lepiku. Viimase poolt kogutud 30 mehega võetakse 13. novembril Nõmme enese alla lpn. Vissmanni juhatusel. Jõudumööda võetakse oma võimupiirkonda laske-moona ja kraamiload Nõmmel, Harkus, Rahumäel ja Pääskülas. Vääna-Peetri ja Alliku vangilaagritest vabastati poliitilised vangid, keda sakslased pidasid kinni seal ebainimlikes oludes. Kaelakohtulikud kurjategijad paigutati Tallinna vanglaisesse.

Kõikjale varanduste juure jaama ja raudteele (viadukti) pandi juba relvastatud kaitseliitlased valvesse.

Volkmannilt võeti relvad ära, aga endiste omakaitse liigete juures läbiotsimist ei toimetatud. 14. detsembril komandant saab ettekirjutuse Nõmme omakaitse lõplikuks likvideerimiseks, varandused ja paberid üle võtta, kuid liikmete kaitseliitu võtmisega toimida ettevaatlikult.

Nõmme alevi kaitseliit allus otseselt Nõmme jaama komandandile. Siia juure kuu-

lusid veel vallad: Harku, Kurna (Nabala), Rae ja Nehatu, moodustades *linnaümbruse kaitseliidu* jaoskonna. Komandandiks oli alul

lipnik Vissmann, siis Karl Lepik ja 1. jaanuarist 1919. a. al. ltn. Putmaker. Kaitseliitlaste arv jaoskonnas tõusis jõudsasti.

Vähemusrahvaste Eesti Kaitseliidu rühmad.

Vene rühm.

Vene rühm organiseerus samuti detsembrikuus endistest Tallinnas asuvaist vene valgeist ohvitserest, sõdureist ja ka neist, kes sakslaste taganedes jätsid Pihkva maha, siirdusid Tallinna lootusi hellitades siin „valge“ pööre toime panna. Eesti võimud võtsid neilt teel relvad käest. 5. jaanuaril anti kõigile vene alamatele meestele käsk mobiliseeruda 19—36-aastani. Nii kogunesid vangist tulnud ja Venest siia põgenenud ümberhulkuvad venelased Tallinna Põhja korpuse täienduseks kaitseliidu vene rühma, kes oma ülemaks tunustas kindral-major Henningi.

Nendega oli kõigiti häda. Jaanuari keskpaigu oli neid kogunenud juba poolteistsada meest. Staabi viisid endil Kanuti Gilde ruumidesse, panid üle kolmekümne mehe staabi teenistusse, pidasid jõukohaselt lõbusaid olenuid ja nurusid eesti valitsuselt igasugu varustust. Kasu nad ei toonud mingisugust, ainult pahandusi. Soomlased „rüüade“ hiilgavaid olakuid ei kannatanud, kiskusid neid maha ja skandaalid olid alati päevakorral, kui need vaenulised rahvused viibisid korraga linnas.

Neist katsuti kuidagi lahti saada. 14. jaanuaril sõlmis sõjaministeerium kindral Henningiga lepingu, et nad koguvad kõik maad mööda laiali olevad omainimesed kokku, korralduvad ja siis siirduvad liinile. Seda nad ei teinud. 21. jaanuaril oli vene rühma koosseisus 229 ja 1. veebruaril — 388 meest, kellest 130 kandis relvi. Mais, esimese Leninigradi operatsiooni alul siirdus neist enamus rindele. Vähesed järelejääjad juhiti linna kaitseliidu II jaoskonda, ja 8. juuliks likvideeriti vene kaitseliidu rühm lõplikult.

Saksa rühm, n. n. VII jaoskond.

Nendegi organiseerimine sai alguse enamlaste sissetungi ajal. Esijoones kogunesid

endised balti-saksa soost vene ohvitserid, juure tõmmates ka sakslasi mitteohvitseri. Muu hulgas figureerib seal meile tuttavaid nimesid nagu st. kpt. Kursk, II järgu kpt. Zalza, van. ltn. Zalza j. t. Rühm kasvas kiiresti, nimetati kaitseliidu VII ehk saksa jaoskonnaks polkovnik von Kreusenstierni juhatusel. Staap asus Mustapeade klubi ruumides.

Sesse jaoskonda koonduski linna VI jaoskonna sakslased, kadakad ja muud mitte-eestlased, kes sundusliku kaitseliitu mobiliseerimiseni oli jõudnud astuda saksa jaoskonda, see võis sinna ka edasi jääda. See oli suur jõud, mida tuli ära kasutada.

15. jaanuaril komandeeritakse VII jaoskonna üks kompanii 186 meest staabi rittmeister von Benkendorffi juhatusel Viljandi kaudu äsja vallutatud Tartu kaitseks ja korralloomiseks. 16. veebruaril sõidavad nad II div. ül. kol. Puskari korraldusel Tartust välja Vastseliina-Illinga rindele, polkovnik Kreusensstierni juhatusel. Tallinna jaoskonna ülemaks jääb polkovnik von Zeidlitz.

Mingipärast oli juurevool nimelt sesse kaitseliidu jaoskonda ülimalt suur. Veebruari keskel tõuseb meeste arv 700, ja sisekaitse ülem kinnitab jaoskonnale 40 mehe kaadrilise ohvitserkonna. 9. märtsil viiakse siingi läbi kaitseliitlaste sunduslik kategooriaisse liigitamine.

25. märtsil kinnitab ülemjuhataja sisekaitse ülema ettepaneku, millega senine VII kaitseliidu jaoskond nimetatakse „3. Saksa Tallinna Kaitseliidu Bataljoniks“. Seega kujunes VII jaoskonnast balti pataljoni varutagavara pataljon. Kui soomlased ei kannatanud venelasi, siis eestlased ei usaldanud saksa kaitseliitlasi. Kuigi neid piilkondadesse saadeti, vaatasid eesti jaoskondade mehed neile kui ebakindlale elemendile ja loobusid kohustuste ühisest jagamisest. Vahekorrad saksa pataljoniga muutusid üha tera-

vamaks. Landeswehri esile kerkides Lõunas läks asi avalikuks kokkupõrkeks. 10. juunil saab linna komandant ettekirjutuse saksa pataljoni likvideerimiseks. See oli ka viimne aeg. Landeswehri salgad olid Lätis meie vägede reetlikult seljataha tunginud. See teade küttis meeled üles. 11. juuni õhtul tungib salkond mereväelasi ja kaitseliitlasi pataljoni ruumidesse relvi ära võtma. Auto-roodu ülema ltn. Massaka ja komandandi vahelesegamisel hoitakse ära verevalamine. Relvad antakse riigi relvalattu, paberid pitseeriti kinni ja liikmed sunniti astuma teistesse jaoskondadesse.

Läti rood.

23. jaanuaril kuulutati välja sõja ajal Tallinna põgenenud lätlaste mobilisatsioon. Kõik 19—59 aasta vanused meeskodanikud peavad registreeruma läti kaitseliidu roodu. Roodu kujundajaks sisekaitse ülem määras

26. jaanuaril al. ltn. Lasdini. Et asi edenes väga visalt, siis meelestati seda käsku 4. veebruaril raske karistuse ähvardusega. 4. märtsil määratakse lätlaste organiseerimise lõpuleviijaks ltn. Viitol ja 31. märtsil saadetakse mobilisatsiooni alla kuuluvad mehed Tartu asutatud läti tagavara pataljoni. Teised anti üle linna kaitseliidu jaoskondadesse. Seega kandis läti rood vaid koonduspunkti iseloomu.

Nii oli kaitseliit peale eestlaste organiseerinud ka kõik teised rahvused, võtnud neilt vastutöötamise võimalused ja rakendanud igaühe otstarbekohase ülesande juure.

Kaitseliit oli ise alles sündinud. Ta vajab toetamist, organiseerimist ja hoolitsevat kätt. Aga ta pidi samal ajal mehe eest väljas olema, pidi juba ise andma ja aitama. Neil aegadel oli mingi imettegev iseloom. Relvad tuli tükikide viisi kokku korjata, ka mereputatuid välja tuua, korda seada ja juhtida kätte, kes nendega kaitseb kodu.

Grupp Tallinna kaitsepataljoni mehi Võrus 1919. a. jaanuaris.

Kaitseliit oli ka esialgu kuni mobilisatsiooni läbiviimiseni ainsaks sõjalise õppeorganisatsiooniks. Juba esimestel päevadel hakati vabadel tundidel vabadele meestele andma sõjalist õppust. Seks olid alul jaoskondade ülemad ja igal oma kaks abi — kõik ohvitserid. Hiljem ohvitseride liinile siirdudes said mõne jaoskonna ülemaks mitteohvitserid, aga vähemalt oli igal üks ohvitser abiks, kes teostas meeste väljaõpet. Mehi oli rindekaitseks kiiresti vaja. Õppealal jõuti läbi võtta vaid hädavajalisemad harjutused, relvatundmist, laskmist ja veidi rividrilli.

Kaitseliitu I kategooriasse võetud meestele varuti ajutise valitsuse käsul ametiasutuste ja ettevõtete poolt nende rindelt tagasi jõudmiseni endised teenistuskohad ja täispalk. 25. märtsist hakkas töö- ja hoolekandeministeerium maksma päevatööliste ja omaette töötanud rindele saadetud meeste perekondadele abirahasid. Tegelikult maksid ettevõtjad hiljem oma teenijatele ainult pool palka rindel olemise aja eest. Riigiasutused aga tasusid selle vahele, mis mees rindel olles sai sõduripalgana vähem oma ametipalgast.

Veebruarikuu sündmused Saaremaal juhtisid tähelepanu seljataguse kallaletungi võimalustele. Nende vältimiseks ei olnud ettevaatus liigne. Senine sisekaitse (kaitseliidu) ülem kindral Põdder läkitati formeerima III diviisi ja tema asemele määrati politsei peavalitsuse ülem E. Alver. Ühtlasi muudeti sisekaitse ülema instituut Vabariigi kaitseliidu ülema ametiks 31. märtsil 1919. a. 14. aprillil võtab E. Alver kaitseliidu juhtimise üle ja 1. mail määrati pealinna poliitilise julgeolu tagamiseks linna komandant ja Tallinna-Harjumaa kaitseliidu ülem st. kpt. Th. Rõuk vabariigi kaitseliidu ülema abiks. Seega ühtlustati linna komandantuuri töö kaitseliidu keskkoha töödega. Tallinna-Harjumaa kaitseliidu ülemaks määrati al. ltn. Erm, kes oli ühtlasi linna komandandi abi. Sel teel koordineeriti linna korraldavalorgan kõige tihedamalt linnas teotseva reaaljõuga — kaitseliiduga.

Kaitseliit oli esialgu vaenlase vastu välja saatnud esimesed relvastatud jõud. Kui mobilisatsioon läbi viidi ja rinne omandas kindla kuju, jäid kaitseliidu üksused ikkagi rindele. Nad vaid liideti suuremaiks lahingüksusiks polkude ja pataljonide nime all. Kuna sõda käis meist mitmekordselt arvukama vaenlasega, siis ei saadud meeste puuduse tõttu mobilisatsiooni mittekuluvaid kaitseliitlasi koju lasta. Alles 2. mail antakse Tallinna ja Tartu kaitsepataljonide 8. polguks muutmisel polgu ülemale luba mobilisatsiooni alla mittekuluvaid ja haigeid kaitseliitlasi koju lasta.

Juuniks 1919. a. oli mobiliseeritud juba 18 aastakäiku, (1883. a. kuni 1901. a. sündinud mehed). Mobilisatsioonid olid kaitseliidu read tõmmanud väga hõredaks. Verine sõjategevus, arvukad ohvrid ja enamlaste ning s.-r-ide sihikindel sõjavastane agitatsioon mõjus niivõrd, et veel kojujäänud mehed hakkasid kaitseliidust eemale hoiduma. Kaitseliidule vaadati kui rinde reservile, kus meestele anti vaid seks sõjalist õppust, et neid liinile saata. Kuigi ka kaitseliitu astumine oli formaalselt sunduslik, sisuliselt ta oli ja jäi ometi vabatahtlikuks.

Varsti meeste puudus kaitseliidus hakkas kibedasti tunduma. Laiaulatuselised valveteenistuse ülesanded muutusid Tallinnas juba kaunis raskeks. Tähtsamate asutuste ja riigi varanduste valveks oli juba veebruarikuus Tallinnas asuvast 1. polgu kolmandast pataljonist moodustatud vähearvuline *vahipataljon*.

Vähemtähtsad valvepostid täideti kaitseliitlastega, kes võeti Tallinna jaoskondadest ja kutsuti suurel arvul neid ka maakondadest kahest nädalast kuni ühe kuuni vahipataljoni juure.

Peale muu tuli Tallinnas arvestada veel enamlikku hädahoitu. Rindel oli meie rahvavägi üldiselt võidukas, aga seljataga teotsevad enamlaste agitatsioonid meie oma pahempoolse elemendi toetusel kaunis julgesti. Näiteks 1. mail korraldasid nad suurema korravastase tänavademonstratsiooni, millest võtsid osa isegi mõned Asutava Kogu liikmed. Kaitseliit oli jällegi see, kes astus ot-

sustavalt vahele ja ajas demonstrandid laiali. Kes võis olla julge, et veebruaris luhtunud Saaremaa mässu ei korrata ka mujal.

Tingitud neist olusuheteist asuti 1919. a. suvel kaitseliidu ümberkorraldamisele organisatsiooniks, mille otsene siht ei oleks sõjaline, aga täidaks temal seni lasunud ülesandeid siiski. Mais käis Ed. Saarepera Soomes tutvumas sealse kaitseliidu organisatsiooni iseloomu ja ehitusega. Tagasi jõudnud esitab ta meie kaitseliidu ümberorganiseerimiseks mitmesuguseid materjale. Esialgu asuti Tallinna sisekorra kindlustamiseks ümber korraldama linna kaitseliidu jaoskondi. 9. mail esitab Vabariigi kaitseliidu ülem Alver ülemjuhatajale ühe kava, mille järgi tuleks Tallinnas asutada kaitseliidu *spordisalku*. Salk koosneks 15–16 mehest, oleks varustatud 2 automaatpüssiga ja 10 karabiiniga. Salku tuleks asutada linnas 12, igas jaoskonnas 2 *salka*, keda tarbekorral tõmmata kokku ühiseks jõuks. Nende ülesandeiks jääksid endised kaitseliidu ülesanded. Peale spordisalkade, mis teotsevad jala, asutada üks 20-mehe-line *ratsasalk* — eriülesannete jaoks. Ülemjuhataja andis oma põhimõttelise nõusoleku.

13. mail kaitseliidu ülem Alver kinnitab katseks ühe Tallinna kaitseliidu ümber 300-mehelise *spordisalga*, mille pealikuks saab tema organiseerija Ed. Saarepera alluvusega otseselt Vabariigi kaitseliidu ülemale. Spordisalga koosseisu kuulus 60 mõõka *ratsariühmana*. Salga staap asus vanas „Estonias“ ja tallid Rotermanni vabriku ruumides. Hobused ja sinelid saadi riigilt, muu varustus hangiti omal käel.

Salgad moodustati nooremaist kindlaist kaitseliitlasist, ratsariühmas teotsevad enamasti realkooli poisid. Nende relvastus oli parem, väljaõppele pandi enam rõhku ja kõigiti valmistati ette sihiteadlikuks tegevuseks rusikana teatud erijuhtumel. Spordisalk kujunes varsti kindlameelseks relvastatud jõuks pealinnas, võttes oma ülesanneteks peamiselt poliitilise julgeolu tagamise. Ratsariühm täitis politsei ratsareservi ülesandeid. Näiteks kommunistide kongressi vangistamisel 31. aug. 1919. a. teostas kaitseliidu spordisalk.

30. juunil ja 1. juulil peeti Tallinnas maakondade kaitseliidu ülemate kahepäevaline koosolek, kus peamiseks küsimuseks oligi kaitseliidu ümberorganiseerimine kehalise kasvatuses põhimõtte kohaselt. Koosolekul otsustati kaitseliidu ideid levitada ja süvendada just mitmesuguste sportlike alade sisseviimisega. Selleks kavatseti luua kaitseliidu klubid, spordirühmad ja kursustel ette valmistada vastav spordiinstruktorite kaader. Instruktorite kursuste kavad töötati välja eelnimetatud põhjustel. 18 mitmesuguse spordiala hulgas oli 14. punktis ainult sõjalise iseloomuga õpused nagu riviõppus, laskeharjutus, käsigranaadiheide, vehklemine, ratsasõit jne. Iga maakond pidi komandeerima Tallinna kursustele ühe mehe, kes kohapeal kursuste teel oleks annud omandatud teadmisi edasi ka teistele. Tallinnas kursantide määramine pidi toimuma erikorras.

Seni puudus kaitseliidul ka igasugune põhikorraldus. Vabariigi kaitseliidu osakond võttiski kaitseliidu organiseerimistööde aluseks Soome Asetus Suojeluskunta põhikirja. Seal oli koondunud kaitseliitu vabatahtlikul alusel 17–60 aastasi mehi ümber 80.000. Töö oli Soomeski veel arenemisjärgus.

Uuenduse nõuded olid meie tegelikust elust välja kasvanud. Niisamuti nõudsid riiklikud ülesanded nende kiiret elluviimist, aga ajad ei olnud soodsad sellise suure organisatsiooni ümberkorraldamiseks. Tallinnas olid mõned uuendused juba läbi viidud, sellele järgnesid ka maakonnad spordi- ja jahisalkade ja -rühmade näol. Ühtlase korralduse puudusel jäid needki vaid katseteks, millistena nad sõja lõppedes vaibusid hoopis.

Rindel olude raskemaks muutumine pidurdas suviste kavade elluviimist. Kaitseliidu sõjaliste ettevalmistuse tagajärjekamaks läbiviimiseks määrati 30. aktoobrist Vabariigi uueks kaitseliidu ülemaks senine I diviisi ülema abi polkovnik Unt.

4. novembril võttis komisjon vastu mingid kaitseliidu üldised määrused ühes sõja-aegse lisamäärusega. Kuna need olid sisult samad mis meil sõjaoludes olidki välja kju-

nenud, siis spordisalk oma ratsarühmaga oli Tallinna kaitseliidus ainus uuendus sõjaajal.

Vabadussõda rakendas meie sõjalised jõu-tagavarad nii siduvalt rindega, et iga muutus seal kajastus kõige kiiremini ka seljataga. Loodearmee Petrogradi operatsiooni ebaõnnestumine novembri esimesel poolel pingutas uuesti ka seljataguseid jõude. Kaitseliidu juhtivates ringkondades valmis novembris uus *Kaitseliidu reservväeosade formeerimise kava*, milles oli ette nähtud igas maakonnas ühe kolmepataljonilise tagavarapolgu asutamine I kategooria kaitseliitlastest. Selle kava järgi asus Tallinn ja Harjumaa ühe reservpolgu loomisele. Kohe algasid jaoskondades õppused uue hooga. Asutustele tehti isegi ülesandeks igal hommikul saata ametnikke tunniks või paariks riviõppustele. Ka uute liikmete värbamine muutus uuesti elavamaks. Kui augusti keskel kuulus Tallinna kaitseliitu ümber 9000 mehe, siis novembri keskel tõusis nende arv juba 15.000. Kaitseliidu kohustustest vabanesisid ainult mõned üksikud kõrge- mad ametikandjad. Isegi välisriikide alamad, kui nad ei olnud mõne riigi esindajad, olid sunnitud astuma kaitseliidu II kategooriasse. Motiiv oli siin lihtne — kui sööd meie leiba, pead kandma ka kohustusi!

Loodearmee riismed valgusid tagasi Eesti pinnale. Enamlaste kõvendatud rinne tuli meil kinni pidada kõige võimalike abinõudega. See ei võimaldanud teostada kaitseliidu ja sõjaväe spordiinstruktorite kursusi, mis olid kavatsatud pidada 1. detsembril 1919. a. kuni esimese veebruarini 1920. a. Detsembris jõuti vaid asutada vanemaist meestest kaitseliidu *Kütisalk*, mis oleks pataljoni rindele minnes võtnud linnas julgeolu tagamise enesele.

7. kuni 31. detsembrini 1919. a. venelaste meeleehtlikul pealetungil Narva rinde suurema läbimurdega oleks kaitseliit saanud jällegi esimeseks värseks varuks, nagu oli ta seda Vabadussõja alul. Vaenlase armeed ise jooksid verest kuivaks, Narvat nad enam ei vallutanud ja sõja verine epiloog kirjutati juba Tallinna kaitseliidu otsese osavõtuta. 31. dets. allakirjutatud vaherahu hakkas maksma 3. jaan. 1920. a. Sest päevast vaikivad meie piiridel relvad. 1. veebruaril lõpetab kaitseliidu registreerimise ja kontrollkomisjon oma tegevuse. Kaitseliidu teenistuse sunnimoment oli langenud. 2. veebr. saab teoks Eesti ja Nõukogude Vene vaheline Tartu rahu.

Rahuaeg.

Kaitseliit oli läbinud kaks arenemisjärku: kuni enamlaste võimule-saamiseni kandis oma-kaitse nime all politseilisi kohustusi; enamlaste võimutsemise ajal novembrist 1917. a. kuni veebruarini 1918. a. kujuneb temast varjatud kujul Eesti rahvusriiki taotlev sõjaline organisatsioon. 24. ja 25. veebruaril tegi ta esimese jõuproovi, mistõttu ta sai ainsaks relvastatud vaderiks äsjasündinud vabariigi hälli juures. Okupatsiooni võim surus ta tagasi tähtsusetu tänavavalvuriks. Aga ta oli saanud tuleristimise läbi iseteadvaks jõuks ega piirdunud enam kordniku ülesannetega.

Novembris 1918. a. olime jõudnud üle kahe kokkuvarisenud keisririigi varemete. Senine omakaitse võtab endale uue nime, astub teise tegevusjärku ja hakkab teostama eesti rahva ajaloolist missiooni. Esimesed rahvusliku iseseisvuse pulsilöögid tekkisid Tallinnas kaitseliidu organisatsioonis. Ta kujundab ka esimese veresoonestiku ja ergukava, mille kaudu hoovas julgust ja elujõudu kodumaa kaugemaisse nurkadesse. Varsti oli virgunud kogu riiklik organism ja algas tulemusrikast võitlust sissetungiva võõrkehaga.

Mis oli siis meie sõjaaegne kaitseliit? Kui revolutsiooni teel saavutav uus riiklik võim hakkab looma uut korda, siis ta peab muu reaalsuse puudumisel tugima samale ühiskonnale, kes on kukutanud vana korra või kes on solidaarne sündinud faktiga. Nii vaadatuna sõjaaegne kaitseliit ei olnud midagi muud kui sõjavägi tema kujunemise algastmel. Niipea kui organiseerumine regulaarvägi, jagasid nad korra- ja riigikaitse ülesanded omavahel.

Seesama, mida nimetame oma sõjaaegseks kaitseliiduks, olid Washingtoni vabatahtlike salgad Ühendriikide vabadussõjas, Lafayette rahvuskaart Prantsusmaal revolutsiooni päevil, Kossuti vabadusvõitlejad Ungaris j. t. Sellise reaalsuse organiseerimine kodanike laiemates massides osutub välditamatuks revolutsiooni-aegadel ja ulatuselisemal poliitilisel aktsioonil. Kujunedes välja tegelikest tarvidusist saab ta iseenesest sündmuste käigu loogiliseks tulemuseks.

Meie kaitseliidu loomisaeg ja tegevustik on juba värvunud tegelaste mälestusis romantiliseks nagu toimub see rahvuslike suursündmustega tavaliselt. Peamiseks müsteeriumiks on omistatud temale liigne konspiratiivsus surveaegadel. Tegelased ise peavad kaitseliitu sündinuks ja organiseerunuks põranda all. Ometi ei nähtu, kus ja kunas see konspireeritud organisatsioon välistakistuste lange-misel astub tervikuna avalikkusse. 11. novembril 1918. a. ja järgnevail päevil katavad linna vaid samad jaoskonnad ja enamusel needsamad isikudki, kes seal olid avalikult tegevad juba varem. Organisatsioonist vaid eemaldati meile mitteusaldatav element ja juurevoolu töid momendi psühhoos ning propaganda. Tahaks öelda, et ülimalt intensiivne isamaaline tegevusind, õilsad eesmärgid ja tegelaste pinguldatud närvid on kudunud kaitseliidu koidiku ümber romantilise uduloori, mis müstifitseerib meie rahvusriigi heroilist sünnimomenti.

Tartu rahu järele astub kaitseliit kolmandasse — likvideerumisjärku. Eesti rahvas pidi kogu oma asutustega minema üle rahuaegsele korrale. Olime sündinud revolutsioonis ja palavais lahinguis kätte võidelnud eluõigused. Kõik meie asutused kandsid kas revolutsioonist päritud halbade meeolude jälgi või laagrimärke. Nende ümberkorraldamine oli hädatarviline, aga keerukas töö.

Kõige oskamatumalt korraldasime ümber kaitseliidu. Selle põhjusi oskame praegu küll seletada, aga õigeks me ei pea neid siiski.

1. veebruaril 1920. a. lõpetavad kaitseliitu vastuvõtu ja kontrollorganid oma tegevuse. Sellega ühtlasi langeb kaitseliidu teenistuses sunnimoment. 4. veebruaril ühendab sõjaminister päevakäsuga vabariigi sõjavägedele nr. 18 linnades ja maakondades kõik sõjalised asutused maakonna rahvaväe ülemasutusega. Sinna kuulus ka kaitseliit. 16. aprillil lõpetatakse üle riigi kaitseliidu vahiteenistus. Kaitseliidule ei jäänud enam mingisuguseid avalikke ülesandeid ja mingit kolbelist sihti, kuigi liikmed jäävad vormiliselt

edasi kaitseliitu. Ka relvad jäävad neile kätte, aga ülesandeid ja kohustusi ei teata endal olevat enam mingisuguseid. Sellega algas senise tugeva organisatsiooni agoonia. Talle otsitakse ettenägelikumate kodanike poolt sihte ja ülesandeid, ka kõlbelsi põhjendusi olemasoluks, kuid päevapoliitika väärtatab needki.

Ja kes olekski kaitseliidu asju otstarbekohaselt korraldanud! Tallinna kaitseliidu organisatsioon kuulus Harju maakonna rahvaväe ülema alla. Viimasele langes demobilisatsiooniga koos palju mitmesuguseid ülesandeid ja ainult muuseas ta pidi oma kantseleiga juhtima ka Tallinna ja Harjumaa kaitseliitu. Rahvaväe ülemal puudus kaitseliidu jaoks oma majandusorgangi. Ta võeti hiljem Tallinnas asuva 10. rügemendi majandusele. Rügemendi päevakäsuga korraldati relvade ja muu kaitseliitlaste varustuse liikumist.

Sõja lõppedes korraldati relvade kandmise õigusi sõjaaegse seaduse alusel (RT nr. 91/92 — 1919. a.), milles nähti ette, et kaitseliitlaste kahta jääb kehtima nende keskvalitsuse korraldus relvade pidamises. Viimane aga isegi likvideerus, andes ülesanded üle sõjaväeringkonna ülemale. Viimase staabi juure loodi kaitseliidu osakond. Sõjaväe ringkonna ülem paneb ringkirjaga 26. aprillist 1920. a. nr. 9035 maksta korra, mille järele relvapidamiseks anti luba ainult 4 kuuks. See korraldus oli ellu viia väga tülikas. 1920. a. jooksul ei püütudki seda teha.

1919. a. detsembris oli Tallinna kaitseliidus ellu kutsutud *Kütisalk*. Kuna linna kodanikud-kaitseliitlased olid kütimisest vähe huvitatud, siis jäi salk väga väikeseks, ja paljud liikmed ei kuulunud üldse kaitseliitu. Maakonnas oli selliste salkade edu hoopis suurem. Ka ei virgutanud elu kaitseliidu osakonna poolt väljaantav ajakiri „Kaitseliitlane“. Viimane käsitles kaitseliidu olemasolu tarvidust ja edasiteotsemise võimalusi, tuues eskujuks Soome 200.000-liikmelist kaitseliidu organisatsiooni. Esimene number ilmus 10. juulil 1920. a., lubades ilmuda kaks korda kuus. Peab nentima, et ajakirja juhtkirjaline osa oli isegi ideetu ja segane. 29. juulil peavad mõned maakondade kaitseliidu esinda-

jad koosoleku „Kaitseliitlase“ hoogsamaks hingestamiseks. Ka see ei suuda üles seada üldnähtavaid tähiseid. 21. augustil ilmus veel teine number ja seega lõppeski katsetamine.

Kaitseliidu desorganisatsioon pineva Vabadussõja järele on inimlikult täiesti arusaadav. Juba Maailmasõda rakendas väga tugevasti rahva jõu tagavarad sõja ülesanneteks. Sellele järgnesid hingeliselt väsitavad revolutsioon ja okupatsioon. Viimane läks vahenditult üle Vabadussõjale. Rahvas oli võitlusest väsinud, tüdinud. Igaüks ruttas üles ehitama aastate kestel laostunud eraelu. Paljudel tuli otsida ja leida põhjalikult muutunud oludes oma õige koht ning tegevus. Algas tavaline sõjale järgnev ülesehitav töö. Seks vajasime eelkõige rahu, et kosutada närve ja kõlblust. Kaitseliidust eemalduti kui ääsitulest, milles sõja ajal sulatati kodanike massid heroilisteks lööküksusteks. Nüüd oli ju rahu. Milleks veel relvastuda?

Olime unustanud, et Vabadussõjas oli meil kaks rinnet. Välisrinde, kus võitles rahvavägi, lõpetas küll Tartu rahu, aga kaitseliidul oli valvata küllalt kardetav siserinne, see ei olnud likvideeritud ühegi leppega. Siin võis oodata veel suuremaid pealetunge, kuna välisrindel oli vaenlane jäänud alla. Tõeliselt kujuneski nii. Kuus kuud hiljem kuulutab III kommunistliku internatsionaali II kongress kogu antikommunistlikule maailmale kodusõja — klassivõitlus pidi astuma senistest stüühilistest katsetest kodusõjajärku. Proletaarlaste diktatuur pidi kukutama kodanlikud valitsused ja asendama nõukogude korraga. Seda kõike teadsime, aga siiski pea-aegu likvideerisime kaitseliidu. Olime unustanud ka J. Poska manitsevad sõnad: „maitskem rahu, aga hoidkem alal ja kasvatagem oma sõjalist jõudu!“

Meie ultrademokraatliku riigikorra alusel hoogu sattunud ja kunstlikult kirjuks aetud parteipoliitika juhtis kogu rahva tähelepanu Toompeale. Jatkus vähestel kainust ringi kaeda, kuidas komintern seadis vähem-arenenud kihtidele üles lõkse ja mõrdu. Üllatuti vaid siis, kui protsessid avastasid jälle uusi salasepitsusi pörandi all.

1920. a. „49“ kommunisti protsessiga paljastatud ettevalmistused olid sissejuhatuseks tulevasse laiaulatuselisse riigipöörde-töösse. Salajased riigivastased organisatsioonid tihenesid ja andsid igal aastal uut materjali selistele protsessidele.

Kolmanda kommunistliku internatsionaali II kongressi järele, mis peeti Moskvas 17. juulist kuni 7. augustini 1920. a., läksid Eestis hoogu demokraatliku riigikorra vägivaldse kukutamise eeltööd. Juba sama aasta novembris ühineb Eestis riigivastane element kongressi otsustega ja nimetab end „Eestimaa Kommunistlikuks Parteiks“, võttes vastu otsuse „...töörahas Eestis võimu võtnud, ühineb Nõukogude Venemaaga“.

I riigikogu valimisteks 1920. a. novembri lõpuks võtavad kommunistid üle Eestis kõik tööliste ametiühingud ja asuvad töölisi juhtima kominterni programmi kohaselt. Ühtaegu organiseeritakse noorsugu Üle-Eestimaa-likuks Noorproletaarlaste ühinguks, mille keskuseks jääb E. K. P. keskorgan. 1921. a. need suleti riigivastaste sihtide pärast. Kohe asutati asemele tööliisspordiselt „Herkules“. Kui viimanegi suleti 1923. a., siis koondus sama ollus S/s. „Spartakuse“ ümber. Arendades elavat kihundamist viisid enamlased I riigikokku 5 saadikut. III kom. int. II kongressil alles määrati kindlaks taktika. III kongressil 1921. a. juulis juba otsustati ühineda hulkadesse. Eestis asuti laiemaid masse üles kihutama maksva riigikorra vastu ja neid koondama legaalseisse ja illegaalseisse organisatsioonesse, luues aktivistidest ühine väerind, kelle lähemaks ülesandeks sai tööliisdiktatuuri abil Eestis vabariikliku korra kukutamine ja ühendamine Nõukogude Venega.

Ühise väerinna kavva kuulusid muuseas ülesanded nagu kaitsepolitsei kaotamine, alalise sõjaväe laialiajamine, Nõukogude Venega kindla rahu nõudmine, tööraha relvastamine j. t. Nõuti nimelt, et antagu töörahvale oma-kaitsse korraldamises samasugused õigused kui on seda kodanlastel kütisalkade ja kaitse-liidu näol. 1922. a. lähevad nende liimile ka maatööliste ühingud. Ametiühingud linnades

olid juba üle võetud. 1923. a. kevadeks ühinevad iseseisvad sotsialistid III kom. int. III kongressi põhimõtetega.

Nii laiendasid „Ühise väerinna“ mehed oma võimu ja mõjupiirkondi kiiresti ning edukalt. Üleriiklikud töölisühingud ja noorsoo spordiühingud tunnustasid nende „väerinna“ distsipliini. II riigikokku viisid nad 1923. a. juba 10 saadikut. Nendega liitus 5 iseseisvat sotsialisti ja 15 sotsialisti-riigikoguliiget olid enamlastega solidaarsed meie riigikaitse organite eitamises. Seega muutus meie seadusandva asutuse — riigikogu — koosseisust tervelt 30% internatsionalistlikuks.

Maleva organiseerimisaegne käeside.

Kommunistide poolavalik tegevus mitmesuguste ühingute ja organisatsioonide kujul pani juba mõtlema isikuid, kelle ülesannetesse kuulus kodanike julgeolu tagamine.

Sõjaväe ringkonna ülema korralduse 5. veebruarist 1921. a. nr. 20717 täienduseks ilmub 25. veebruaril 1921. a. uus seadus relvade pidamise ja kandmise kohta. Kaitseliitlastele relvade pidamise loa andmine jääb endiselt kaitseliidu ülema võimu piirkonda. Kaitseliitlaste poliitilise ustavuse üle teostati teatud kontrolli juba sellega, et neid sunniti püssipidamiseks võtma luba. Päris kahtlaselt isikult võeti sel puhul relv ja temale enam luba ei antud.

Sõja lõppedes omasid väga paljud isikud koiksugu sõjaväerelvi, mille olemasolust võimud ei olnud teadlikud. Ka kaitseliidus peetavad nimekirjad ei annud enam relvade omajate kohta õiget ülevaadet. Nii ei saadudki neid kõiki kontrollida. Mida kahtlasem mees,

seda vähem oli tal huvi sanktsioonida oma püssipidamise õigust.

Igatahes 25. veebruaril 1921. a. ilmuvad sõjaväe vintpüsside hoidmise seadusega esilekutsutud korraldused said meile edaspidi üli-tähtsaks. Järgnevate aastate jooksul kogu-takse relvade kontrollimise ja uuesti loaand-mise otstarbel Tallinna ja Harjumaa kaitse-liitlastelt ja paljudelt teistelt üle 1200 sõjaväe vintpüssi ja antakse riigi sõjarelvade lattu.

*Kol. O. Raudvere,
Linna komandant — Tallinna maleva
esimene peakik.*

Kolonel Raudvere Tallinna ja Harjumaa kait-seliidu ülemaks saades toimub veel hoolikam püsside korjamine ja nende omajate üle kind-lam kontroll. Tema ajal tuli seaduse täideviijal toimetada kahtlaste isikute juures relvade kättesaamiseks hulgalisi läbiotsimisi. 1924. a. aprilliks oli Tallinnas ja Harjumaal kaitse-liidu organisatsiooni varjul olevad püsse ära korjatud ümber 2000. Päris kindlate kodanike

kätte uute lubadega oli jäetud vaid 600 püssi ümber. Ühes püssidega anti neile ka uued käe-sidemed: valged, äärtel siniste joontega ja keskel tähed „K. L.“. Uued käesidemed juba välistunnusena diskvalifitseerisid lubadeta püssimehi väljailmumisel.

Püsside ärakorjamine pahandas riigivas-tast ollust kõvasti. Põrandaaluste vähemad käsilased hakkasid juba nüüd ähvardama ja välja lobisema oma „leivaisade“ salajasi ka-vatsusi Eestis.

Püsside pidamiseks sel ajastul kaitse-liit-lastel ei olnud õieti mingit kindlat tarvidust. Ülesandeid neil ei olnud ja laskeharjutusi peeti ka väga vähe. Tallinna ja Harjumaa kaitse-liidul oli siiski koosseisus ette nähtud spordiinstruktori koht. 1920. a. kuni 1924. a. 15. märtsini töötas sellel kohal lpn. Arro. Ta oli pigemini rahvaväe ja kaitse-liidu ülema kantselei töötajad kui instruktor. Riviõppusi ei peetud üldse. Laskeharjutusigi peeti nende aastate jooksul vaid paar, kolm. Seda roh-kem ta organiseeris noori sportliku tegevuse põhimõttel võistlusteks ja jalutuskäikudeks, püüdes siinjuures anda sel ajal organisatsioo-niliselt hooletusse jäetud noortele isamaalist kasvatust. 1921. a. käisid Soome kaitse-liit-lased Eestis külas, pidasid siin mitmesuguseid võistlusi ja sooritasid pikema matka maal. Et vastukülaskäik teha Soome, hakati orga-niseerima mingit korralikumat kaitse-liidu ük-sust. Asuti isegi välja töötama kaitse-liidu vormiriiet. See töö ei leidnud seltskonnas poolehoidu ja ta lõppes sihti saavutamata.

Viie aasta jooksul on Tallinna kaitse-liidu ülema kohuseid täitnud mitmed isikud:

Ltn. K. Erm — 1. V. 1919. — 9. VIII. 1920. a., kol. ltn. V. Semjonoff — 9. VIII. 1920. — 6. V. 1921. a., major J. Viitmann — 6. V. 1921. — 9. VI. 1921. a., major E. Sau-lep — 9. VI. 1921. — 15. III. 1924. a., kol. O. Raudvere — 15. III. 1924. — 1. IV. 1925. a.

15. märtsil 1924. a. käskkirjaga kaitse-väele nr. 2076 oli Tallinna Harjumaa rahva-väe ja kaitse-liidu ülema asutus ühendatud Tallinna linna komandantuuriga. See kokku-hoiu põhimõttel astunud samm viis jällegi kaitse-liidu linna julgeolekut tagava sõjaväe-

lise asutusega ühte. Kaitseliit jäi selle asutuse juure mingi vaeslapse ossa, aga sündmuste arenedes oli just sellest sammust palju kasu. 1924. a. alul vangistati Üle-Eestimaa lise kommunistliku salaorganisatsiooni sadakond põrandaalust tegelast. Nende tegevuse uurimise tulemused näitasid, et seni arvata-
vad Eesti vabariikliku korra kukutamise ja Nõukogude korraga asendamise kavad on õiged. Nüüd meenusid sellised tõsiasiad teistes riiges nagu 1920. a. riigipööre Gruusias, 1921. a. mäss Kesk-Saksas, 1923. a. mäss Hamburgis. Tänavarahutustega Berliinis 1. mai puhul olime juba harjunud. Kas meid ei ähvarda Gruusia või mõni muu halb saatus? Nüüd pöörati juba rohkem tähelepanu korrakaitse jõudude organiseerimisele. Oktoobris tehakse algus kaitseliidu jaoskondade uuestiorganiseerimisega. Peetakse mõned koosolekud, kus jaoskonna ülemaile antakse vastavaid juhtnöore ja töötatakse välja vastavad häirekavad, seatakse kokku arvult väikesed aga kindlatest meestest koosnevad rühmad jaoskondades.

10. kuni 27. novembrini vältav „149“ kommunisti protsess Tallinnas ärritas riigivastaseid juba sel määral, et nad avalikult seletasid, nagu ei saadaks enam kohtu otsust lõpp-

vormis kuulutada, mispärast kohtualused ei olnudki väga huvitatud, millise otsuse lange-
tab sõjaringkonnakohus. Sellise ähvarduse eest anti kohtualune Jaan Tomp protsessi kestel 14. novembril väljakohtu alla, mõisteti surma ja lasti maha. Veel 29. novembril kirjutab üks pahempoolne ajaleht: „Kas jälle kaitseliidutamise? Mis on siis lahti? Kas Eesti kaitseväge ei täida enam oma kohust? Kas ähvardab meid kodusõda, või miski muu sarnast? Ei kaugeltki! Elu läheb normaalselt rada, kord on kindel ning riigikodanikud ise hoiavad seda.“

Ja ometi saabus kolmanda päeva hommikul kurb 1. detsember, mis võttis meilt 21 inimese elu ja haavas paljusid. Eestlaste värske Vabadussõja mehine vaim päästis riigi „proletariaadi diktatuurist“. Nüüd maksis rõõmutseda, et laiemalt ebakindlalt massilt korjati püssid õigel ajal. Kes teab, mis teel ja kuipalju neid oleks libisenud mässajate kätte. Kaitseliidutamise oli jäänud hiljaks. See ei olnud ei üksiku juhi ega malevlaste süü. Meie õigelt teelt kõrvale sattunud ajavaim tõi Eesti riiklikule iseseisvusele kurva, aga küllalt õpetliku päeva.

Siitpeale organiseerub Tallinna malev tulevaks kodukaitse üksuseks.

Tallinna kaitseliidu laskeharjutused Paljassaarel 1921. a. suvel. Ohvitseri-vormis spordiinstruktor lpn. Aleksander Arro.

G. Kaitseliit.

1. Tallinna maleva organiseerimine.

Veidi üle miljonilise elanikuga Eesti vabariigi sõjalise jõu tagavarad ei või olla mõõdetavad suurriigi mõõtudega. Seda on meie vaenlased ka korduvalt arvestanud, kui nad pöörasid meie vastu oma arvukad relvad. Samuti korduvalt nad on eksinud ka meie jõudude alahindamisega.

Võidakse kaunis täpselt arvutada meie sõdurite arv ja kahurite kaliibridki, aga seda raskem on mõõta eesti rahva sisemist elujõudu. Viimast ei mobiliseerita kasarmuisesse, ei impordita ka väljast, seda ei nähta. See kasvab ühes meie kasina leivaga paesel pinnal, sirgub tihedasüüliseks tormikindlaks tammeks, mida ei murra laiad kiretud tuuled.

Eestlase riigikaitseks organiseerumismomendid omakaitse ja kaitseliidu kujul on parimaks kodanike kõlbelise jõu termomeetriks välispoliitiliste ohtude hetkil. Ajastu 24. veebruarist 1918. a. kuni 1924. a. detsembrini on aastailt küllalt lühike, kuid seda suurem ja sündmusrikkam rahva sisemise jõu tihendamiseks ja kasvatamiseks. Ebakindel iseseisvuse deklaratsioon sai verise ja võiduka heitluse järele rahvusriigi arengu lähtekohaks. Üle kolme tuhande langenud kaasvõitleja toodi iseseisvuse kalliks lunahinnaks. Nende lunastuse kaitseks seisku valvel praegused ja järelopved.

Neist ülesandeist olime aru saanud täiel määral 1. detsembri roimarlikul hommikul. Kaitseliitu Tallinnas, Tallinna malevat, ei organiseeritud. See organiseerus ise. Endised Eesti Kaitse Liidu jaoskonnad alusta-

sid tegevust ürgjõuliselt. Nad elustasid mitte päevade, vaid tundide ja minutitega. Ähvardav palang veretavast idast virgutas Tallinna ellu võimsa organisatsiooni, kel oli juba varem meie riigi elus suuri teeneid ja kel nüüd juba käidud kümned aastad julget kokukaitse teed.

Esimese võttega haarati relvad, rutati kogunemiskohta. Kel relvad puudusid, said need jaoskondade korraldusel mujalt. Linn puhastati vaenlasist ja seati jalule kord.

Mitte ainult endised kaitseliidu jaoskonnad ei elustunud riigikaitseks, vaid tähtsamate riigiasutuste ametkonnad moodustasid oma asutuste kaitserühmad. Paari päevaga omas Tallinn vaenlasest piiratava linna ilme. Toompeal, Eesti pangas, Posti-Telegraafil, sadamas, raudteel ja paljude teiste asutuste ja ettevõtete juures kujunesid lühikese aja jooksul relvastatud üksused, kes seadsid oma asutustes sisse valvepostid. Nii nad teotse-sid kuni olude täieliku rahunemiseni.

Juba 19. jaanuaril 1925. a. peeti linna komandantuuris pealikute laiendatud koosolek, kus otsustati kaitseliidule võtta vormiriie — hall villane. Samas kinnitati ka pealikute ja üksuste eritunnused ning vormimüts. 9. veebruaril s. a. kinnitabki Vabariigi Valitsus Tallinna maleva poolt ettepanud vormi kaitseliidu üldvormiks. Hiljem võeti puhtpraktilistel põhjustel vormiriideks praegune kaitseväävormi värviline roheline riie. Ainult Kalevi malevkond jättis endale endise halli vormi.

Kaitseliidu uuesti elustumine oli kõigiti õige riigikaitse seisukohalt. Tallinna kodanikud olid õieti aru saanud III Internatsionaali ähvardavatest sihtidest kommunisteerida maailm. Meil pidi ju sellise hädaohu vastu valvele tõusma mitte üksinda kaitseväge, vaid just kodanikud ise. Ja tingimata Tallinna kui pealinna kodanikud pidid organiseeruma hoolsaks valveks oma linna julgeoleku eest.

17. detsembril 1924. a. kinnitab tolleaegne kaitsevägede ülemjuhataja kindral Laidoner esimese *Eesti Vabariigi Kaitseliidu põhikirja* ja organisatsiooni kava. See korraldus näeb kaitseliitu organisatsioonina nagu ta oludest tingituna oli arenenud iseenesest. Põhikirja § 19. kohaselt moodustavad suuremad territoriaalringkonnad, maakonnad ja

suuremad linnad *Tallinn, Tartu ja Narva* oma Kaitseliidu üksused.

Sellega oli ette nähtud Tallinna linna Kaitseliit omaette üksusena. § 23. annab kaitseliidu ringkonna üksusele nime — „maleva“. Malevkondade nimetuste asemel mainitakse kaitseväeliste allüksuste nimesid nagu pataljon, rühm jne. Sõna malevkonda siin ei tarvitatud, kuigi see termin oli tuttavaks saanud juba varem.

Tallinna ja Harjumaale kaitseliidud olid 11. novembri 1918. a. korralduse alusel ühes ja allusid ühisele ülemale. 17. detsembri põhikirja § 19. nägi ette nende lahutamise võimaluse. Töö rohkuse ja liigi laialise ala tõttu kol. Raudvere eraldabki *Tallinna maleva Harju malevast* 1. jaanuarist 1925. a. Jääb

Tallinna Maleva juhatus novembris 1934. a. Istuvad: (pahemalt paremale) K. Terras, major R. Lints ja E. Peterson. Seisavad: P. Kurvits, J. Zimmermann ja A. Tõnisson.

ise juhtima Tallinna malevat ja tema abi major Saulep Harju malevat. Käskkirjaga kaitsevæele 18. märtsist 1925. a. nr. 2680 sanktsioneerib kaitseminister malevate eraldamise.

17. detsembri 1924. a. kaitseliidu põhikiri õieti ei jõudnudki ellu minna. See oli küllaltki puudulik, aga andis kaitseliidu organisatsioonile tarvilise tunnustuse.

2. veebruaril 1925. a. kinnitab Vabariigi Valitsus kaitseliidule uue põhikirja, millega suurem üksus saab nimetuse „malev“.

Malev jaguneb „malevondadeks“, viimased vastavalt kaitsevæe vähemale üksusele pataljoneks, kompaniideks, rühmadeks, jagudeks. Edasi määratakse kindlaks kaitseliidu lähem organisatsioon.

Detsembri esimesil päevil tekkis Tallinnas palju kaitseliidu väikesi üksusi. Olude rahunedes mõned neist likvideerusid või liitusid teistega. 27. jaanuaril 1925. a. on neid veelgi arvult 17. Varsti osutusid suured raskused selliste väikeste eksterritoriaalsete üksuste siseelu ja õppetöö korraldamises. Asja huvides tuli neid ümber korraldada suuremaiks koondisiks, peamiselt majanduslikul alal. Selle sihiga kinnitabki Tallinna maleva pealik käskkirjaga nr. 1. 25. märtsist 1925. a. malevas järgmiselt:

A. Territoriaalsed malevonnad:

I malevond asub		I pol. jsk. piirides	
II	„ „	II	„ „ „
III	„ „	III	„ „ „
IV	„ „	IV	„ „ „
V	„ „	V	„ „ „
VI	„ „	VI	„ „ „ välja

arvatud Toompea.

Kopli malevond asub Kapli pol. jsk. piirides. Nõmme malevond asub Nõmme alevi piirides. Toompea malevond asub Toompea piirkonnaga ja Harjuväravamägi, Komandandi tn. Kaarli tn. kuni Kaarli puisteeni, Falgi tee kuni Paldiski mnt., Pikkjalg kuni Pika tn. Lühikejalg kuni väravateni.

B. Eksterritoriaalsed malevonnad.

Kalevi malevond.

Tehniline malevond.

C. Eksterritoriaalne salk.

Ratsasalk.

Eksterritoriaalseist üksusist said eluõiguse ainult Kalevi ja Tehniline malevond ja ratsasalk. Kinnitamata jäid posti-telegraafi, raudtee-, mere- ja tolli-üksused. Selliste asutus-ametkondlike malevondade suhtes eitava seisukoha võttis esijoones kaitseliidu juhtiv ringkond. Küsimusse tulid häire teostamine ja ka poliitilised momendid. 1. detsembri sündmuste üksikasjad võimaldasid teha mitmesuguseid oletusi. Samale seisukohale on asunud ka maleva juhatus märtsikuus. Neil motiividel saabus ka maleva pealiku ülaltoodud korraldus malevondadele.

Nüüdne kaitseliit ei olnud enam sisult see, mis ta oli Vabadussõja ajal, kuigi ta ülesanded jäid üldjoontes endiseks, samuti ka tegevuspiirkond, olid tunduvalt muutunud tema tegevuse iseloomud ja taktika. Tema kui rahuaegse kodanike vabatahtlike organisatsiooni väljaõpe, käitumine ja rakendamine ei võinud enam toimuda sõjaaegsete põhimõtete järgi. Ta liikmed pidid saama sõjaväelise väljaõppe, aga nad ise jäid seltskonda. Nad pidid riigikaitse tähtsusest olema vahest teadlikumad sõdureist, aga jäid igaüks oma igapäevase töö juure. Põhikiri loob kaitseliidust kindla organisatsiooni, mis asetseb kuski sõjaväelise ja seltskondliku organisatsiooni vahel. Suuremate üksuste pealikud, nende abid ja instruktorid kuuluvad § 11 põhjal riigiteenijatena kaitsevække, kuni malevonna pealiku abini, aga nende juhatuse enamus-liikmed erasisikuina seltskonda.

Märtsiks on malevas juba üle 3000 kaitseliitlase. Malevondadele ja teistele üksustele on 25. märtsil 1925. a. määratud pealikud I — Karl Busch, II — Valter Leyden, III — Oskar Prual, IV — Jakob Abram, V — Karl Kirsch, VI — Eduard Roman, Kopli — August Allapert, Nõmme — res. n.-ltn. Oskar Muro, Toompea — res. al. kpt. Otto Tief, Kalevi — res. kpt. Leopold Tõnson, Tehniline — Herman Reier ja Ratsa — res. kpt. Edgar Hammer.

Maleva juhtimine lasus seni kõrvaltöona linna komandandi kol. Raudverel. 1. det-

sembri puhul ta oli kaitseliitlasi kasutanud ülimal määral, kusjuures meeste kindlusest ja riigitruidusest saadud muljeid ning mälestusi võib hinnata ainult kiitvalt. Maleva juhtimine hakkas nõudma juba üksinda mehe täit tööjõudu, mispärast kol. Raudvere palus end maleva juhtimisest vabastada ja leida malevale uus pealik.

Kaitseministri käskkirjaga kaitsevägelede 8. aprillil 1925. a. vabastati kol. Raudvere Tallinna maleva pealiku kohustustest ja

Siitpeale algab maleva pidev areng oma sihtide poole. Malevale oli antud põhikirjaga formaalne kuju. Sündmused olid ellu kut- sunud tema vanade traditsioonide kohaselt, aeg lisas omalt poolt uut ja tarvilist, samuti ülesandeid saadi pärandusena maleva eelkäijalt jaoskondadelt, mis oma arenemisteel kannud mitut nime. Aeg tõi ka uusi ülesan- deid, laiendas sihte ja näitas teid nendeni jõudmiseks. Organisatsioonile oli vaja luua otstarbekohane ja elulähedane sisu.

Tallinna Maleva esimene pealike kogu 1925. a. alul

10. jalgväe rügemendi Kalevi pataljoni ülem kol. ltn. Friedrich Pinka määrati Tallinna maleva pealikuks, arvates 1. aprillist 1925. a. Tegelikult võttis kol. Pinka maleva vastu 17. aprillil.

Kol. ltn. F. Pinka kui sõjaaegse väeüksuse ülema staažiga vanema ohvitseri pealikuks määramisel oli silmas peetud Tallinna maleva eritähtsust ja seisukohta riigikaitstes tema organiseerimisajastul.

Maleva pealikule abiks loodi veel kaks organi: *maleva juhatus* ja *malevkondade esindajate kogu*.

Juhatusse kuulub põhikirja järgi maleva pealik ja tema abi. Peale nende valitakse malevkondade esindajate koosolekul juhatusse kolm liiget kolmeks aastaks, kellest igal aastal lahkub üks ja tuleb uuesti valimisele. Malevkondade esindajate kogu pole õieti kindel organ, vaid esindajate koosolek. Vähe-

malt kord aastas nad peavad kokku tulema üldküsimuste, nagu eelarve arutamiseks ja juhatusliigete valimiseks.

Ka malevkondade juhatustesse valitakse pealikule ja tema abile lisaks kolm liiget malevkonna liigete aastakoosolekul.

Maleva juhatus töötab tihedas seoses maleva pealikuga. Tema ülesanne on peamiselt maleva majandusliku külje eest hoolitsemine, maleval või malevkonnal sideme pidamine seltskonnaga. Esimesse juhatusse Tallinna malevale valiti 27. veebruaril 1925. a. *Karl Terras, Ernst Peterson ja Leopold Tõnson.*

Kaitseliidu 2. veebruari põhikiri, 27. veebruaril valitud esimene juhatus, 25. märtsi maleva esimene jaotamine ja kol. ltn. F. Pinka pealikuks nimeatmine, — nendega oli pandud Tallinna maleva edaspidisele arengule kindel alus. Väline vorm ja tegevuspiirid olid leitud, aga maleva sisuline jagamine 12. üksusse ei olnud kaugeltki lõplik. Üha mitmekesisustav elu ja uute riigikaitse alade arenemine töid maleva tegevusse uusi ülesandeid ja panid pikapeale aluse nii mitmele eriüksusele.

Elkõige toimus maleva organiseerimistöö omaette väikeste üksustena püsijäänud malevkondade territoriaalne liitmine suuremaiks majanduslikeks kui ka operatiivüksusiks. Väikesed tolli- ja meremalevkonnad ei saanud 25. märtsi korraldusega eluõigusi. 1. aprillil 1925. a. nimetatakse eelmainitud asutuste ametnikest koosnevad kaitseliidu üksused *Sadama malevkonnaks.*

Maleva muusikalise külje arendamiseks moodustati juba veebruarikuus maleva muusika-osakond, kuhu koondati muusikat harastavad malevkondade liikmed. Osakonnas oli ette nähtud ka laulukoori asutamine. Püsisvat elujõudu näitas vaid orkester. Hea orkestri järele oli maleval tõesti tarvidus suur ja muusika-osakond muudeti iseseisvaks Tallinna maleva orkestriks 1925. a. juunis otsese alluvusega maleva pealikule.

Tähtsamaks hetkeks maleva organiseerimise ajastul on maleva lipu saamine 15. nov. 1925. a.

Malev kui tähtsam linna kaitseorganisatsioon ei omanud seni veel mingit välis-tunnust — lippu ega embleemi, millise sümboli all malevlane teostab oma kodukaitset. Aprillis kuulutati välja lipu kavandite võistlus. 23. aprillil hindab selleks moodustatud komisjon I auhinna vääriliseks kunstnik Roman Nymani kavandi, mille järgi Riigi Kunsttööstuskool valmistaski malevale lipu.

Lipu esikülj kannab Tallinna linna värve kolm korduvat sinivalget triipu ja vardapoolsel otsal $\frac{1}{3}$ lipu pikkuselt tammelehtede pärjaga ümbritsetud riigi vapp valgel põhjal kuld-sinises sõõris, all riigi trikoloor 11. XI. 1918. Eesti Kaitse Liidu asutamise päevaga. Vappi ja trikoloori kannavad kaks ristipandud mõõka. Tagakülj: linna värvide ulatusel kaitseliidu embleem riigivappi kaitsev kotkas kollasel põhjal. Vardapoolsel otsal, mis ühtlane esiküljega, on ainult trikoloor lipu saamisajasta „1925“.

25. juulil otsustati lipu pidulikku vastuvõttu toimetada uuesti organiseeritud maleva esimesel aastapäeval 11. novembril 1925. a. Praktilisil põhjusil pühitseti aastapäeva aga 15. novembril, s. o. pühapäeval. 15. november kujunes malevale suuremaks peopäevaks. Kaitseliidu aastapäevale olid sõitnud Soome ja Läti kaitseliitude ülemad. Kell 12 Vabadusväljakul paraadil annab riigivanem J. Jaakson üle kaitseliidu lipu kolonel Roskale ja Tallinna malevalipu pealikule kol. ltn. F. Pinkale. Siin samas toimub maleva lipu alla vannutamine. Kaitseliidu ülem kolonel Roska loeb ette vandesõnad, mida kordab rivistatud malev. „Mina tunnistan Eesti demokraatliku vabariigi täielikku iseseisvust ja tema põhiseaduslikku valitsust. Luban ja töotan tegelikult kaitsta põhiseadusega maksmapandud riigikorda, töötades ausasti kaitseliidu põhimõtete järgi. Kõik ülemate seaduslikud käsud, samuti ka juhutuse määrused ja korraldused täidan tõrkumata.“ Selle päeva mälestuseks ehivad kuld- ja hõbenaelad riigivanemalt, riigikogu esimehelt, Tallinna linnalt ja Harju malevalt Tallinna maleva lipu varrast.

Allüksuste otstarbekohasel organiseerimisel võeti revideerimisele veel endiselt poliitsei jaoskondade järgi moodustatud malevkonnad. Varematal aegadel, kui omakaitse või sõjaaegne kaitseliit täitis osa linna politsei-ülesannetest, oli selline korraldus otstarbekohane. Nüüd muutunud olukordades ei olnud selleks enam mingit vajadust. Pealegi osutus raskeks väikestel malevkondadel olla majanduslikult iseseisev. Tekkis tarvidus neid mingil muul põhimõttel liita suuremaiks üksusiks. Liitmise aluseks võeti nende geograafiline asend linnas. II ja III malevkond kujundasid *Ida*, IV ja V malevkond *Lõuna* ja I ja VI malevkond *Põhja* malevkonnad.

Neil põhimõtetel kujundatigi *Ida* ja *Lõuna* malevkonnad 1926. a. veebruaris ja märtsis vastavate malevkondade juhatuse otsuste põhjal. Mõnesuguste asjaolude tõttu viibis *Põhja* malevkonna moodustamine kuni 1929. a. märtsini. Endised malevkonnad jäid liitmisegi järele püsima operatiivselt iseseisvate pataljonidena.

Samal ajal kujunevad mitmed eriorganiatsioonid maleva juures elujõulisiks üksusteks. 1927. a. novembris moodustati *Naiskodukaitse Tallinna ringkond*, mis hakkas teotsema maleva piirides teda aitava organisatsioonina.

Kolme aasta jooksul oli maleva tegevus juba välja arenenud, mitmekesisunud ja omanud kindlad piirid oma sihtides ning ülesannetes. Maleval muutus viimaks raskeks oma intensiivses töös kõigi korraldustega tutvustada malevkondi. Käskkirjade ja korralduste šapürografeeritud avaldamine ei suutnud enam täita otstarvet suures malevas. Olude nõudel ilmub 1. novembril 1928. a. esimene number *K. L. „Tallinna Maleva Teated“* trükituna.

„M. T.“ ilmunisega lahenesid mitmed informatsioonilised raskused. See sisaldab kõik käsud ja korraldused, mis annab maleva pealik oma käskkirjade kaudu või mis avaldavad pealikud allüksusile. Nii sai malev otstarbekohase ja praktilise informatsiooni vahendi, milles sõnastatud kogu maleva elu

Maleva juhatuse ja administratiiv-allüksuste esinduskogu mais 1934. a.

kõigi ta heade ja halbade päevade meeleoludega. „M. T.“ on hinnalt kättesaadav igale malevlasele.

1928/29. a. toimub maleva maja ehitamine. 31. augustil 1929. a. peetakse maja pidulik õnnistamine. Nüüd oli korraga langenud raskused, mis pidurdasid maleva tööd ja arengut mitu aastat. Uus maja andis peale maleva staabiruumide ja õppesaalide ka allüksustele vajalikud kantselei ruumid.

1930. a. kevadeks valmib „Mustamäel“ maleva uus lasketiir, mis avati pidulikult 7. septembril 1930. a. Selle tähtsa saavutusega pandi alus edaspidisele laskespordi harastusele.

Ka maleva allüksustes võeti ette muudatusi ja ümberkorraldamisi.

Eriüksused nagu suurtükiväe divisjon, rask-kuulipildujate kompanii, üksik eskadron, soomusauto rühm ja sidekompanii arenesid välja patareina või erikomandodena malevkondade koosseisus. Kui nende väljaõpe oli jõudnud laitmatu tasemeni ja nad hankinud endale vastava varustuse, siis kinnitati nende senised ebakindlad formatsioonid iseseisvaks üksusiks 1929., 1930. ja 1931. aastail.

1931. a. novembris moodustati raudteeametnikest-kaitseliitlasist *Raudtee üksik pataljon* ja 1932. a. novembris *Gaasikompanii*.

Ühtaegu maleva eriüksuste ümberkorraldamisega toimus tema kõrvalalade keskendamise eripealikute kätte. Maleva suhete arendamine seltskonnaga koondati 1927. a. novembris propaganda pealiku kätte, kelleks nimetati vanem seltskonna- ja koolitegelane Ernst Peterson. Majandusala pealikuks nimetati 1928. a. jaanuaris majandustegelane Josep Habicht. Tema abideks Linnapanga direktor P. Kurvits ja V. Both. Praegu on maleva majanduspealikuks direktor P. Kurvits ja tema abideks J. Mälvik ja V. Both. Esimeseks käskudetäitjaks pealikuks nimetati 1928. a. jaanuarist Oskar Muro ja märtsist Oskar Suursööt. Sama aasta aprillil nimetati spordipealikuks Johannes Kauba, oktoobris sanitaarpealikuks dr. Boris Voogas. Maleva vaimulikuks 1929. a. sept. õp. Friedrich Stockholm, gaasikaitse pealikuks 1930. a. no-

vembris cand. chem. Dietrich Buxhoevden, juriskonsuldiks 1931. a. veebruaris õigusteadlane Karl Selter, sidepealikuks Karl Martin. Peale nende nimetati maleva majavalitsejaks kpt. H. Ingerman, koduvanamaks A. Tõnisson ja siis veel häirevõrgu korraldaja ja muude eriüksannete täitjad. 1933. a. sept. lisandus seniseile üksusile maleva mereüksus, mille organiseerijaks ja pealikuks määrati ins. Eduard Avik.

Praegu on malev kõigekülgselt ja otstarbekohaselt organiseeritud. Kogu pealinna seltskond on rakendatud maleva heaks eduks tema sihtide arendamistöö.

Tallinna malev omab kõik relvaliikide väeosad peale lennueskadriili. Operatiivselt võib ta lahinguolukorda astuda täiesti jõuliselt ja igakülgselt varustatuna. Seda kõike on malev saavutanud pikaldase visa tööga. Seltskond on tema püüetele kogu aeg heatahtlikult kaasa aidanud. Nooremad mehed ja naised töötavad kaasa kogu aeg suure inunuga. Vanemad ja jõukamad härrad tulevad end sageli meele määravalt suurte aineliste toetustega. Tallinna kindel isamaameelne seltskond on ehitanud oma linna maleva iseendast ja ise oma õlgadele.

15. septembrist 1934. a. Riigiv. käskkirjaga kaitsevägelede (6. sept. 1934. a. nr. 40) määratakse senine Tallinna maleva pealik kolonel F. Pinka teenistuse huvides Valga sõjaringkonna ülemaks. Tahtes hinnata tema saavutusi ja edu Tallinna maleva juhtimisel, on kõige otstarbekohasem korrata kaitseliidu ülema kindral-major Roska sõnu kolonel F. Pinka lahkumise puhul (Käskkiri 28. sept. 1934. a. nr. 69 §. 1). „Kolonel F. Pinka on Tallinna malevat juhtinud üheksa ja pool aastat. Tema töövili on — kindel, tugev majanduslikult kõrgel järjel seisev malev, kes on võitnud seltskonna lugupidamise ja sümpaatia mitte ainult Tallinnas ja Eestis, vaid ka välismaal. Kolonel F. Pinka suure energia, tahte ja püsiva töö parimaks tunnuseks on ajakohane Mustamäe laskerada, mille ehitamine on nõudnud julget algatust, head organiseerimise võimet ja järeleandmatut püsivat tööd.

Suures loovas töös, mis kolonel F. Pinka on saatnud korda Tallinna malevas, avaldub vilunud käsi, selge vaade tulevikku ja suu-
relt väljakujunenud isiku võimed.

Teenistuse nimel avaldan kolonel F. Pinka tänu mehise ja suure töö eest kaitseliidus.“

Tallinna malev on kolonel F. Pinka juhtimise ajal saanud kindla vormi, sisu ja hea nime. Lahkudes valiti ta maleva auliikmeks. Tema tööd jätkama tuli Saaremaa maleva pealik major *Rudolf Lints* (Riigiv. käskk. kaitsev. 6. sept. 1934. nr. 37), kelle senist tööd kaitseliidus kroonib heasse korda viidud Saaremaa malev.

Kümne aasta jooksul on maleva juhatuses püsinud peaaegu ühed ja samad seltskonnategelased. Ühtlane ja sirgejooneline juhtimine on ka võimaldanud maleval tõusta läbi raskete organiseerimisaegade praegusele heale korrale.

27. veebruaril 1925. a. valitud juhatuse püsib kuni 1926. a., millal L. Tõnsoni lahkumise puhul moodustati uus juhatuse: *K. Terras, E. Peterson* ja *Jaan Zimmermann*, kan-

didaatideks *Fr. Uibopuu* Põhja- ja *A. Jürgens* Lõuna-malevkonnast.

1928. a. määrati *K. Terras* maleva pealiku abiks. Tema asemele juhatusse valiti *Fr. Uibopuu* ja teiseks kandidaadiks *J. Trumm* Lõuna-malevkonnast.

Juhatus koosseisuga *E. Peterson, J. Zimmermann* ja *Fr. Uibopuu* püsib tagasivalimise teel kuni 1933. a., millal 18. septembril sureb *Fr. Uibopuu*. Uueks juhatuse liikmeks valitakse *A. Tõnisson* Põhja-malevkonnast.

Maleva majanduslike küsimuste lahendamine nõudis sageli majanduspealiku töö koordineerimist juhatusega. Seda silmas pidades andis malevkondade esindajatekogu majanduspealikule *P. Kurvitsale* õiguse osa võtta juhatuse koosolekuist.

Juhatuses koostöö maleva pealikuga on olnud kõige tihedam ja kooskõolisem, mis on tulnud maleva juhtimisele ja tema tegevuse arendamisele suureks kasuks.

Lähemas käsitluses puudutame maleva tähtsamaid saavutusi üldse ja ka allüksusi nende kümneaastases saamisloos.

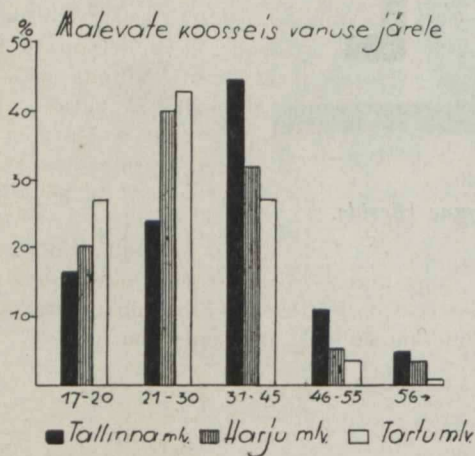
Kaitseliitlaste praegune käeside.

II. Maleva arvuline ja isiklik koosseis.

Möödunud 10 aasta jooksul maleva koosseis on vahel pidevalt vähenenud, vahel suurenenud 20% ulatuses, tegemata hüppeid. See näitab kodanikes kaitseliidu pooldajate kindlat arvu.

1. detsembri sündmused töid kaitseliidu Tallinna maleva ridadesse lühikese aja jooksul üle 3000 kodaniku. See esialgne arv moodustab ka maleva üksustes pikapeale veteraanide kaadri, kelle ümber koonduvad hiljem noored. Otsese hädaohu möödudes ja olude rahunedes tõmbub osa mehi malevast tagasi. 1926. a. aprilliks langeb malevlaste arv 2600, 1928. a. koguni 2456 peale. See 20%-line mõõn on ka arusaadav, kui meenutame sellal süvenenud kui majanduslikku nii vaimset kriisi Eestis. Kahanemist põhjustas ka mõne eksterritoriaalse üksuse likvideerimine ja maleva koosseisus läbiviidud väike puhastus. Muidu ei ole maleva arvuline koosseis kannatanud riigi siseelus poliitiliste suundade muutmisele. See tõendab, et kaitseliit on jäänud truuks oma ülesannetele ega ole laskunud poliitikasse.

1928. a. Tallinna maleva on välja jõudnud raskemast organiseerimisjärgust, ja tegeliku töö intensiivseks muutudes algas kaitseliitlaste juurevool. 1934. a. aprilliks tõuseb arv endisele kõrgusele — 3001. Praegu on Tallinna malev üks suuremaid.

Hoopis isesuguse teistest malevaist erineva pildi annab Tallinna maleva koosseis elukutsete järgi.

Maleva kaitseliitlased võib jagada nende elukutsete iseloomult rühmadesse. Kõige arvukamalt on esindatud *riigiteenijad*, ametnikud — 33,37% (27,50% sulgudes 1926. a. arvud). Näiteks Tartu malevas on selle rühma % 6,00. Ametiasutuste rohkuse tõttu on ka riigiteenijate arv Tallinnas küllalt suur, aga nende rohkearvuline kaitseliidu tööst osavõtt tõendab ametnike arusaamist riigijulgeoleku kaitse vajadusest. Nende % on tõusnud 8 a. jooksul 5,87% võrra.

Teise rühmana esinevad *eraettevõtete teenijad-ametnikud* — 15,50% (18,17%). Nende % on langenud kaheksa aasta jooksul 2,67% võrra, milline nähe tuleb panna peamiselt kriisimõju arvele. Kannatasid ju eraettevõtted surutise all kõige enam. Tallinnas on neid, võrreldes teiste maleva vastavate arvudega, siiski kõige rohkem.

Mitmed ettevõtted lasevad oma kulul teha meestele vormiriideid, aidates seega kaasa kaitseliitlastele vormiriide hankimiseks.

Kolmanda rühmana esineb *õpilaspere* — 13,00%. Keskkooliõpilasi 274, üliõpilasi 115. Need arvud tõendavad, et koolinoorsugu oma arusaamisega on õigel teel. 1926. a. oli õpilaste % kaitseliidus palju suurem: 22,40. Kaheksa aasta jooksul on koolitöö muutunud hoopis intensiivsemaks. Selle aja jooksul on õppetöö alal nõudmised suuremad ja õpilaste rakendusmetoodika mitmeti arenenud. Ka on keskkoolidesse viidud riigikaitseline õpetus, kus õpilased saavad rahuldada oma sellelaadilisi huve. Viimastel aegadel on õpilase kaitseliitu astumise küsimus muutunud ühtlasi didaktiliseks. On õpilase edu koolis kõigiti hästi rahuldav, võib ta kaitseliitu astuda. Pole ta seda, ei saa ta kaitseliitu astuda enne, kui on parandanud oma hinnangud. Palju agaraid poisse on koolis mehiselt töötanud just selle sihiga, et pääseda paremate poiste hulka kaitseliitu.

Neljas rühm suuruselt on *töölise rühm* — 11,71% (8,00%). Nende osavõtt on aastate jooksul siiski hoolimata halvenenud tööoludest tõusnud 3,71% võrra. Ja hoolimata pahempoolsete vastuagitatsioonist on just vabrikutöölised, samuti käsitöölised arvult enamuses. Töölisile teevad eeskätt raskesti vormiriide muretsemise kulud. Viimasel aegadel hakkavad käitised oma inimesi toetama kaitseliidu-vormi muretsemises. Mehele lastakse vorm selga teha ja kannab seda kuni ta teenib kaitseliidus. Töölisi on kaitseliidus proportsionaalselt nende üldarvule siiski liig vähe.

Peaegu eelmise suurune on *jõukamate kodanike* — majaomanike, kaupmeeste ja töösturite rühm: 11,22% (13,53%). Seega on vähenenud nende arv 2,31% võrra. Siin on osalt süüdi ka kriis, aga rohkem siiski leigus. Majaomanikke on Tallinnas ümber 7000, kaitseliidus on neid vaid 134! Kas koguni alla 2%? Ei aja, raha ega arusaamise puudus või siin olla eemalhoidumise põhjuseks, kuid enamuses neist, kes sellest rühmast kuuluvad kaitseliitu, on eriti maleva majandusliku külje kindlustamisel väga aktiivsed. Majaomanike arv on siiski tõusnud. Kaupmeeste arv on seevastu langenud.

Ülikooliharidusega ja teisi *vabakutselisi* on malevas 8,30%, milline % näitab vähest tõusu.

Kurba pilti pakub *omavalitsuse ametnike* rühm: ainult 188 (84) meest — 6,20% (3,21%). Siin saab jutt olla ainult linna omavalitsuse ametnikest, kelle kaitseliidust osavõtmatust tohiks seletada vaid sotsialistlike mõjudega asutuses. Pole enam saladus, et mõnes asutuses tubli malevlane või naiskodukaitse liige seati dilemmi ette: ta valigu kas kaitseliit või teenistus! Muidugi tuli valida leib.

Õpetajate rühm — 0,60% (0,88%) on õieti piinlikult väike. Tallinnas on meesõpe-

tajaid ümber 340, kaitseliidus on neid 8 algkooli-, 9 keskkooli- ja 1 ülikooli õppejõud. See on vaid ümber 5% üldarvust.

Seegi arv näitab langevat suunda. Pole teada õpetajate kaitseliitlaste vähesed arv põhjused, aga õpetajad võiksid ka siin oma eeskuju ja järelevalvega õpilastesse mõjuda ergutavalt ning kasvatavalt.

Üleriiklik õpetajate % kaitseliidus on maa-malevate arvel kõrgem, nimelt 2,07% (arvult 675) ja näib kõrgem just vanemate õpetajate osavõtu tõttu.

Meil on noortele tehtud lakkamatult etteheiteid, et nad väljuvad koolidest eluvõrastena, et nad ei tunne küllaldaselt tegeliku elu nõudeid. See väide tohiks olla õige, kuna õppiva noorsoo kontakt eluga õpetajate kaudu on enamjagu koolides üldiselt nõrk. Ja kuidas peaks õpilane seda oma käel looma? Vabal ajal ta siirdub meeleldi avatleva moodsa lõbukultuuri keerisesse, ja siin ongi põhjus, miks osa meie linnade noorsoost muutub ideelagedaks „graadeks“. Kool on olukorras, kus ta ei suuda õpilasi juhtida õigete ülesannete juure. Nad peavad kobama ise, raiskavad aga palju energiat ja aega kuni leiavad ühiskonnas kätte oma õige tee. Seesama näide seletab ka, miks Tallinna maleva isiklik koosseis kaldub umbes 10 aastat vanemasse ikka kui on see teistes, eriti maa-malevates.

Agraarrühm arusaadavalt Tallinnas ei saa arvesse tulla oma 0,10%, sellest maa-malevate arvel on nende % kaitseliidus 46,11.

Ülevaatest järgneb, et Tallinna maleva koosseisust 55,67% moodustavad mitmel alal palgateenijad-ametnikud. Neile järgnevad õpilased ja töölised. Maamalevates vastavad nendele arvudele agraarrühmade ja põllutööliste arvud.

Ühtlasi järgneb ka loomulik väide, et Tallinna malev omab kõrgema intelligentsiga koosseisu, mistõttu tal võimalubki täita oma eriülesandeid pealinna malevana.

III. Maleva maja.

Kuni oma maja saamiseni 1929. a. ei omanudki Tallinna malev omaette ruume. Staabi ruumid asusid 1924. ja 1925. a. alul linna komandantuuris Tallinna-Harju rahvaväe ülema juures ja isegi kirjavahetus käis koos Rahvaväe ülema asjaajamisega.

Selline olukord ei võinud enam kesta. Uuestiorganiseeritud malev vajas hädapärast ka oma tööruume. Kui kaitseliidu peastaap 1925. a. märtsis ostis endale Kaarli tn. nr. 8 majad ühes ruumika krundiga, siis kolis maleva asjaajamine komandantuurist ka peastaabi paari väikesse tuppa.

Kuidagi saadi toime maleva staabi jooksva tööga. Seda raskem oli asjaajamine üksustega, kel õieti ühelgi polnud veel oma kodu. Koosolekuiks, siseõpetusiks, kursusiks jne. tuli alati kohta otsida väljast. Peastaabi ruumidest piisas selleks vähe. Suuremaid õppusi peeti kasarmuis, pritsimajas j. m.

Malevlasil ja pealikuil puudusid võimalused ühiste sihtide arutamiseks ja kaitseliidus kaasvõitlejaliku vaimu süvendamiseks koos käia. Klubiruumide muretsemine on olnud mitu korda päevakorral. Kord kavatseti selleks üürida Jegorovi majas restoraani ja einelaua ruumid. Nende eest nõuti aga liig kõrget üüri, ka ei olnud see küllalt sobiv koht koduseiks koosviibimiseks.

Järgmise maleva koduloomise võimalusena tõmbas Harjuväravamäe paviljon tähelepanu endale. Astuti linnavalitsusega läbirääkimistesse kokkuleppe saavutamiseks. Linnavalitsus nõudis kogu mäe hoonestiku kordaseadmist, suveti maksuta muusikat rahvale jne. Selle eest maleva oleks saanud viieks aastaks rendita kogu mäe. Siin oleks leidnud küll malev endale klubiruumid ja ka orkester kutsealalise rakenduse, aga vanade hoonete ümberehitamine oleks toonud male-

vale kaks ja pool miljonit kulusid. Oma sobivat maja tal poleks olnud ikkagi.

Maleva juhatus tegi hästi, et ta loobus Harjuväravamäe kasutamise mõttest.

Siis pakkus kaitseministeerium malevale oma üht vana maja, mis vajab ka põhjalikku remonti. Maleva staap pidi päris olulistel põhjustel asuma peastaabijuures ja vanade majade ümberkohendamine läheb tavaliselt uuest kallimaks ja häid ruume neist ikkagi ei saa. Ka seda pakkumist ei võimaldunud vastu võtta. Nii sama langesid ära „Vana-Estonia“ ja Lai tn. 1 ruumide hankimiskavad.

1926. a. alul muutub oma maja küsimus maleva juhatuses õige akuutseks. Juhatussele pannakse südamele asuda energiliselt küsimuse lahendamisele. Otsustati asuda kodu leidmisele või kapitali soetamisele, et kodu ehitada.

Peastaabi juure uue maja ehitamine osutus kõigiti võimalikuks. Vastav maa-ala seks oli olemas, aga puudus raha. 1928. a. kaitseliidu eelarves olid ette nähtud summad Tallinna ja Harju malevaile ruumide soetamiseks kr. 60.000 ja peastaabile autogaraažide ehitamiseks kr. 30.000. Peastaap otsustas need summad ühendada ja ära kasutada uue hoone ehitamiseks.

Esialgul taheti uue hoone juure tuua ka politsei ratsareserv. Maleva juhatussele see kava ei sobinud. Ka linnavalitsus ei lubanud linna haljasvöö suurema jalutuskoha lähedusse ehitada hobusetalli. Ratsareservist tuli siis loobuda.

Tekkis muidki raskusi. Riigikontroll manitses peastaapi ettevaatusele, et Petseri maleva kodu ehitamine on tõusnud kaugelt üle eelarve. Sama võis korduda siingi.

Puehitust, mis kivihoonest palju odavam, ei lubanud linnavalitsus Kaarli tänavale ehitada. Viimase püstitamiseks ei jatkunud raha. Lootes lisatuludele ja toetustele, asub peastaap siiski maja ehitamisele. 19. juulil 1928. a. võtavad ehitusettevõtjad Reinhold Treubeck ja Villem Hanstein maleva maja ehitamise vastu kr. 105.500 eest. Ehitus toimus insener Perna plaani järgi. Uude kahekordsesse majja mõeldi mahutada

maleva klubi, võimla ühes riietumis- ja duširuumidega, õppetoad, õppesaal, maleva ja malevkondade staabid, naiskodukaitse ringkond, noorkotkad, arsti, instruktorite ja paar külalistubagi. Keldrikorrale ehitati ka 50 m pikkune siselasketiir, ladu- ja veeremänguruum. Juba ehituse alul nähti, et ehitatav maja, olles oma mõõtudel liiga kärbitud, ei suuda endasse mahutada suure maleva mitmekülgsed organeid. Maleva juhatus nõudmisel ja vastutusel planeeriti kohe juure kolmanda — mansartkorra ehitamine.

Krediitide hankimisega oli suuri raskusi. Seks ettenähtud kr. 60.000 kaugeltki ei jatkunud. Peastaap lisas oma vaba krediidist kr. 30.000 juure, kuid järelevalve asutuste nõudmiste rahuldamiseks pidi maleva juhatus selle summa võtma peastaabilt laenuna ja kindlustama tema õigeaegse tagasimaksimise. Nii läks juhatus malevale maja soetamisega isikliku riisikoni. Järgmisel aastal sai peastaap siiski malevat toetada mainitud summaga, vabastades juhatuse liikmed võlakohustustest.

1. augustil 1929. a. võeti maja ehitajailt vastu. 31. augustil toimub maja pidulik õnnistamine. Sel puhul oli võimlemissaalis korraldatud aktus, millest võtsid osa mitmed ministrid, kõrgemad isikud, Soome kaitseliidu ülem kindral *Malmberg* ja Läti kaitseliidu esindaja.

Maleva on viis aastat asunud oma uutes kõigiti nägusates ruumides, aga kitsaks on jäänud see ammugi juba.

Tallinna maleva kannab oma organisatsioonilt ja õppetegevuselt hoopis teistest malevatest erinevat ilmet. Malevkonnad ja muud üksused peale Nõmme ja Kopli asuvad kõik linna piirides, lähedal. Nende side maleva staabiga on kõige tihedam. See tingib siinsamas ka nende asjaajamisruumide tarviduse. Nüüd on üksuste varandused ja asjaajamine mahutatud kolme väikesse tuppa, igas 2—3 üksust.

Õppetööajal, mis on tavaliselt pärast lõunat, näivad maleva ruumid mesilaste taruna. Mitmesuguseis vormides kaitseliitlased askeldavad oma ülesannete kallal kui õp-

peruumides nii mujal. Kui Kalevi, Kopli, Sadama ja Nõmme malevkondadel on oma ruumid välispool, siis teised üksused peavad oma harjutusi staabi juures.

Naiskodukaitse ringkonnale majaehitamisel küll mõeldi võimaldada ruumi, aga viimast ei jatkunud. Ta jäi endiselt peastaabi juure kokkusurutuna. Eemale pidid jääma ka noorkotkad. Loomulik, et selline olukord ei soodusta ühegi organisatsiooni edu.

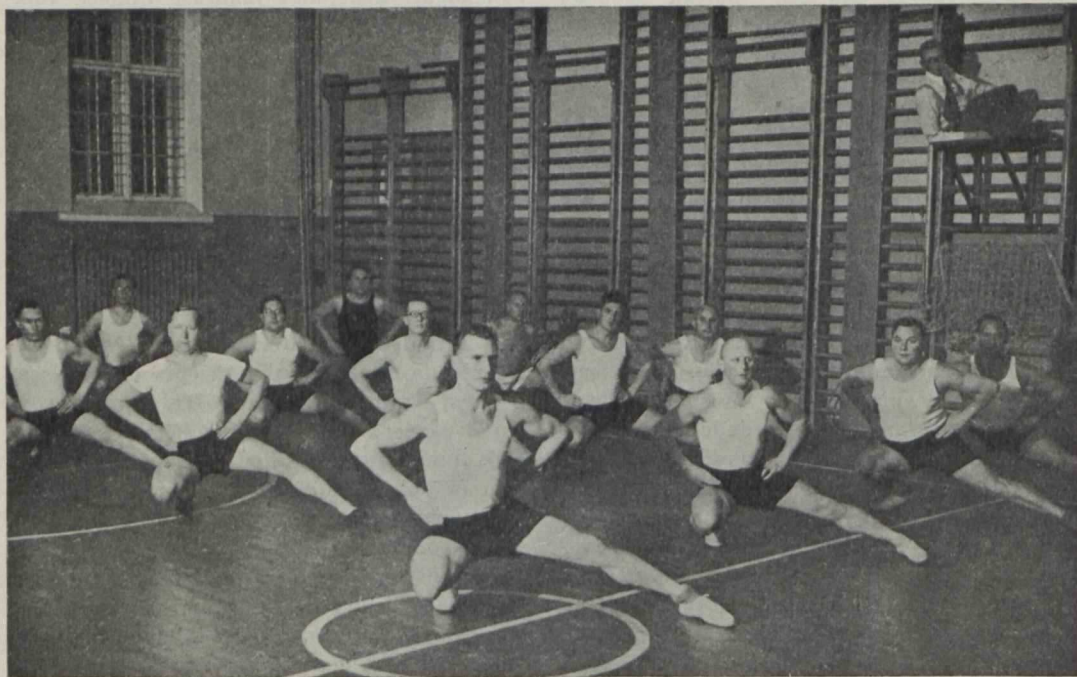
Ka uue võimla avarused on jäänud napiks. Ennelõunastel aegadel on võimla virkadeks kasutajaiks kooliõpilased. Pärast lõunat käivad malevkondadest grupid, mitmesugused seltskondlikud organisatsioonid ja asutuste ametkonnad.

Malev, püüdes kõigile vastu tulla, peab sageli varuma aega oma tarvete rahuldamiseks võimlas.

Ka võistluste puhul ei suuda võimla külalistele pakkuda ruumi kuigi palju. Tallin-

nas on pooletosina ümber võimlaid. Mitmed neist on maleva võimlast avaramadki, aga moodsate võimlemisabinõude, hea ventilatsiooni, valguse ja korrektse käitumise tõttu on seltskonnas tung maleva võimlasse õige suur. Ta suudab rahuldada ülimalt vaid poole nõudmistest, kuigi võimla on päevas võimlemiseks avatud 15 tundi. Isegi Harju malevlased, kes elavad jaamade läheduses maal, ei pea Tallinna maleva võimlat kättesaamatuks.

Maleva elule mitte-lähedalseisja võib mõelda, et mida siis seal tehakse nii hoogsasti. Võidakse pimesi kurjustadagi! Midagi ei tehta seal tarviduseta. Seltskondliku elu avaldused on iseseisvuse ajal sedavõrd muutunud, et selle mõistmiseks peab astuma asjale lähemale. Kehaline kasvatus, sport, on hoogsasti levinud ja tunginud laiadesse massidesse. See on igapäevane nähe, et ametnikud nii härrad kui preilid moodustavad

Grupp kaitseliitlasi võimlemas maleva võimlas.

omaette võimlemisgrupid. Õhtuti pakivad sisse oma tuhvliid ja siirduvad võimlasse, kus teevad karastavat sporti mõne instruktori juhatusel.

Kui naistel oli varem ainsaks asjaks köök ja kirik, siis nad nüüd koonduvad N. K. jaoskondadesse ja osutavad tähtsat abi kodukaitsetööle. Energia ja aeg, mis varem linna eesti seltskond kulutas „handvärgi“ klubides, mutiõhtuil, kirikute laulukoorides või lihtsalt mitte millegagi tegeldes, koondub nüüd otseselt või kaudselt riigikaitsetöö juure. Sellega liitub ka noorsoo kasvatus.

Ühiselt arendame, ehitame ja kaunistame eesti kodu! Kaitseliit on selleks kõigiti soliidne ja sihikindel organisatsioon, mille

ümber koondutakse heal meelel, elustades ja mitmekesistades tema tegevust.

Majas ruuminappusest oli maleva juhatuse ammugi teadlik. Muretseti, kuhu panna maleva tiiva alt väljajäänud liikmed. Leiti lahendus, mis praegu teoksil. Peastaabi teine tiib, kus asub Harju maleva staap, võimaldas pealeehitamisega soetada uusi ruume. Kui see valmib, saavad noored, naiskodukaitse ja paljud teised endale hubase kodu.

Kaitseliidu vapp kujutab põhjakotkast, kes hoiab oma küüntes eesti riigivappi ja selle kaitseks mõõka. Sama sümboliseerib on kümne aasta jooksul kaitseliidu peastaap ühes Tallinna malevaga asunud võimsa valvaja Toompeale viiva tee ääres.

IV. Maleva lasketiir „Mustamäel“.

Maleva organiseerudes tõusid üles ka uusimad sõjatehnilised ja taktikalised nõuded, milles maleva pidi end hakkama arendama. Üks selliseid on laskeoskus. Ei ole enam mõtet ega niipalju majanduslikku jõukust, et ükskõikselt õhku pilduda kuule, nagu tehti seda Maailmasõjas. Läkitatud kuulil olgu sihtkoht ja ta peab selle tabama. Malevlaste lasketabavust oli vaja tõsta. Selleks oli eeskätt vaja vahendeid, mis võimaldaksid laskesporti harrastada, oli vaja — lasketiiru.

Laskeharjutusi peeti alul mitmel väikesel lasketiirul nagu Tondi sõjakooli juures, Ülemiste järve juures praegusel politsei lasketiirul, Pääsküla, Kopli, sõjaväe surnuaia juures ja Kalamaja lennuväe lasketiirudel. Mitme nende kordaseadmiseks kandis malev teatud kulusid: Tondil ehitati kuurid oma laskeabinõude panipaigaks, lennuväe unustussejätud lasketiiru kordaseadmiseks kandis rahalisi kulusid jne. Üldse maleva laskeharjutuste tõttu seati kõik eelmainitud väikesed tiirud korda ja harjutused käisid vähemalt kõikjal.

Kuid need väikesed ainult mõne mehe jaoks ehitatud lasketiirud ei vastanud maleva nõuetele. Inimesi tuli jagada mitmele poole,

harjutused venisid pikale ja tüütasid mehi. Pealegi ei olnud malev ühelgi lasketiirul ise peremees. Ta pidi seda kellegi teisega jagama, ootama korda ja mõnikord määratud päeval laskeharjutustest või võistlustest kohapuudusel hoopis loobuma.

Kaitseliitlased on aga igapäev oma töö juures, ei saa varuda, kuna lasketiirudel on vaba hetk. Nad ilmuvad oma kindlatel aegadel, enamasti pühapäeviti, suurel arvul korraga. Aga siis ei suuda neid mahutada laskeharjad. On loomulik, et see masendas meeste meeleolu, kahandas huvi laskeasjanduse vastu, mille all omakorda kannatas meeste laskeoskuse areng. Ammugi jõuti arusaamisele, et sellisel suurel üksusel kui on seda Tallinna malev peab olema oma lasketiir.

Kuhu see ehitada? Kavatsusi ja kohalikuid oli mitmeid. Õige lähedasena ja looduslikult sobivana näis praegune laulupeo ja näituse väli Kadriorus. Seda vajati aga eelmainitud otstarbeks ja oma tõusva tulejõu nega ei vastanud hästi nõudmistele. Rannaväravamäe juures praegusel spordiväljakul oleks saanud väga väikene äbarik nagu neid on juba mitmeid linna ümbruses. Ka ei olnud see küllalt sobiv oma kesklinnalise asundi

Maleva lasketiir Mustamäel.

tõttu. Samadel põhjustel ei saanud seda ehitada Schnelli tiigi ääre. Üks kavadest nägi lasketiiru kohana Nõmme raudteeäärsel O/Ü. „Silikadi“ nõmmikul, Liiva-Ristil kitsarööpalise ülesõidu juures. Ka sealne ala oleks annud ruumi ainult väikesele ehitusele ja mis halvem; kuulide lennusuunaga Nõmme linna poole. Ka see ei sobinud. Valdeki mets osutus omakorda raskesti kättesaadavaks halva ühenduse tõttu.

Jäädi viimaks peatuma Nõmmel asuva „Mustamäe“ liivikule. 13. märtsil 1928. a. pöörduti Tallinna linnavalitsuse poole maaala saamiseks. 4. mail otsustaski linnavalitsus malevale seal anda kohast maad 31 ha. 6.958 ruutmeetrit 18 aastaks, 1. juunist 1928. a. kuni 1. juunini 1946. a., rendiga Kr. 28.—aastas.

Selline linnavalitsuse vastutulek oli malevale kõigiti soodus, kui välja arvata ainult mitte pikk rendiaeg. Ja muidu täiesti kasutuskõlbmatu maa, tuiskliiva nõmmik, pandi teenima kõrgeid kodukaitse sihte.

Meil Eestis puudusid moodsad lasketiirud, samuti puudusid inimesed, kes oleksid tunnud põhjalikumalt nende arhitektoonilist

kui ka praktilist külge. Kokkuleppel kaitseministeeriumiga komandeeriti Pioneerpataljoni ohvitser kpt. J. Pedaja põhjamaade paremate laskurite maale — Soome — tutvuma sealsete moodsate lasketiirudega. Ühtaegu algasid ehitustööd, mis kestsid lühikeste vaheaegade üle kahe aasta. Ehitustöid juhtis kpt. Pedaja.

Esialgu kavatses malev oma jõuga pühapäevaste talgutega teha ära, kui mitte kõike, siis suurema osa tööst. See käis aga üle jõu. Pidi kasutama palgatud tööjõude ja selleks oli vaja summasid. Abiks tulid riigi ja teedeministeeriumi töötajate tööliste summad hädabiotööde näol. Peab väitma, et seltskondlikud asutused, ettevõtted ja üksikud eraisikud toetasid õige suurte summadega lasketiiru ehitamist.

Lasketiir koosneb mitmest osast eri kauguste ja eri relvaliikide jaoks nagu 100, 200, 300 ja 600 meetri tiirud. Siis kuulipilduja, püstoli, spordi- ja jahipüüsi jaoks. Et halvavad ilmad ei segaks, ehitati 300 meetri tiirule laskekuurid vastavate signalisatsioonidega. Praegu, kuigi töö pole veel lõpetatud, on võimalik umbes paaril sajalt mehel korraga lasta. Tiir avati ajutiseks tarvitamiseks

16. märtsil 1930. a. Esimese kuuli saatis märklauda kindral Pödder.

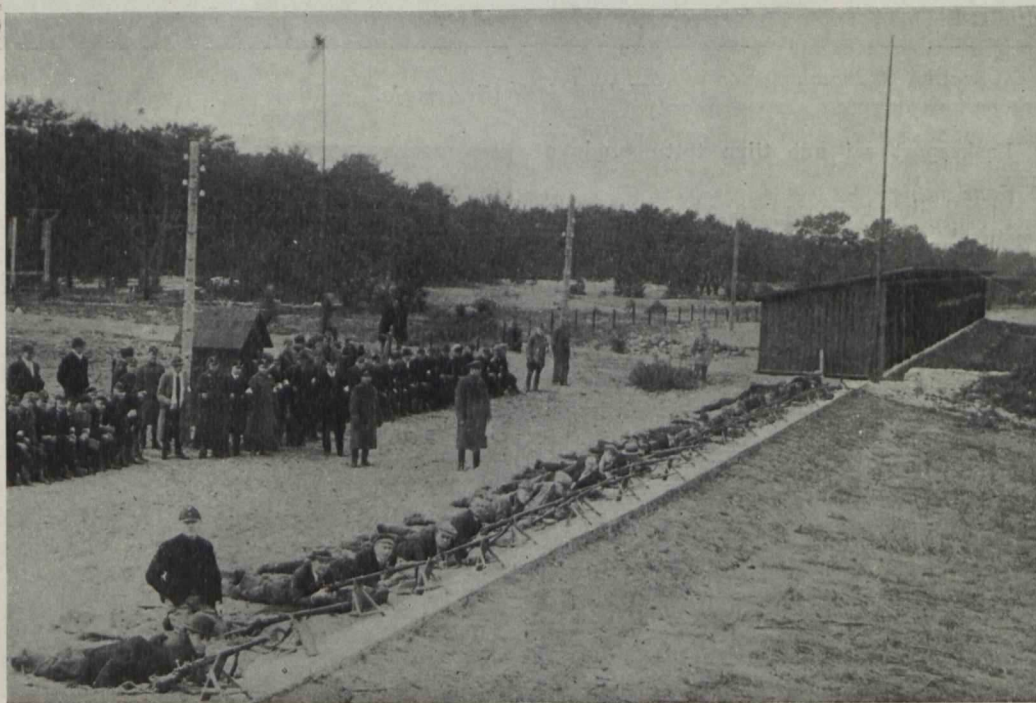
Lasketiiru kasutamine tõi tarviduse maja järele, kus halva ilmaga laskurid leiaksid peavarju, puhastaksid püsse ja mis annaks ühtlasi korteri tiiruvahile. Ka talisportlased ja jahimeeste selts olid majast huvitatud. Nende tarvete rahuldamiseks ehitati lasketiiru juure väike maja, mille sisustuseks hädatarvilisema annetas A/S. A. M. Luther. Maja juure ehitati väike kuur märklaudade ja muu panipaigaks ning kaev. Sama aasta sügissuvel, kui oli valminud ka tiiru maja, 7. sept. toimus lasketiiru pidulik avamine.

Lasketiir ise asetses üle Mustamäe seljaku tulejoonega mere poole. Järsu mäe tõttu oli tiir raskesti kättesaadav lähemale jaamale Nõmmele. Ühenduse loomine oli võimalik vaid Mustamäe seljaku läbikaevamisega

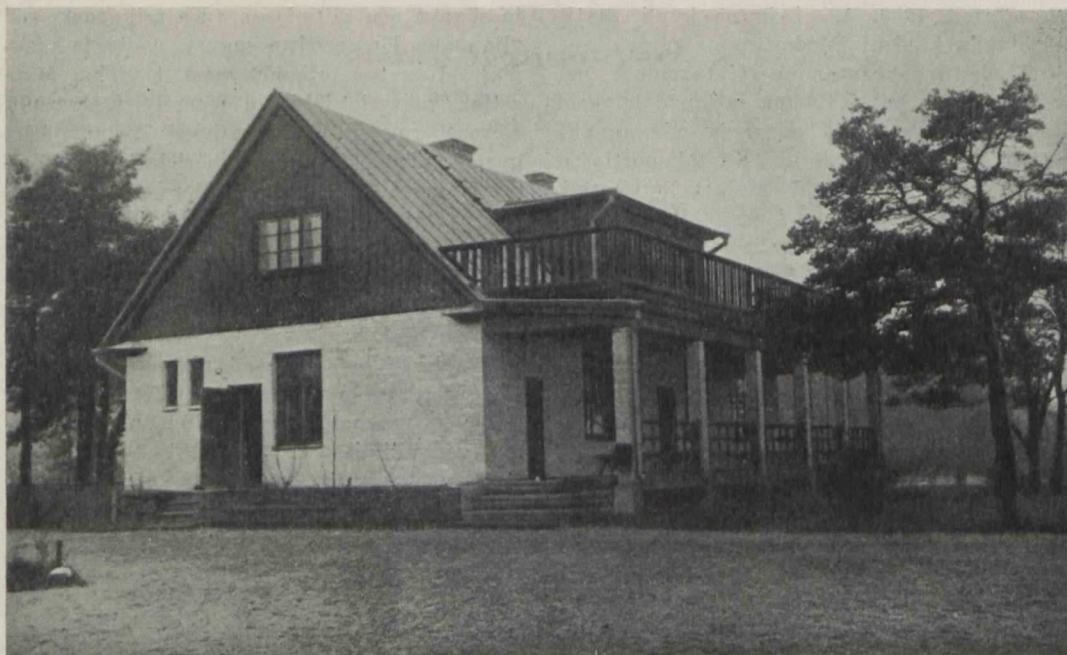
ja sügava oru täitmisega. Ka selle raske töö viis malev lõpule mitmesuguste asutuste kaasabil. Uus tee tuli 450 meetrit pikk. Mäe seljak kaeveti läbi 8,5 meetri sügavuselt. Kõrval orgu tuli täita paiguti 7,5 mtr. kõrguseni. Tee ehitamisega tehti lasketiir Nõmme jaamast kättesaadavamaks ja loodi liiklemiseks tähtis side Pärnu ja Paldiski maanteed vahele.

Lasketiiru ja sinna juurepääsutee valmides tuleb ka raudteevalitsus malevlastele vastu. Laskeharjutustele sõitmiseks antakse kaitseliitlastele alandatud hinnaga sõidupiletid. Seni on malev neid tarvitanud ümber 50.000 ja seega tõstnud raudtee tulusid Nõmme trammiliinil.

Uus lasketiir on kõigiti nõuetekohane. Seda peavad mõned välismaalased parimaks mitte ainult Eestis, vaid kogu Põhjamail.

Kaitseliitlased laskeharjutusel.

Maleva lasketiiru maja.

Laskesport sai uue tiiru tõttu tunduva tõusu.

Varsti ilmus Põhja malevkonna meeste toimetusel „Tiiruleht“, mis humoreskides käsitleb elu tiirul võistluspäevil.

Kõik suuremad laskmised toimuvad Mustamäe lasketiirul. Maleva juhatus eesotsas kolonel F. Pinkaga on lasketiiru ehitamisega tulnud toime suurima teenega meie laskeala arendamisel üldse. Mustamäe lasketiir on kui maleva nii kaitseliidu peastaabi ja ka paljudele riiklikele väliskülalisile näitamisvääreks saavutuseks. Paljud nimekad külalised nagu Soome president j. t. on oma laskeosavust proovinud Mustamäel.

Soome president Svinhufvud lasketiirul laskmas.

V. Väljaõpe.

1. Väljaõppest üldse.

Hea tahe ja hoolas püüe on eeltingimuseks igale tagajärjekale tegevusele. Need eeltingimused on aga peaaegu viljatud, kui ei omata vastavaid oskusi ja vahendeid ülesannete täitmiseks. Kes pole õppinud ujuma ega oma paati, see ei saa üle vee! Niisama nõuab oskusi ka riigikaitse.

Juba Eesti sünnil olid tema kaitsjad kodanike massid mitmesuguste organisatsioonena ja ühinguina. Ka nüüd ei piisa seks ametlikust kaitsevääst. Kaitseliit peab teda vanemavennalikult selles aitama. Siit järgneb, et ka kaitseliit peab omama nõutavaid teadmisi, kui ta tahab seista oma ülesannete kõrgusel.

Vastavalt oma ülesandeile jagunevad kaitseliitlased ka väljaõppe järgi malevlasiks ja pealikuiks. Neist seisukohtadest lähtudes peab toimuma ka kaitseliitlaste väljaõppe mitmesuguses ulatuses ja mitmesugustes suundades. Siia lisanduvad veel eriväe- ja relvliikide väljaõpe. Kõikidele väljaõppe aladele on seni suudetud juhtida tähelepanu ja saavutatud häid tagajärgi.

Roimarliku 1. detsembri võttis kaitseliit vastu nende oskustega, mis meestel jäänud Vabadussõjast. Siitpeale pidi malevat arendama ajanõuete kohaselt. Kuna maleval puudusid malevlaste väljaõpetamiseks vastavad pealikud, siis tuli esialgu õppejõud, ohvitserid ja allohvitserid laenata kaitsevääst. Need koostasid omavahel õppekavad ja pidasid õhutupoolikute malevkondades riviõppusi, õpiti relvakäsitamist, hooldamist ja laskmist. Sellised õppused kestsid 1925. a. kevadtalvel paar kuud kuni kaitseliitlased said rivi ja laskealal kõige hädavajalisemad teadmised.

See moodus maleva õppetaseme tõstmiseks ei olnud otstarbekohane. Ohvitserid olid seotud ise oma ülesannetega ja malevkondades pidid nad töötama vaid vabal ajal. Kolmetuhande mehe ajakohaseks õpetamiseks oli tarvis oma pealike kaadrit. Malevkonnad küll omasid juba pealikud, aga nende vabadussõjaaegsed sõjalised teadmised olid unu-

nud, mõned ei olnud sõjaväes üldse teeninud. Nad kõik vajasisid ülesannetele kohendamist.

Korraldati siis erikursused pealikele allohvitseride kooli juures kol. ltn. Lõhmuse juhatusel ja allohvitseride kooli ohvitserkonna kaasabil. Kursustest osavõtt oli sunduslik kõigile jao-, rühma-, kompanii- ja malevkondade pealikele ja nende abidele. Osavõtjaid kogunes seega 600 pealiku ümber. Õppetöö algas aprilli algul ja kestis mai lõpuni.

Need olid esimesed katsed malevale õppekaadri soetamiseks. Nõutava tasemeni ei suutnud nad pealike oskusi siiski tõsta. Osavõtt oli liig suurearvuline. Mitmesuguste üksuste pealikud õppisid koos, kelle ülesanded ja vajadused tunduvalt erinevad. Lõpul ei jõutud pidada mingisuguseid katseid omandatud teadmiste kontrollimiseks. Ka õppetöö toimus kindlamate kavadeta õpetajate

Maleva van. instruktor kpt. H. Ingerman.

poolt, kes ise olid kaitseliidu elule ja vaimule võõrad. Üldiselt ríkastasid need kursused küll kaitseliitlaste teadmisi, kasvatasid ühistunnet ja töömeeleolu malevkondades.

Sama aasta septembris määrati koosseisu korras Tallinna malevale sõjaväelisi õppusi korraldavaks instruktoriks n.-ltn. H. Ingerman. Tema ülesandeks jäi maleva õppeala vahenditu korraldamine.

Malev püüdis oma pealike oskusi kõigiti tõsta. Soodsa juhtumi maastikul õppimiseks pakkusid 17.—21. septembrini peetavad kaitsväe Otepää manöövrid. Kaitseliit väeosana, sellest veel osa ei saanud võtta, aga ta komandeeris ümber 50 nooremat pealikut rügementidesse, kes tegid kaasa kõik manöövri rännakud ja lahingutegevused. Vanemal pealikul oli võimalik kõikjal jälgida manöövri käiku. See oli maleva pealike esimene taktikaline tegevus maastikul.

Jaopealike kursused. Maleva instruktorilgi ei olnud võimalik üksinda õpetada kogu malevat. Peamine rõhk pandi seni pealike kaadri väljaõpetamisele, kuni see jõuab rahuldava tasemini. Ühes maleva pealikuga seati üles nõudmised, mis mahutasid endas tugeva kursuse noorsõduri väljaõppe kavast. 23. novembril tõmmati 160 meest, enamasti jaopealikud, kursustele. Siseõppused toimusid mitmesuguste asutuste juures, kus selleks olid olemas vastavad õppeabinõud. Välisõppused peeti enamasti Kadriorus. Õppetöös oli tähelepanu suunatud riviõppusele, relva käsitamisele ja laskeharjutusile. Töö kursustel oli väga intensiivne ja meeste võimete rakendus maksimaalne. Hiljem pole malevas enam peetud nii tugevaid õppepäevi. Nad rahuldaskid ka täiesti korraldajate lootused õppegevuse alal.

Kursuste lõppedes 1926. a. märtsis peeti katsed nii teoreetilisel kui praktilisel alal. Katsed sooritasid 160 kursustele astunuist ainult 83 meest. Osa kursante olid õppetööst jäänud eemale ajapuudusel, teine osa ei suutnud sooritada katseid. Samasugused jaopealike kursused peeti ka sõjakooli juures kpt. Vaga juhatusel Kalevi malevk. korraldusel. Esimesed kursused 14. jaanuarist kuni

24. aprillini 1925. a. 45 osavõtjaga ja teised 28. oktoobrist 1925. a. kuni 24. veebruarini 1926. a. 43 osavõtjaga.

24. märtsil oli seltskondlikus majas kursantide aktus, kus kursuselased said vastavad tunnistused. Tallinna malevale oli see aktus suursündmuseks. Olid ilmunud sisekaitse ülem kindral-major Unt ja kaitseliidu ülem kolonel Roska. Maleva pealik kolonel Pinka oma aktusekõnes pani sellele jaopealike lennule palju lootusi, mis pidi andma aluse maleva süstemaatilisele väljaõppele. Need lootused on ka täitunud. Veel praegu kujundavad selle kursuste seerija lõpetajad Tallinna maleva allüksuste pealike kaadri kandva osa.

Rühmapealike kursused. Jaopealike kaadri loomisega oli pandud alus malevlaste riviõppetööle. Suuremate üksuste, rühma- ja kompaniipealike õpetamiseks avati juba varsti 21. aprillil 1926. a. uued kursused rühma- ja osalt kompaniipealikele. Need peeti peastaabi juures, kus oli Tallinna malevast osavõtjaid 42 pealikut.

Rühmapealike kursuste õppekavad sisaldasid üksuse juhi vajaduse seisukohalt enam taktikalisi õppealasid. Kursused kestsid kuni 20. jaanuarini 1927. a. 9. ja 10. okt. 1926. a. peeti esimesed suuremad kaitseliidumanöövrid Keila ümbruskonnas, mida kursandid kasutasid taktikaliste õppustena. Pikaajalise pingutava töö tõttu langes välja palju pealikuid õppetööst. Katsed sooritas ja omandas tunnistused 19 pealikut.

Senipeetud kursused andsid malevale esialgse, hädavajalike pealike kaadri, kes üksustes asusid tööle, tõstes kogu maleva teadmisi õppealal.

Peab eriti mainima meeste nende aastate indu ja huvi riigikaitsetöö vastu. Kommunistid oma väljaastumisega olid teinud kaitseliidu tarviduse ja sihtide selgitamiseks suurimat propagandat. Näiteks kui maleva staap vajab 4—5 meest vahtkonda, siis ilmus neid 8—10!

Seni toimuvad igal aastal kahed kursused: üks jao- teine rühmapealikele. Ühtede siht on tõsta uute pealike teadmisi nõuta-

Tallinna maleva lipp.

vale kõrgusele ja teistel — hoida vanemate pealikute varem omandatud teadmisi kordamiskursustega värsketena. Ühtlasi luuakse kursuste pealikuile teatud reserv seega, et sinna võetakse ka malevlasi, keda sooviti näha pealiku kandidaadina.

Vanemate pealikute kursusi on seni peetud igal aastal alates 1930. a. Neil antakse pataljoni- ja malevkondade pealikuile ja nende abidele enamasti teoreetilist ettevalmistust suurema üksuse juhi seisukohalt. Vanemate pealikute õppetööd juhivad kõrgema sõjakooli lõpetanud vanemad ohvitserid. Kursustest võtab osa 40—50 pealikut.

Malevlaste väljaõpet teostavad allüksustes oma õppepealikud juba iseseisvalt, kuna üks instruktor ei suudaks toime tulla rohkearvulises malevas malevlaste õpetamisega.

Alul katsuti allüksustes õppusi pidada regulaarselt teatud kindlatel aegadel. See

süsteem muutus kaitseliitlastele liig koormavaks. Ajapuuduse tõttu ei saanud malevlased kaitseväge eeskujul lahinguõppustes harjutada. Siis hakati kasutama juhtumeid, kui üksused koonduvad mingiks üldülesandeks nagu paraadidele, aktustele, jalutuskäikudele jne. Neil puhkudel koonduvad malevlased mõni aeg varem või ka hiljem ja teevad meeldi mõne tunni suuremaid õppusi. Samuti laskeharjutustel ja võistlustel kasutatakse vabaolevate meeste rühmade ulaaeg õppetöös. Ka iga manöövri eel käivad üksused neile kätteantud taktilisi ülesandeid maastikul lahendamas.

Tallinna maleval on tihedamini kui ühelgi teisel mitmesuguseid ülesandeid ühiseks ja üldiseks kogumiseks, mistõttu need juhtumid osutuvad küllaldaseks tarvilise rivitrilli kätteõppimiseks. Arvestada tuleb ka seda, et maleva isikliku koosseisu intelligentsi tase on küllalt kõrge, mis omakorda kergendab

Jagu ahelikus hüppel.

tarviliste oskuste omandamist. Mõned üksused värbavad endale peamiselt sõjaväelise staažiga liikmeid, kes ühel või teisel teel läbi teinud sõdurikooli.

Maleva töö ja ettevõtted muutusid aasta-aastalt suuremaks ja liiginesid paljudeks eriuülesandelisteks, milleks ei jatkunud enam staabijõudu ühe instruktori isikus. 1927. a. suurendati maleva instruktorite koosseisu kahe noorema instruktori võrra, m.-ltn. E. Kask ja lpn. H. Silber. Nende palk saadi seni malevkonna pealikuile makstava mõnekümne-kroonise kuutasu lõpetamisega.

Nüüd juba jätkus instruktoreid peaaegu iga tähtsama õppeala juhtimiseks, kavade koostamiseks ja suuna määrajaiks. Tänuväärt abi oskavad anda vanemad kaitseliit-

lased, kes hoolitsevad kursustel ja mujal oma teadmiste täiendamise eest. Malev ei ole organisatsioon, kus ülesandeid täidetakse ainult määramiste ja käskluste järgi. Edasipääs on jäetud võimalikult vabaks. Omab keegi huvi ja oskusi mingi uue ala üritamiseks, siis vaadatakse kuivõrd ta aitab kaasa kaitseliidu sihtide saavutamisele. Osutuvad mehe üritused üldkasulikeks, siis püütakse ta panna mingi üksuse või ülesande ringipealikuks, kus ta saaks oma oskusi tagajärjekamalt edasi anda ka teistele. Nii sai maleva esimeseks püssimeistriks ja relvurpealikuks ärimees Passup ja nii sai laskeala pioneeriks J. Trumm. Nii luuakse ka paljude muude uute radade arendajaid mõne mehe isikliku huvi ja innu tõttu.

2. Häired, manöövrid, laagrid ja muud.

Malev oli alles saamis- ja organiseerimisjärgus, kui ta juba siirdus võimaliku sõjalise olukorraga kohanemisele. Teoreetilised oskused püüti võimalikult kiiresti rakendada tegelikku ellu. Algasid aega- ja jõudumööda häired, laagrid, vähemad taktikalised õppused maastikul ja manöövrid.

a) Häired.

Maleva muude praktiliste ettevalmistuste kõrval omab tähtsa koha kaitseliitlaste kiire ühekorraga ja koordineeritud väljaastumine ning ülesannete täitmine n. n. häire teostamine. Südaööl soojust voodist sireeni undamisel välja ilmuda on hoopis midagi muud kui asuda enne ettevalmistatult ülesannete täitmisele. Pealegi ei teata häire puhul, kas on tegemist ainult kontroll-kogumisega õppeülesandel, või on linnas midagi tõsist lahti. Ka häire suhtes malev on sooritanud mitmeid katseid, saades maksimaalseid tulemusi.

14. juuni ööl 1925. a. katsetati esmakordselt häireprooviga I malevkonnas, mis tõi kokku 58% malekonna meestest. Ühtlasi lahendati väike taktikaline ülesanne I linnajaos.

Õesi 9. juulil korraldati juba häire üle kogu maleva. Seegi õnnestus hästi, kui arvestada häirimisvahendite vähest jõudu.

15. novembril 1925. a. hommikul kl. 8 kogu häirekorras sireenide ja kahuri mürskude saatel malev kokku kaitseliidu aastapäevaks. See oli Tallinna malevale suupäev. Üleva meeleolu saatel paljude väliskülaliste siin viibides ilmub kogumispunktidest 72% kogu maleva koosseisust, kus üksuste pealikud tervitavad neid ja väliskülalised ringi sõites imestusega uudistavad pealinna kodanike vabatahtlikku sõjalist jõudu.

29. aprillil 1926. a. teostati häire juba üle kogu Tallinna garnisoni. Kl. 3.08 hakkasid undama sireenid. Samal ajal katkestati igasugune telefoniühendus, andes momendile kõigiti tõsise ilme. Vaikse ilma tõttu oli sireen hästi kuuldav ja 15 minuti jooksul 75% maleva koosseisust väljas ja katnud linna. See on õieti maksimaalne protsent, sest haiguse, mitte kohalviibimise või mõnel muul põhjusel ei saa ikkagi teatud osa välja ilmuda.

Järgmise aasta jaanuaris katsetati Ida malevkonnaga teostada vaikset häiret, s. o. käskjalgade kaudu alarmeeriti malevkond. Sellega imiteeriti olukorda, millal häire signalisatsioon ja muud sidevahendid ei seisa enam häirekorraldajate valduses. See häire moodus on muidugi palju aegaviitvam ja eba-kindlam. Mehed häire korraldusest midagi

S/autod meeskonnaga.

ei tea ega kuule ka sireeni alul usutlevat käsutoojat korralduse ehtsuses, alles 2 tunni jooksul saadi kokku 75% malevkonnast. Siiski tarbekorraks küllalt hea protsent.

Samasugune vaikne häire korraldati ka Lõuna malevkonnas.

5. märtsil 1930. a. Tallinna garnisoni häire puhul tuli malevas välja poole tunni jooksul koguni 80%. Maleva soomusautod katsid Toompeale viiva Kaarli tänava 8 minuti jooksul, arvates häire algusest!

Kõik hilisemad häireproovid on annud maksimaalseid tulemusi. See kinnitab omakorda, et Tallinna malev ei ole mitte pealinna paraadideks, vaid tõsiseks juhtumiks alati löögivalmis. Paraadide puhul malev pole veel olnudki 80%-liselt väljas.

b) Manöövrid.

1925. a. ei olnud kaitseliit üldiselt küllalt ette valmistunud iseseisvate manöövrite pidamiseks. Neid ei pidanud ka mitte Tallinna malev. Aga 17.—21. septembrini peetud

kaitseväge Otepää manöövreid kasutas malev selleks, et ta komandeeris ümber 50 nooremat pealikut kaitseväge rügementidesse, kus need kaasa tehes kõik manöövri käigud omandasid palju praktilisi kogemusi maastikul teotsemiseks. Ka mitmed vanemad pealikud viibisid meil manöövritel.

Pärastpoole hakkas malev ise korraldama vähemaid õppusi maastikul oma üksustega. Meie pealinna kaitseoperatsiooni variandid on ju tänuväärseks aineks maleva taktikaliste õppuste korraldamiseks linna lähemas ümbruses. Seda enam, et tegelikud juhtumid on näidanud Tallinna kaitse kõigekülge kätteõppimise vajadust ja ka mõnd pealetungi võimalust. Malevas oli juba üle aasta peetud mitmesuguseid õppusi küll malevasile, küll pealikuile.

Esimese katsena peeti 17. jaan. 1926. a. Nõmme pisimanöövrid. Sinised — Nõmme malevkonnad sai ülesande alevikku kaitseda, valged — I ja IV malevkond tungis peale, püüdes alevikku vallutada. Luuretegevus ja

vad osavõtjatele huvitavaks õppepäevadeks. rünnakud teostusid terve päeva Nõmme alevi piirkonnas.

Need olid esimesed praktilised pildid malevkondade võimalikust tõsielu tegevusest. Kaitseliitlased olid väga huvitatud juba esimest kaitseist, mida tõendab üksuste suurearvuline õppustest osavõtt.

Järgmise suurema operatsioonina julgeti juba ette võtta 5. septembril 1926. a. Iru manööver. Iru manöövri teostas malev terves koosseisus kõige oma malevkondade ja eriüksustega ning see oli ette nähtud eeltuleva Keila manöövri eelõppusena. Operatiivselt jagunes malev sinisteks ja punasteks ning lahenduseks oli linna kaitse. Manöövreid juhtis maleva pealik kol. ltn. Pinka.

Manöövrid möödusid täiesti rahuldavalt. Malevlasi oli välja ilmunud ümber 50% kogu koosseisust. Kaitsevägi, ajakirjandus ja seltskond uudistasid heatahtlikult maleva üritust, aidates kõigiti kaasa asja huvitada ja viia heale lõpule. Silmapaistva puudusena mainiti manöövrite lõppkokkuvõttes vaid vähemate allüksuste pealikute kogenematust ja sideme nõrkust. Need olid ka momendid, mille kõrvaldamine võeti maleva lähemasse töökvaa.

Maleva esimesed aastad 1925–1928 kujunesid intensiivseks organiseerimisajastuks. Ühtlasi rõhutati kõvasti üksuste ja pealike igakülgset väljaõpet. Üks õppuste olulisem osa teostati maastikul. Jaanuaris katsetati ainult paari malevkonnaga. Septembris juba rakendati terve malev.

Sama aasta oktoobris valiti vastaseks naaber-malevad Harju ja Lääne. Õppused toimusid Keila ja Tallinna vahelise Paldiski mnt. piirkonnas 9. ja 10. oktoobril. Rohelised (Harju ja Lääne malevad) asusid kaitsele Keila eelsetel positsioonidel. Tallinna malev — sinised — asus pealiku kol.-ltn. Pinka juhatusel pealetungile Keila positsioonidele. Õppused vältasid kaks päeva. Malevlasi võttis neist osa jällegi 50% ümber kogu koosseisust.

Tegevus maastikul kujunes malevlasile mitmeti huvitavaks ja meeldivaks spordiks.

Teoreetilised õpingud kinnistes ruumides jäid kahvatuks pildiks elava ja sihikindla tegevuse kõrval vabas looduses. Manöövri on peale muu see hea omadus, et ta kisub kujutluste kaudu inimese kaasa! Ta loob tõelise lahingu-meeleolu ja sunnib teotsema olukorras, millist ei suuda kujutella nelja seina vahel. Kuigi see on vaid meelte pettus nagu kino, ometi kan'nab ta inimmassi sootuks uutesse elamustesse, kujukaimalt nõudes oma oskuste maksimaalset rakendust. Siit nähtuvad ka tegelikkuses tähtsad nii üksikmehe kui ka üksuse nõrgad ja tugevad küljed. Manöövrid on asendamatuks vahendiks lahingutegevuse väljaõppe sarjas. Malev on neilt alati kaasa toonud peale praktiliste oskuste palju värsket hoogu ja üleva meeleolu. Keila manöövriga lõppes sel aastal maleva õppetöö suvine periood.

Manöövreist ammutati eelkõige oskusi lahingutegevuseks, „liimi“ meeskonna liitmiseks, üksteise mõistmist ja lähendamist.

23. jaanuaril 1927. a. pidasid kaks malevkonda: I — roheline pool ja VI — sinine pool — taktikalisi harjutusi Tallinna tänavavõitluste õppustena I linnaosas. Roheline pool esines dessandina maale-viskunud vaenhasena, kes Kalamaja sektorist püüab välja pääseda. Sinine pool sai ülesande likvideerida dessant.

See oli esimene tänavavõitluse demonstratsioon Tallinna tänavail. Mõlemad pooled tundsid linna hästi, teotsesid nad ju oma malevkondade piirkondades. Osavõtjad elasid sündmustega nii kaasa, et tihti tuli vahekohetunikel lahutada võitluskirge sattunud „vastaseid“. Ka linna kodanikud tundsid asja vastu suurt huvi. 1918. a. 24./25. veebruaril oligi ses piirkonnas enamlastega löödud esimene lahing.

c) Suvilaagrid.

Suvilaagrite praktika kasvas välja kaitseliidu päevast. Kõigil kaitseliitlasil pole võimalik sõita oma päevale. Nad korraldavad vähemate ja suuremate üksuste järele suvilaagreid võimalikult oma malevate ja malevkondade piirkonna aladel, mis kujune-

Põhja N. K. Neeruti manöövris.

Laagris võetakse läbi mängu ja meeldiva spordina normaal-õppekavas kõik tähtsamad alad maastikulisist harjutusist kuni laskevõistluseni.

Esimese suurema laagri korraldas malev 23.—26. juunini 1927. a. Paldiski lähedal Leetse mõisas ilusal mererannal. Laagrist võttis osa ümber 300 malevlase. Leetse mõisa võsad ja nurmed said malevlasile esimeseks õppesaaliks looduses.

Laagrielu huvitavaid ja häid külgi on veel meeste vahenditu üksteisele lähendamine ja praktilise meele arendamine. Ühine telgi ehitamine või valveteenistuse pidamine tagab malevlaste kindlama sõpruse ja üksteisesse kiindumise kui kümneid kordi kõrvu paraadil marssides. Laagrist linna pöördunud olid maleva üksused saanud oma kodukaitse ülesannetes huvitava peatüki võrra targemaks.

Laagrid siiski Tallinna malevas ei saa sedavõrd läbi lüüa kui on see võimalik maa-malevates. Suve-ajal, kui neid korraldatakse, on suur osa malevlasi puhkusel ja nii linnast kuhugi välja sõitnud.

Järgmisil aastail korraldas malev niisama vähemale ja suuremale arvule üksustele taktikalisi õppusi maastikul.

Huvitavam neist oli öine taktikaline õppus Nõmme malevkonnale 23./24. septembri ööl 1928. a. Malevkond tõmmati häire korras linna ja tema ümber asuvate kaitsevää lõhkeainete ladude kaitsepositsioonidele. Hoolimata vihmasest sügisööst tuli malevkonnas mehi välja 80 % ümber. Huvi õppuste vastu oli suur.

12. ja 13. oktoobril 1929. a. tuldi toime jälle suurema manöövriga Sael. Sellal esines Tallinna malev sinise, Harju ja Lääne malev — roheline poolena. Tallinna malevast oli väljas ümber 1000 malevlase. Neile manöövreile oli saatnud meie Helsingi sõprusmalev oma 40 nooremat pealikut õppepäevile.

Kui Helsingi maleva pealikud lahkusid 14. oktoobril, siis oli ilmunud sadamasse neid saatma palju kaitseliidu sõpru. Paar manöövipäeva Sael panid aluse mitmele sõjamehelikule sõprusele.

1930. a. mais korraldati paljude üksuste vahel öisi õppusi Rahumäe-Nõmme ja Kose-Marienbergi vahelistel maa-aladel.

26.—27. sept. olid Aruküla manöövrid. Malev võtab sellest osa ka 1000-mehelise koosseisuga, moodustades 1 rügemendi, mida juhtis pealik kol. Pinka.

16.—19. juunini 1933. a. Saarema dessandist võtab malev osa ühe dessantkompaniiga.

Neeruti manööver. Kaitseliidu Neeruti manöövrid 6. ja 7. okt. 1934. a. õnnestusid ülalatavalt hästi. Tallinna malev võttis manöövreist osa 1 pataljonilise koosseisuga „valgete“, Tallinna rügemendis ligi 800 kaitseliitlasega. Rügementi juhtis maleva pealik major R. Lints.

Neeruti manööver oli kõigiti heaks näiteks, et Tallinna malev tahab ja suudab kodukaitsetöös kanda ka suuremaid raskusi. Pataljoni väljasõidu puhuks 5. okt. õhtuks muutus ilm sajuseks ja süngeks. Hoolimata sellest sõitis malevast välja üle 86% kaitseliit-

lasi, kes ilmuma pidid. Lakkamatult sajune oli ka manöövri esimene päev. Olnuks ise kaasa sõitnud neid, kes meeleldi on kaitseliitu kippunud arvustama, siis ta võinuks näha, kuidas ametnik, õpilane või mõni vabakutseline nurisemata hea tuju juures ja mitte otstarbekohases riietuseski täidab temale manöövri tegevuses määratud ülesandeid. Sama ennastsalgavalt täitis naiskodukaitse oma kohustusi toitlustamise alal selle kurja ilmaga. Manöövreist osavõtnute hingeelulises küljes nähtuvad eelkõige maleva kaitseliitlaste kõrge riigikodaniku kasvatus ja tugev kõlbeline jõud.

„Valgete“ rügemendi staap ja varu Neeruti manöövris.

3. Laskeala.

a) Õppelaskmine.

Vabadussõja lõppedes andsime oma lahingupüssid väeosa lattu ja ruttasime koju kohendama elu, mis jäänud laokile pika sõja kestel. Kaitseliitlane aga riputas oma püssi seinale, kus see roostetas niisama. Unusid ka mehe oma oskused käsitada seda. Harva mõni maakaitseliitlane — jahisalga liige paugutas vareseid või peletas vargaid oma vana lahinguliitlasega.

Nii vananes meil relv, laskemoon halvenes ja haihtusid ka muud sõjalised oskused. Sellises seisukorras võtsime vastu 1. detsembri hommikul vana vaenlase. Üle öö ei suudetud midagi uuendada ega täiendada.

Pärast Vabadussõda kuni 1. dets. 1924. a. tehti küll mõned laskeharjutused, aga need olid pigem süsteemitud paugutamised kui lasketaseme sihiteadlik tõstmine. Kaitseliidu uuesti elluärkamisega pärast 1. dets. 1924. a.

algab ka tema sõjaline ettevalmistus, mille üheks suuremaks aruks on laskeala.

Algul ei olnud tarvitusel kindlaid laskemäärusi ega tabeleid, vaid üksused toimisid õppelaskmises oma äranägemise järgi, koostades ise laskeharjutusi.

Ühtlase süsteemi loomiseks paneb kaitsealiidu ülem 1925. a. varakevadel ringkirjaga maksuma kogu kaitsealiidus kindla õppelaskharjutuste tabeli, mis oli koostatud kaitseväes tol ajal maksva laske-eeskirja järgi.

Selle tabeli kohaselt asuti nüüd Tallinna malevas õppelaskharjutuste täitmisele. Harjutusi kui ka võistlusi peeti võrdlemisi tihedalt. Seda võimaldas Maaailmasõjast siia mahajäänud jaapani padrunite suur tagavara, mis oli tarvis enne ära kasutada kui nad iganevad ning muutuvad tarvitamiseks kõlbmatuks.

Kõik õppelaskmised viidi läbi Tallinna, Tondi, Kopli ja Nõmme ümbruses asuvail kaitseväe lasketiirudel, mida kaitseväe üksused pühapäeviti ja ka argipäeva õhtupoolikul malevale lubasid lahkesti kasutada. Korraldati ka eeskätt pealikute kursustel, lahingulaskeharjutusi Valdeki laskeväljakul.

Kaitsealiidu ülema poolt 1925. a. makspannud õppelaskharjutuse tabel oli muidugi ajutine, ajajooksul elu hakkas temast ette jõudma. Tabelis oli ette nähtud kuni 7 harjutust ja laskeala, mis väga huvitav, haaras niivõrd malevasi, et neile, kes olid täitnud tabelis ettenähtud harjutused, oli vaja veel midagi. Hakati jälle ise harjutusi koostama ja korraldama mitmesuguseid võistlusi. Neil kaalutlusil ja veel ühenduses laskemoona küsimusega tekkis vajadus õppelaskmine ümber korraldada ja mitmekesistada.

28. jaanuaril 1928. a. kinnitab kaitsealiidu ülem uued Kaitsealiidu laskemäärused, mis paneb maksuma oma käskkirjaga nr. 4, 28. jaan. 1928. a.

Laskemäärused juba seavad üles uued kaitsealiidule kohaldatud kindlad nõudmised, jaotab kaitsealiitlased edasijõudmise järgi 7 klassi ja näeb ette igale klassile omad harjutused ja katsed klassist klassi peasmiseks.

Nende laskemääruste alusel, mis vahepeal kaitsealiidu ülema poolt veidi muudeti, teostub õppelaskmine malevas praegugi.

Õppelaskmine teostub peamiselt üksuste pealikute ja nende õppepealikute korraldusel, kuna maleva staap annab üldised juhtnöörid, ja ühtlustab tööd!

b) Klassilaskurid.

Laskemääruste ilmunine tõi kaitsealiidu laskeasjandusse teatud pööripäeva. Määruste järgi kaitsealiitlased jagunevad vastavalt oma oskusele ja võimeile: algajaks laskureiks ja kütideks. Laskurid ja kütid omakorda jagunevad kolme klassi. Klassi nõuded on, mehi välja koolitada kindlaiks laskureiks mitmesugusest kaugusest ja asendist.

A. Algajad: 100 m peale kolmest asendist.

B. Laskurid:

II klass 200 m peale lamades asendist,

I „ 200 m „ kolmest „

esilaskurid 300 m „ lamades „

C. Kütid:

II klass 300 m „ kolmest „

I „ 400 m „ toetatud „

esikütt 600 m „ toetatud „

Kui kaitsealiitlane läbib kõik need klassid, siis ta on kogenud ning kindel laskur kuni 600 m kauguseni. Iga järgmise klassi pääsemine eeldab eelmiste klasside nõuete rahuldamist.

Klassi nõuded sunnivad mehi vastavalt lahingu-olukorra võimalusile maast tõusma ja see on küllalt oluline nõue.

Laskemäärused määravad kindlaks igale kategooriale märklaua, laskekauguse, laskeasendid, laskude arvu j. m. tingimused. Kvalifitseeritud laskurite väljaõpe eeldas ühtlasi laskejuhatajate väljakoolitamist, kes oleksid ise võimelised meeste ja andma asjatundlikku juhatust laskealal. Kui nõutavad klassiharjutused täidetud rahuldavate tulemustega, sooritatakse klassikatsed erapoolete kohtunike otsustamisel järgmise klassi saamiseks.

Edasi, kaitsealiidu laskeharjutused viidi sisult „kroonulikust“ sunnilaskmisest vabale, sportliku tegevuse põhimõttele. Paremad las-

kurid viiakse oma hingeliseks rahulduseks ja tööroõmuks kõrgemasse laskurklassi. Laskurite klassi süsteem koolitab välja rohkearvulise laskurite eliidi. Viimased ongi võistluste puhul tulleminejad. Nad tõmbavad ka kaasa malevlaste laiad massid tõstes ühtlasi üldist lasketaset.

Neil põhimõtteil koostatud 28. jaan. laskemäärused on tabanud täiel määral ülesseatud sihte. Laskeasjandus hakkab siitpeale hargnema ja mitmekesisistuma.

21. veebruaril 1928. a. korraldab malev esimesed kontrollharjutused uute määruste kohaselt malevast vabatahtlikult ülesannud 30 laskurile. Katsed korraldati mitmesuguse lasketasemega meestega esilaskuri klassi. Esilaskuri katsed sooritasid vaid 17 juba nimetat veteraani. Algajate klassi jäi 13 meest. Katsed ei olnud nii kerged kui arvati.

Esimesile kontrollharjutustele olid ilmunud muidugi paremad, aga neilegi osutusid esilaskurite tingimused järsku liig raskeiks. Järgnevad katsed peeti juba vastavalt määruste nõudeile algajaile II laskurklassi pääsemiseks 6. märtsil. 36 mehest pääses II kl. laskureiks ainult 4. 28. märtsil saab 56 algajast II klassi laskureiks juba 15 meest.

Klassikatsed peetakse iga aasta suveõppeperioodil. Klassilaskurid peavad isekeskis mitmesuguseid võistlusi, klassi meistri nimel j. t., mis eriti elustab ja mitmekesistab klassilaskurite tegevust.

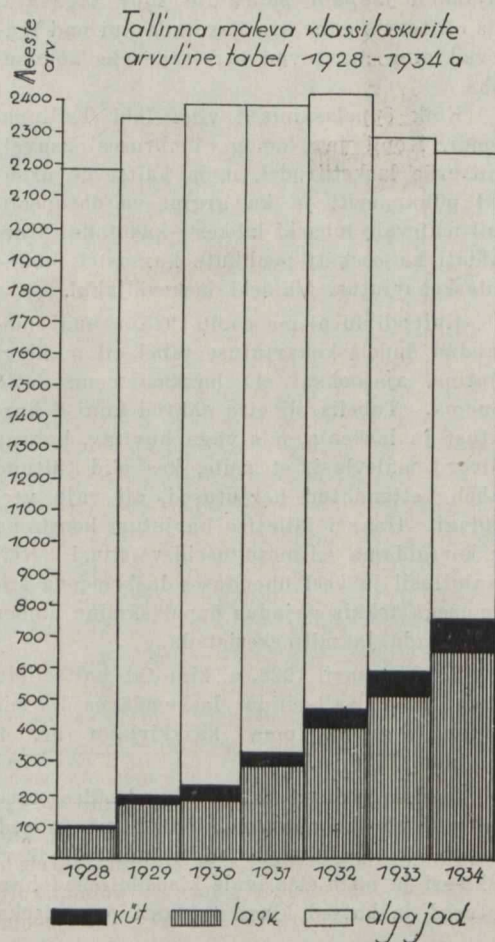
Nii kuidas arendati meil osavusi, nii tekkis aasta-aastalt juure n. n. täpsuslaskureid. Esikütid saime alles 1930. a. Hiljem eraldati esiküttidest oma kvaliteedilt veel jäävad esikütid. Viimased peavad kaks korda jõudma sooritada oma eksamid, s. o. nad peavad püsiva treeninguga nii-öelda „vormis hoiduma“.

1928. a. algasime 43 klassilaskuriga. Nüüd on klassimehi malevas 778, kui lahkunud arvame juure, siis koguni 934. Ligi 1000 meest, s. o. kolmandik kogu maleva koosseisust koolitada häiks laskureiks 6. aastaga, see juba iseenesest kiidab laskeasjanduse juhtide hoolsat tööd.

Malevast on lahkunud seitsme aasta jook-

sul 156 klassilaskurit. Mõned on elukoha muutmise tõttu asunud teiste malevate piiridesse, teised on kas surnud või muidu lahkunud kaitseliidust. Põhjuseta lahkunute protsent on kõige suurem II laskurklassis, kõrge- mais klassis on see vähem. Kütid näiteks nalja pärast ei pane relva enam käest.

Malevkondade üheks olulisemaks laske- kanguse mõõtmise „termomeetriks“ on klassi- laskurite arv ja kvaliteet. Neid koheldakse üldse lugupidavamalt. Kütide klass on juba kõrge ordu, kuhu igatseb iga mees. Laske- tiirul on nende käitumine kõigiti auväärne. Algajad küsitlevad neid meeleldi. Harilikult nad on küllalt helled oma suurest oskuste tagavarast jagama ka teistele.

Eeltoodud tabel kujutab klassilaskurite jagunemist üksuste vahel ja missugust protsenti, milles nad kuskil esinevad. Need arvud näitavad üksuste laialisemate masside huvi laskespordi vastu.

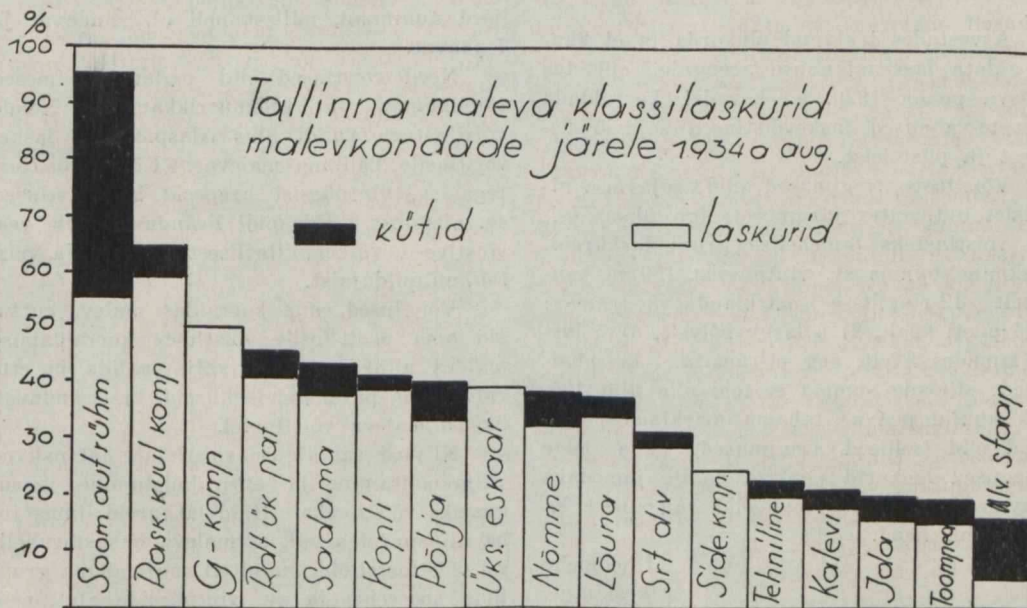
Alul hiilgas maleva laskeala taevas Tehniline malevkond. Juba 1928. a. loovutab ta oma koha Nõmme meeste, Kalevi, Põhja- ja Lõuna malevkondadele. Sellised vahekorrad jäid püsima mitmeks aastaks.

Aegamööda taandub Nõmme malevkond paremate laskurite orbiidis kaugemale, kuna

üksuses võetakse revideerimisele. Küllap see ongi õiglane arusaamine malevlase tähtsast ülesandest!

Klassilaskuril on malevkonnas hea nimi. Mida kõrgemasse klassi mees jõuab, seda uhkemaks läheb olemine. Küttidel on juba üldiselt silmapaistev seisukoht. Esikütid ja jäävad esikütid on malevkondade laskurmagistrid. Neid on ka üksustel veel nii vähe, et nende loendamisel jääb sõrmi ülegi. Mõni üksus ei saa nimetada veel ühtki omaks.

Klassist klassi pääs on mõnes klassis

seniitpunkti asub Lõuna oma meistritega. Praegu hoiab Lõuna oma käes esikohta. Põhja malevkond pingutades jõudu rühib üha lähemale, et võita laskurprimaadi osa malevas.

Protsendiliselt ilutseb s.-autorühm 100% lähedal. Temale järgnevad kuulipildurid, gaasikaitsjad, raudteelased, sadama ja Kopli mehed. Mõne üksuse meeskonna laskeoskuse tingib ka üksuse iseloom. Pole mõeldav oskamatu laskuri paigutamine soomusauto teraskerre! Sama viljatu oleks kuulipildur, kui ta kuulid saadab vaid „metsa piima järele“. On üksusi, kus mehelt nõutakse võimalikult paremat laskekvaliteeti, või tema olemasolu

kergem, teises raskem. II klassi laskuriks saamiseks pole tervel mehel vaja midagi peale hea tahte, I klassi pääsemiseks peab ta maast tõusma ja mõistma püsti asendist laitmatult lasta. Esilaskur eeldab süstemaatilist harjutamist ja teravat silma, muidu jääb 300 meetrilt märklaud puutumata. Kütid peavad 300 meetrilt tabama iga kuuli märklehe musta sõõri, eeskütid nopivad samalt kauguselt aina „kümneid“.

Laskurid ja kütid omavad õiguse kanda rinnas erilist laskurmärki. Märk kujutab 10-sõõrilist märklehte, mille üläärel kaitseliidu vapp, all risti kaks sõjaväepüssi ja num-

ber ehk täht klassi tunnuseks. Küttidel on märgid kuldsed, laskureil — hõbedased.

c) Laskevõistlused.

Õppelaskmine enne „Laskemääruste“ ilmutumist ei suutnud rahuldada nõudlikumaid laskureid.

Sellal maksev õppelaskekarjutuse tabel võimaldas neile ainult tutvumist oma püsiga. Oli tarvis midagi mitmekesisemat, oli tarvis jõudu katsuda paremate laskurite vahel.

Arvestades tekkinud olukorda ja et kaasa aidata laskeasjanduse arengule, otsustas maleva pealik 1926. a. kevadel korraldada üksuste-vahelised laskevõistlused sõjaväepüüdistest ja püstoleist.

Võistluste tingimused olid sõjaväe-vintpüssist üldjoontes järgmised: Iga üksus esitas võistlusteks 6-mehelise grupi laskureid. Laskmine toimus sv. vintpüssist 150 m kauguselt 12-ringilisse märklauda 3 seerias: 1) 5 püsti käelt, 2) 5 lasku põlvelt, 3) 5 lasku lamades käelt, aeg piiramata. Ja nõudmised: silmade summa ei tohi olla alla 100, kõik kuulid peavad tabama märklauda ringe. Need olid sellised tingimused, mida meie praegused laskurid peaksid endile jämedaks haavamiseks. Selle eest olid tulemused ka siis kaunis head.

			Ühe mehe keskmise.
1) Tehniline mlvk.	797 silma	132,8 slm.	
2) Kalevi mlvk. I pat.	787 „	131,1 „	
3) Toompea mlvk.	758 „	126,3 „	
4) Lõuna mlvk.	756 „	126,0 „	
5) I mlvk.	729 „	121,5 „	
6) Kalevi mlvk. II pat.	699 „	116,5 „	
7) Nõmme mlvk.	685 „	114,1 „	
8) VI mlvk.	657 „	109,5 „	
9) Kopli mlvk.	630 „	105,0 „	
10) Sadama mlvk.	617 „	102,8 „	
11) Ratsa mlvk.	501 „	83,5 „	
12) Ida mlvk. ei võtnud võistlusest osa.			

Samadel võistlustel gruppides saavutatud üksikmehe tagajärg arvati ka tema tulemu-

seks üksikvõistlejate paremuse selgitamiseks. Tulemused olid rõõmustavad: mehed tabasid võimalikust 180 silmast kõik üle 100 silma, s. o. üle 60%, peale ratsa-malevkonna. Hoo- pis üllatuti, kui Lõuna malevkonna malev- lane Karl Tender kolme seeriaga saavutas 152 silma. 16. mai võistlused said Tallinna laskureile Tondi lasketiirul esimeseks suur- päevaks. Võistluste lõpul sõitis riigivanem J. Teemant sõjaminister kindr. J. Sootsi saa- tel Tondile, õnnitles laskureid ja jagas pari- maile üksusile ja laskureile esimesed hinna- lised auhinnad, millest neli oli rändavat ja 7 jäävat.

Need võistlused olid maleval esimesed täielikumad ja tulemusrikkamad. Nende võistlustega pandi alus edaspidiseile laske- võistlusile Tallinna malevas. Kõrvu võistlus- tega sv. vintpüssist arenesid ka võistlused sv. püstolist. Edaspidi lisandusid neile veel võistlused väikekalibriisest püüdistest ja püs- tol-kuulipildujaist.

Võistlused, mis korraldas malev, kutsu- sid oma poolt esile võistluste korraldamise maleva allüksustes, et välja valida ja ette valmistada paremaid laskureid, kes esindavad üksusi maleva võistlustel.

Niiviisi sai alguse võistlejate intensiivne väljakoolitamine ja ettevalmistamine igasu- guseiks võistlusiks. Häid laskureid ilmus ju- ba nii suurel arvul, et maleva üksustevaheli- sel võistlustel oldi sunnitud suurendama grup- pide koosseisu ja sv. vintpüsside alal neid isegi jaotama A ja B klassidesse.

Säärased võistlused väikeste muutustega kestsid kuni 1932. a. Hiljem tekkisid juure meistri- ja karikavõistlused, kus nii-kui-nii on selgitusel üksuste paremus laskmises ja veel eraldi; üksuste-vaheline võistlus malevas kaotas oma mõtte ning selle asemele korral- dab malev iga-aastased laskevõistlused pa- remaile laskureile.

Võistlused Helsingi malevaga.

1926. a. korraldatud üleriiklikel kaitse- hiidu laskevõistlusil omandas laskmises esi- mese koha Tallinna malev. Sellega osutus

Tallinna malev paremaks laskmise alal üle riigi ja kodumaal talle vastast ei olnud. Edasiarendamise mõttes oli vaja leida kõvem vastane, et temalt midagi õppida. Siin tulid kui iseenesest appi suguvennad soomlased, nimelt 1927. a. suvel tegi Helsingi Suojeluskunta piiri (Helsingi kaitseliidu maleva) maleva peilikule ettepaneku pidada Helsingi

Helsingi maleva pealik K. E. Levälahti.

kaitseliidu maleva ja Tallinna vahelised laskevõistlused. Ettepanek võeti vastu suure vaimustusega. Paremad laskurid hakkasid hoolega harjutama.

Vastavad laskevõistluste määrused töötati välja ja kinnitati Eesti ja Soome kaitseliidu ülemate poolt septembrikuus.

Võistluste algatajate taga seisis vabadussõjaaegne Eesti abiandmise komitee esimees dr. Louhivouri, kelle poolt pandi välja

rändauhinnana suur „Salaman Malja“ (Välgukarikas). Tallinna maleva juhatuse poolt „Sõjasarv“ rändauhinnaks parimale laskurile.

Võistlustest võtab osa kummaltki poolt 15-meheline grupp, aga loetakse 12 parema laskuri tagajärjed. Laskmine toimub 300 meetrilt rahvusvahelisse 10-ringilisse märklauda, 20 lasku lamades käelt. Võistluses lubati tarvitada ainult väeosades tarvitusel olevaid sv. vintpüsse.

Soomlasil oli laskeasjanduses seljataga juba pikk areng. Eelseisvad laskevõistlused Helsingi malevaga tõmbasid Tallinnas üldise tähelepanu endale. Ajakirjanikud usutlesid üksikult laskureid ja ennustasid meeste le Helsingis „hüvä“ sauna.

Hoolsa suvise treeningu järgi valiti välja malevast 17 paremat, juba teenelist laskurit, kes 14 oktoobri hommikul viskusid väikesel a/l. „Loodil“ üle tormise lahe. Selle Tallinna maleva nii tähtsa retke tegid kaasa kol.-ltn. F. Pinka — maleva pealik ja esindaja, kpt. Barnhard Abrams — võistluste kohtunik, lpn. Paul Reintam.

Laskurmeeskonnas:

ltn. Hans Ingerman — laskur ja meeskonna vanem,

Laskurid:

n.-ltn. Rudolf Raudsepp,

lpn. Heinrich Silber,

komp. pealik Ernst Idla,

„ „ Heinrich Johanson,

relvur pealik Eduard Hiob,

„ „ Jüri Sander,

rühma pealik Oskar Kööbe,

„ „ Johannes Jeets,

„ „ Aleksander Loun,

rühma pealiku abi Aleksander Raavik,

„ „ „ Paul Kõrts,

jaopealik Alfred Lillep,

malevlane Voldemar Pikson,

„ Robert Lehova,

„ Eduard Sepp,

„ Voldemar Zimmermann.

Kaasa sõitis ka kolm ajakirjanikku.

Ärasõiduks ilmus sadamasse kaitseliidu ülem kindral-major Roska, andes meeskonnale kaasa oma õnnistused. Ilm oli halb. Äärmiselt tormise mere tõttu ei pääsnud merehaigusest isegi laeva meeskond. Nagu oleks ilmi teadnud ennustada Tallinna malevale raskest võistlust.

15. oktoobril asetas kol. ltn. Pinka pärja Vabadussõjas langenud soomlaste hauale ja tutvuti linnaga. Ka lasketiir vaadati üle ja tehti mõned harjutused. 16. okt. kl. 10.00 algas grupivõistlus. Teati ette, et Helsingis võitu ei saavutata, aga nii kohutavat kaotust mehed siiski ei oodanud. Helsingi meeskond laskis välja 1952 silma, Tallinna mehed ainult 1700!

Üksikvõistlusel tuli kõikide üllatuseks esimesele kohale Põhja malevkonnast A. Raavik 174 silmaga. Teisele kohale soomlane Stenius 171 silmaga. Meie kaotuse põhjused olid küll suured, aga arusaadavad. Sest vanad jaapani-püssid ei võimaldanud saavutada seda, mis saavutasid soomlased oma uutest püssidest.

Soomlased omasid sellal juba parandatud relvad, millel kohandatud sihikud, kirbud jne. täpsuslaskmiseks. Samuti oli neil kvalifitseeritud laskemoon. Kuulus „Lapua“ vabrik valmistas laitmatut laskemoona. Peale selle täitsid mehed ise endale täpsuspadruneid. Meestel endil seisis seljataga pikk laskespordi areng.

Meil sellevastu olid käigus veel relvad, mis Vabadussõja läbi teinud ja seetõttu oma väärtuses kõvasti langenud. Kaitseliidu kasutusse antigi alul ainult halvad, kaitseväärt väljapraagitud püssid.

Võistlused tõendasid meile, et harilik sv. vintpüss on vaid kohane lahingutegevuses. Võistluslaskmistel nad kaugeltki ei vasta juba tõusnud lasketaseme täpsusnõuetele. Soomlased heatahtlikult näitasid eestlasile kui võrd nad on rahvusvahelises lasketasemes maha jäänud kui oma oskustelt nii relvadelt. 1912. a. olid soomlased läinud Stockholmi rahvusvahelistele laskevõistluste olümpiaadile oma harilike lahingupüssidega. Sama

ettevalmistamatult nägid nad nüüd tallinlasi Helsingis.

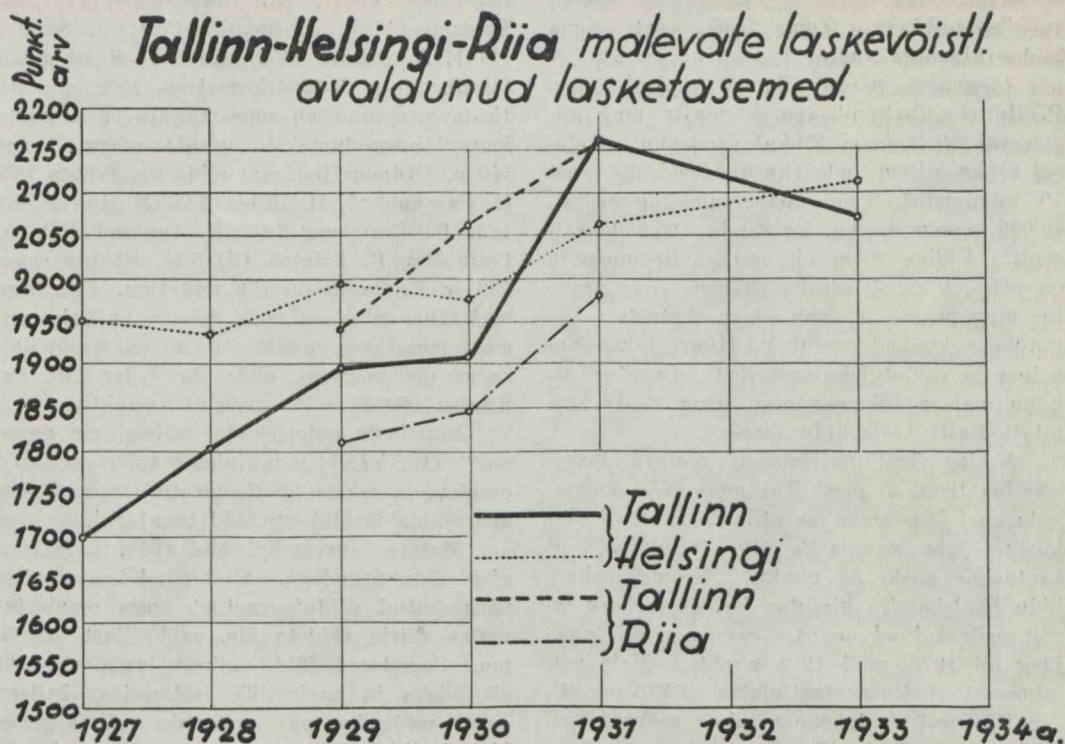
Mehed tulid Helsingist tagasi esimesel aastal, olgugi löödud 252 silmaga, kaunis lõbusana nagu heade sõprade juurest õppekäigult. Kui arvestame kõike seda, mis meie laskurid nägid Helsingis uudisena ja mis nad seal õppisid just suure kaotuse kiireks parandamiseks, siis peame tunnustama, et 1927. a. oma kaotused Helsingi võistlustel tulid Tallinna malevale suureks võiduks! Teati vähemalt, et mehed pole halvad. Selle tunnustusena tõi A. Raavik parima laskurina kaasa „Sõjasarve“. Halvemad olid relvad ja siit tuli alata.

Soomlaste ettepanekul võeti võistluspäeval erakordselt veel võistluskavasse lahingulaskmine 15 lasku, 150 mtr. ning siin omasid Eesti laskurid kümnest võidukohast juba neli kohta. Öhtusel pidusöögil mõnis Helsingi maleva pealik oberst V. Hägglund, et tema peab lahingulaskmist tähtsamaks võistluslaskmisest, sest vaenlane ei oota, millal teda võetakse kirkule.

Esimese Helsingi võistlusretke ulatuse- list ja määravat mõju Tallinna maleva laskeasjanduse arenemisele käsitleme veel täpsuspüssi arengu juures.

1928. a. korraldati järjekorraline Tallinna-Helsingi laskevõistlus Tallinnas. Ka siin tulid soomlased võitjaks. Nende grupi üldtagajärg oli 1935 ja meil 1806 punkti, see- ga Soome ülekaal 129 punktiga. Võrreldes eelmise aastaga oli Helsingi tagasi läinud 17 punkti võrra. Eesti laskurid olid esimest õpetundi Soomes võtnud tõsiselt ning harju- tanud innukalt, saavutades 106-punktilise edu. Seda tunnistasid ka soomlased. Küm- nest võidukohast omandasime kaks kohta. Parimaks laskuriks osutus H. Silber, tulles esimesele kohale 172 punktiga. Kuuenda ko- ha omandas A. Raavik 159 punktiga. 8 kohta jäi jälle soomlasile.

1929. a. võisteldi Helsingis. Vastuvõtt märksa südamlikum kui esimesel aastal. Nüüd olid ju ees vanad sõbrad. Laskurid paigutati jälle Helsingi maleva majja, kuna esindajad kolonel Pinkaga eesotsas Helsingi luksusho-

telli „Carltoni“. Tänu peab mainima soomlaste hoolitsust meie laskurite ja esindajate eest. Erilist tänu teenisid ka Soome lottad, kes mehi toitsid kui oma poegi.

Ka kolmanda võistluse kaotasime soomlasile. Seekord näitasid mõlemad grupid paremat tagajärge. Soome grupi tagajärg oli 1993, Tallinnal 1892 punkti. Soome edu, võrreldes esimese võistlusaasta tagajärjega, oli 41 punkti, kuna meie meeskond näitas 192-punktilist tõusu.

Esimese koha omandas seekord soomlane Huttunen, saavutades 174 punkti. Kuendale kohale tuli Tallinna laskur H. Ingerman 169 punktiga. Oma tagajärjelt oli kpt. H. Ingerman parim Eesti laskur ning omandas ka kaitseministri poolt väljapandud auhinna. Üheksandale kohale tuli ltn. Raudsepp 164 punktiga. Kolmandat korda jäi 8 võidukohta Helsingi laskurite kätte.

1929. a. õppisid meie laskurid Soomes

veel üht kui teist juure, eriti aga padrunite kodust laadimist, mida lahkesti näitas soomlane V. Varpula. Pioneerpataljoni kapten Pedaja, lasketiirude erimeister, tutvus „Kiffeni“ lasketiiru varjendiga, eriti märklauade mehhanismiga, sest meil kodus oli käimas Mustamäe lasketiiru ehitamine. Eesti laskurid sõidutati ka Soome kaitseliidu kooli Tuusulasse.

Kolmanda võistluse järgi läks senaator dr. Luohivuori auhind „Salaman Malja“ jäävalt soomlaste kätte. Nad olid seda väärikselt kolm aastat kaitsnud. Kolonel Pinka murdis juba pead auhinna pärast: „Tallinna maleva juhatus peab ikka auhinna välja panema, sest esimene oli soomlaste poolt“. Õhtusel koosviibimisel „Merenkävijate klubis“ kerkis see küsimus uuesti üles, siis võttis sõna Eesti kindral-konsul Helsingis hr. Paul Huuri, kelles kogu Eesti ja Eesti kaitseliit leidnud truima sõbra, ning teatas, et nüüd

tema paneb omalt poolt välja meeskondadevahelise auhinna. Tema teade võeti elava kiiduavaldusega vastu.

Järgmisel päeval ilmus kindral-konsul P. Huuri „Carltoni“ võõrastemajja ning andis seal üle kolonel Pinkale ümbriku. Kolonel Pinka hiljem ümbrikku avades leidis seest 10 tuhandelist Soome paberraha-kopüüri — 10.000 soome marka, ligikaudu 100.000 eesti senti. Üldine rõõm oli suur. Rõõmustuda oli põhjust kahekordselt: säärane suur annetus ning peaasi — saab edasi võistelda. Tänu täheks kindral-konsul P. Huuri lahke annetuse ja vastutuleku eest võeti ta vastu Tallinna maleva liikmeks ning tema rinda kinnitati Eesti kaitseliidu märk.

Neljas Tallinna-Helsingi maleva laskevõistlus 1930. a. peeti Tallinnas juba kaitseliidu uuel Mustamäe lasketiirul. Seekord nihkusime juba soomlasile õige lähedale, kuid kaotasime siiski 58 punkti. Soome laskurliidu häälekandja kirjutas ise, et seekord on võit neile tulnud napilt. Soome grupi tagajärg oli 1976, meil 1918 punkti. Meie edu esimesest võistlusaastast alates oli 218 punkti.

Kümnest võidukohast saime seekord neli kohta: 2., 3., 7. ja 10. Esimeseks, seega parimaks laskuriks tuli soomlane maailmameister S. O. Lindgren 176 punktiga. Kolmandale kohale tuli Fr. Schüts 176 ja kümnendale kohale J. Sander 166 punktiga. Kindral-konsul P. Huuri karikas läks esimest korda soomlaste kätte ning Lindgren viis kaasa ka sõjasarve.

Viies võistlus 14. juunil Helsingis 1931. a. oli meile suureks üllatuseks. Eesti laskurid tulid Soomes võitjaks, lüües oma vastaseid 100 punktiga. Nad näitasid harukordset head tagajärge. Vaevalt saab siin midagi kirjutada juhuse arvele, sest sama hästi esinesid meie laskurid ka aasta varem Lätis. Meie mehed olid võistluses karastatud. Kodus oli võisteldud kõvade vastastega nagu allohvitseride kooli ja kaitsväega.

Võit väärib laskurlaureaatide nimede mainimist. Need olid: Fr. Schüts (189), R. Passup (186), H. Silber (185), B. Tranberg (183), H. Inghand (182), A. Loun (182), H.

Inghand (180), R. Raudsepp (179), J. Trumm (176), J. Spuul (174), J. Sander (174), A. Raavik (172 punkti). Eesti grupi tagajärg — 2162, Soomel — 2062 punkti. Eesti meeskond oli oma tagajärje 4 aasta jooksul parandanud 462 punkti võrra, Soome 110 p. Kümme paremat olid: Fr. Schüts 189, R. Passup 186, H. Silber 185, Huttunen (S) 183, B. Tramborg 183, H. Inghand 182, A. Loun 182, B. Frietsh (S) 181, H. Inghand 180 ja R. Raudsepp 179 punktiga. Siin olgu veel tähendatud, et meie meeskonna kolm viimast meest hea tagajärgega ei pääsenud üldse gruppi ja need olid: A. Teder 170, Fr. Kaalep 169 ja J. Varbola 166 punktiga.

Võistluste puhul kiidab „Helsingin Sanomat“ (15. VI. 31.) tallinlaste tulemusrikkaid püüdeid ja nende hästi ehitatud täpsuspüsse, mis võimaldasidki nii häid tagajärke.

Maleva laureaadiid tulid 1931. a. Helsingist võidupärgadega. Ei toodud kaasa mitte täispuhutud võidujoovastust nagu omab tavaline võitja võidetud üle, vaid üllast töörõõmu. Soomlased jäid endiselt lugupeetavaks sõpradeks ja parimaiks laskureiks, kellega enese mõõtmine on austavaks võimaluseks. Mehed olid hoolsa ja visa tööga jõudnud rahvusvahelise lasketasemini, mis saigi maleva heameele õigeks allikaks.

1932. a. Tallinn-Helsingi laskevõistlus lükkati edasi järgmiseks aastaks, kuna võistluse korraldamine nõuab teatud kulusid.

Iga-aastase võistluse kulude vältimiseks otsustati nüüd pidada võistlusi aasta tagant.

1933. a. võistlused toimusid Tallinnas maleva lasketiirul. Helsinglased näitasid siingi pidevat tõusu saavutades 2110 punkti. Tallinlased langesid eelmise aasta tasemele 2071 punktini. Sel puhul ei tarvitatud täpsus, vaid harilikke sõjaväe-vintpüsse. Üksikmehe kaks esimest kohta läksid ka soomlasile. J. Trumm sai kolmandale kohale 179 silmaga. Ka auhind rändas tagasi üle lahe. Järgmised võistlused on ette nähtud 1935. a. Helsingis.

Võistlused Helsingi malevaga on omandanud määrava tähtsuse. Selle mõjust meie laskeala arengule on veel juttu edaspidi. Vahekorrad Helsingi maleva meestega oma-

Toompea malevkonna rühm Neeruti manöövris.

vad alati mehise töömeeleolu. Siin pole kohta tühjal paraaditseval viisakusel. Soomlaste monumentaalne tüsedus ja tõsidus nakkab ka meie laskureisse, ja meie näeme, et see on ülmalt loov. Mitte vähem ei mõju see kahe maa sõpruse kujunemisele.

Siirdub Tallinna malevlane Helsingisse, siis ta on piirimeeste juures lugupeetav sõber. Samaga püüame meiega heal meelel vastata. Tallinna jõudes toob neid esimene tee maleva staapi. Meeleolu on siis üpris ülev, kui nende hulgas leidub vanu võistlusrelvavendi. Juba mõne aasta eest sõandasid pealikud lausuda:

Meil on ühine saatust — olgu siis ka ühine mõök,

Kaks on meil südameid — ent ühine löök!

Laskevõistlused Allohvitseride Kooliga.

Kibe võistlus Helsingi malevaga sundis pöörama suuremat tähelepanu paremate laskurite või n. n. tippmeeste väljakoolitamisele. Selleks oli vaja kõva harjutust ja kõva võist-

lust. Harjutusel võib ju saavutada häid tulemusi, kuid harilik nähe on see, et võistlustel need langevad. Võistlusil haarab meest närvilisus, „lambipalavik“, mis viib kuuli märklehe äärelle. Lambipalaviku vältimiseks oligi vaja võistlusi. Kõvemaks vastaseks malevale Tallinnas osutus Allohvitseride Kooli laskemeeskond. Võistlused nendega esinesid esimest korda vastava kokkuleppe saavutamisel 1928. a. sügisel. Võistluste tingimused ei pakkunud närvide karastust suuremale hulgale laskureile, kuna ainult viiemehelised grupid mõlemalt poolt võtsid osa võistlustest, siiski sai malev nende eel- ja valikvõistluste kaudu karastada oma laskurite närve.

Võistlused toimusid kolmel alal: sv. vintpüssist, sv. püstolist ja v/kaliibr. püssidest.

Sv. püssidest lasti 300 meetrilt à 10 lasku kolmest asendist, sv. püstolitest 15 lasku 25 meetrilt ja v/kal. püssidest à 10 lasku kolmest asendist 50 meetrilt.

Esimesed võistlused toimusid 14. okt. 1928. a. Sõjakooli laskerajal Tondil. Tagajärjed osutusid järgmisteks:

	Tall. mal.	Allohv. kool.
sv. püssidest	905 silma	918 silma
sv. püstolitest	518 "	435 "
v/kal. püssist	1024 "	1149 "
Kokku	2447 silma	2502 sillma

Seega osutus üldvõitjaks Allohvitseride Kool väikese ülekaaluga, s. o. 55 silmaga. Sv. vintpüssidest tuli Allohvitseride Kool võitjaks ainult 13 silmaga, mis näitab mõlemate meeskondade võrdset taset. Sv. püstolist võitis ülekaalukalt Tallinna maleva, s. o. 83 silma, kuna v/kal. püssidest, mis oli malevas alles uus ala, tuli vastu võtta 145-silmaline kaotus.

Teised võistlused tulid pidamisele 12. mail 1929. a., kus tuli jällegi võitjaks Allohvitseride Kooli meeskond, aga veel vähema ülekaaluga kui eelmisel aastal: ainult 33 silmaga. See kriipsutab veel alla võistluse pinevust ja meeskondade tasavägisust. Püstolite grupis võitis maleva 51 silmaga, kuna püssidest tuli vastu võtta 80-silmaline ja v/kal. püssidest ainult 4 sillmaline kaotus.

Kolmandad võistlused peeti 17. mail 1930. a. Siin tuli malev juba edukalt võitjaks 105 silmaga. Malev võitis kõigil kolmel alal:

sv. vintpüssidest	saavutas	edu	41 silma
sv. püstolitest	"	"	6 "
v/kal. püssidest	"	"	58 "
Kokku			105 silma

Võistlused Allohvitseride Kooliga ei sobinud hästi maleva kavasse, sest säärase väike-searvulise meeskonna eriline ettevalmistus takistas suuremate meeskondade ettevalmistust. Maleva siht on ikkagi ette valmistada häid laskureid võimalikult suuremal arvul.

Allohvitseride Kooli tungival soovil korraldati veel neljas võistlus 17. ja 18. nov. 1932. a., kus võitjaks tuli Allohvitseride Kool 3246 punktiga maleva 3157 punkti vastu. Pärast seda võistlusi Allohvitseride Kooliga malev ei ole enam korraldanud. Alates 1934. a. võistleb Allohvitseride Kooli üleaja-teenijate laskur-ühinguga Lõuna malevkonna laskespordi klubi.

Laskevõistlused vanemaile pealikuile.

Üksuste vaheliste ja teiste laskevõistlustega tõmmati kaasa paremaid laskureid. Et laskesport ei jääks soiku, oli vaja üksuste pealikuid asjast kõigiti huvitada, nii et nad ka ise lööksid kaasa. Selleks pani maleva pealik aluse vanemate pealike laskevõistlusile, kust pidid osa võtma kõik allüksuste pealikud nende abid ja kompanii pealikud.

Võistlused on hästi läbi löönud ja neid peetakse igal aastal.

Laskemeistervõistlused.

Laskemääruste maksuma-hakkamisega kujunesid välja kaitseliidu üleriiklikud ja malevate iga-aastased laskemeistervõistlused. Meistervõistlusi peeti kuni 1933. a., igas laskur ja kütiklassis eraldi ja peale selle veel püstolitest ja v/kal. püssidest laskmises. Alates 1934. a. peetakse meistervõistlusi veidi muudetud tingimustel. Huvitavaim on maleva lasketaseme võrdluseks jälgida üleriiklike laskemeistrite tulemusi alates 1930. a., see on ajast, millal hakati arvestama ka meistergruppide tulemusi. Selle ajani oli arvestatud ainult meistrite tulemusi, mis selles mõttes ei olnud küllalt õige, sest üksiku mehe tagajärg ei ütle kunagi seda, mis grupi tagajärg. Ei hakka siinjuures tooma meistervõistluste tingimusi, vaid asume otsekohe tulemuste juure ja laseme kõnelda väljavõttel kaitseliidu ülema käskkirjast 1930. a. 9. sept. nr. 46 § 1. „9. augustil k. a. peetud Kaitseliidu laskevõistlustes tulid esikohtadele järgmised üksiklaskurid ja kütid ning grupid, keda kinnitatakse 1930. a. kaitseliidu laskemeistriteks.

1) Küttide klassis:

meisterkütiks Aleksander Louni, Tallinna malevast (461 silma),
meistergrupiks Tallinna maleva grupi (1272 silma);

2) küttide klassis:

meisterkütiks Julius Trummi Tallinna malevast (216 silma),
meistergrupiks Tall. maleva grupi (603 silma).

3) esilaskurite klassis:

meisterlaskuriks Balduin Trambergi Tallinna malevast (166 silma),

meistergrupiks Tallinna maleva grupi (460 silma);

4) *I laskurite klassis:*

meisterlaskuriks Jans Siimi Valga malevast (111 silma),

meistergrupiks Tallinna maleva grupi (264 silma);

5) *II laskurite klassis:*

meisterlaskuriks Paul Stunde Tartu malevast (128 silma);

meistergrupiks Tartu maleva grupi (350 silma);

6) *väikekalibrilise püssi I klassis:*

meisterlaskuriks Fritz Schütsi Tall. mal. (248 silma),

meistergrupiks Tallinna maleva grupi (721 silma);

7) *väikekalibril. püssi II klassis:*

meisterlaskuriks Villem Päärens Järva mal. (122 silma),

meistergrupiks Järva maleva grupi (352 silma);

8) *püstoli II klassis:*

meisterlaskuriks Julius Posti Viru malev. (123 silma),

meistergrupiks Tallinna maleva grupi.“

Siit selgub, et võistlusi peeti 8 alal ja igal alal käis võistlus meistergrupile kui ka üksik-meistri tiitlile, seega oli mängus 16 meistritiitlit, millest Tallinna malev omandas 10 tiitlit, jättes teistele, s. o. 14 malevale ainult 6 tiitlit. Seega oli Tallinna maleva 1930. a. laskemeistervõistlustel silmapaistvalt parem malev üle riigi.

Tallinna maleva staap. Istuvad (vasakult paremale): ltn. H. Silber, K. Terras — maleva pealiku abi, major R. Lints — maleva pealik, kpt. H. Ingerman — van. instruktor, A. Tähe — maleva sekretär. Seisavad: O. Volmer, ltn. A. Veelman — instr. k. t., J. Suits, B. Ottenson, H. Jakobson — autojuht ja ltn. G. Masso — instr. k. t.

Meistervõistluste tulemuste kohaselt püüdis Tallinna maleva ka 1931., 1932. ja 1933. a. malevate peres kindlasti esikohal, kuid rõõmustava nähtena rühivad teised malevad kannul, ja võistlus pinevneb iga aastaga. 1934. a. lähivad küll kõik meistri kohad teistele malevaile, eriti domineerib Järva malev, kuid üldkokkuvõttes jääb esikohale Tallinna malev. Tuleval aastal on oodata pinevamaid võistlusi.

Võistlused Riia kaitseliidu polguga.

Põhja naabriga, s. o. Helsingi malevaga olid maleva laskurid juba kolm korda võistelnud. 252-silmaline vahemaa oli vähenenud kolmanda võistlusega 101 silmani! Ja selle üle rõõmustuti mõlemal pool lahte.

1929. a. sügisuvel astus Riia kaitseliidu polk peastaapide kaudu läbirääkimistesse Tallinna maleva pealikuga laskevõistluste korraldamise asjus. Maleva pealik avaldas heal meelel oma nõusoleku, et mõõta maleva laskureid ka lõunanaabriga. Võistlustingimused olid samasugused nagu Tallinna-Helsingi malevate vaheliste omad.

Võistlused langesid sügisuvele, kohaks määrati Tallinn. Riia polgu mehed saabusid 31. septembri hommikul. Sama päeva õhtul toimus maleva uue maja õnnistamine, millest võttis osa ka Läti kaitseliidu esindajana hr. Bershin ja Riia kaitseliidu polgu ülem Tikmann ühes laskurmeeskonnaga.

1. oktoobril peeti Valdeki lasketiirul võistlused. Tulemused näitasid, et Tallinna malev oma lasketasemega asub Helsingi ja Riia kaugel vahemaal. Grupilaskmises löid tallinlased 1940 silma, riialased 1810 silma. Ka üksiklaskmises sai malev kolm esimest kohta. Riia-Tallinna-Helsingi vahekordi 1929. a. kujutavad intervallid 0-130-231.

Võistluste lõpul korraldati soovijaile sõprusvõistlusena lahingulaskmised. Siin said lätlased kolm esimest kohta. Võistluste tähelepanekute järgi saab väita, et soomlased olid head laskurid ja omasid ka head relvad ja laskemoona, eestlaste püssid olid alles arenemisel ja meestelgi jäi veel midagi õppida,

lätlased kasutasid aga Kanada-Rossi süsteemi püsse, mis omavad üldiselt hea nime.

1930. a. peeti Tallinna maleva ja Riia kaitseliidu polgu võistlused Riias ühtaegu Eesti-Läti maavõistlustega 31. augustil.

Kui eelmisel aastal lätlased viibisid Tallinna maleva maja õnnistamise pidustusel, siis seekord võtsid mõned meie laskureist osa Riia-Jelgava suurest laulupeost.

Maavõistlusil jäi Eesti võitjaks 503 punktiga. (E. 4262 p., L. 3759 p.) 16 kohast tuli Eestile 14 ja Lätile 2 kohta Riia-Tallinna võistlused andsid Tallinnale veel suurema ülekaalu eelmisest aastast: Tallinna malev sai 2057 silma, Riia polk — 1846 silma, vahe 211 silma Tallinna maleva kasuks. 1930. a. Riia-Tallinna-Helsingi lasketaseme intervallid oleksid 0-211-268. Tallinn ja Helsingi lähenevad, Riia suundub silmnäolt järele.

Nende võistluste järelkajana tuli „Päevalehega“ öiendusi, kus 3. septembri numbris teeb keegi Tallinna maleva laskemeeskonnale põhjendamata etteheiteid, nende eriti võistlusiks konstrueeritud relvade, meeskonna ja isegi väljaõppekooli tõttu, mis eestlasil olevat ja lätlasil hoopis puuduvat. See kirjutus, võib-olla, oli mõeldud Läti kaitseliidu polgu tuju parandamiseks, aga oma oskamatu käsitlesega tegi vaid ülekohut Tallinna malevale.

1931. a. Tallinna-Riia laskevõistlused peeti 12. septembril Tallinna maleva Mustamäe lasketiirul. Riia meeste väljavaated ei võinud olla lootusrikkad, kuigi nad olid paari aastaga ise kõvasti arenenud. Veel enam olid arenenud aga tallinlased, kes töid kolm kuud varem Helsingistki võidu. Grupi võistlustel tuligi võitjaks Tallinna malev — 2162 silma, Riial — 1977 silma, vahe Tallinna kasuks 185 silma. Riia-Tallinna-Helsingi lasketaseme intervallid seega 0-185-85. Sel aastal Tallinna laskurid võitsid Helsingi, kuna Riia püsis ikka 130 kuni 211 silma kaugusel Tallinnast. Üksiklaskmises said Tallinna malevlased 9 ja lahingulaskmises 3 esimest kohta.

Maleva võistlused Riia kaitseliidu polguga ei võlunud ei praktiliselt ega psühholoogiliselt. Korduvalt jõukohast vastast mitte

Kogu maleva auhindu.

leides ei toimunudki võistlus lätlastega, vaid laskurgrupis anti omavahel üksteisele silmi ette. Niisama huvitusid mehed peamiselt omavahelisest lõppkokkuvõttest. Ka lätlased arenesid üllatavalt palju. Seda aga õieti ei nähtud, kuna olime ise jõudnud kaugemale ja vahemaa aina suurenes.

Helsingi kaitseliidu maleva sõbralikud nõuanded ja nende esialgsed võidudki olid maleva laskureile heaks kooliks. Kui meie hoolsas töös ka endi juures märkasime oma suuri edusamme, siis seda terasemalt nähti Riias teistel laskekooli puudumist. Ei tea, kas meil oleks jätkunud kannatust Helsingi parimate laskuritega pidada sammu, kui meid poleks sidunud nendega vabadussõjaaegne relvavendlus. Aga pärast 1931. a. võistlusi kahjuks Riia ei ole meile enam teinud võistlusiks ettepanekuid. Edu oli riialastelgi kolme aasta jooksul 107 silma küllalt suur.

1931. a. lõi nende meeskonna grupp välja rohkem silmi (1977), kui Tallinna maleva grupp eelmisel aastal Helsingis (1918). Maleva kütid ootavad põnevusega järgmist kohtumist Riia kaitseliidu polguga. Kui saatust tahab olla järjekindel, siis viiendal kohtamisel peaksid riialased saama meie üle võidu!

Karikavõistlused.

Kaitseliidu esimese viie aasta jooksul muude alade kõrval oli laskeala tõusnud mitmesuguste harjutuste ja võistluste tõttu õige kõrgele. Senikorraldatud võistlused ja laskeviisid oli nende kaudu saanud laskureliidi. Maleva üldlasketaset see ei väljendanud. Tähtis on ju malevlaste üldise lasketaseme tõstmine ning selle mingi võrdlev hindamine. Selliseks indikaatoriks pandi 1930. a. maksma „karikavõistlused“.

Kaitseliidu ülem oma käskkirjas nr. 20 17. maist 1930. a. kirjutab: „...viimasel ajal on malevate ridades peetud rohkel arvul mitmesuguseid laskevõistlusi, osavõtt nendest on sagedasti rõõmustaval viisil elav ja võistluste tulemused ainult süvendavad kindlat usku, et laskeasjandusliku tegevuse alal sammume järjekindlat edurada. Organiseeriti ja õpetati „pioneere“, seda tulevast kaadrit, kelle kaasabil edaspidi see töö läbi viia.

Nüüd on juba esimesed „loomisevalud“ seljataga ja väljakujunenud kindlate laskurite pere on küllalt suur, et astuda järgmine samm.

Käsen käesolevast aastast alates iga aasta korraldada „kaitseliidu karikavõistlused“.

Kaitseliidu karikavõistluste määrused nõuavad igalt mehelt oma osa, mitte üksikuid laskureid, kes üksuse au kaitseks. Mainime karikavõistluste määrustes mõne tähtsama nõudmise. Laskedistants 200 m. Märklauadeks 200 m kümneringiline ja kolmandikkuju. Laskur laseb lamades käelt või toelt 4 proovilasku ja 8 lasku kahes seerias. Viielasulise seeria kümneringilise ja kolmelasulise seeria kolmandikkuju pihta. Relvaks ainult harilik sõjaväepüss. Võistlustest võtavad osa kõik kaitseliidu üksused seitsmes ringis. Esimeses ringis võistlevad kõik linna malevate malevkonnad ja nende juure kuuluvad üksused; teises ringis maakompaniid, kolmandas — eskadronid, neljandas — patareid, viiendas — üksikud jalaväerühmad, kuueandas — ratsarühmad ja rükomandod, seitsmendas — majandus-administratiivsed allüksused staapide juures. Kaitseliitlased on kõik kohustatud karikavõistlusi kaasa tegema. Võistlused ei loe, kui sellest on osa võtnud alla 70% üksuse nimekirjas olevaid kaitseliitlasi.

Võistluse tulemused saadakse üksuse väljalastud silmade summa jagamisega üksuse nimekirjas olevate meeste arvule, seega keskmine aritmeetiline.

Sellised võistlused annavad iga kaitseliidu üksuse meeste keskmise lasketaseme. Ringidesse jaotatuna ei näita võistlused mitte

üksinda paremat malevat, vaid ka paremat väikest üksust.

Võistluste korraldused jõudsid kohtadele liig hilja seks, et need 1930. a. jõuaks korralikult veel läbi viia.

1931. a. Tallinna malev karikavõistlustest osa ei saanud võtta, kuna tal oli mitmesuguseid võistlusi küll sise- ja välismaisi nagu Helsingi ja Riiaga. Ka maleva allüksustes oli palju omavahelisi võistlusi.

1932. a. võtab karikavõistlustest osa ka Tallinna malev. Osavõtu-kohustuslikke oli 2352, võttis osa 1982 = 84,3%. Peale selle võttis osa veel 33 toetajaliiget, kel osavõtt ei olnud kohustuslik, seega osavõtjaid 2015. Siin avaldub maleva elukutseline koosseis. Linnainimestena kasutavad kaitseliitlased suvepuhkust Tallinnast väljasõiduks ja on sunnitud eemale jääma sellal korraldatud võistlustest. Kuid võistluskohustuslikud üksused on kõik esinenud võistlustel. Seega üksuste osavõtt 100%. Malevas töid 100% oma liigetest võistlustele Kopli malevkond, üksik eskadron, üksik soomusautode rühm ja üksik kuulipildurite kompanii. Tehnilise malevkonna meestest sellevastu esines vaid 43%, mistõttu ta langes võistlusist välja.

Keskmise silmana saavutas Tallinna malev 26,402, parima üksuse-ühiku soomusauto rühm — silm 53,048; nõrgem võistlustelt oli väljakukkunud Tehniline malevkond 16,691 silmaga. Muidugi ei ole maleva saavutus 26,402 veel kuigi suur saavutus, sest kaitseliidu ülem seab karikavõistluste lõppsihiks — saavutada keskmise silmana 40.

Eeskujulikest laskureist 71 mehest üle maa, kes saavutanud 71—80 silma, kuulub Tallinna malevasse 18%.

Autasuna karikavõistlustel võitsid rändavaid auhindu üheks aastaks: 3 ringis Tallinna maleva üksik eskadron 34,402 silmaga. Poola küttiliidult annetatud võitja kuju ja 7 ringis Tallinna maleva üksik soomusautode rühm 53,048 silmaga — hõbekarika Eesti Vabariigi aukonsulilt Nürnbergis hr. Kirschbaumilt.

Arvesse võttes 1932. a. „karikavõistluse“ nõrku külgi malevas käskkirjaga 19. aprillist

1933. a. kohustab maleva pealik kaitseliitlasi suve jooksul energiliselt laskealal ette valmistuma, erilist rõhku pannes möödunud aastal nõrkadeks osutunute väljaõppele.

1933. a. karikavõistlustest osavõtt on märksa parem. Võistluspäeval oli malevas tegevliikmeid 2294 meest, kellest võistles 2131 meest, s. o. 92,9%. Peale selle võttis osa veel 20 toetaja-liiget, seega kokku osavõtjaid 2151. Teistes malevates oli keskmine protsent 90,5. Siin on Tallinna malev esindatud üle keskmise. Seekordki on maleva üksused esinenud võistlustel kõik 100%. Eeskujuliseks üksusiks malevas tuleb pidada jällegi Kopli malevkonda, üksikut eskadroni ja üksikut soomusautode rühma, kust mehed olid võistlustel 100%. Üksik sidekompanii mehed olid sedapuhku liig loiid: 76 mehest käis võistlustel ainult 44, s. o. 57,89%. Seega päris sidekompanii tehnilise malevkonna esimese aasta „aukoha“.

Lasketase oli malevas tõusnud ühe aasta jooksul 26,4 silmalt 34,24 silmale, seega aastane edu 8,024 silma. Maleva nõrgem üksus on saanud nüüd juba 20,368 silma (sidekompanii), mis tuleb panna puuduliku osavõtu arvele, ja parim üksus 68,600 silma — soomusautode rühm. Eeskujuliseks laskureiks s. o. need, kes välja lasknud 71—80 silma, osutus 35 meest. Rändauhindadest jäi Nürnbergi aukonsuli hr. Kirschbaumi karikas teist aastat soomusautode rühma valdusse 68,600 silmaga. Üksik eskadron pidi loovutama oma rändauhinna Poola küttide liidu „Võitja“ kuju 45,172 silma eest Lääne maleva Märjamaa eskadronile.

Laskevõistlused Tallinna, Järva ja Sakala malevate vahel.

Rea aastate kestel peetud laskevõistluste tagajärjel jõuavad lasketasemelt teistest kaitseliidu malevatest ette kolm: Tallinna, Järva ja Sakala malevad. Võistluste pinevus esikohale tulekuks areneb peaaesjalikult ülalnimetatud malevate vahel. Üleriiklikud kaitseliidu laskemeistervõistlused võimaldavad aga laskureid välja tuua võistlustele ainult oma

Kangelased Neeruti manöövrilis.

klassis, mistõttu malevad oma tegevust laskealal ei saa üles näidata lõplikult. Üksikus laskeklassis võib üldtasemelt hoopis nõrgema maleva üksik grupp tugevamaks osutuda ja üldvõidupärja saavutamist takistada. Nende kaalutluste alusel otsustasid kolm seni esirinnas sammunud malevat 1934. a. laskealal omavahel segamata jõudu katsuda, kusjuures asja mitmekesistamiseks võistlustest võtaksid osa ka sõjaväepüstoli ja v/kaliibrilise spordipüssi meeskonnad.

Laskevõistlused peeti 1. juulil 1934 Tallinna maleva laskerajal Mustamäel.

Üksikute relvade võistlusel jõudis Tallinna malev esikohale, saavutades täiskaalibri vintpüssist 6025,14 punkti, Järva maleva 5733,72 punkti vastu, kolmandaks jäi Sakala malev 5462,8 punktiga. Sõjaväepüstolist jõudis teisele kohale Sakala malev, saavutades 517 punkti ja surudes Järva maleva kolmandale kohale 499 punktiga. Väikekalibri-püssidest võistlus kujunes tasavägisemaks kui

täiskaliibrilisest püssist. Ka siin jõudis esikohale Tallinna malev, lüües Järva mehi 1077 punktiga 1072 punkti vastu ja Sakala-maad 1063 punkti vastu.

Sellega osutus kõigil kolmel alal võitjaks Tallinna malev 7620,14 punktiga. Teisele kohale tuli Järva malev 7304,72 punktiga kuna Sakala malev pidi leppima kolmanda kohaga, saavutades 7042,8 punkti.

Ka üksiklaskurite esikohad kõigil kolmel alal langesid Tallinna meeskonnale. Sõjaväetäiskaliibri vintpüssist tuli esimeseks Tallinna maleva instruktor ltn. H. Silber, 521,22 punktiga, teiseks plk. E. Rikand 520,20 ja kolmandaks plk. A. Liiver Järva malevast 516,12 punktiga.

Sõjaväe püstolist saavutas Tallinna malevast pealik E. Sihv 136 p., plk. A. Hüva Sakalast 132 p. ja J. Kärner Sakalast 132 p.

Väikekaliibri-spordipüssis näitasid parimat tagajärge plk. O. Volmer, saavutades 274 p., plk. N. Ende 274 p. ja vanameister R. Passup 272 p., kõik Tallinna malevast. Järva maleva parim laskur A. Liiver pidi 4 kohaga leppima, lastes 271 p.

Kuna võistlused toimusid laskealal esirinnas sammuvate malevate ja kaitseliidu tugevamate laskurite vahel, on võistlustel saavutatud tagajärjed lasketasemelt eriti kõrged ja väljendavad pingutust. Et oma ülesannet selgitada, tugevamaid kaitseliidu laskureid ja malevaid ja tõsta laskeala arenemist

Kogu Lõuna malevkonna auhindu.

viimasele kõrgusele, seks täitsid võistlused oma pinevuse tõttu ülesande täiesti.

d) Laskurklubid.

Meie laskurite organiseerimine algas ühtlasi laskureliidi kui niisuguse tekkimisega. Selle põhjustasid jällegi esimesed võistlused Helsingis. See oli meil esimeseks võimaluseks end mõõta rahvusvahelisel tasemel seisvate laskuritega. Koduteel Helsingist a/l. „Loodi“ dekil 17. okt. 1927 arutasid meie laskurid, kuidas kiiremini tõsta esijoones võistlusmeeskonna lasketaset. Kuidas saada üle 252-silmalisest vahemaast? Otsustati siis paremad „silnamehed“ koondada mingisse ühingusse, kes teeks laskespordi oma eriharastuseks, et „Salaman Malja“ saada ka kor-raks siiaipoole tormist lahte.

Head mõtted muutusid varsti teoks. 7. novembril samal aastal kutsub maleva pealik laskurid I. Piksoni, J. Jeetsi, E. Hiobi ja H. Johansonini esimesele põhikirja kokkuseadmise koosolekule. Uue ühingu põhikirja väljatöötamisel otsustati võtta aluseks Soome laskurklubi põhikiri. 10. jaan. 1928 komitee tutvub Soome laskurklubi põhikirjaga ja 20. jaan. 1920 toimub juba kõikide Helsingis võistlustest osavõtnute poolt „Kaitseliidu Tallinna esilaskurite koonduse“ asutamiskoosolek. Laskurite koonduse nime suhtes ei olnud seni jõutud kindlale seisukohale. 20. jaan. üldkoosolekul valiti jooksvaks aastaks juhatusse P. Reintam — Lõuna mlvk., J. Jeets — Ida mlvk., A. Loun — Lõuna mlvk., V. Pikson — Tehnilisest mlvk. ja H. Ingerman — maleva vanem instruktor. 23. jaan. jagas juhatus omavahel ülesanded:

P. Reintam — esimees,
J. Jeets — abiesimees,
H. Ingerman — sekretär,
A. Loun — kassapidaja,
V. Pikson — varahoidja.

Ühingu nimeks võeti „K. L. Tallinna Maleva Laskespordi Klubi“.

Klubi oli mõeldud malevas paremate laskurite koondamiseks keskklubina. Liikmeks võisid astuda kõik maleva liikmed, kes suu-

davad täita tingimused, s. o. saavutab klubi kohtunike juuresolekul 300 meetrilt 10 lasuga vähemalt 60 silma ja klubi kulude katteks tasub aastas liikmemaksu kr. 3.

1928. a. jooksul koondab klubi enda ümber enamuse maleva paremaid laskureid, soodustab ja õhutab laskesporti. Selle aasta klubi tegevuse ideeliseks mootoriks olid laskevõistlused „Helsingi“ malevaga „Salaman Malja“ võitmine, milleks tehti intensiivselt tööd.

Klubi kui niisugune kujundas mingi suletud ringi vaid laskureliidile, kelle püüded ja harjutusnõudedki siirdunud kaugele algajate omist. Klubimehed ise omasid hinnata-vaid oskusi, aga algajaid nad sel kujul ei saanud kaasa tõmmata. Nende arv oli võrreldes malevlaste üldarvuga väga väike: esimesel aastal 50 liiget, ja soovitaval kiirusel see ka ei tõusnud. Et paremaid laskureid teiste teadmiste suurendamiseks ära kasutada, asub maleva pealik 1929. a. alul malev-kondades laskuringide moodustamisele. Malevkonnad asugu registreerima laskespordi harrastajaid ja huvilisi, määraku üks „teenetega“ laskuringi organiseerijaks ja juhiks. Selle üleskutse kohaselt asutati paljudes üksustes laskuringid, kus üht- või teistviisi harrastati laskesporti. Ringid võisid tarvitud mööda jaguneda sõjaväepüssi, väikekalibrilise püssi, püstoli, püstol-kuulipilduja, jahipüssi j. t. sektiioonidesse, et igale relvaliigile vastaks oma erigrupp. Maleva staap omalt poolt püüdis paremaid relvi, mida omati vaid piiratud arvul, juhtida paremate laskurite kätte.

Lühikese aja jooksul kutsutakse malev-kondades ellu laskuringid mitmesuguste sektiioonidega.

Laskespordiklubi pidas harjutusi ja omavahelisi laskevõistlusi. Algas ka klassi laskemääruste täiendamise nõudmise, et katsed kõikides klassides tuleb sooritada kolmest asendist: lamades, põlvelt ja püsti, nagu on see teistes Põhjamaades.

19. aprillil 1929 oli klubi nimekirjas kolm auliiget: kaitseliidu ülem kindral-major Roska, Tallinna maleva pealik kol.-ltn. Pinka,

kol. O. Sternbeck ja 34 tegevliiget. Seega ainult laskurite koorekiht.

Laskuringide ülesandeks seisis massides laskespordi arendamises ja levitamises. Ringidesse võis astuda iga kaitseliitlane, vaatamata sellele, millisesse klassi ta kuulub laskealal.

Laskeklubi siht oli viia oma liikmeskond rahvusvahelisele lasketasemele ja siis asuda end mõõtma rahvusvaheliste mõõtudega. Viimast ei võimaldanud aga laskeklubi. Et pääseda ülemaailmseile laskurliidu võistlusile,

Varjendis märgitakse „kümneid“.

tuli asutada Eestis mingi ülemaaline laskur-organisatsioon.

1930. a. augustis peeti Tallinna kaitseliidu üleriiklikud laskemeistervõistlused. Need töid Eesti paremad laskurid Tallinna, kes otustasid ellu kutsuda vähemalt kaitseliidu laskesportlaste liidu. Kuna kõigis malevais ei olnudki veel laskeklubisid, siis ei saadud ka asutada mainitud liitu. Tallinna maleva laskurid aga tahtsid viia Eesti lipu rahvusvahelistele võistlustele. Siin leiti otsem tee. 10. nov. 1930 kutsus Tallinna maleva pealik kaitseliidu, kaitseväge, piirivalve, politsei ja jahimeeste seltside esindajad laskespordi keskorganisatsiooni asutamise koosolekule.

Sellel koosolekul tehti Eesti laskurite liidu asutamise otsus ja valiti komisjon liidu põhikirja väljatöötamiseks. 24. märtsil 1931 kinnitati liidu põhikiri. Sellele kirjutavad alla asutajaina Tallinna malev, Tall. pol. spordiringi ja Piirivalve ohvitseride kogu esindajad. 26. apr. peetakse juba esimene üle-eestiline laskurite peakoosolek. Nii on Tall. malevast väljunud laskespordi klubide ja Eesti Laskurliidu asutamise algatused.

e) Täpsuspüüsi areng Tallinna malevas.

Maleva kasutas oma uuestiorganiseerimise aastail harilikke kaitseväge jaapanisüsteemilisi vintpüsse. Oli ka palju vene püsse. Kaks kolmandikku neist olid vanad ja roostetanud, läbi teinud Vabadussõja. Vahet üs kolmandik oli uusi ja rikkumatuid. Kahesugune oli ka laskemoon. Jaapani originaalpadrunid täitsid rahuldavalt oma ülesandeid. Hoopis halvem oli aga Inglise vah-

rikuis valmistatud uus moon. Vigu omasid mõlemad nii püss kui padrunid. Häid tagajärgi saada oli raske.

Hiljem korjati vene püssid ära ja jaapani püssid puuriti ümber inglise kaliibrile ja on praegu malevas tarvitusel „K. L 303“ nimetuse all.

Relvade kui ka laskemoona puudustest võistluskaskmisel saadi täiesti teadlikuks alles võistlustel Helsingi malevaga, kus kasutati juba 1927. a. mitmeti parandatud püsse ja proovitud padroneid. Soomlased andsid eestlasile kaasa ühe parandatud vene süsteemi püssi, laskevõistluste võitja A. Raavik sai kingitusena Tikkakoski vabrikus valmistatud ühe Soome sõjaväepüssi raua. Need kaks saidki meie täpsuspüssi prototüübiks.

Oma relvade paranduse tulemusrikast teed alati sihtimisvahendite sihiku ja kirbu parandamisega, mida suurel arvul osteti Helsingist. Nii tekkis Tallinna malevas esimene vabapüssi idee.

Jaopealikud kaevumisõppusel.

1929. a. tellis Tallinna malev katseks Saksamaalt ka ühe partii jaapani püssirau-
du, mis relvurpealik Passup monteeris vana-
dele laadidele ja lukukodadele. Püssid saadi
nii küll head ja hiljem telliti veel uusi juure.
Lasketulemused neist püsstest ai va paranesid.
Alul tellitud rauad ei erinenud palju origi-
naalraudadest, kuid hiljem tellitud olid juba
oma mõõdult tunduvalt jämedamad ja neist
said esimesed korralikud täpsuspüssid.

Seda aega hakkas Tallinna malevas suurt
edu nähes laskespordi vastu rohkem tundma
huvi ka kaitsevägi. 1929. a. peeti esimesed
kaitseväge ja kaitseliidu vahelised laskevõist-
lused. Kaitseväge meeskond tuli võitjaks vae-
vu, ainult 19 silmaga. See pinev võistlus
sundis kaitseväge otsima abinõusid paremate
relvade soetamiseks. Järgmiseks aastaks
ilmusidki arsenalilt esimesed paksude rauda-
dega täpsuspüssid, mis ei omanud aga veel
100% täpsust. 1930. a. võistlustel lõi kaitse-
liit kaitseväge 73 silmaga. Nüüd oli juba
arsenal juhitud parema püssi leiutamisteele
ja ta vajas neid väga kiiresti. Mõne aastaga
oli kaitseväge arsenal tõusnud meie relvade
tehnikas nähtavale kohale. Ta võttis arvesse
laskurite tähelepanekuid ja ideid, puuris ja

lihvis need külma terasesse. Esimesed kat-
sed ei olnud veel rõõmustavad, küll aga en-
nustasid nad hea meistertüki saabumist.

Juba 1932. a. asetab „Eesti Laskur“
meie arsenalis valmistatud väikekaliibrilise
ja täpsuspüssi maailma parimate relvade
hulka. Otsimine ning katsetamine jätkub.
Veel mõni aasta tagasi ostsime täpsuspüsse
väljast, nüüd müüme omi.

Tallinna malev ise ei ole ju püssiehitaja.
Selle töö eest au peab langema kaitseväge ar-
senalile. Aga suurema ja teadliku tarvita-
jana ta oma nõudmistega ja kapriisidegagi
andis meistrile ideid, milliseks pidi kujunema
täpsuspüss. Siin on malev olnud kaastegu-
rina määravalt tähtis. Kuid esimesed täp-
suspüssid, mis valmistatud Eestis R. Passupi
poolt, on Tallinna maleva kaudu teostamist
leidnud.

Koos täpsuspüssi väljaarenemisega ei saa
esile toomata jätta ka padrunite laadimist,
missugune idee on ka algatuse saanud Tal-
linna maleva ridades. Kui praegu üle kait-
seliidu igal pool kasutatakse võistluspadru-
nite laadimist, siis tohiks ka teada, et selle
idee toojad kaitseliitu olid Tallinna maleva
pealikud J. Trumm ja R. Passup.

VI Sport Tallinna malevas.

Riigikaitse sihtide taotlemine vajab kõi-
gepealt tervet meest. See tõde on maksnud
kõikidel aegadel igasugustest sõdimisviisidest.
Spartalased olid tublid sõdurid peamiselt oma
hea kehalise kasvatus tõttu, kuigi nad oma-
sid lühikest mõõka. Roomlased arvasid, et
ainult terves kehas asub terve vaim. Kesk-
aja rüütel arendas oma osavust ja karastas
närve ratsaturniiridel. Uue aja sõduri ke-
halise kasvatus peateguriks oli rännak ja
laagrielu. Viimased aastakümned tõid sõja-
väkke süstemaatilise spordiharrastuse. Siht
ja otstarve on ikka olnud üks ja sama: kõige-
kõlgsu kehaline kasvatus.

Ja kus õieti lõpeb sõduri sõjaline tegev,
loov jõudlemine ja kus algab sport? Harju-
tused on õieti eeltingimuseks otsesele jõudle-

misele. Laskmine, rännak, ratsutamine j. t.
alad vajavad ju harjutusi paremate tagajär-
gede saavutamiseks. Oma keha vastupida-
vuse ettevalmistamine on sport samuti kui
muskli ning närvi harjutamine mingiks
sihiteadlikuks ülesandeks.

Juba 1919. a. tungis sportlik tegevus
Tallinna kaitseliitu, kus andis kaitseliidu
spordisalgana kõigiti häid tulemusi.

Ka Vabadussõjas vanemad sportlased
omasid hoopis suuremat vastupidavust. Üks
praegune kaitseliitlane-spordimees jäänud
kord soomusrongist maha, jooksnud rongile
järele ja pääsnud nii vangilangemisest.

Sõja lõppedes levisid mitmesugused spor-
dialad esijoones koolinoorsoo juures, hiljem
sirdusid ka laiemasse seltskonda. Maleva

uuesti organiseerudes 1925. a. tõuseb spordiküsimus maleva juhatuste koosolekuil elavalt päevakorda.

Nüüdisaegse spordi siht pole ainult enam jaht rekordile, vaid isiku keha ja vaimu harmooniline kasvatamine. Samu sihte taotleb sport ka malevas. Siia lisandub muidugi sihiteadlik malevlaste kehaline ettevalmistus sõjalisi võimeid arendavate spordialade harastuste kaudu.

Maleva spordipealik J. Kauba.

5. veebruaril 1925. a. võetakse vastu kaitseliidu Tallinna maleva kehalise kasvatuses osakonna põhikiri. Et saada ise vabaks käed, jääb osakond Spordikeskliidust välja ja asutab spordiringe üksuste juures otsese alluvusega pealikule.

Kavatseti veel ellu kutsuda riigikaitseorganite kaitseväge, politsei, piirivalve ja kaitseliidu spordikeskliit. See kavatsus pole seni küll teostunud, aga malevas tuntakse huvi veel praegu selle küsimuse vastu. Kohe as-

tutakse spordiriistade ja muude vahendite hankimisele.

Ühe aasta töötavad malevkondade spordiklubid mitmesuguste ringidega omaette, kogudes sportlasi ja arendades oma tegevust. Juba ühe aasta jooksul jõuti arusaamisele, et malevkondade autonoomsete spordiklubide süsteem ei ole küllalt otstarbekohane. Puudus kogu malevkonna esindajate tegevust juhtiv ja ühtlustav organ. Seks loodi koosolekul 21. mail 1926. a. „Tallinna maleva spordiklubi“, mille juhatuse esimeheks valiti Kopli malevkonna pealiku abi Joh. Kauba, liikmeiks A. Klumberg, H. Ingerman ja E. Idla.

Sedaegu tõusis päevakorradele ka kaitseliidu päeva korraldamise küsimus, kus malev oleks esindatud oma meeskondadega võimalikult kõigilt spordialadelt, mille lõppsihid ühtivad kaitseliidu omadega.

Sihiteadlikku ettevalmistust kaitseliidu päevale ei saadud anda, sest kava ilmus liig hilja. Maleval aga puudusid oma spordiriistad ja väli. Senised harjutused peeti S/s. „Kalevi“ spordiväljakul, kuid see ei olnud kaitseliidu jaoks alati vaba. Kavatseti endale soetada staadion. Mõni aeg peatuti Merepuiesteel asuva Gilde aia omandamise mõttel. Linnavalitsus ei lubanud seal puid kõrvaldada, ei võidud ka maksta nii kõrget renti. Nii oldi sunnitud kasutama võõraid spordivälje.

9. juunil toimuvad esimesed maleva spordivõistlused, kus lubati maleva poolt auhinna ainult orienteerimisjooksu. Seega oli maleva spordile antud otstarbekohane suund.

19. ja 20. juunil 1926. a. Tallinnas peetud kaitseliidu päev oma väga mitmekesise eeskavaga kujunes küll mingiks kaitseliidu olümpilisteks mängudeks. Seal oli esindatud kõik meil harrastusel olevad spordialad, peamiselt kerg-jõustiku numbrid, kuna kaitseliidule otstarbekohased alad jäid nõrgalt esindatuks.

Sama aasta sügisel tuli malevkondade klubidesse juure pesapall. Komplekteeriti vastavad meeskonnad, kes rikastasid maleva spordielu uue üritusega.

Maleva spordiklubi harrastas peamiselt sõjalise iseloomuga alasid ja kerg-jõustiku numbreist kombiinitud võistlusi. Edu oli sedavõrd suur, et järgmisel aastal toodi Tartus kaitseliidu päevalt enamus võite Tallinna.

Tallinna maleval peaksid olema olud spordiharrastamiseks kõigiti soodsad. Linn omab ju rohkearvulise spordieliidi, kes koon-
dunud spordiseltside, peamiselt S/s. „Ka-
levi“ ümber, ja malev võiks nendega saavu-
tada häid tagajärgi. Üldiselt pole see siiski
nii. Malev ei vaja sporti ei rekordideks ega
ilunumbriteks. Ta vajab nende spordialade
sihikindlat arenemist, mis otseselt või kaud-
selt aitavad kaasa kaitseliidu riigikaitsesih-
tide saavutamiseks.

Harilikud sportlased ei oma neil aladel
ettevalmistusi ega väga suurt huvigi. Hea
sportlane võib samal ajal olla aga mitte ees-
kujulik kaitseliitlane. Kui spordialad male-
vas ei olnud differentseerunud, siis andis
S/S. „Kalev“ asendamatult häid jõude. Kai-
teliidu sihiteadlike spordialade harrastus tõs-
tis esile hoopis iseliiki sportlased, kuna seni-
hinnatud kerg-jõustiku laureaadid nihkusid
tagaplaanile.

Praktilistel põhjustel muudetakse senine
spordielu kollektiivne juhtimine ja antakse
eripealiku kätte. 1. aprillil 1928. a. määra-
takse maleva spordipealikuks selle ala senine
juht Johannes Kauba (Kopli mlvk. pealik).
Viimane on seniajani jäänud pealikuna ma-
leva spordi edendajaks ning suunamäära-
jaks.

1928. a. suvel viidi läbi suuremad kom-
biinitud võistlused, mis nõudsid juba eritree-
ningut. Nagu orienteerimisjooks 5—6 km,
jalgrattasõit rakmeis kuni 25 km, granaadi-
heide kaugus-tabavusega, teivashüpe, sõjali-
ne kolme- ja viievõistlus.

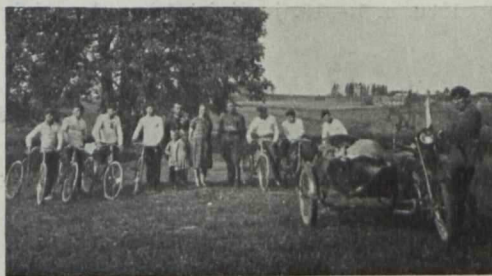
Ühtaegu maleva üldise spordielu aren-
guga hakati propageerima meil seni peaaegu
olematut *suusasporti*. Siit tekkis tarvidus
maleva sportliku tegevuse jaotamiseks suvi-
seks ja talviseks perioodideks.

Esimesed suusad muretseti malevale osalt
kodumaa, osalt Soome vabrikuist „Telemark“
ja Soome sõjaväesuusatüübid 1925/26. a. tal-

vel. Siitpeale hakkas arenema ka suusasport,
mis väärib sidevahendina erilist tähelepanu
kaitseliidus. Kohe korraldati malevas suu-
satamiskursused ja hiljem suusavalmistamis-
kursused. Esimesed suusavõistlused korral-
dati juba 1928. a.; 1929. a. jaanuaris algasid
Tondil sõjakooli juures esimesed suusatamis-
instruktorite kursused, millest ka malev võ-
tab osa.

16. ja 17. veebruaril Rakveres peetud
üleriiklikud suusavõistlused teeb malev kaa-
sa, saades mitu esikohta.

Seni „aristokraatlik“ kallis suusasport
levis maleva kaudu laiemasse massidesse ja
on kestavalt kasvanud ning süvenenud. Ai-
nult viimaste aastate lühikesed ja lumekeh-
vad talved ei võimalda suusasportil levida
täiel määral.

Jalgratturid Alatskivil.

Esimese suurema suusamatka võttis ma-
lev ette 1929. a. 15. ja 17. märtsil Tallinnast
Rakverre 7 mehega, viies Viru malevale mä-
lestuseks Tallinna maleva miniatüürlipu, mis
sümboolselt püstitatud Toompea kaljurah-
nule. Matka kestes muutus ilm sulaks, sa-
das hooti koguni vihma, mis tegi sõidutingi-
mused võimatu raskeks. Hoolimata kõigest
matk teostati tujuga. Muuseas külastas pea-
lik J. Kauba kirjanik-veteraani Jakob Liivi
tema 70. sünnipäeva puhul, viies temale ma-
levalt auaadressi ja sooje tervitusi.

1929. a. peale malev võtab oma spordi-
kavva ka rask-jõustiku numbroid, maadlusi
ja tõste. Maleva võimla valmides sai sport
hoogu. 1930. a. peale peetakse igal aastal
Harju malevaga sõjalise iseloomuga võist-

lusi, on korraldatud ka mitmesuguseid võistlusi teiste malevatega. Eraldi on peetud võistlusi Tallinna garnisoniga, politseiga ja piirivalvega. Nii on loodud kohalike riigikaitseorganisatsioonidega spordimehelikud vahekorrad. Malev algatas kindral Laidoneri nimelise sihtkapitali korjanduse päeva elustamiseks teatejooksu ümber linna. Igal kevaldel suvise hooaja avamiseks korraldatakse malevas suurem murdmaajooks Tallinna ümbruses. Need kaks on kujunenud traditsiooniks.

Ka jalgrattaspordile pöörati tarvilist tähelepanu. Mõni aeg teotsesid malevkondades koguni jalgrattur-sideüksused.

1929. a. kevadel propageerib J. Zimmermann koguni auto- ja mootorrattasporti. Mitmesugustel põhjustel pole see ala seni nime-tamistväärselt organiseeritud.

1930. a. 1.—13. juulini tuleb maleva jalg-

ratturmeeskond toime spordipealiku J. Kauba juhatusel suurema tutvumis- ja propaganda-matkaga. Marssruut suundus Tallinnast Rakvere—Narva—Iisaku—Kodavere—Tartu—Põltsamaa—Paide—Kose—Tallinna, seega on ümber 1000 km teed. See oli ilusamaid ja muljeterikkamaid matku, mis maleva meeskond kunagi sooritanud. Tutvuti kodumaa ilusamate maastikega ja vabadussõjaaegsete lahinguväljadega. Samuti loodi sooje side-meid ning propageeriti kaitseliitu. Meeskonda kuulus 10 hästivalitud jalgratturit, kes lõbusa laulu ja muusikapaladega oskasid tänada peatuskohtadel kaitseliitu, naiskodukaitset ja teisi organisatsioone külalislahkuse eest.

Kõigil spordialadel on maleva saavutanud häid tulemusi. 1929. a. valminud maleva võimla võimaldas meeskonda juba oma ruumides pidada siseharjutusi ja võistlusi.

VII Maleva allüksused.

1. Põhja malevkond.

Malevkond koosneb vabadussõjaaegseist Eesti Kaitseliidu I ja VI jaoskondadest. Need jaoskonnad teotsesid omaette malevkondadena kuni 27. veebr. 1929. a., millal liideti *Põhja* malevkonnaks.

I malevkonna esimesiks organiseerijaiks olid K. Busch, kes oli ühtlasi ka esimeseks malevkonna pealikuks, siis S. Tomson ja H. Kallau ühes lähemate abiliste J. Janseni, A. Panga, J. Kana, Raaviku, Johanson, Kallase, Reinsoni, Neumanskrafti, Valteri ja teistega.

Kohe pärast esialgset organiseerimistööd asuti väljaõppe teostamisele. Aktiivse aita-jana ja juhatajana teotses sel alal mereväe

ltn. Samon. Peaaegu igal õhtul korraldati esimesele juhtkonnale loenguid, kaitseväge määrustikega tutvumiseks ja paralleelselt sellega viidi läbi ka riviline väljaõpe. Tähtsamaiks olid kahepoolne taktikaline õppus Kopli poolsaarel, Linna elektrijaama kaits-mine ja taktikaline õppus Rahumäe piirkon-nas. Laskeasjanduse arendamisele pandi alus Paljassaarel meriväe ja Kalamaja lasketiirudel. Kuigi viimane oli väike, oli see oma läheduse tõttu siiski soodsaks paigaks laske-asjanduse arendamiseks ja kindlasti üheks eelduseks, et I malevkond jõudis laskealal Tallinna malevas nähtavale kohale.

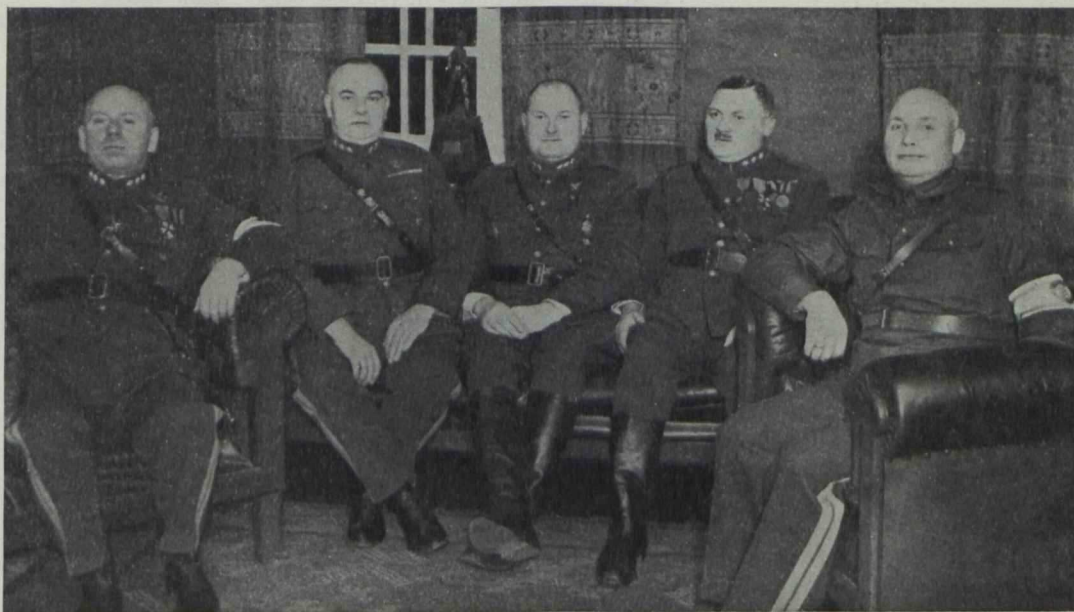
Malevkonna esimeseks pealikuks oli K. Busch. Ta lahkus oma kohalt hädise tervise ja ajapuuduse tõttu. Malevkonna pealiku abi plk. Tomson lahkus samuti ja asus elama Ameerikasse. Pärast plk. Buschi lahkumist 11. juunil 1925. a. määrati malevkonna pealiku k. t. H. Jaanimägi ja tema abiks H. Kallau. Plk. Jaanimäe juhatusel sai malevkond töötada aga üsna lühikest aega, sest juba 25. juulil 1925. a. astus viimane tagasi ja tema asemele määrati res. al. kpt. Vaga. 17. oktoobril 1925. a. määrati uueks malevkonna pealikuks G. Neumanskraft. Viimane püsis sel kohal kuni malevkonna liitmiseni VI malevkonnaga. Siitpeale jäi ta juhtima I pataljoni. Plk. Neumanskrafti juhtimisel muutus malevkonnas töö elavaks, peeti harjutusi, võistlusi, taktikalisi õppusi maastikul ja Tallinna tänavail, korraldati pidusid jne. Sama aasta 1. novembril moodustati malevkonna juure ka naisjaoskond.

VI malevkonna moodustamine algas samuti 1. dets. 1924. a. Ed. Romanni (†) juha-

tusel. Alguses kokkutulnud endiste kaitseliitlaste read täitusid peagi uute liigetega. Malevkonna pealike esimesteks abilisteks olid Ed. Tambek, Jaan Zimmermann, Kristjan Lasn, Rudolf Masing, Karl Stempel j. t. Eesti Kaitseliidu VI jaoskonnas. VI malevkonna juures teotes ka Kalevi malevkonnast ületulnud „Posti-Kompanii“ kuni malevkonnade liitmiseni.

Ka VI malevkonna juhtkond muutus ajajooksul. Malevkonna pealik Ed. Romann lahkus 14. mail 1928. a. asudes elama Nõmmele. Ajutiseks pealiku k. t. oli tema abi Jaan Zimmermann kuni Fr. Uibopuu määramiseni pealiku kohale 2. okt. 1928. a. Malevkonna pealiku abiks oli 5. dets. 1924. a. saadik vahetpidamata J. Zimmermann ja on seda praegugi Põhja malevkonnas.

Malevkonna juhatus püsis kogu aeg enam-vähem muutmata kujul. 4. jaan. 1925. a. valiti juhatusse J. Tusti, G. Gahlnbäck ja R. Reichmann. Nendest lahkus viimane välismaalasena 14. apr. 1925. a. ja tema ase-

Malevkonna juhatus: J. Tusti, J. Zimmermann, kol.-lt. A. Balder — pealik, E. Tõnisson, E. Reinson.

mele asus Fr. Uibopuu. G. Gahlnbäck lahkus ajapuudusel 3. mail 1928. a. andes koha J. Kalpusele.

Malevkonna asjaajamine lasus malevkonna pealiku abi J. Zimmermanni õlgadel. Järjekindlalt kasvav meeskonna arv ja seega suurenev kantsleitöö nõudsid selleks eritööjõude, mistõttu palgati ametisse sekretär. Oma ruumide puudusel tuli malevkonna staabi asukohta korduvalt muuta. Esialgssed ruumid politsei VI jaoskonnas osutusid kitsaks ja mitte-otstarbekohaseiks. Siis 19. jaan. 1925. a. asuti Kuninga tn. 2. K. L. maja omandamisega avanes võimalus seal ulualust leida, ja 15. apr. 1925. a. kolitigi Kaarli tn. 8, kuid mitte kauaks. Maleva tegevuse suurenedes tuli 22. okt. 1925. a. sealsed ruumid vabastada ja asuti Vene tn. 3, kuhu jääd kuni Põhja malevkonna moodustamiseni.

Vaatamata kõigile nendele muutustele ja kelmistele arenes malevkonna elu jõudsasti. Majandusliku külje kindlustamiseks korraldati 20. jaan. 1925. a. „Estonia“ saalides esimene kaitseliidu pidu sega-eeskavaga ja loteriiga, millest võtsid osa vabariigi valitsuse ja riigikogu liikmeid, diplomaatkond ja äri-ringkonnad. Puhta tuluna saadi 244.617 marka malevkonna kassale, mille aluse olid rajanud 20. a. 1925. a. tollaegsed juhatuse liikmed Romann, Zimmermann, Tusti, Gahlnbäck ja Reichmann annetades igaüks 3000 marka. 11. märtsil 1926. a. saadi herra Kabalilt annetuseks 45 paari „Unioni“ vabrikupoolsaapaid. 1926. a. moodustati malevkonna juure alatiselt kasvava toetajate liikmete kogu, kes järjekindlate maksudega veelgi kindlustas malevkonna majanduslikku külge. Järgmine pidu-loterii andis 221.867 marka. Järjekindlalt kasvav malevkonna vara nõudis seaduslikku alust, ja 14. jaan. 1928. a. andis maleva pealik malevkonnale juriidilise isiku õigused.

Maleva aastapäeval 15. nov. 1925. a. korraldatud üldise häire puhul ilmub tegevusse 75% malevkonna koosseisust. 17. jaan. 1926. a. korraldab malevkond esimese taktikalise õppuse Nõmme I malevkonna vastu. 27. märtsil 1926. a. lõpetab 14 pealikut ma-

leva jaopealikute kursuse ja aprillis korraldatud rühmapealiku kursusest võtavad pea-aegu kõik vastavad ja ka vanemad pealikud osa. 29. apr. 1926. a. korraldatud häire puhul ilmub juba ligi 87% meeskonnast välja.

Samal aastal moodustatakse *noorterühm* kooliõppureist plk. Karl Steinbergi osaval juhtimisel, luues seega esimese säärase üksuse Tallinna malevas.

1927. aastal naisjaoskonna moodustamisega malevkonna juures 22. jaanuaril on teostunud posti naisteenijate üksus pr. Julla juhatusel. Fr. Uibopuu asutab 1928. a. malevkonna juure spordiringi, milles aegamööda on arenenud praegune Põhja malevkonna tubli sportlaskond. Sama aasta varakevadel toimus malevkonna tänavvõitlus I malevkonna vastu südalinna ja elektrijaama piirkonnas.

Ka distsipliini mõttes malevkond on püüdnud sammuda esireas, pannes juba 14. mail 1925. a. esimesena Tallinna malevas maksma distsipliini määrustiku Soome kaitseliidu samasuguse määrustiku eeskujul.

Peale eeltoodu on malevkond osa võtnud kõikidest maleva üldisist väljaastumisist ja esinemisist kui paraadidel nii taktikalisel õppusel maastikul ja manöövreil.

Ei või ka mainimata jätta seda suurt poolehoidu ja toetust, mida malevkond on võitnud seltskonnas. Seda tõendavad igasugused rohked auhinnad. Olles ise majanduslikult hästi kindlustatud ja sisemiselt arenenud, võis VI malevkonna liitmine distsipliineritud ja laskealal silmapaistva I malevkonnaga anda parimaid tagajärgi.

Hiljem, kui malevkond oli kasvanud suureks ja sellega ühes ka kulud, hakati kulude kokkuhoiumõttes kaaluma malevkonnade liitmise küsimust ja lõpuks jõuti niikaugele, et 27. veebruaril 1929. a. I ja VI malevkonnad liideti ühiseks *Põhja* malevkonnaks. Siitpeale läks tegevus veelgi vilkaks.

Põhja malevkond asus alul kohe omaette ruumidesse Laiale tn. Et ruumid olid malevkonna keskuses ning jaotuselt ja mahult

võrdlemisi soodsad, leidsid need elavat kasutamist.

Malevkonna väsimatuks juhiks ja töömeheks oli kadunud pealik Fr. Uibopuu ja tema abi J. Zimmermann. Pataljone juhtisid G. Neumanskraft ja A. Johanson. Esimene neist on veel praegu oma kohal, kuna A. Johanson on kaitseliidust lahkunud. Tema asemele määrati ta abi plk. Ed. Tõnisson. Tänu sellele, et malevkonna juhtkond osutus õnnelikult valituks ning määratuks arenes organisatsiooni tegevus laitmatult. Peamist rõhku pandi sõjalisele väljaõppele, laskeasjandusele ja malevlaste ühistunde ja distsipliini süvendamisele.

Pealikute ja juhtkonna väljaõppe alal on malevkond kasutanud kõiki neid võimalusi, mis sel alal pakkunud Tallinna malev. Kõik pealikud on lõpetanud vastavad kursused, mõned isegi mitu korda. Mitmed nooremad pealikud lõpetasid 1933. a. suvel allohvitseri kursuse ja said vastavad aukraadid.

Sõjaline väljaõpe on pälvinud malevkonnas väärilist tähelepanu. Igal aastal on korraldatud taktikalisi õppusi ja kursusi, millest malevkond on elavalt osa võtnud. Kõigil korraldatud manöövritel on viibinud malevkond suurearvuliselt. Tähtsamaist taktikalisist õppusist võiks nimetada manöövreid Irus, Saue, Keilas, Arukülas ja dessantoperatsiooni Saaremaal ja Neeruti manöövrit. Peale eelnimetatud suuremate manöövrite on malevkond igal aastal korraldanud oma algatusel ka rea vähemaid taktikalisi õppusi.

Põhja malevkonna üheks tähtsamaks tegevusalaks on olnud laskeasjandus, mis sai tõuke 1 pataljoni (end. I malevkonnast), kus see ala oli väga arenenud. 1. märtsil 1929. a., millal malevkonnal oli 584 liiget, oli 40 klassilaskurit, aga nüüd on klassilaskureid ligi 150. Malevkond pole peamist rõhku pannud mitte klassilaskurite arvu tõstmisele, vaid n. n. „nullimeeste“ kaotamisele. See siht on peaaegu saavutatud. Sel alal on tunduvalt abi pakkunud plk. A. Raavik ja R. Passup. Suured innustunud laskeasjanduse arendajad eriti teiste õpetamise suhtes on olnud Kroonberg, Vaha, Teder, Passup, Saks ja tei-

Fr. Uibopuu (†).

sed. Need kaitseliitlased on juhtinud ka malevkonna juures asuvat laskurklubi. Põhja malevkond on annud hulga häid laskureid, kes edukalt võistelnud Soome, Läti ja Poola paremate küttidega. Eriti silmapaistvad sel alal on Schütz, Teder, Inland, Raavik, Saks, Rikand, Passup j. t. Muidugi on laskeasjanduse tõstmine võimalik olnud seltskonna kaasabil, kes tiivustanud võistlejaid auhindade annetamisega. Seni on malevkonnas jagatud üle 5000 isikliku ja 57 rändauhinna.

Suuremaid laskevõistlusi korraldatakse aastas kaks korda, sügisel ja kevadel. Laskurklubi töötab lakkamata sise- ja välistiirul. Välja lastud on kogu aja jooksul ligikaudu 200.000 padrunit. Võib märkida, et omapärasemaks ürituseks on malevkonnas „Tiiru-leht“, mida on välja antud suuremate laskevõistluste puhul.

Malevkonna sportliku külje arenemist juhib spordipealik Kivisild, kes oma alal vä-

Põhja malevkonna osad Neeruti manöövris.

simatu töömees. Malevkonnal on rida häid mitmekülgseid sportlasi. Pesapalli-meeskond on Eesti meister ja edukalt esinenud ka Soomes. Võrk- ja korvpalli alal on malevkonnal samuti tublid meeskonnad. Eriti näib arenevat suusasport. Paremad suusasportlased malevkonnas on Teder, Nyman, Täheste, Jürgens ja mitmed teised. Malevkonna sportlased on esinenud hea eduga mitte ainult malevkonna, vaid ka Tallinna maleva nimel. Tänu sellele, et maleval on avar võimla, on sportlasil olnud võimalus ennast arendada aasta läbi. Seni on malevkonna sportlasile jagatud umbes 150 individuaalset ja 100 rändauhinda. Võib öelda, et malevlaste keheline kasvatus on arenenud soodsalt ja näitab kindlat tõusu.

Malevkonna juures asub ka naisjaoskond ligi 100 liikmega. Naisjaoskonna esinaiseks on pr. Suits. Enne malevkondade liitmist oli I jsk. esinaiseks pr. Neumanskraft ja VI jsk. pr. Julla. Jaoskonna peamiseks alaks on sanitaarala korraldamine ja malevkonna toitlustamine laskevõistlusil ja taktikalisil õppusil. Ka aitab naisjaoskond kindlustada malevkonna majanduslikku külge abiks olles eriti loterii korraldamisel.

Malevkonna sanitaarala juhib dr. A. Laane. Tema abilisiks on kaks velskerit, 1 sanitar ja 7 mees-samariitlast. Peale selle on veel naisjaoskonna juures 25-liikmeline sanitaarrühm ja nende seas üks arst dr. Arak.

Malevkond koosneb suuremalt jaolt palgateenijaist. Jõukamat kihti on vähe, kuid selle eest on see väga aktiivne. Malevkonna juhatuses on praegu äriiringkondadest J. Tusti, E. Tõnisson, E. Reinson, kes moodustavad endast malevkonna majanduse alusambad. Neil on head sidemed teiste äri-meestega, ja seepärast iga-aastaselt loterii korraldamisel toovad nad malevkonnale kokku kõige rohkem annetusi. Nende kaudu on malevkonda astunud hulk toetaja-liikmeid. Malevkonna peamiseks tuluallikaks ongi iga-aastane loterii, mis Põhja malevkonnal seni alati õnnestunud. Teatavaks toeks on muidugi ka toetaja-liikmed ja juhuslikud annetajad. Seltskond on alati valmis olnud aita- ma malevkonda, mis tõendab, et malevkonna ja seltskonna vahel valitseb tihe side.

Ühistunde ja distsipliini süvendamiseks kutsuti ellu pealikutekogu. See organ osutus üle ootuste vajaliseks. Pealikutekogusse arvati kõik pealikud alates rühmapealikust

ja võidi võtta ka nooremaid pealikuid, kes teotsemises eeskujulikud. Pealikutekogu kodukorra normid reguleerivad malevkonnas iga pealiku käitumise nii malevkonnas kui ka seltskonnas.

Üheks kandvamaks aluseks kodukorrale on traditsioonide ellukutsumine, mis on muutnud malevkonna lahutamatuks tervikuks. Traditsioonide hulgas on Paju lahingupäeva mälestamine. See on mõeldud Eesti-Soome lähenemise sümbolina ja soomlaste abi mälestamiseks Vabadussõjas.

Kodukorra looja I malevkonnas oli K. J. Oja, keda aitasid K. Gustavson ja V. Aveson. Põhja malevkonna jaoks redigeeriti küll kodukord pisut ümber, kuid üldjoonis jäi ta siiski endiseks. Pealikutekogul on oma juhatus, kuhu kuuluvad malevkonna pealik ja kaks valitud liiget. Viimaseiks on kogu aeg olnud plk. R. Valter ja E. Hasselblatt. Tänu pealikutekogule ja juhtkonna oskusele ja eeskujulikule tegevusele on jõutud selleni, et malevkonnas valitseb teadlik distsipliin. Ülesantud korraldused täidetakse viivitamata ja täpselt.

Malevkond pühitseb oma aastapäeva märtsikuu esimesel laupäeval, kuna faktiliselt on aastapäev 1. märtsil.

Malevkonna lipp on annetatud Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse poolt. Pidulik lipu üleandmine toimus 25. juunil 1929. a. raekoja väljakul. Lipu õnnistamist toimetas praost Kapp ja üle andis lipu peatoimetaja G. Luiga.

Malevkonnal on rinnamärk, mis kujutab üldiselt Põhja malevkonna lipu embleemi. On lahtiste tiibadega põhjakotkas, kes vasaku tiivaga haarab Tallinna linna kujutust, paremas käpas paljastatud mõök, mis ulatub linna südame ette, ja vasakul all „Pro patria“. Rinnamärgi kandmise õiguse otsustab malevkonna juhatus koos pealikutekogu juhatusega.

Malevkonda juhib praegu kol. ltn. A. Balder, kes on ka kaitseliidu üldine õppe- ja spordijuht. Tema abiks on J. Zimmermann. Pataljoni juhtideks on G. Neumanskraft ja Ed. Tõnissan.

Lähemaks sihiks malevkonnale on malevlaste varustamine rõivastega ja relvade täiendamise. Koos sellega arendada laskeasjandust, sõjalist väljaõpet ja püütakse tõsta kehalist kasvatust.

2. Lõuna malevkond.

Vanad kaitseliidu veteraanid oma algatusel muutsid 1. dets. puhul endised Eesti Kaitse Liidu IV ja V jaoskonnad lühikese ajaga jälle võimsaiks üksusiks. IV jsk. ülemaks määrati Jakob Abram ja V jsk. ülemaks K. Kirsch.

Uue korralduse järgi nimetati jaoskonnad malevkondadeks ja nii jäid teotsema IV ja V malevkond.

Tulusid hädavajaliseks väljaminekuiks hangiti pidude korraldamisega.

Esialgu asusid malevkondade staabid

Malevkonna lipu üleandmine.

politsei jaoskondade ruumides, pealikute korterites ja hiljem koosseisu suurenemisel soetati iseseisvad staabiruumid.

Et malevas oli palju üksusi, tekkis mõte nende koondamiseks eriti just majanduslikel kaalutlusil. Maleva pealiku käskkirjaga 4. märtsist 1926. a. nr. 8 ühendati IV ja V malevkond ühiseks Lõuna malevkonnaks, arvates 1. märtsist 1926. a.

Lõuna nimetus anti malevkonnale tema geograafilise asendi tõttu. Malevkonna pealiku kohale määrati n.-lt. R. Raudsepp, temale abiks lipnik P. Reintam. Endised malevkonnad säilitasid Lõuna malevkonna koosseisus oma tervikluse pataljonidena IV pat. pealikuks kinnitati kpt. E. Negro ja V pat. pealikuks K. Kirsch. Nüüd on pataljonid nimetatud I-seks ja II-seks pataljoniks.

Organiseerimistöö läks edukalt. Uusi liikmeid tuli palju juure. 1928. a. lahkus II pataljoni pealiku kohalt K. Kirsch, kelle asemele kinnitati Julius Trumm (suri 10. juulil 1934. a.). 1930. a. lahkus ajapuudusel malevkonna pealiku kohalt R. Raudsepp, kelle asemele kinnitati senine abi P. Reintam ja malevkonna pealiku abiks — J. Trumm. II pataljoni pealikuks määrati V. Resv-Resel.

Malevkonna relvuriks on A. Rist, sidepealikuks L. Andresson, õppepealikuks kpt. R. Weidebach, käskudetäitjaks pealikuks H. Siirmann, propaganda pealikuks adv. Karl Peterson, juriskonsuldiks adv. H. Roman ja sanitaarpealikuks dr. Th. Asu ja spordipea-

likuks N. Ende. Majanduspealikuks oli pikemat aega E. Steinberg.

Malevkond teotseb juriidilise isiku õigustega majandus-administratiivüksusena. Juhatusse kuuluvad peale malevkonna pealiku, tema abi valitud liikmed: Karl Peterson, Karl Jürgens ja Peeter Tomson.

Malevkonna sekretäriks on Eduard Vimberg. Malevkonna staap asub maleva majas, kus ruumid, valgustus ja telefon kasutada maksuta. Maleva staabi lähedal olles on mlvk. asjaajamine kõigiti hõlbustatud.

Lõuna malevkonna juures teotsevad:

Naiskodukaitse Lõuna jaoskond, asutatud 12. septembril 1929. a. Kogemusteta väikesel kogul jaoskonna liikmeil lasus suur ja raske töö, mis nõudis palju energiat ja tahet. Puudus ju kõik, mis on jaoskonnale alguses edukaks tegevuseks vajaline. Naiskodukaitse põhikirja ja Tallinna ringkonna juhtnõuude järgi asuti energiliselt tööle. Loodi kontakt teiste jaoskondadega, korraldati tööõhtuid, millest kõik liikmed võtsid üksmeelselt osa. See töötahe kestab jaoskonnas tänini, ja jaoskond töötab edukalt.

Malevkonnal on oma pealikutekogu, kes teotseb eripõhikirja alusel. Kogu liikmeiks on kõik pealikud, alates rühmapealikust kõrgemale. Pealikutekogu esimeheks on plk. Ed. Andevei.

Malevkonnal on ka oma *laskesportlaste klubi*, kuhu on koondatud kõik malevkonna paremad laskurid. Klubi jaguneb ringidesse relvade eriliikide kohaselt. Ringidel on oma pealikud. Klubi pealikuks oli klubi algusest J. Trumm kuni surmani, klubi pealiku abideks on plk. J. Madisson ja N. Ende.

Klubi on Eesti Laskurliidu liige.

Algusest peale on malevkonna lemmikalaks olnud laskesport. Juba 1925. a. keval, kui vaevalt oli suudetud teha esimesed sammud laskeasjanduse alal, korraldatakse võistlusi, kus saavutatakse algaja kohta küllalt rahuldavaid tagajärgi. Nii kestavad omavahelised laskevõistlused lakkamata kuni 1928. a. kevadeni.

Malevkonna juhatus ja staap. Istuvad (pahemalt paremale): P. Tomson, P. Reintam — pealik, H. Silber. Seisavad: E. Vimberg — sekretär, K. Peterson, K. Jürgens.

Tõuke laskespordi eriliseks harrastamiseks andis malevkonnale kaotus Kalevi malevkonnale laskevõistlustel 1926. a.

Algab malevkonna palavikuline tegevus, et tõsta laskesport väärikale kõrgusele. Korraldatakse õhutusvõistlusi kompaniide vaheliste võistluste näol jne. Juba järgmisel aastal kroonib võit tehtud töö. Maleva allüksuste vahelisel laskevõistlusel omandab Lõuna malevkond riigivanema auhinna parimale laskurgrupile, mida ta 1929. a. kevadel võidukalt kaitseb.

Omavaheliste võistluste tõttu laskespordi tase malevkonnas tõuseb kiiresti. Suurt õhustust laskespordi alale tõi plk. J. Trumm 1928. a. kevadel Kalevi malevkonnast üle tulles Lõuna malevkonda. Trumm hakkab tõ-

siselt harrastama laskesporti. Ta annetas 1928. aastal laskuritevaheliseks võistlusteks „Trummi karika“. Harjutuste tulemused selginevad 1929. a. sügisestel meistervõistlustel, kus 7 meistrikohast Lõuna malevkond saab 4 endale. Sama selge iseloomustuse Lõuna malevkonna kõrgeast lasketasapinnast annab Helsingi suojeluskunpiiriga ja Riia kaitseliidu polguga peetud võistlustest osavõtjate rohkus — mõlemal korral moodustasid Lõuna malevkonna liikmed poole Tallinna maleva esindusmeeskonna arvust, kusjuures esimesel korral esimese koha eestlasist päris kpt. H. Ingermann.

Laskespordi tasemest Lõuna malevkonnas annab tunnistust rida võidetud auhindu, millest oleks nimetada riigivanema auhinna

lõplik võitmine Tallinna maleva üksuste vahelistel laskevõistlustel 1930. a. 1927. a. võistlustel omandati jäävalt kaitseministri rändauhind. 1931. a. J. Kopfi ja Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse rändauhinnad võideti jäävalt. 1933. a. kevadel peetud laskevõistlustel omandati jäävalt Helsingi maleva rändauhind pinevas võistluses Põhja malevkonnaga.

1934. a. maleva meistervõistlustel töid laskurid malevkonnale seitsmest kolm meistrikohta. Küttide klassis N. Ende, 300 mtr. laskurite meistervõistlusel H. Vene ja väikek. eripüssi meistervõistlusel J. Madisson.

Nimetada oleks eriline malevkonna poolt algatatud sv. püstoleist 1. detsembril 1924. a. mälestamiseks korraldatav laskevõistlus. See traditsiooniline laskevõistlus korraldatakse kord aastas: detsembrikuu esimesel püha-päeval. Võistlus toimub kahevõitluse määruste kohaselt. Esimene selline võistlus peeti 4. dets. 1932. a., kus võitjaks tuli J. Trumm.

J. Trumm (†).

1933. a. 3. dets. peetud võistlusel võitis auhinna teist korda jällegi J. Trumm.

Parimaid laskureid malevkonnas on praegu: ltn. H. Silber, J. Madisson, N. Ende, H. Siirmann, A. Rist, A. Varbola, E. Sihv, A. Peetson, H. Vene, O. Volmer, J. Varbola ja A. Mugra.

Tänuväärt abi malevkonnale laskespordi arengus on üles näidanud paljud isikud ja asutused, annetades laskevõistlusile auhindu.

Malevkonna laskeasjanduse arengu kirjelduses ei saa jätta mainimata kadunud J. Trummi, keda õieti võime nimetada oma laskur-pioneeriks. Astudes 1928. a. Lõuna malevkonda, hakkas J. Trumm energiliselt teotsema laskealal ja varsti saavutab tagajärjed, mis viivad tema esikohale. Ta populaarsus laskealal tõuseb ja mitmel korral püstitab ta kaitseliidu rekorde. J. Trumm oli mitmekülgne laskur. Ta ei lasknud mitte ainult vintpüssist, vaid ka püstolist ja väikekalibrilisest spordipüssist. Ta oli eluaegne kaitseliidu esikütt. Peale selle kuulus ta Laskurliidu erimeistrite hulka. Vaevalt leidub meil kaitseliidus laskurit, kel oleks niipalju auhindu kui J. Trummil. 1931. a. võttis ta Lvovis osa ülemaailmseist laskevõistlustest olümpiaadist — ja siin lõi ta kuulsat Prantsuse laskurit Debaud'e püstolist seeria laskmises, tulles esikohale ja omandades kuld-märgi.

Vähe sellest, et J. Trumm ise koolitas endast hea laskuri, vaid ta jagas oma kogemusi ka teistele laskuritele, andes nõu kus tarvis.

Laskemoona halbuse vastu astub J. Trumm radikaalsete abinõudega. Soomes nähtud kogemuste varal hakkab ta padruneid ümber laadima, konstrueerides ja valmistades tarvilisi abinõusid. Laadimist õpetab ja õhutab ta ka teistele laskuritele. Praegu ei ole ühtki laskurit malevkonnas, kes ei tunneks iselaetud padruneid paremust ega laeks ise võistluspadruneid.

Ka kehalist kasvatust on harrastanud malevkond, ja sportlik tegevus areneb edukalt. Sportlikel võistlustel on omandatud palju ränd- kui ka individuaalseid auhindu.

Tõmmatakse juure noori, kes innukalt anduvad spordile. Ilusamaks päevaks oma sportlikus tegevuses Lõuna malevkond võib nimetada Tallinna kaitseliidu murdmaajooksu 28. aprillil 1929. a., kus malevkond võitis üle poole punktide üldarvust, tulles esimesele kohale 89 punktiga põlise sportlasmalevkonna Kalevi 45 punkti vastu. Samuti võitis malevkond rändauhinna jäävalt maleva murdmaajooksul 6. mail 1934. a.

Malevkond ei saa riigilt toetust peale relvade, rakmete ja laskemoona. Oma eelarves ettenähtud kulude katteks saab malevkond raha seltskonna toetustest loteriide, korjanduste jne. korraldamise näol, mille eest malevkond rõõmsal meelel tänab seltskonda suuremeelsete annetuste eest.

Kuni 1934. a. oli malevkonnal eriline vormiriide muretsemise fond, millele pandi alus 4. ja 5. malevkondade likvideerimisel, määrates rahasummad sellesse fondi. Hiljem täiendas seda fondi J. Trumm, annetades

1000 krooni. 1. jaan. 1926. a. oli malevkonna liikmeist juba 21% vormiriides. Praegu on see protsent tõusnud üle 50.

Naiskodukaitse Lõuna jaoskonna algatusel valmistati malevkonnale lipp, mille pidulik üleandmine toimus Toompea lossi platsil 12. septembril 1931. a.

Lipu valmistas Riigi Kunsttööstuskooli tikandustöökoja juhataja pr. H. Koljo isiklikult.

Malevkonna juhatause otsusega 16. sept. 1932. a. asutati ühtekuuluvuse, ühise kaitseliidu töö ja üksmeele sümboliks „Lõuna malevkonna rinnamärk“, mille kandmise luba antakse malevkonna liikmeile rinnamärgi statuudis ettenähtud alusel ja tingimusel.

Lõuna malevkonna hea edu tema arenmises peitub soojas ja üksteisest lugupidavas vahekorras, mis valitseb juhtide ja malevlaste vahel. Samuti saadakse ühiselt aru oma ülesannetest ja püütakse neid täita innukalt.

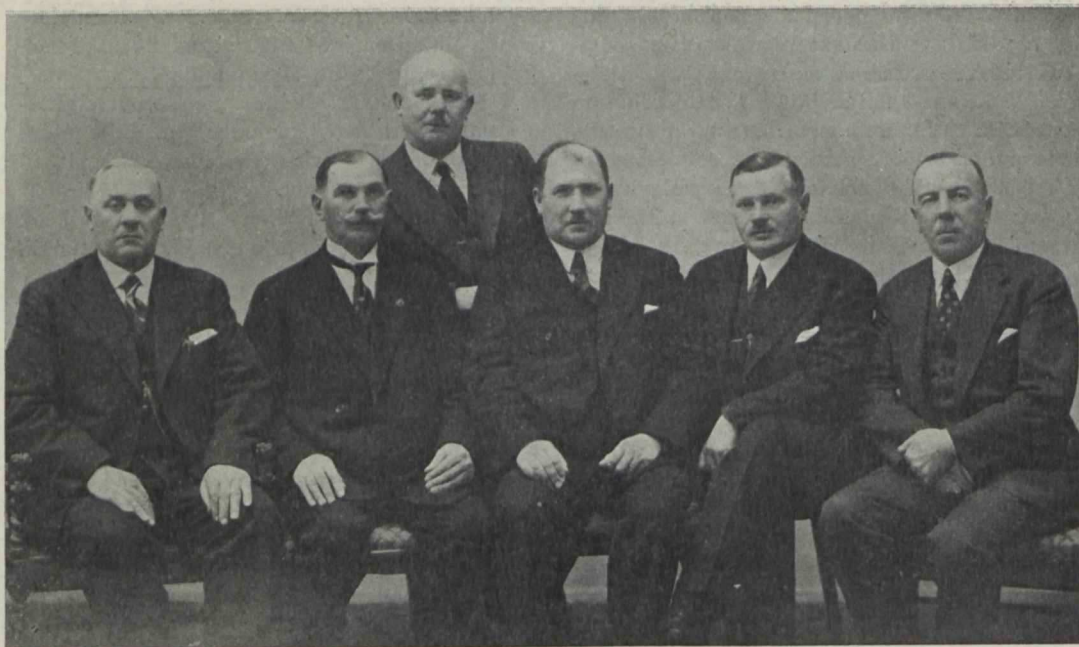
3. Jda malevkond.

Pärast terroristide kallaletungi politseihoonele 1. dets. 1924 kogunesid II jsk. kaitseliitlased T. Kraus, J. Klaar, A. Gutmann, E. Riimer, E. Bernhardt, K. Bleimann ja H. Sephans. Jaoskonna ülem V. Leyden ilmus hiljem, sest elas kaugel. Saadeti viibimata välja patrullid abiks politseile korrapidamiseks linnas ja valverühmad raudteejaama, postivalitsusse, tapamajja, vabrikute ja muude ühiskondlike asutuste kaitseks. Ühtlasi hakati ka uusi kaitseliitu astujaid registreerima.

Esimesel kolmel päeval kestis vahiteenistus lakkamata, kusjuures 3. jaoskonnas kaitseliitlased ühes jaoskonna ülema O. Prualiga ilmusid abiks politseile kohe, kui kommunistide väljaastumine sai linnas teatavaks, ja asusid vahi- ja valveteenistusse, patrulle ja valverühmi välja saatma ning jaoskonda ümber korraldama.

Jõuti selgusele, et kui jaoskondadel puuduvad oma majandus ja raha, siis ka edukast tegevusest ei või olla juttu. Majandusliku ala korraldamise 2. jaoskonnas võtsid

Malevkonna juhatus. Istuvad (pahemalt paremale): J. Mälvov, V. Heyduk, J. Klaar — pealik, E. Aunin, A. Trankmann. Seisab: H. Soone.

eneste peale kaitseliitlased J. Habicht, E. Riimer ja P. Kurvits, ning mõne päevaga oli kogutud neil kingitusina äridelt ja kodanikelt üle 200 tuhande sendi, millega muretseti rakmeid (vöörihmad, padrunitaskud), riideid, jalanõusid ja muud hädavajalist. Sama lugu sündis ka 3. jaoskonnas. Nii pandi alus jaoskondade majandusele.

7. detsembril 1924 hommikul sündis Tallinna kaitseliidu 2. jaoskonna esimene tulega ristimine järgmistel asjaoludel. Olgugi et 1. detsembril kommunistide üldmässukatse suruti küll maha, asusid nende rakukesed veel laiali konspiratiivseis kortereis. Sooviti hävitada üks säärane pesa Jüri Vilmsi tänaval Dvigateli majas nr. 50. Ööl 6/7. detsembril piirati kaitseliitlaste poolt ümber nimetatud maja, kuna osa ühes politseiametnikega algas pealetungimist. Abikomissari Malteri koputamisel uksele sai ta kohe kommunisti poolt lastud kuuliga käest haavata. Algas vastastikune tulistamine, mis lõppes ukse purusta-

misega. Kortoris asus 3 kommunisti. Tulistamisel sai neist kaks surma, kuna kolmas hüppas läbi akna tänavale ja püüdis põgeneda. Oma põgenemiskatsel mööda Poska tänavat Kadrioru poole tarvitas ta vastastikusele tulevahetusel jälgivate kaitseliitlastega üle 30 revolvrilas. Õnneks need ei tekitanud kahju, kuid põgeneja langes raudtee ülesõidu kohal korrakaitstjate kuulidest tabatuna. Korteri omanik poos end vaheajal kuuris üles ja tema naine vangistati pesuköögis, kuhu oli peitunud.

Juhtivaile kohtadele määrati: Valter Leyden — 2. pataljoni pealikuks 17. dets. 1924 — 20. veebr. 1925. ja 3. pataljoni pealikuks Oskar Prual 17. dets. 1924. — 20. veebr. 1925.

Käskkirjaga Tallinna malevale 22. veebr. 1926. a. nr. 7 ühendati II ja III malevkond Ida malevkonnaks kahepataljonilise koosseisuga. Malevkonna pealikuks määrati mer. van. ltn. Jaan Klaar, arvates 22. veebruarist 1926, malevkonna pealiku abi k. t.

res. kpt. A. Tõnishof 22. veebr. 1926. kuni 10. juulini 1928 ja V. Heyduk, arvates 1. juulist 1929.

Peakoosolekul 26. veebr. 1928 tõusis esile malevkonnale lipu muretsemise küsimus. Raha selleks otstarbeks 400 kr. annetasid Karl ja Alma Hellat. Lipu kavandi valmistas E. Kivi. Lipp valmistati R. Reite käsitöökoolis ja anti malevkonnale üle Kadrioru lossi ees paraadil 16. dets 1928.

Lipp kujutab endast: a) maleva pool — Tallinna linna värve, s. o. 6 sinivalget triipu, mille keskel sinine kuldäärtega sõõr Eesti Vabariigi väikese vapi kujutusega, ja b) malevkonna pool — tuletorni laialipaiskuvate kollaste kiirtega mustal põhjal, mis ümbritsetud võidupärja ja rahvustrikolooriga, tähendades „lootuse ja alatise valveloleku sümbolit raskete aegade pimedal ööl“. Lipudatumid: aastad 1918 ja 1924 ja annetaja nime initsiaalid: A. H. Lipu rõngal juhtlause: „Üks kõigi eest — kõik ühe eest!“

Malevkonna pealikute kogu asutati 16. mail 1933 sama aasta 16. veebr. kinnitatud kodukorra põhjal. Malevkonna rinnamärk otsustati 10. nov. 1933 ja kujutab enesest kaitseliidu põhivärvilist emailist risti, mille keskel üldembleem — kotkas kilbi ja mõõgaga. Rinnamärk annetatakse mlvk. juhatuse otsuse põhjal eeskujuliku teenistuse eest vastava statuudi alusel. Malevkonna majanduse ja varanduslik seis on tõusnud 10-aastase tegevuse tagajärjel rahuldavale tasemele. Bilansi seis 1. apr. 1934 13.363 kr., millest tagavara-kapitali 9.500 krooni. Malevkonna majandusliku jõukuse eest on hoolitsenud pealik J. Klaar ja juhatuse liikmed,

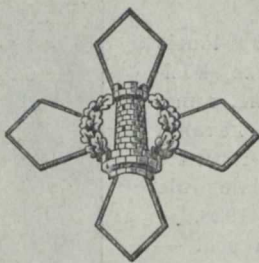

J. Habicht (†).

kellest eriti aktiivsed olnud kad. J. Habicht ja dir. P. Kurvits.

Malevkonna abiorganisatsioonena teotsevad: Naiskodukaitse ja noorkotkaste jaoskonnad, spordi- ja laskurklubid. Malevkonna liikmed, kellest paljud juba omakaitse ajast peale võtavad innukalt osa kõigist kaitseliidu eluavaldusist ja astuvad kindlal sammul võitlusteel isamaa ja kodukaitseks.

4. Toompea malevkond.

Toompea malevkonna moodustamisele asuti otsekohe pärast 1924. a. 1. detsembri sündmusi. Riigiasutuste julgeoleku kindlustamise tarvidusest tingitult tekkisid riigiasutustes riigiametnikest koosnevad grupid, kes oma eriliseks ülesandeks seadsid korraldada relvastatud valvekordi riigiasutuste ruumes, eriti aga just Toompea lossis. Esimene relvastatud valverühm 8-mehelises koosseisus riigikantselei ja riigi statistika keskbüroo ametnikest asus Toompea lossi valvekorda 4/5. detsembril.

Riigisekretär K. Terrase ja tolleaegse kohtuministeeriumi nõuniku O. Tiefi algatusel moodustati neist gruppidest hiljem Toompea malevkonna rivilised üksused.

Malevkonnna esimesel üldkoosolekul 22. veebr. 1925. a. valiti malevkonna juhatuse: K. Terras, M. Kelder ja A. Männik. Praegu kuuluvad malevkonna juhatusse valitud liikmeina E. Kübarsepp, A. Pullerits ja K. Roosileht.

1926. a. sügisel astus O. Tief vabariigi valitsuse liikmekssaamise puhul malevkonna pealiku kohalt tagasi. Uueks malevkonna pealikuks määrati senine pealiku abi K. Terras.

1928. a. leiti tarviliseks muuta malevkonna riviline koosseis — endise nelja kompanii asemele moodustati kolm kompaniid, jaotades endise 1 kompanii koosseisu kuulunud asutuste ametnikud-kaitseleitlased kolme ülejäänud kompanii vahel.

Malevkonna organiseerimistööga ühenduses tekkinud ülesannete täitmiseks määrati

1925. a. kohtadele esimesed eripealikud: malevkonna adjutandiks res. lipn. F. Valtman, malevkonna relvurpealikuks pealik J. Sander; 1927. a. määrati majanduspealikuks pealik M. Lasberg, hiljem (1930. a.) pealik A. Treial.

Surma läbi on lahkunud malevkonna ridadest möödunud tegevusaastate jooksul 21 liiget, nende seas mlvk. pealiku abi F. Rose, majanduspealik M. Lasberg, 3. kompanii pealik A. Martin, mlvk. liige kindral-major E. Pödder, kauaaegne juhatuse liige ja propaganda pealik J. Kana ja rida teisi energilisi ja kohusetruid pealikuid ja malevlasi.

Malevkonna üldkoosoleku poolt 20. veebr. 1927. a. vastuvõetud ja 23. märtsil 1927. a. maleva pealiku poolt kinnitatud kodukord oli näiliselt esimeseks selliseks ürituseks kaitseliidus. Kodukord, olles osalt täienduseks kaitseliidu põhikirjale, määrab kindlaks muu seas korra ja distsipliini malevkonnas ning nende vastu eksimisel tarvitusele-võetavad karistused, samuti malevkonna eriorganid, nende tegevuse ja asjaajamise korra. Kodukorra põhjal luuakse samal aastal pealikutekogu, valitakse peatoimikond ja aukohus.

Osaliseks tõenduseks malevkonnas valitsevast distsipliinist ja korrast võiks olla asjaolu, et aastate jooksul on tulnud määrata kodukorras ettenähtud karistusi vaid mõnel üksikul korral. See oleneb osalt malevkonna koosseisust, kuna ametnikud juba oma teenistuses on omandanud distsipliini alused. Pealegi on üle 80% malevkonna koosseisust kaitseväes teeninud, kusjuures reserv-ohvitseride ja -kaitseväe ametnikke on 26%.

Malevkonna juhatus ja pealikute kogu. (Vasemalt neljas, istub pealik K. Terras).

Kuna malevkonna ruumide olemasolu etendab suurt osa malevkonna tegevuse arendamisel ja elustamisel kui ka liikmete liitmisel ühiseks pereks, oli ruumide küsimus korduvalt päevakorral. 1927. a. üüriti seks otstarbeks Inseneride Ühingu ruumid Kohtu t. 8, mida oli võimalus kasutada kord nädalas. Järgnevail aastail kasutati õppuste ja loengute korraldamiseks Riigi Tööstuskooli ruume Tehnika tn. 16. Maleva maja ehitamisega lahenes 1929. a. enam-vähem malevkonna ruumide küsimus.

Malevkond on püüdnud aastate jooksul varustada malevlasi vormiriietega osalt malevkonna kulul ja andes õige suurel määral ka toetust. Kuna paljudele liikmetele teeb vormiriiete muretsemine teatavaid raskusi. Malevkonna kulul on osa malevlasi praegu varustatud palitute, pluuside ja säärsaabastega. Vormimütsidega on malevkonna poolt varustatud kõik malevkonna liikmed.

Tarvilisi summasid selleks on saadud malevkonna poolt korraldatud iga-aastastest

kontsert-ballidest ja loteriidest, mis seltskonna lahkelt toetusel on alati enam-vähem õnnestunud. Samuti on õnnestunud saada mõningaid suuremaid toetussummasid samaks otstarbeks.

Malevkonnale sissetulekute hankimiseks loodi 1927. a. malevkonna kodukorra alusel malevkonna peotoimkond, mis hiljem ülesannete laienemisel nimetati finantstoimkonnaks. Toimkonna energiliseks esimeheks on aastate jooksul olnud A. Pullerits.

Osalt sama eesmärgiga moodustati 1932. a. malevkonna toetaja-liikmete kogu.

Malevkond on samuti püüdnud anda toetust ja kaasabi relvade muretsemiseks, võimaldades parimaile laskureile soetada täpsusrelvi. Laskeala edendamiseks malevkonnas telliti 1927. a. malevkonna arvel 80 v/k. spordipüssi ühes laskemoonaga, võimaldades malevkonna liikmeile neid omandada järelmaksuga.

Pealikute ja malevlaste väljaõpet on teostatud peamiselt maleva poolt korralda-

tud õppuste ja kursuste kaudu, välja arvatud esimesed tegevusaastad, millal rivi- ja lahingdrilli õppusi korraldati tolleaegse malevkonna pealiku abi major Kanepi ja n.-lt. Kallikorni juhatusel, kusjuures viimane juhatas ka laskeharjutusi. Samuti korraldati loenguid gaasiasjandusest ja tänavvõitlusest (1927. a.).

Aastate jooksul on pealikud oma teadmisi täiendanud, võttes osa maleva poolt korraldatud pealikute kursustest.

Malevlaste üldine väljaõppe on piirunud osavõtuga maleva poolt korraldatud õpusist.

Üksikvõistlejaina on malevkonna liikmed võtnud osa maleva poolt korraldatud ja muistvõistlustist ning tulnud 1. ja teistele kohtadele. Nimetada tuleks siin pealikuid J. Sanderit, J. Schultzi, J. Rebast, H. Kartaud, A. Luubergi ja rida teisi.

Malevkonna üldise lasketaseme tõusuks eriti viimaseil aastail on kaasa aidanud iga aasta korraldatavad karikavõistlused ja 1930. aastal asutatud laskuring, mille likvideerimisel 1932. a. ellu kutsuti laskesportlaste klubi. Tõhusat tööd laskeala arendamiseks malevkonnas on teinud pealikud H. Kartau, A. Kuut, A. Luuberg, H. Avarso, A. Raudsepp ja rida teisi.

Laskevõistlustist suuremal arvul osavõtuks on korraldatud ühenduses karikavõistlusiga iga-aastased kompaniide vahelised laskevõistlused. Samuti on korraldatud järjekindlalt laskeharjutusi.

Tehtud töö tagajärjel on nõrkade laskurite % aast-aastalt vähenenud ning tõusnud on viimaste aastate jooksul klassilaskurite arv (üle 13% koosseisust), mis ilmneb eriti viimasel ajal, kus malevkonna liikmeks astunud rida nooremaid mehi.

Kehalise kasvatusel alal tuleks nimetada malevkonna tennisringi asutamist 1927. a., mis on näiliselt esimeseks ürituseks sel alal kaitseliidus. 1934. a. laiendas tennisring oma tegevust ka muudel spordialadel. Ringil on kasutada olnud algusest peale oma väljak Toompeal, Toomkooli 19.

Viimaseil aastail on hakatud korraldama eeskätt sõjalise iseloomuga spordivõistlusi. Esimesina sel alal on korraldatud mitmed käsigranaadi-heitevõistlused.

Rühm jahispordist huvitatuid malevkonna liikmeid asutas 1930. a. jahiringi. Jahimaana võeti rendile Kabala järv ja selle ümbruses raba.

Malevkonda tema tegevuses ja ülesannete täitmisel on suurel määral aidanud naiskodukaitse Toompea jaoskond.

Jaoskonna koosseisu kuuluvad õed ja samariitlased ühes malevkonna velskeri ja sanitaridega malevkonna sanitaarpealiku dr. P. Pedusaare juhatusel moodustasid varem malevkonna sanitaarpersonaali.

Malevkonna esimese tegevusaasta jooksul Toompea julgeoleku kindlustamiseks tehtud töö tunnustusena annetati Toompea elanike poolt malevkonnale lipp, mis oli esimeseks sellesarnaseks kaitseliidus. Malevkonna lipu kavand esitati kinnitamiseks 30. nov. 1925. a., ning malevkonna esimesel aastapäeval anti lipp üle prouade Birki, Lasbergi ja Kanepi poolt. Lipp on õige lihtne: valgel väljal asetseb hõbedane stiliseeritud torn, mis on Pika-Hermanina malevkonna embleemiks.

Tornikujulist eristumärki kantakse ka olakuil. Olakumärk kinnitati maleva pealiku poolt 2. dets. 1925. a.

Kuna malevkondade lipu kuju leidis kinnitamist kaitseministri poolt 5. juunil 1926. a. toimub tegelikult 5. dets. 1925. a. malevkonnale üleantud lipu õnnistamine ja ametlik vastuvõtt 15. juunil 1926. a. malevkonna paraadil Toompea lossi väljakul. Lipu õnnistamisele olid ilmunud riigivanem J. Teemant, kaitseminister kindral Soots, kaitseliidu ülem kindral Roska, maleva pealik kol. Pinka ja kaitseliidu üksuste ning seltskonna esindajaid, kelle poolt päeva mälestuseks löödi naelad lipuvardasse.

24. nov. 1932. a. kinnitati kaitseliidu ülem poolt malevkonna rinnamärk: neljajahuline teravate otstega valgest emailist rist, mille keskpaigal asetseb pärjale asetatud stiliseeritud tornikujuline malevkonna embleem. Esimesed rinnamärgid annetati malevkonna

8. aastapäeval malevkonna ja Toompea jaoskonna liikmeile, kes rinnamärgi statuudis ettenähtud aja jooksul kaitseliidu tööst aktiivselt osa võtnud. Samuti annetati rinna-märk kaitseliidu ülemale, maleva pealikule ja mitmele teisele kaitseliidu tegelasele.

Aastapäeva pühitseb malevkond 5. detsembril, millal esimene relvastatud valverühm asus valvekorda Toompea lossi.

Maleva ulatuses korraldatud suuremaist

õppusist, manöövreist ja muust õppetegevusest malevkond on püüdnud osa võtta võimalikult suurearvuliselt, samuti laskevõistlustest, kontrollkogumisest, paraadest, jalutus-käigest jne. Osavõtu portsent on ulatunud: karikavõistlusil kuni 87, maleva poolt korraldatud õppepäevadel kuni 65, paraadidel — üle 50% malevkonna koosseisust. Malevkonna alatist valmisolekut tõendab häire korral väljailmunute kõrge protsent.

5. Kalevi malevkond.

Vabadussõja ajal kirjutas Kalevi maleva oma ajalukku ilusaid lehekülgi kangelaslikest võistlustest ja pani aluse samanimelisele püsivale väeosale.

1. dets. 1924. a. nõudis jälle kalevlasi. Isamaa oli hädaohus. Kalevlastel meenusid kuulsad maleva-päevad, ning 1. dets. kella 9 ja 10 vahel kogunes Kalevi seltsimajja jälle 15-meheline salk, et pidada nõu, mis ette võtta. Leopold Tõnsoni, Bernhard Abramsi ja Jaan Leppa algatusel otsustati organiseerida lööksalk. Algatajad läksid samal päeval kohe Toompeale palvega, et siseminister lubaks nende seltsi „Kalev“ juure asutada kaitseliidu osa, mille nimeks taheti võtta kalevlaste traditsiooniline „Kalevi kaitsemalev“.

Siseminister Th. Rõuk oli asutamisega kohe päri ning avaldas soovi ka ise astuda asutatavasse malevasse. Relvade saamiseks pöörduti kaitseministeeriumi, kust lubati kalevlastele 60 püssi ja 2 kuulipildujat. Kui delegaadid jõudsid seltsimajja tagasi, oli juba kohal 52 kandidaati, kes kõik soovisid astuda äsjaloodud kaitseorganisatsiooni.

1. dets. 1924 kell 18.30 oli „Kalevi kaitsemalev“ formeeritud ja malevlased relvade ning laskemoonaga varustatud. Esialgu loodi kaks salka, kumbki 30 meest. Esimeseks pealikuks määrati res. kpt. L. Tõnson, abiks res. kpt. J. Lepp, 1. salga pealikuks kpt. B. Abrams ja 2. salga pealikuks kpt. J. Lepp. Rünakvanemaiks nimetati L. Simsivart, V. Rõks ja Teder. Malev loodud, saabus ka esimene käsk ranna ja õhukaitse ülemalt — võtta valve alla Balti ja sadama jaamad, peapostkontor, kitsarööpeline peajaam ja elektriijaam.

2. dets. tuli malevasse juure 14 meest ja 3. dets. 30 kooliõpilast enamasti Realkoolist. Nendest moodustati maleva kolmas salk.

Nii oli Kalevi malevkonnal juba kolm salka formeeritud ja rida riigikaitse ülesandeid täidetud, kui seltskondlike organisatsioonide ja valitsuse esindajate vaheline koosolek tegi kaitseliidu loomise otsuse.

Seega on Kalevi kaitsemalev, mis 17. märtsi 1925 otsusega nimetati *Kalevi malevkonnaks*, vanimaid ja kompaktsmaid kaitseliidu üksusi.

*Malevkonna juhatuse ja revisjonikomisjoni istuvad (vasemalt paremale):
R. Kuuskmaa, V. Arak, B. Abrams — pealik, A. Rebast ja A. Bender.*

Kalevi malevkonda on juhtinud tema arengu-
teel kolm pealikut:

- 1) res. kpt. L. Tõnson 1924—1926.
- 2) res. ltn. V. Pajussõn 1926—1933.
- 3) res. kpt. B. Abrams 1. aug. 1933. a.
alates

Teistest juhtivaist tegelasist, kes malev-
konna organiseerimisel ning ta tegevuse väl-
jaarendamisel töötasid kaasa, võiks nimetada
ltn. E. Siirmanit, kes formeeris malevkonnas
pangaametnikest erikompanii, teostades selle
kompaniiga pealinna suuremate pankade kait-
set.

V. Pullisaare teeneks tuleb pidada 1925. a.
augusti lõpul Tartus Kalevi malevkonna ük-
siku kompanii asutamist. See kompanii tek-
kis Tallinnast üliõpilasena Tartusse elama
asunuist endisist keskkooli-õpilasist, kes olid
ühtlasi Kalevi malevkonna liikmed. Selle
kompanii pealikuks sai V. Pullisaar. Nime-

tatud kompanii likvideeruse tarviduse möödu-
misel juba järgmisel aastal.

Agaramate malevlaste hulka kuulusid:
kpt. O. Lõõtsmann, kpt. A. Lugenberg, ltn.
E. Kinberg, arv. R. Kuuskmaa, O. Tammjärv,
A. Lellep, K. Krusk, A. Pachel, K. Huuk,
N. Lugenburg, V. Kerge, E. Hiip, V. Piperal,
A. Mändvere, E. Veiler, J. Steinberg, A. Ha-
bermann, V. Arak j. t.

Malevlaste arv kasvab eriti kiiresti kuni
1927. a. 1926. a. oli malevkonnas liikmeid
kõige rohkem — 590. Hiljem kõigub see arv
400 ja 500 vahel. Distsipliin malevkonnas
on hea. Seda soodustab asjaolu, et malev-
konda kuulub väga palju spordiseltsi „Kalev“
distsiplineeritud liikmeid.

Malevkond asub Eesti Spordi Seltsi
„Kalev“ ruumes, kus tal on kasutada suur
võimla, lugemistuba, klubiruumid, büroo, eine-
laud jne. Peale selle on võimalik tarvitada
ka E. S. S. „Kalevi“ avarat spordivälja.

Relvad ja õppeabinõud, mis malevlasil kasutada, on suuremalt jaolt saadud riigilt, kuid peale selle on soetatud ka oma summadega spordipüsse, sv/vintpüsse, õpperaamatuid jne. Spordiriistu annab tarvitada tasuta E. S. S. „Kalev“.

Oma eelarves ettenähtud kulude katteks hangib malevkond tulusid väga mitmesuguseist allikaist. Esimese summa 25.000 senti sai toetuseks malevkond 13. dets. 1924 A/S. vennad Tofferitelt, kes ühtlasi kohustusid maksma Kalevi kaitsemalevale iga kuu alul toetuseks 10.000 senti. 20. dets. annetas Piritusevalmistajate ühing 25.000 senti ja O.-ü. „Tera“ 5000 senti. 30. dets. saadi Tallinna Krediit-pangalt 25.000 senti. Edaspidi kujunesidki malevkonna tuluallikeiks 40 toetajaliiget, pangad ja mitmesugused organisatsioonid. Peatulallikaina figureerib juba aastaid loterii-allegri, mida teostatakse koos malevkonna juures asuva naiskodukaitse jaoskonnaga.

Mis puutub malevlaste isiklikku majanduslikku ning sotsiaalsesse tasemesse, siis on see pigem kõrgem keskmisest. Vormiriideid on ligi 300 malevkonna liikmel. Osaliselt on need saadud asutusilt, kus teenivad malevlasted, kuid väga paljud on otnud vormiriided ka oma kulul.

Õppus algas kalevlasil juba 3. detsembril 1924. a. ja kestab lakkamata, korraldatakse taktikalisi õppusi, laskevõistlusi ja peetakse loenguid sõjaasjandusest. 1926. a. omandas malevkond Riigivanema rändauhinna gruppidevahelises laskmistes vintpüssidest.

Malevkonna distsiplineeritud ja vääriskale esinemisele aitab omajagu kaasa võimas orkester, mis asutatud K. Kruski, B. Abramsi ja R. Kulli algatusel 10. märtsil 1925. Orkestri esimeseks juhiks oli A. Habermann. 1933. a. saadik juhib orkestrit J. Vaks.

Spordi alal areneb malevkonnas tegevus hoogsamini, alates alles 1926. a. Tähtsamate spordialadena võib mainida jalgpalli, käsipalli, kerg-jõustikku, suusatamist, rask-jõustikku, laskmist ja ujumist.

1926. a. sai Tallinna malev 33 kohta, neist langes Kalevi malevkonnale 29. Jalg-

Malevkonna lipu üleandmine pealik Pajussonile.

pallis tuli meistriks Tallinna malev 23:1, kelle 11 mängija hulgas oli 9 kalevlast.

Murdmaas, jalgpallis, võrk- ja pesapallis omandas malevkond kõik kohad. Üldse on malevkond võistlustes saanud silmapaistvalt palju kohti.

1928. a. traditsioonilisel suusavõistlusel saab 15 mehest Kalevi malevkond 11 kohta. Üleriiklikul suusavõistlusel Tapal Tallinna malevale langenud kahest kohast omandasid mõlemad kalevlased. Rattavõistlusel omandas malevkond 3 kohast kaks. 1929. a. suusavõistlusel Liival saavad malevlased 11 võidust 9 ja Rakveres kõik Tallinna malevale langenud 5 võitu.

Malevkondade vahelisel kerg-jõustiku võistlusel sai Kalevi malevkond 263 punkti 453 punktist ja omandas seega rändauhinna kui parim sportlik malevkond Tallinnas. Võrk- ja korvpallis peeti esimesi võistlusi 1929. a. välkturniiris Põhja, Lõuna ja Kalevi

malevkondade vahel, kus tulid suure ülekaaluga võitjaks mõlemas mängus kalevlased.

Tallinna maleva poolt seni korraldatud ujumisvõistlusel on seni suures ülekaalus tulnud võitjaks Kalevi malevkond.

Malevkonda aitavaid organisatsioone puudutades peab nimetama kõigepealt E. S. S. „Kalevit“, mille ruume ja õppeabinõusid malevkond kasutab asutamise ajast käesoleva ajani ning milline on alati abivalmilt sirutanud käe toeks oma 10-aastasele pojale.

Edasi tuleb mainida *naiskodukaitset*, misuguse mõtte algatajaks ja teostajaks oli A. Tõrvand-Tellmann, kes Tallinna Eesti Naisseltsi juhatuse liikmete agaral kaasalõõmisel kutsus kokku 1925. a. koosoleku I naiskodukaitse organiseerimiseks. Kalevi malevkonnalt oli saadud juba nõusolek vastuvõtmiseks ja nii valiski koosolek naiskodukaitse ajutise juhatuse, eesotsas esinaise Tõrvand-Tellmanniga. Naiskodukaitse vastu oli huvi nii suur, et paari kuuga tõusis liikmete arv ligi 200. Hiljem, kui tekkisid juba teised Naiskodukaitse jaoskonnad, langes see arv. Naiskodukaitse teiste jaoskondade tekkides loodi esimene Kalevi malevkonna juure jaoskond nimega Naiskodukaitse Kalevi jsk. „Linda“ 928. a. Kui Naiskodukaitsel oli juba välja töötatud ajutine põhikiri, kutsus „lindade“ ajutise juhatuse koosoleku kokku, et valida juhatus.

Uue juhatuse moodustamisel valiti esinaiseks V. Lepp. Praegu asub sellel kohal E. Kurvits. „Lindad“ oma üheksa-aastase tegevuse juures on pakkunud suurt tuge kalevlasile, aidates kaasa võistlusil, manöövreil, pidudel ning loteriidel. Kõik käsitööd, mis Kalevi malevkonna loteriidel loositakse välja, on olnud peaaegu kõik „lindade“ valmistatud.

Kodutütarde organisatsioon malevkonna juures on alles noor, asutatud 1934. a. Oma pealiku E. Kurvitsa agaral ettevõttel kujuneb sellest peataimelava, kust võrsuvad tulevased „lindad“.

Noorkotkaste organisatsiooni, mis 3 aastat vanem, on koondunud tänini 120 noort

poissi, kes õppusil, laagris ning üldistel koosviibimistel õpivad tundma vanade Kalevite vaimu. Esimeseks pealikuks oli A. Mändvere. 1933. a. asub sellele kohale ltn. E. Nesselberg.

Sanitaaroludele on malevkonnas pandud rõhku juba algusest peale. Kui sõjaväe teravishoiu peavalitsuse ning Punase Risti kaasabil kaitseliidu peastaap korraldas sõjaaegsete halastajaõdede kursused, siis võttis neist osa kõige rohkemal arvul „lindasid“. 14 „lindat“ lõpetas kursuse eduga ning omandas vastavad tunnistused. Peale selle on peetud rida loenguid teravishoiu alal suuremale auditooriumile.

Sanitaaralal juhiks malevkonnas on olnud kogu aeg dr. A. Veiss. Praegu on malevkonnal arste — 3, velskereid — 8, sanitare — 6, õdesid ja samariitlasi.

Malevkonnal on olemas velskeripaunad ja muu tarviline materjal sellel alal.

Kalevi malevkond pühitseb oma aasta-päeva 1. detsembril. Malevkonnal on oma lipp alates 1. maist 1932, mis kujutab endast kolmekordset sini-must-valget ühendatud var-da poolt küljest musta tagapõhjaga, kus asetseb 12 hõbetähte.

Kalevi malevkonna vorm on lõikelt ühtlane kaitseliidu üldvormiga, erineb aga täiesti värvilt (rohekas hall) n. n. kaitseliidu esimene vorm. Peale selle omab Kalevi malevkond mütsil kilbi, mis puudub teistel üksustel. Seesugune vorm on võetud vastu pealikutekogu otsusega 28. I. 1925. Hiljem leidis see kinnitust ka maleva juhatuse poolt.

Rinnamärk Kalevi malevkonnal on sama mis E. S. S. „Kalevi“ osakondadel, nimelt kilp, mille pikkus 25 sm. ja laus (kõige laiemast kohast) 2 sm. Kilp on kaetud kolmekordse sini-must-valge emailiga. Rahvusvärve ühendab ülaltpoolt must tagapõhi, millel 12 hõbetähte. Trikoloori väljal asetseb raudriides käsi mõõgaga.

Kalevi malevkond astub täie rahuldus-tundega oma arengu teise aastakümnesse.

6. Sadama malevkond.

Sadama malevkond on seotud nii tihe-
dalt insener Ed. Aviku nimega, et neid ei saa
kuidagi teineteisest lahutada.

Kohe, kui 1. dets. hommikul tööleilmunud
Mereasjanduse Peavalitsuse ametnike seas
sai teatavaks enamlaste väljaastumine, asus
ins. Ed. Avik ametnikest organiseerima sa-
dama ja Mereasjanduse Peavalitsuse maja
kaitset. Juba samal õhtul võidi välja panna
laevadelt ja laost saadud mitmesüsteemiliste
püssidega ja revolvritega varustatud piil-
konnad. Samasugune valve peeti omal jõul ja
varustusega ka järgmisel päeval ja öödel,
kuni 6. dets., millal Tallinna kaitseliidu üle-
ma poolt tehti korraldus tarviliste relvade
väljaandmiseks. Nüüd juba ametlikult mää-
rati K. L. sadama jsk. ülemaks ins. Ed. Avik.
Esimesed malevkonnale jäävad relvad saa-
di Tallinna-Harju Rahvaväe ülemalt 9. det-
sembril. Sellest ajast peale peeti vähese
meeskonnaga sadamas järjekindlat valvet
igal ööl. Et sadamas viibis sel ajal palju vä-
lislaevu ja nimelt just ühest meie naaberrii-
gist, tuli nende üle pidada intensiivsemat
valvet. Mõned isikud olid järjekindlalt mitu
ööd järgemööda vahikorras ja said puhata ai-
nult mõne tunni päevas.

1. jaanuaril 1925. a. nimetati sadama
jsk. ümber iseseisvaks mere-rajooniks ja ar-
vates 1. märtsist 1925. a. meremalevkonnaks.

Arvates 21. aprillist 1925. a. nimetati
meremalevkond ümber sadama malevkonnaks.

Vaheajal jätkusid malevkonna sisemine
arenemine ja organiseerimistöö. Esimene
peakoosolek peeti 15. jaan. 1925. a., kus va-
liti mererajooni juhatus, revisjoni komisjon
ja rajooni ülema abiks M. Kokla.

Arvates 1. veebr. 1925. a. malevkond jao-
tati kahte rühma. Esimene rühm koosnes
peaasjalikult Mereasjanduse Peavalitsuse
ametnikest ja teenijaist; rühma pealikuks va-
liti S. Nautras. Teine rühm koosnes Sada-
matehase ametnikest ja teenijaist rühma
pealikuks valiti Eng. Reggi. Rajooni ülema
abiks määrati E. Manitski samuti 1. veebr.
1925. a. arvates ja relvurpealikuks A. Talts.

Arvates 27. juunist 1924. a. määrati sa-
dama malevkonna pealikuks A. Talts, kuna
senine malevkonna pealik Ed. Avik, olles
ühtlasi Tallinna maleva pealiku abiks, töö-
rohkuse tõttu lahkus malevkonna pealiku ko-
halt.

*Ed. Avik, maleva meriüksuste pealik ja
end. maleva pealiku abi.*

Septembrist 1925. a. asus aga Ed. Avik
uuesti malevkonna pealiku kohale, kuna se-
nine pealik lahkus oma soovil.

Arvates 1. juunist 1928. a. lahkus oma
soovil malevkonna pealiku kohalt Ed. Avik, ja
malevkonna pealikuks määrati pealiku abi
E. Manitski.

Malevkonna esimesse juhatusse kuulusid
peale malevkonna pealiku ja tema abi kauge-
sõidu kpt. O. Treilmann, J. Koppel ja E.
Reggi.

1925. a. alates teotseb sadama malevkonna juures naiskodukaitse jaoskond ja 1933. a. alates kodutütarde jaoskond. Naiskodukaitse esinaiseks on 1928. a. alates V. Treilmann.

Alates 20. sept. 1932. a. teotseb ka las-
kurklubi.

1933. a. peale peetakse järjekindlalt igal aastal mereväe ja malevkonna vahel laske-
võistlus täiskaliibrilisist sõjaväepüssist, väi-
kekaliibrilisist spordipüssist ja „Browning“-
süsteemilisist revolvreist.

Arvates 1933. a. pandi sadama malev-
konnale Tallinna maleva mereüksuse loomine.
Selleks moodustati malevkonna juure IV
rühm, mida järjekindlalt täiendatakse mere-
üksusesse astunute soovijatega. Mereüksuse
ettevalmistamiseks korraldati 1933/34. a. tal-
vel paadijuhtide kursused, mille lõpetas ke-
vadel 19 isikut.

1934. a. suvel teostati mereüksusse kuu-
luvaile malevlasile praktilisi õppusi sõude- ja
mootorpaatidel ning mereväe traaleritel. Kor-

Merekaitseliitlased õppustel.

raldati pikemaid sõite liini- ja abilaevadel,
kus malevlased täitsid laeva meeskonna kõiki
kohustusi. Iseseisvalt pidi iga kursused lõ-
petanud malevlane sõitma laevadel sõiduprak-
tika saamiseks vähemalt kaks kuud. Õppusi
korraldasid maleva mereüksuste pealik E.
Avik, kaugesõidu-kapten mererühma pealik E.
Pahl ja tegevteenistuse ohvitserid mereväest.

*Malevkonna juhatus. (Vasemalt paremale): E. Manitski — pealik, J. Veerus,
Luberg ja Ed. Avik.*

Malevkond koosneb peaasjalikult riigiametnikest ja teenijaist. Malevkonna koosseisus 1925. a. oli 125 liiget. Vahepeal oli koosseis veidi vähem, kuna malevkond algusest peale käis põhimõtte järgi — tähtis ei ole suur arv malevlasi, vaid kohustuste täitmine iga liikme poolt. Järjekindlalt kustutati nimestikust passiivseks jäänud liikmeid, mistõttu valitseb malevkonnas juba algusest peale täielik üksmeel ja väga kindel distsipliin. See võimaldab malevkonnal alati suures arvul osa võtta kaitseliidu elust. Praegu kuulub malevkonna koosseisu 139 liiget.

Üksikud isikud, seltskondlikud organisatsioonid ja asutused on olnud malevkonna vastu seni väga vastutulelikud kui kaastööga nii materiaalsete toetustega. Härrade R. Kuusneri ja A. Kalmi poolt on annetatud rändauhindadeks malevkonna laskevõistlustel väärtuselised hõbeesemed. Firmade A/S. „Eesti Aga“, laevaäri „E. Bergmann & Co.“ ja Riigi Sadamatehaste poolt annetati väärtuselised karikad rändauhindadeks laskevõistlusil. Eriliselt tuleb tänuga nimetada alalisi malevkonda aineliselt toetajaid organisatioone: Riigi sadamatehased, A/S. „Tallinna

Laevaühisus“, „Käsmu Laevaomanikud“ ja teised laevade kontorid.

See on võimaldanud malevkonnal 10 a. tegevuse jooksul riikliku toetuseta ja ainult mõne üksiku peo korraldamisega katta kõik oma jooksvad väljaminekud. Suurem jagu malevlasi on varustatud vormiriiete ja jalanõudega. Isegi on jõutud muretseda tarvili- sed relvad, mis kõik on aidanud tõsta malevkonna teovõimet.

Malevkonna koosseisu kuuluvad 2 arsti, 2 velskerit, õdesid ja samariitlasi.

Malevkond pühitseb oma aastapäeva 1. detsembril.

Sadama malevkonna liikmete vormiks on tehniliste üksuste ja merikaitseliidu vormid. Malevkond on algusest peale asunud Veeteede Valitsuse ruumides, kus on ka peetud suurem osa õppusi ja koosolekuid. Läänud aastal hankis malevkond endale ka klubiruumid ühes tarvilise sisustusega. Malevkonna ühtlane koosseis, hea solidaarsustunne, kindel distsipliin ja seltskonna heatahtlik suhtumine kindlustavad malevkonnale ka edaspidise kindla arenemise ning tegevuse võimaluse meie kodukaitsjate ridades.

7. Tehniline malevkond.

Tehnilise malevkonna tegevuse algpäevaks tuleb lugeda 1. detsembril 1924. a. Sel päeval, arenenud sündmuste teatavaks saamisel, grupp Tallinna Tehnikumi üliõpilasi, eesotsas A. Tammisoniga, A. Sõõrdiga (†), V. Lepaga (†) ja H. Luikmilliga läks Tallinna komandandi kol. Raudvere juure, paludes end võtta vastu kaitseliidu liikmeiks. Nende soov täideti, ja samal päeval saadeti salkond üliõpilasi relvastatult aitama kaitseväge ja politseid korralloomisel. See grupp moodustas organiseeritud üksuse, mille ühtekuuluvus kestis ka pärast otsekoheste hädaohu möödumist. Nende poolt algatati üliõpilaskonnas kindlakujulisema kaitseliidu tehnilise üksuse loomise küsimus, milleks valiti ajutine toimikond, kes astus linna komandandiga ühendusse. Jaanuarikuus 1925. a. saadi temalt

vastav luba, ja kohe algas toimikond kaitseliitlaste registreerimist, kelledele komandantuurist anti välja relvad.

15. veebruaril 1925. a. kutsuti kokku tehnikumi ruumes nimetatud kaitseliidu üksuse üldkoosolek, millest võttis osa juba 120 kaitseliitlast. Sel koosolekul otsustati moodustada iseseisev kaitseliidu Tallinna maleva Tehniline malevkond. Malevkonna pealikuks valiti insener H. V. Reier ja tema abiks üliõpilane A. Tääker. Samal koosolekul valiti ka malevkonnale muud organid. 24. veebruaril 1925. a. esines Tehniline malevkond juba kahe kompaniilise koosseisuga vabariigi aastapäeva paraadil.

Alul koosnes malevkond eranditult üliõpilasist, kes vaatamata sellele, et olid seotud otsekoheste õpeülesannetega, eksamitega

Malevkonna juhatus ja pealikud. (Vasakult neljas istub pealik A. Tääker.)

ja paljud ka teenistusega, suutsid kaitseliidu töös korralikult täita oma ülesandeid. Üliõpilasorganisatsioonid tegid oma liikmeile kohuseks malevkonda astuda in corpore. Tegevusharude järgi jagunes malevkond erirühmadesse.

Raudteerühma hulka kuulusid kaitseliitlased, kes olid tegevuses raudtee ametkonnades. Tagavaras oli kaitseliitlasi, kes oma õppepraktika ajal omandasid vedurijuhi kutse ja kes võisid neid kohuseid tarbekorral täita. Siderühma poolt loodi häirevõrk ja seati üles häirekellad Tallinna maleva piirkonnas. Tehnikumi laboratooriumis katsetasid siderühma agaramad kaitseliitlased abinõude konstrueerimise alal suurtüki asendi määramiseks akustilisel teel; samuti töötati raadiosideme loomise alal.

Linna elektrijaamas käisid vahtkonnas jõujaamaderühma kaitseliitlased. Malevkonna käsutuses olevatel kerg-sõiduautodel õpetati välja rühm kaitseliitlasi (jõuvankriterühm) autosõidu praktikas, missugune asjaolu hiljem sai suureks kaasteguriks maleva üksiku soomusautoderühma moodustamisel, kuhu nimetatud rühma kaitseliitlased läksid

üle. Ülahnimetatud erirühmade kaitseliitlaste hulgas on suur osa ametialaliselt tegevuses oma erialadel.

1926. a. loodi Tehnilise malevkonna juure erirühm Riigi Tööstuskooli õpilasist, missugune üksus Tallinna malevas oli esimesi *õppur-meeskondi* kaitseliidus. Esialgu oli malevkonnas puudus pealikuist, kuid üliõpilaste hulgas leidis reservohvitseri, keda kaitseliidu töösse rakendati ja kes suutsid tõsta oma kogemustega tunduvalt malevkonna kaitsväelist taset. Samuti korraldas malevkond omal kulul ka kursusi pealikuile ja õppusi malevlasile, saades selleks instruktoreid kaitsväest.

Alates 7. novembrist 1930. a. muudeti malevkonna sisejaotus: nimelt parema kontakti loomiseks ja käskude ning korralduste täitmise kergendamiseks määrati riiviliselt üksikud rühmad mitte erialade, vaid üliõpilasorganisatsioonide järgi, kusjuures erialaline teotsemine jäi endiseks. 1. maist 1930. a. moodustati malevkonna juure tehnikumi õppejõududest, lõpetajaist ja teistest kõrgema tehnilise haridusega isikuist *vanahärrade erirühm*, mille pealikuks määrati res. kol.-ltn.

A. Perna, kusjuures, alates 1. apr. 1931. a. erirühma liikmed aitavad malevkonda ka majanduslikust küljest, toetades malevkonda erirühma maksudega. Vanahärrade erirühma liikmed on ühtlasi ka aktiivsed kaitseliitlased. Malevkonna poolt on muretsatud pealikuile kaitseliidu vormiriideid, spordipüsse ja laskemoona. Samuti muretsetakse laskevõistluste puhul väljaantavaid auhindu malevkonna summadest.

Malevkond on igal aastal võtnud osa malevkondadevahelistest laskevõistlustest, olles esimesil aastail teisel kohal Tallinna malevas. Soomusautode rühma moodustamisel läks Tehnilisest malevkonnast sinna üle rida paremaid laskureid, mis järgnevatel aastail ajutiselt nõrgendas malevkonna lasketaset. Selle põhjuseks tuleb lugeda veel majanduslikke raskusi. Nimelt puudus võimalus muretseda erilisi täpsuspüsse ja muid abinõusid väga heade lasketagajärgede saavutamiseks. Viimaseil aastail on lasketase jällegi tõusnud, ning Tehnilise malevkonna liikmed laskevõistlustel esikohtadele rühkinud. Tallinna maleva rändauhind parimale laskurile püstol-

kuulipildujast on kahel viimasel aastal võidetud Tehnilise malevkonna liikmete poolt. Igal aastal on korraldatud ka kompaniide- ja rühmadevahelisi laskevõistlusi rändavaile ja jäävaile auhindadele.

Malevkond on korduvalt osa võtnud manöövreist ja taktikalisist õppusist nagu Keila, Saue, Iru ja Aruküla manöövrid ning mitmed taktikalised õppused Järvel ja mujal. Malevkonnas on korraldatud gaasipealiku juhatusel gaasikaitsekursused. Samuti on malevkonna liikmed osa võtnud peastaabi poolt korraldatud pealikute kursustest ja praktilisist õppusist.

Varemail aastail esineti edukalt Tallinna maleva ja üleriiklikel spordivõistlusil, võites mitmeidki esikohti ja auhindu kerg-jõustikus ja talispordis. Kolm aastat järgemööda oli plk. Teinburk võidetamatu orienteerimisjooksus. Hiljem Tallinna tehnikumi likvideerimise otsus sundis üliõpilasi loobuma spordiväljakuist ja juhtima kogu energiat õpetööle. Selletõttu ongi viimaseil aastail harva mainitud Tehnilist malevkonda võistlusprotokollides.

Osa malevkonda E. V. 7. aastapäeva paraadil.

Osa malevkonda Keila manöövris.

Tehnilise malevkonna koosseisu on malevkonna tegevuse algusest saadik vastu võetud 423 kaitseliitlast; neist on pärast tehnikumi lõpetamist elukoha muutuse tõttu kaitsesäkke sundaja teenistusse mineku tõttu ja muil põhjusil osa lahkunud. Surma läbi on lahkunud kuus kaitseliitlast: A. Sõõrd, V. Lepp, K. Oja, V. Abram, M. Ernesaks ja H. Soosaar.

Malevkonna staap asus algaastail Tallinna tehnikumi ruumes Pikal tn. 20; viimase

üleviimisel Koplis ja ruumide üleminekul Kaubandus-tööstuskojale leidis staap lahke vastuvõtu Politseikooli ruumides Laial tn. 48. Pärast maja Kaubandus-tööstuskojaks ümberehitust võimaldati staabil asuda oma endisele asukohale (Pikk tn. 20), uutesse mugavatesse ruumidesse. Siinkohal ütleb malevkond palju tänu Politseikooli direktorile ja Kaubandus-tööstuskoja juhatusele ruumide võimaldamise eest.

8. Kopli malevkond.

1. detsembri 1924. varahommikul kokutunud paarkümmend Koplis töötavat kodanikku panid aluse sealsele malevkonnale endise kaitseliidu jaoskonna ellukutsumi-

sega. Jaoskond lõi kohe tiheda koostöö Koplis asuva Kalevi pataljoniga selle ülema kol. ltn. F. Pinka kaudu.

7. detsembril määrati Kopli malevkonna

pealikuks A. Allapert ja tema abiks J. Kauba. Järgmisel päeval anti relvad välja 20 mehele, kusuures esimesiks pioneereks olid: A. Allapert, J. Kauba, P. Voronin, E. Freibusch, A. Sõhar, N. Koller, J. Espak, R. Ehkman, J. Napp, J. Evsejeff, E. Vakker, G. Tamm, A. Grauen, J. Janov, W. Krause, B. Heidenthal, Norviid, D. Pärsman, V. Freibusch ja A. Loun. Kolonel Pinka toetas kõigiti malevkonna organiseerimist ja väljaõpet, andes kasutada pataljonis ruumid ja instruktoria pataljonist ltn. Vilbergi.

30. detsembril 1924. a. valiti malevkon-
nale juhatus.

Oma ruumide puudumine pidurdas jaoskonna arengut. Kuna Koplis oli küllalt tühe seismajäänud vabrikuruume, siis pööruti Beckeri tehaste juhatuse poole, kes ka andis ruumid. Uue kodu korrastamiseks ja sisustamiseks vajati kõigepealt raha. Ainsaks tulallikaks olid sellal rahvapeod. Järgmise

aasta alul korraldatud pidudest saadigi üle 1000 kr. Nüüd võidi asuda oma kodukorraldamisele. Need olid tõelised töotalgud. Insenerid Grauen ja Gileviči juhtimisel tegid malevlased iseoma maja remonttööd. 8. nov. 1925. a. asus malevkond suure pidulikkusega oma uude kodusse.

Sellega oli Kopli malevkond näidanud oma elujõudu ja organiseerimisandi, olles esimene kaitseliidukodu omanik Eestis. 24. aprillil 1926. a. lahkus pealik A. Allapert ja malevkonna pealikuks määrati kpt. A. Terras.

1926. a. sügisel põles malevkonna kodu naabruses maha mitu maja. Kuna sinna enam uusi ei kavatsatud püstitada, siis ehitas malevkond järgmisel suvel sinna endale spordiväljaku. Sellega algas malevkonna sportlik tegevus. Asutati pesapalli-meeskond. Saadi mitmeid esikohti kaitseliidu üleriiklikel võistlustel, ja üldine sporditase tõusis.

Malevkonna juhatus. (Vasemalt paremale: A. Vahter, J. Luba, J. Kauba — pealik, O. Oissar ja J. Liiv.

Kuulsaim malevkonnast arenenud sportlane oli meie pikamaajooksja Felix Beldzinski.

Malevkonna pealiku abi J. Kauba oli samal ajal ka maleva spordi organiseerija ja hingestaja. 1. aprillil 1928. a. määrati ta maleva spordipealikuks.

Ühtaegu majandusliku külje kindlustamisega edenes ka sisemine organiseerumine, liitumine ja distsipliini süvendamine. Õieti ühiselt oma kodu rajamine kasvas ja arendas meeste ühis- ja kohustunnet, mis edenes niivõrd, et häire ja manöövrite puhkudel paneb malevkond välja 90—100% üksuse mees- test. 1930. a. asutati malevkonnas pealikutekogu. Sest ajast kuni tänaseni on see organisatsioon oma elulähedust näidanud seega, et ta on aidanud palju kaasa vahekordade lähendamisele ja õppetaseme tõstmisele. Peale muu on pealikute kogu saanud heaks kasvatusvahendiks malevkonnas. Selle organi- asutamisega oli Kopli malevkond üks esimesi.

Samal aastal asutasid laskespordi har- rastajad malevkonnas laskeklubi ja korralda- sid Beckeri tehaste ellingus (laevade vette- laskmisesild) esialgse lasketiiru.

1931. a. lahkus ka pealik A. Terras. Uueks malevkonna pealikuks määrati senine abi- pealik J. Kauba. 1931. a. kolis malevkond juba avaramasse kodusse.

1932. a. avati juba malevkonna siselas- ketiir, mis on ühine Kalevi pataljoniga. Siit- peale hakkas kiiresti arenema laskesport.

Malevkond on sel alal saavutanud mitmeid auhindu.

Malevkond oma arengu eest võlgneb pal- ju tänu pealikutele A. Allapertile, A. Ter- rasele ja J. Kaubale. Samuti meenutab ma- levkond tänuga asutusi ja isikuid, kes heal meel on olnud abiks malevkonna majandus- elu arenemisel.

Praegu on malevkonnas 86 kaitseliitlast, kellest 60% ametnikke, 40% töölisi ja muid. Malevkonnal on saanud viisiks koondada tõesti tublisid mehi, mitte taotleda koosseisu suurt arvu.

1925. a. asutati Kopli malevkonna juure naiskodukaitse jaoskond hoolsa esinaine J. Mühlwerki juhatusel. Viimasest on malev- konnal suur abi oma mitmekülgsete tegevuse arendamises. Praegu on Kopli naiskodukaitse jaoskonna esinaine A. Luba.

Kopli malevkond on kujunenud väarikaks kodukaitse üksuseks Kopli poolsaarel. Sellel Tallinna „Petserimaal“, kus elab ümber 6000 inimest mitmesuguse moraaliga, mitmesuguse maailmavaatega ja mitmesugusest rahvusest.

Malevlaste meele ja keele ühtlustamiseks hakkas A. Michelson malevkonnas harrasta- ma eesti laule. Paari aasta jooksul õppisid venelasedki kätte malevlastele tarvilise re- pertuaari, ja Kopli poolsaar sai kuulda vist esimest korda eesti laulu.

Juba aastaid on malevkond leidnud oma arenemiseks õige tee ja sammub julgesti vas- tu kaunile tulevikule.

9. Nõmme malevkond.

Detsembri esimesil päevil 1924. a. organiseerub uuesti ka Nõmme kaitseliit, mille juhatajaks määratakse O. Muro. 1. jaanuaril 1925. pidas Nõmme malevkond spordiseltsi „Kalju“ ruumes S. Pärnu mnt. 140 esimese üldkoosoleku. Pärast tutvumist ajutise põhikirjaga andsid koosolekule ilmunud mehed kaitseliitu astudes vandetootuse. Koosolekul valiti ka esimene juhatus koosseisus Joh. Lindemann, L. Mühlbach ja J. Vaga. Samuti valiti ka revisjonikomisjon.

1924. a. detsembrikuu oli kaitseliidu Nõmme malevkonnal tema organiseerimisajal tegevusrikkam ja raskem ajajärk. Selleaegsed Nõmme metsad olid head asukohad riigivastaste tegevusele, salakoosolekute pidamiseks ja varjumiseks. Kaitseliidul tuli olla alalistes tegevuses tagaotsitavate isikute püüdmisel. Öösi olid väljas alatised piilkonnad raudteejaamas, Rahumäe viadukti ja lõhkeainete laos „Lõhkejõud“ juures Mustamäe all. Päeval peale töö korraldati meeskonnale riviõppusi ja laskeharjutusi, mida juhatasid pioneeripataljoni ohvitserid. Arusaadavalt hakkas säärane energiline tegevus viimaks ülejõu käima vanemal kaitseliitlasil, kuid kelle poolt selle üle ei avaldatud nurinat ega keegi ka tõmbunud kustki tagasi. Igaüks töötas täie huvi ja innuga. Malevkonna kaitseliitlaste arv oli sel ajal 76. See intensiivne tegevus kestis kuni jaanuarikuuni 1925, mil-

lal vähenes piilkondade ja vahtkondade tegevus.

Üldkoosolekul valitud juhatus pidas oma esimese koosoleku 7. jaanuaril 1925 Johannes Lindemanni korteris ja mujal, kuna pikemat aega puudusid malevkonnal oma staabiruumid. Viimaks lubas Nõmme Vabatahtlik Tuletõrjajate Ühing kasutada oma kantselei ruumi pritsimajas kuni 1. aprillini. Sellest peale annab malevkonna staabile ruumi pealik Muro oma korteris.

Vabariigi aastapäeval peetavast paraadist võttis malevkond osa terves koosseisus, kellest osa juba uues hallis vormiriides.

Nõmme laialise pindala tõttu oli raske teadete edasitoimetamine häire ja muul puhul. Et selleks noorsoo jõudu kasutada, otsustati malevkonna juure asutada skautide organisatsioon. Enne aga kui malevkond jõudis teostada oma kavatsuse, asutati välispool malevkonda selts „Skautide Sõbrad“, kelle hooldamisele läksid skaudid. Sidepidamiseks asutati nüüd ratsasalk, millest kujunes pärastine ratsarühm. Salga organiseeris Kristjan Kask. Ratsasalgaale tarvilised hobused andsid Nõmme hobusteomanikud malevkonnale kasutada tasuta. Kaitseliitlane R. Tomberg kinkis omalt poolt salgale terve komplekti sadulaid. Sidepidamise otstarbeks organiseeris Kr. Oja veel jalgratturite rühma.

1. juuniks 1925 malevkond oli lõpule jõudnud ümberkorralduse töödega, ja liikmete arv tõusnud juba 188 meheni. Kompaniide juures teotsesid jalgratturite ja ratsarühmad, kusjuures iga üksus kandis kahevärvilist lipukest malevkonna tunnusega. Märtsist kuni maini toimusid hoolsad riviõppused, millest osavõtt oli kaitseliitlasil sunduslik. Õpetajad andsid pioneerpataljon ja Tallinna malev.

Raha hankimiseks tuli malevkonnal korraldada pidusid ja loteriisid, milleks kasutati naisjõude. Et koondada malevkonna juure kindlaid naistegelasi, hakati juunikuus organiserima kaitseliidu naisosakonda.

1. aprillil 1927 nimetatakse malevkonna naisorganisatsioon Nõmme malevkonna naisjaoskonnaks.

1926. a. märtsis kujundatakse A rühm,

kuhu kuuluvad kõik kaitseliitlased, kes üle 45 a. vanad ja kelle tervislik seisukord ei luba võtta osa riviõppusest; samuti ka nooremad liikmed, kes kaitseväge-teenistustest vabastatud täielikult. Kohe viiakse A rühma üle 18 kaitseliitlast. Maikuus asutatakse noortele, kes ei ole veel teeninud kaitseväes, B rühm, kuhu esialgu viiakse üle 27 noort. Pealikuks määratakse K. Mitt. 15. maist likvideeritakse jalgratturite rühm, kuna Nõmme liiva- sed teed ei võimalda kasutada sellist liikle- misvahendit.

Samal aastal saab malevkond endale lipu, mis kujutab malevkonna poolel Nõmme loo- duses valitsevaid elemente — kollast liiva ja rohelist männioksa.

Senine malevkonna pealik Muro lahkub omal palvel elukoha muutmise tõttu pealiku

Malevkonna juhatust. Istuvad (vase malt paremale): K. Reinman, A. Odenberg — pealik, K. Küll. (Seisavad): P. Radiko ja G. Neuman.

Osa malevkonda Neeruti manöövris.

kohalt 16. jaanuarist 1928. Tema asemele määratakse senine abipealik Johannes Neuman.

Neil aastail harrastas malevkond hoogsasti laskesporti. Võistlustel on ta saanud mitmeid esikohti ja omandanud rändauhindu. 1928. a. mais maleva allüksuste laskevõistlustil tuli Nõmme malevkond esikohale grupilaskmises ja omandas riigivanema rändauhinna — hõbekatla. Varsti asutatakse malevkonna juure laskespordiring, millest kujunes laskeklubi.

Malevkonnas on peetud igal aastal igasuguseid õppusi ja kursusi nooremale pealikuile, kõne- ja kaitseliidu propagandaõhtuid. Malevkond on ka taktikaliste õppuste korraldamise kaudu püüdnud kohaneda Nõmme linna strateegilise kaitsega. On peetud mitmeid õppusi maastikul. Üks selliseid toimus 1932. a. septembris Nõmme ja tehnilise malevkondade vahel Kopli-lahe ja Mustamäe vahelisel maa-alal.

Nõmme malevkonnal on oma majanduslike kulude katteks tulnud hankida tulusid tavaliselt pidudega, loteriidega ja korjandustega. Tähtendatud ülesannete täitmisel ma-

levlased on töötanud suurima hoole ja energiaga, mille tagajärjel on korda läinud katta majanduslikud kulud ja täiendada malevlaste lahing-taktikalist ja lasketabavuslikku taset.

Meeleldi mainib malevkonna juhatus alati heatahtlikku vastutulekut Nõmme linnaomavalitsuse poolt malevkonda toetades rahaliselt ja laskevõistlusteks välja pannes väärtuselisi auhindu. Peale selle malevkond on leidnud heatahtlikku vastutulekut eraettevõtete ja seltskondlike organisatsioonide poolt.

Malevlased teenivad oma ülespidamist rõhuvas enamuses palgateenijana, vaatamata sellele, et suuremal osal on Nõmmel väikesed kinnisvarad.

Malevlased on enamuses varustatud vormiriietega.

Malevkonna lähemate aastate üheks sihiks on meeste täielik varustamine vormiriietega.

Malevkonna staap asub nüüd nägusais ruumes S. Pärnu mnt. 90/92, mis võimaldab kooskõlmist ja teoreetilise õppuse andmist.

Seltskondlikud organisatsioonid kui ka elanikud on alati olnud vastutulelikud neil juhtumel, kui malevkond on vajanud kaasabi tulude hankimisel kui ka õppetegevuse korraldamisel.

Malev on annud meeskonna varustamiseks tarvilise arvu relvi ja laskemoona. Et saavutada paremaid tagajärgi laskevõistlustel, on malevkond kui ka malevlased isiklikul arvel omandanud täpsusrelvi

Nõmme malevkond on algusest peale erinevas seisukorras võrreldes Tallinnas asuvate malevkondadega. Selle tõttu on tal kogu aeg tulnud võidelda raskustega, et eksisteerida majanduslikult võrdselt teiste malevkondadega. Teistel on võrdlemisi palju suuremad soodustused kasutada maleva poolt. Näiteks nende enamusel on kasutada tasuta ruumid maleva majas, mis võimaldab neil palju intensiivsemalt arendada oma tegevust.

10. Üksik Raudtee pataljon.

1. detsembril 1924. a. organiseerisid Tallinna Balti jaama ametnikud endise kaitseliidu eeskujul raudteekaitsealgaks, võttes ülesandeks jaama ja depoo de kaitse. Organisatsioon allus jaamakomandandile, sai temalt relvad ja vahikorra ülesanded. Meeste arv kasvas kiiresti.

Jaauuari keskel 1925. a. otsustasid liikmed nimetada oma organisatsiooni raudteemalevkonnaks, valisid endale juhatuse ja seadsid kokku laiema tegevuskava. 14. veebruaril kinnitati kaitseliidu ülema poolt malevkonna pealikuks raudtee kontrolör F. Georgi, abiks lpn. A. Pihlak.

Pataljoni juhatus. Istuvad (vasemalt paremale): K. Steinman, J. Raudsep, A. Pihlak — pealik, A. Reimann. Seisavad: J. Nigols, A. Mänd ja A. Riives.

Osa pataljoni Neeruti manöövris.

Malevlasi oli kogunenud juba üle 300 mehe. Üksus jaotati 3 kompaniiks, määrati pealikud ja peeti harjutusi. Malevkond sai ühes raudteemajas oma staabile ruumid, mille A/S. M. Luther annetuse teel sisustas oma mööbliga.

1. detsembri sündmustiku üksikasju arvesse võttes pidas ülemjuhataja ametkondlikke, eksterritoriaalseid kaitseliidu üksusi põhimõttelikult ebasoovitavaks. Kaitseliidu vanematekogu võtab omaks ülemjuhataja põhimõtte.

Märtsis 12., 17. ja 24. otsustabki maleva juhatus eksterritoriaalseid malevkondi mitte lubada. Ehk siis kaaluda lähemalt mõne sellise allesjätmise võimalusi. Seega oli ametkondlikele malevkondadele langenud eitav otsus. Ja 25. märtsi maleva käskkirjaga sanktsioneeritakse ainult kolm eksterritoriaalüksust: Kalevi, Tehniline ja Ratsa. Asutuste juure koondunud raudtee-, posti-telegraafi,

mere-, tolli- j. t. malevkonnad jäävad eluõigusega. Neile tehti ülesandeks ühes oma varustustega siirduda vastavasse territoriaal-malevkonda. 31. märtsil tehakse teatavaks malevkonnale likvideerimise käsk.

Käskkirjaga 11. novembrist 1931. a. kuulundatigi raudtee üksik pataljon eriuksuseks. Pataljoni pealikuks nimetati res. lpn. A. Pihlak, tema abiks A. Mänd, ajutise juhatusel liikmeiks valiti F. Raudsep, K. Steinman, J. Nigols, A. Rives ja A. Liibeck.

Kahe päeva jooksul oli üle poolesaja malevlase koondunud uude kaitseliidu üksusse.

Raudteepataljon töötas endale välja vormiide, mis ühtub üldjoontes raudtee-vormiidega.

Pataljoni tähtsamaiks arendajaiks tuleb pidada pealik A. Pihlakat, pealiku abi A. Mändi ja relvurpealikut F. Lentsi. Kuna

pataljon koosneb eranditult ainult raudteelasist, siis moodustavad nad kauni homogeense kaitseliidu üksuse oma ametilise traditsiooniga ja distsipliiniga. Pataljoni staabi ruumid on raudteevalitsuse poolt tasuta raudteemajas.

Pataljon on seni saanud summad oma kulude katteks seltskonnalt, äridelt, ettevõtetelt ja üksikult isikuilt. Lipu ja rinnamärgi kavandid on alles väljatöötamisel. Oma aastapäeva pühitseb raudteepataljon 11. novembril.

11. Suurtükiväe divisjon.

Tallinna malev kui suurimate ülesannetega Kaitseliidu üksus, pidi hoolitsema, et ta pealinna kaitsmisel edukalt saaks kohustusi täita. Selle tõttu tuli tegevusse rakendada vajalikest relvaliigest ka suurtükivägi.

Kaitseliidu peastaap sai 1926. a. kevadel selleks kaitsvägede staabilt neil seisvaid kasutamata suurtükke ja andis need Tallinna malevale. Maleva pealiku käskkirjaga panakse suurtükiväe patarei organiseerimine kpt. A. Terrasele, kes 15. juunil 1926 kannab ette patarei formeerimise (käskkiri nr. 21 15. juuni 1926). Patarei koosseisu kuulub tolleaegse nimestiku järgi 9 isikut, kellest suurem hulk praegugi veel tegevuses. Nii praegune divisjoni pealik kpt. A. Terras, patarei pealik ltn. B. Heine, O. Pettai, G. Heine j. t. Kuna liikmeskond järjekindlalt kasvas, siis moodustati novembris 1928. a. ka teine patarei, liites need kahurväe divisjoniks. Divisjoni pealikuks nimetatakse kpt. A. Terras, arvates 15. novembrist. Ka divisjoni koosseisus on tööl edu, mistõttu ka liikmeskonna järjekindel juurevool kindlustatud. 1934. a. on neid juba ümber poolteist sada.

Teotsemine muutub järjest regulaarsemaks iganädalaste õppuste, perioodiliste väljasõitude-maastikõppuste ja manöövreist ning taktikalisist õppusist osavõtu näol. Divisjonis valitseb kindel distsipliin, eriti oma erivormi kasutamiselevõtmise ajast. Distsipliini tugevusele aitab kaasa üksuse liikmeskonna kõrge hariduslik tase ja suurtükiväelaste traditsioonilised harjumused koostööks. Väljaheitmisi distsipliini rikkumise pärast ei ole tulnud võtta tarvitusele, vaid karistuse ülemääraks on kujunemas vormikandmise keeld teatud ajaks.

Suurtükiväe divisjoni majanduslik iseseisvus kujuneb peamiselt 1932. a. sügisest alates. Oma sissetulekud hangib divisjon peamiselt igal sügisel peetava aastapäeva peo sissetulekust ja toetaja-liigete liikmemaksudest ja muist vähemaist ettevõteteist. Oma ettevõtetele on divisjon saanud alati lahketoetust äridest — olgu see asjade korjamisel loterii-allegriks või taktikaliste väljasõitude puhul laagritesse toiduainete näol.

Ka veovahendite tasuta kasutada-saamine on peaaegu alati kindlustatud. Kaitsväe

Divisjoni juhatus. (Vasemalt paremale): n.-ltn. E. Villig, kpt. J. Lääne, kpt. A. Terras — pealik, n.-ltn. A. Õunapuu, ltn. E. Green.

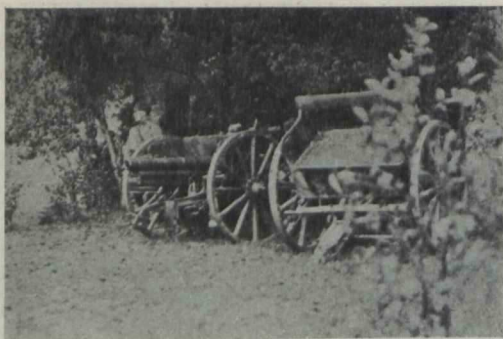
Ühendatud Õppeasutused ja kaitseväge osad üldse annavad vajaduse korral lahkesti abi hobuste ja rakmete, samuti nende õppeabinõude näol, mida kaitseliidul ja divisjonil ei ole endal.

Väljaõppe alal sünnib regulaarne töö eriti divisjonis õppepatarei ellukutsumisest saadik 1932. a. sügisel. Õppepatareisse paigutati kõik need divisjoni liikmed, kes vastavalt katseil enne patarei asutamist osutusi suurtükiväelistes teadmistes nõrkadeks. Patarei tegevusseasumisest saadik käivad selle ridadest läbi kõik divisjoni astujad, kuna õppepatareikursuse lõpetamisel vastavate katsete sooritamise järele määratakse kõik rahuldavate teadmiste omandanud teistesse divisjoni üksustesse vastavatele aladele.

Õppetegevuse kõrval on divisjon osa võtnud peaaegu kõigist manöövrist ja laagrist, mis korraldatud maleva või ka üleriiklikus

ulatuses, oma ettevõtetest kõnelemata. Nii seisab divisjoni ajaloos esimesena Iru manööver 1926. a. septembris, kus muuseas tõestati võimalus suurtükide liikumist motoriseeritud jõuvahendite abil korraldada. Samast aastast võtab oktoobris toleaeagne patarei osa n. n. Keila „sõjast“, 1927. a. juunis demonstreeritakse suurtükiväe tööd kogu maleva koosseisule tutvumiseks Leetse laagris, 1929. a. oktoobris annab divisjon Tallinna poole kaitseks vajaliku suurtükiväe Saue manöövris, 1931. a. septembris Aruküla manöövris on ta aga mõlemate poolte vahel jaotatud. 1933. a. n. n. Saaremaa dessantoperatsioonist võetakse osa koondatud patareiga, kuna samas ja sügiseses Antsla manöövris divisjon annab pealikud vahekohtunikeks.

Ka vintpüssi ja väikekalibrilise püssi laskeosavuse tõstmiseks tehakse tööd. Selleks töötab 1931. a. alates divisjoni laskesporidi

Patarei positsioonil.

klubi, korraldades üksuste vahel omavahelisi võistlusi ja treenides meeskondi võistlusteks teiste üksustega. Peetakse iga-aastane võistlus naaberüksuse-ratsaeskadroniga, milleks maleva pealikult saadud väärtuslik rändauhind. Patareide vaheliseks laskevõistluseks on divisjoni juhatuselt välja pandud rändauhind. Ka üleriiklikel ja maleva korraldatud karikavõistlusil esineb divisjon järjekindlalt, kusjuures eriti hoogu annab 1933. a. Naiskodukaitse eriüksuste annetatud rändauhind „karikavõistluste esimese päeva parimale“.

Kehalise kasvatuse alal toimuvad tali-perioodil järjekindlalt iganädalane võimlemine ja vehklemisharjutus. Viimane võtab eriti hoogu 1934. a. kevadeks, kus peetakse ka vehklemisvõistlus. Sama aasta sügisel võimaldatakse vehklemistundidest osavõtt ka teistest maleva üksustest soovijaile.

Oma tegevust saab divisjon arendada järjekindlusega ja tagajärjekalt tänu kaitseväelaste-eriteadlaste vastutulekule, aga ka oma ridadesse koondunud jõududele. Senikaua on saadud lektoreid ja juhte õppetööle küll Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustest, küll vastavate väeosade koosseisudest, kuna aga igapäevase hariliku tegevuse juures oma ohvitseri ja jõude küllaldaselt olemas. Mitmesuguste üldettevõtete puhul aitab divisjoni väga tunduvalt Naiskodukaitse eriüksuste jaoskond, kuna majanduslikku laadi ettevõtteid tavaliselt sõbralikult koos korraldatud peale eriüksuste veel kas ratsaeskadroni või soomusautode rühmaga.

Kaitseliidu suurtükiväe erivormi väljatöötamisel langes samuti Tallinna patareleile suur ülesanne: vorm töötatakse välja teiste suurtükiväe üksustega teistes malevates ühen-

Motoriseeritud patarei.

dust pidades. Avalikult esinetakse vormis Tallinnas 1929. a. suvel Rootsi kuninga vastuvõtul, kusjuures kõik teistegi malevate suurtükiväelased koonduvad paraadil ühiseks suurtükiväelaste üksuseks.

1932. a. sügiseks jõutakse välja töötada divisjoni rinnamärk, mis kujutab kaitseliidu kotkast, mille all risti üks vanaaegne ja teine moodne suurtükitoru. Märgikandmise õigus omandatakse divisjonis vaid vastava staatuudi kohaselt.

Oma esinemisel divisjoni liikmed kannavad korralikult vormiriietust. Divisjonil on soetatud väike vormiriiete komplektide kogu, mida antakse kehvemaile kasutamiseks. Mai rongkäigus, Vabaduspäeva ja teistel paraadidel on divisjonist alati 85—90% mehi väljas. Samuti omavaheliste kontrollkogumiste ja maleva korraldatud häirete puhul 85% ümber, vaatamata et liikmeskond territoriaalselt on paisatud Tallinna ja Nõmme linnades laiaadele vahemaadele.

12. Üksik kuulipildurite kompanii.

Ühes maleva organiseerimisega 1924. a. tekkis malevas teiste relvaliidide meeskondade kõrval ka rask-kuulipildurite kaader, kes teotses alul üksikute malevkondade juures ühiselt nendega.

Maleva õppetöös ja esimesil taktikalisel õppusel ilmnes varsti, et rask-kuulipildurid suudavad nendele kuuluvaid eriülesandeid

läbi viia ja õppusi korraldada palju edukamalt omaette relvaüksusena. Vastavalt kujunenud olukorra nõudele formeeriti 1927. a. oktoobris maleva rask-kuulipildurite kompanii. Kompanii pealikuks määrati res.-ltn. Leopold Tint. Tarviline arv kuulipildureid oli varsti koos ja asuti õppuste korraldamisele.

Kompanii juhatus. (Vasemalt paremale): E. Priiman, R. Vinberg, M. Orgusaar — pealik ja O. Anderson.

Kompanii õppusel.

Kuigi õppetöö toimus kompaniis iseseisvalt ja maleva taktikalisel õppusil ja muude ülesannete läbiviimisel esineti oma erialale vastavalt, ei olnud kompanii majanduslikult kauemat aega iseseisev. Kuulipildurid kuulusid malevkondade koosseisudesse, relvi ja laskemoona saadi tarvitamiseks maleva staabilt. Seega omandas kompanii teatava kestva kursuse iseloomu, kus kuulipildurid ainult antud ülesande täitmiseks tulid kokku. Selline olukord ei soodustanud, vaid takistas õppetööd.

27. märtsist 1930. a. nimetab maleva pealik käskkirjaga rask-kuulipildurite kompanii iseseisvaks üksuseks, alluvusega otseselt maleva pealikule. Kompanii pealikuks jääb edasi res. ltn. L. Tint ja tema abiks Martin Orgusaar.

Maleva pealiku käskkirjaga nr. 1 13. jaanuarist 1932. a. nimetatakse kompanii ümber „Tallinna maleva üksikuks kuulipildurite kompaniiks“.

27. oktoobril 1930. a. pidas üksus oma esimese peakoosoleku, kus moodustati ka esimene juhatus koosseisus: komp. pealik L. Tint ja tema abi M. Ordusaar kui määratavad, ja Ed. Priiman, Th. Ohtla ning Elmar Kurtmann valiti koosolekul. Asuti kuulipildurite väljaõpetamiseks korraldama kursusi jne.

Kompanii reorganiseerimise järele algab üksuse sisemises elus järjekindel kosumine. Nüüd koonduvad siia malevkondadest agarad kaitseliitlased ja väljaõppinud kuulipildurid. Meeste arv kasvab jõudsasti.

1. septembril 1931. a. lahkus L. Tint

kompanii pealiku kohalt. Sama aasta oktoobris võtab kompanii juhtimise üle major Aleksander Parts, olles ühtlasi ka K. L. Peastaabi õppejaoskonna pealikuks. Juhtimise üleminekuga uue pealiku kätte algab üksuse kiire edenemine eriti laskeasjanduse alal.

Õppetegevus korraldatakse kindlaksmääratud kava järgi järjekindlalt 1—2 korda nädalas. Otsese õppetöö kõrval arendatakse malevlaste oskusi ja väljaõpet laskeasjanduse alal. Noorte kuulipildurite ettevalmistamiseks asutatakse õppejagu ja hiljem õpperühm, kust vastava õppekava läbivõtmisel pääsevad uued liikmed kuulipildureiks ainult pärast vastava katse rahuldavat sooritamist.

Luuakse laskuringid sõjaväepüssi, väikekal. spordipüssi, püstoli ja püstol-kuulipilduja aladel. Ühtlasi astutakse ka Eesti Laskurliidu liikmeks. Muretsetakse kompaniile erasummadega võistlusrelvi ja laskemoona. korraldatakse kompanii sisemisi laskevõistlusi spordipüssist, sõjaväepüssist ja kuulipildujast laskmises. Samuti korraldatakse kursusi kuulipilduja käsitamise ja materjalosa tundmaõppimise alal, kusjuures kursuste lõpul toimub võistlus kuulipildujaga töötamises kiirusele. Talvise siseõppetegevuse lõppedes siirdutakse suvel välisele õppetegevusele: korraldatakse laagreid (Sakus) ja laskepäevi (Valdekis), kus toimetatakse õppekavas ettenähtud laskeharjutusi ja lahingulaskmisi, samuti ka lahinguõppusi maastikul.

Kompanii rkp. tulistamise tabavuskiirus oli 1932. a. 3,06 sek. (veltveebel A. Lill) ja 1933. a. 3,25 sek. (malevl. Joh. Joost).

Samuti omab kompanii (plk. M. Orgusaar) sõjaväe laskeinspektori auhinna 1928. a. Pärnus üleriiklikul kaitseliidu päeval esimesele kohale tulijana.

Sama agaralt kui kuulipildujatega käitumises teotetakse ka püssist laskmisega ja klassilaskurite ettevalmistamisega. Kui silmas pidada, et kompaniile anti maleva poolt püssid välja alles 1931. aasta sügisel ja et välispoolt tuli kompaniisse klassilaskureid juure ainult üksikuid, võib õppetöö tagajärgedega üksus täiesti olla rahul. Klassilasku-

rite arv, kes ettevalmistuse saanud oma kompaniis, moodustab üle poole üksuse koosseisust. Kompanii on üleriiklikel karikavõistlusil esinenud kahel aastal 100%-lise koosseisuga ning on tulnud malevas lasketaga-järgedelt II kohale.

Kuna üksuse koosseisu kuuluvad väljaõppinud kuulipildurid, kes saanud ettevalmistuse kaitseväes kui ka kompaniis korraldatud kursustel ja õppustel, seisab üksus täiel määral oma ülesande kõrgusel kaitseliidu eesmärkide taotlemisel.

Üksuse koostööst malevas võiks märkida esinemisi maleva allüksuste vahelisel võistlusil kõikide relvaliikidega, milles saavutatud järjekindel edu. Samuti on kompanii osa võtnud kõigist kaitseliidu manöövreist ja taktikalistest õppusist maastikul.

Ühes õppetöö edukusega on tõusnud ka üksuse majanduslik seisukord. Väljaminekute katteks on saadud sissetulekuid K. L. keskjuhatuse loteriipiletite müügist, toetusi ettevõtetelt ja toetaja-liikmeilt.

Suurema osa kompanii väljaminekuist moodustavad kulud laskeasjanduse arendamiseks nagu laskemoona soetamine õppe- ja võistluslaskmisiks, märklehtede kulud, ergutusauhindade muretsemine jne.

Kompanii sanitaarala juhib oma arst dr. E. Lamberg ühes kahe sanitariga. Kompanii arsti juhatusel on korraldatud loenguid kompaniile tähtsamate sanitaarküsimuste selgitamiseks.

Kaitseliidu vormiriietuse omab umbes 50% liikmeid. Vormilt üksus ei erine kaitseliidu jalaväevormist ega oma eritunnuseid.

Kompanii aastapäevaks on 27. märts, millisel päeval 1930. aastal maleva pealik andis ettekirjutuse kuulipildurid formeerida iseseisvaks üksuseks.

Major A. Partsi järsu surmaga 29. mail 1934. a. kaotas kompanii oma armastatud juhi ja ennastsalgava töömehe, kes suutis üksuse viia lühikese ajaga kõrgele tasemele. Tema poolt antud juhiste järgi tahab üksus ka tulevikus töötada.

13. Üksik eskadron.

Pärast 1. detsembri 1924. a. rahutusi tekkis koos teiste kaitseliidu üksustega ka ratsaüksuste formeerimise mõte. Tõuke selleks andis ratsameeste koondamise vajadus kui ka asjaolu, et Tallinna malev kui suuremaid malevaid poleks tundunud küllaldase tervikuna, kui seal ei esineks kõik väeliigid, nende hulgas ka ratsavägi. Samal ajal oleks formee-

ritav üksus ka selleks keskuseks, mis aitaks enese ümber koondunud ja kaitseväge teenistuses ratsaväest läbikäinud meestes säilitada ning värskendada nii ratsaasjandusse puutuvaid kui ka muid puht-sõjanduslikke teadmisi ja oskusi. Ta moodustaks ühtlasi mobilisatsiooni puhuks vajalise juhtide kaadri, kes oleksid suutelised täitma nooremate juhtide

kohustusi ratsaväe alal. Viimaseks ja vastutusrikkamaks ülesandeks oleks nende noorte õppealaline ettevalmistamine, kes kavatsevad astuda teenistusse ratsaväkke. Eskadroni asutamise mõte algatati juba 1. detsembril 1924. a., kuid tegelikult asutamispäevaks kuunes 9. detsember 1924. a. Tähendatud kuupäeval tulid Tallinnas elavad kaitseliitlased eesotsas Alfred Kepperi, Arved Jürgensoni, Hartius Mölleri ja August Tiitiga (†) Gonsiori tänava maneeži kokku ning panid üksusele aluse. Samal ajal tehti ka kaitseministeeriumilt kaitseväge üksikeskadronis teenivale ltn. (praegu kpt.) E. Onnile ülesandeks asuda ratsauksuse formeerimisele kaitseliidu Tallinna maleva juures. Ltn. Onni koostas formeeritava üksuse eranditult noortest, peamiselt keskkoolide õpilasist, kel sundaeg kaitseväes veel teenimata. Tööle rakendati kindla kava järgi, võttes süstemaatiliselt läbi kõik õppeained kaitseväge noortekursuse ulatuses.

Nii tekkis alul kaks ratsauksust: üks

kaitseliitlaste-veteraanide poolt ellukutsutud, teine ltn. Onni poolt formeeritud. Kuna mõlemad üksused taotlesid üksi ja samu sihte, liitusid nad varsti ühiseks ratsamalevkon-naks, mis hiljem nimetati Tallinna maleva üksikeskadroniks.

Raskeimaks probleemiks äsja asutatud malevkonnas oli hobuste küsimus. Viimasest saadi üle sel teel, et mitmed meestest omasid juba varem isiklikke hobuseid, lisaks sellele tulid lahkesti appi paljud Tallinna suurärid, andes kasutada oma sõidu- ja voorihobuseid. Puuduvad hobused noorte jaoks õnnestus hankida ltn. Onnil S. Ü. Ö. A. õppepatareist.

Niipea kui kinnitati kaitseliidu vormi-riie, muretses eskadron terves koosseisus endale ühtlase riietuse, muretses seega endast juba esimesel Tallinna maleva esinemisel eeskujuliku ja distsiplineeritud üksuse mulje.

Ratsamalevkonna esimeseks pealikuks oli res. kpt. E. Hammer. Viimase lahkumisel määrati uueks pealikuks 24. aprillil 1926. a. tolleaegne pealiku abi A. Kepper.

Eskadroni juhatus. (Vasemalt paremale): E. Triumph, O. Otsman, kpt. A. Schiller — pealik, G. Russman, V. Känd.

Eskadron taktikalisel õppusel.

A. Kepper kui hea organisaator ja seltskonna tegelane juhtis eskadroni kuni 15. märtsini 1934. a., millal nimetati uueks pealikuks kpt. A. Schiller.

13. veebruaril 1927. a. annetatakse Tallinna seltskonnalt eskadronile lipp, mis peab õhutama kõiki tema alla koondunud ratsamehi ühise asja eest valmisolekule nii rahuaja töös ja tegevuses kui ka sõjapäevil.

5. veebr. 1930. a. luuakse eskadroni rinnamärk.

Õppused eskadronile toimuvad õppeperioodi kestel keskmiselt kaks korda nädalas. Väljaõpe koosneb ratsasõidust, jalgrivist, laskmisest ja taktikalisist harjutustest maastikul.

Oma võimeid ühel kui teisel alal on eskadronil olnud võimalus näidata paljudel korradel. Nii näit. skikjõring (sõit suuskadel hobuse järel) hipodroomil 10. märtsil 1929. a., kus ta võitis kaitseväge eskadroni mõlemates alades. Eskadroni esindasid noil võistlusil väärikalt pealikud E. Triumph ja G. Gerretz (†).

1932. a. peetud karikavõistlustel võitis eskadron Poola Küttide Liidult ratsaüksustele väljapandud auhinna, tulles seega laskmises üle riigi parimaks ratsaüksuseks.

Peale selle leidub eskadroni ridades veel terve rida häid üksiklaskureid. Nii tuli

1932. a. plk. G. Russmann püssist laskmises I kl. kui maleva nii ka kaitseliidu meistriks ja plk. V. Känd samal ajal II kl. maleva meistriks. Püstolist laskmises tuli 1934. a. maleva meistriks plk. E. Põlendik. Tallinna maleva üksik-eskadroni ja kaitseväge õppeeskadroni vahelisel sõprusvõistlusel maleva pealiku auhinnale tuli 1933. a. võitjaks Tallinna maleva üksik-eskadron.

Koostöös teiste maleva üksustega on eskadron olnud alati väärikalt esindatud, mida tõendab ühiseist õppusist ja manöövrest osavõtjate suur protsent.

E. Triumph — hüpet sooritamas.

Ratsaspordi levitamise alal on eskadron teinud suure töö; demonstreerides laiematele rahvahulkadele ratsasportlikke saavutusi, on ta aidanud tõsta kodanikes huvi ratsaasjanduse vastu üldse.

Alates 1926. a. korraldatud ratsavõistlusi 1—2 korda aastas kui kinnises maneežis nii väljas. Skikjõring-võistlusi on peetud kolmel korral.

Eskadronil on olnud kogu aeg lähem kontakt laiema seltskonnaga ja sõbralik vahetõkord kaitseväge. Seltskonna heatahtlik suhtumine eskadronisse on aidanud üksusel üle saada kõigist majanduslikest muredest, kuna kaitseväge juhtide vastutulelikkus on olnud suureks abiks ratsaala väljaõppe läbiviimisel.

14. Üksik sidekompanii.

Kuni 1931. aastani puudus maleval sidealalise ettevalmistusega allüksus. Maleva vajadust sidealal manöövreil ja õppustel täideti vaid üksustest juhuslikult komplekteeritud meestega. Selline olukord ei olnud normaalne.

Et sideala ja sidepidamine tehniliste vahenditega nõuab kindlat väljakoolitatud ja koostöötanud meeskonda, siis tegi maleva pealik maleva instr. ltn. Kasele (†) ülesandeks formeerida maleva juure sidekompanii.

Sidekompaniisse registreeritakse seni malevas sidemeeste ülesandeid täitnud ja teisi asjahuvilisi kaitseliitlasi.

13. märtsist 1931. a. kutsutakse maleva staabi koosseisu res. ltn. insener Karl Martin, kes kui sideohvitser määratakse maleva sidepealiku ja uue sidekompanii pealiku kohustetäitjaks ülesandega — jätkata üksuse formeerimist. Esimene üldkoosolek juhatuse valimiseks ja töökava selgitamiseks kompanii pidas 26. märtsil 1931. a. See kuupäev jääb-

Sidekompanii juhat. (Vasemalt paremale): B. Ottenson, V. Issako — pealik, Al. Jaanus ja E. Lepikson.

ki ametlikuks kompanii asutamise- ja aastapäevaks. Esimesse juhatusse valitakse K. Martini kõrvale A. Jaanus, G. Villemson ja V. Bader, kuna kompanii sekretäri kohused võttis endale maleva kirjutaja B. Ottenson. Seatakse üles põhimõte, et kompaniis pealike kohad tuleks täita ainult isikutega, kes on saanud juba enne sidealalise ettevalmistuse. Algas kompanii meeskonna komplekteerimine ja tegevuse organiseerimine. Esimese intensiivse tööna algab ettevalmistus Aruküla manöövritele. Suve jooksul täidab sidekompanii ka maleva laskerajal ja Valdeki laskeväljakul juba sideülesandeid. Aruküla manöövrist võttis sidekompanii osa. Õppetegevus kompaniis jätkub. Korraldatakse raadio-kursus.

1. jaanuarist 1932. a. nimetatakse kompanii „Üksikuks Sidekompaniiks“, saades seega suurema iseseisvuse tegevuses. 1932. ja 1933. a. jooksul jätkub kursuste korraldamine peamiselt telefonilise sidealal, mida juhtisid pealikul K. Jalakas, E. Johanson ja J. Must. 11. oktoobrist 1932. a. asub kompaniid juhtima res. n.-lt. Karl Jalakas. 1933. aastal tõuseb hoogsalt meeste arv, ja n.-lt. V. Issako määratakse kompanii instruktoriks. Seega on sidekompaniil loodud tihe sidekaitseväge sidepataljoniga, mistõttu võimaldub kasutada sidepataljoni õppekompanii ruume ja õppeabinõusid õppustel.

Oma tegevuses vajalised sissetulekud sidekompanii on saavutanud peamiselt kaitseliidu rahalisest loteriist saadud summadega ja toetajaliikmete maksudest. Malevlased on suuremalt osalt palgateenijad ja tööliskonda kuuluvad, kuna sidekompanii on peamiselt värvunud liikmeid, kes on otseselt huvitatud sedaliiki tööst. Täieliku vormiriide omab kompanii juba varsti.

Üksuse kasutada on maleva majas kantselei ja laoruumid.

Kuna sidealalised õppe- ja tehnilised vahendid kõik on võrdlemisi kallid ja kompanii

täisvarustuseks vajab tuhandeid kroone, siis kompanii ise loomulikult ei suuda end varustada. Sidevarustus saadakse malevalt, kes neid soetab kaitseliidu peastaabi kaudu riiklikest summadest eelarve korras.

Väljaõppe alal on kompaniis jõutud nii kaugele, et ta võib igal ajal täita pealepandavaid sideülesandeid.

Sanitaarala on veel arenemisel, mille juhtimine lasub V. Baderil, kes on lõpetanud Punase Risti ja kaitseliidu sanitaar-samariitlaste kursused.

Raadioside Neeruti manöövris.

Aastapäeva pühitseb kompanii tavaliselt 26. märtsile järgneval laupäeval. Lippu ega eritunnuseid ei oma. Kavatsusel on selle aasta sees soetada rinnamärk.

Koostöö malevaga täiesti intensiivne. Igal pühapäeval sidekorrapidajad maleva laskerajal, kus hoolitsevad sidekorra eest. Suuremate võistluste puhul paneb kompanii välja alati suuremal arvul telefoniste. Samuti oktoobris korraldatud Neeruti manöövritest võttis kompanii osa, pannes välja ühe rügemendi ja ühe pataljoni siderühma muuseas raadio-sidevahenditega. Kompanii tahaks tagada, et oleks maleval üksus, kes suudaks alati rahuldada sidevajadust.

Üksik soomusautorühm.

1927. a. märtsikuus valmisid Km. arsenalis kaitseliidu peastaabi poolt tellitud kaks soomusautot, kus Grossley šassiidele monteeriti peale soomuskorpused.

Nimetatud kaks soomusautot anti Tallinna malevale kui pealinna kaitsemalevale. Maleva pealik ristis soomusautod nimedega „Kõu“ ja „Pikker“.

1928. a. jaanuarikuus osteti Prantsuse sõjaministeeriumilt soomusautode tarvis kaks uut kahurit, mis sama aasta sügisel montee-

riti arsenalis s.-autodele. Kahurite tõttu on soomusautode löögivõime suur.

Soomusautodele komplekteeris maleva pealik meeskonna rühma mitmest maleva allüksusest paremaist laskureist ja eriala meestest. Soomusautode rühma pealikuks määrati 1. juunil 1927. a. Aleksander Loun, tema abiks res. ltn. Aleks. Arol. Meeskond koosnes 12—15 kaitseliitlasest, kes kuulusid ühtlasi ka malevkondadesse, kuid teetsesid soomusautodel.

Rühma juhatus. (Vasemalt paremale): B. Tramberg, J. Spuul, Ed. Kartus — pealik, J. Suits ja A. Kiisa.

20. märtsil 1930. a. pandi alus rühmale iseseisva administratiiv-üksusena, alluvusega otseselt maleva pealikule, nimetusega: „Maleva soomusautode rühm“. 3. juunil 1930. a. valiti rühmale kui iseseisvale üksusele juhatus, kuhu kuulusid pealik, pealiku abi ja juhatusel liikmed pealikud: Joh. Spuul, J. Suits, H. Tõnisson ja kand. H. Treumundt.

1. jaanuaril 1932. a. nimetati s.-a. rühm ümber „Maleva üksikuks Soomusautorühmaks“.

Soomusautorühm on võtnud osa järgmist suuremaist maleva manöövreist: 1929. a. „Saue manöövrist“ ja 1932. a. sügisel kaitseväge poolt korraldatud „moto-mehhaniseeritud salga“ õppusest Tapa—Rakvere rajoonis, kus s.-a. rühma teotsemine sai kaitseväge kõrgemate juhtide kiitva arvustuse osaliseks. Soomusautode kui ka meeskonna vastupidavus oli hea. Viimasel õppusel teotses s.-a. rühm väga mitmesugustes lahingu-olukordades suure sügisese pori peale vaatamata tundmatuil teil ja metsas pimedal ööl. Nagu mainitud, s.-a. rühm kannatas välja igasugused tuleproovid väga hästi. Ei olnud praktilisi eksimusi ega rikkeid. Ka meeskond teotses laitmatult.

Suurt rõhku on pandud s.-a. rühma meeskonna väljaõppele ja eriti laskeosavuse tõstmisele. Igal nädalal on kord õhtuti rühmal õppepäev: kuulatakse loenguid, tehakse praktilisi õppusi masinate ja relvade juures vastavate eriteadlaste juhatusel ja peetakse omavahelisi kui ka koos teiste allüksustega laskevõistlusi. 27. aug. 1933. a. peeti esimesed laskevõistlused s.-a. rühma ja autotankide rügemendi vahel kolmest relvaligist: v/püssidest, p/klp. ja kahurist. Auto-tankide rügement saavutas väikese ülekaalu v/püssist ja kahurist laskmises, kuna püstol-kuulipild. laskmises võitis s.-a. rühm. Varem peeti laskevõistlust autotankide rügemendi ohvitseridekoguga spordipüssist laskmises, kus rühmal oli suur edu. 1933. a. „karikavõistlustel“ saavutas rühm 68,60 keskm. silma, mis on erakordselt suur saavutus kaitseliidu üksuse poolt üldse. Rühma liikmed on kõik klassi-

laskurid, kellest 11 klassilaskurit ja 10 kütli. Hoolsa teenistuse eest on antud rühma 7 valgeristi ja 1 kotkarist.

30. aprillil 1933. a. tabas rühma suur kaotus ja lein: rühma pealik ja asut. rühmaliige Aleksander Loun suri kurja käe läbi.

A. Loun (+).

Surivoodil A. Loun pärandas s.-auto rühmale Kr. 1.000.—

3. nov. 1933. a. määrati uueks s.-auto rühma pealikuks vabadussõjaaegne s.-autode kolonni ülem res. kpt. Er. Kartus, kes oli pealikuks lühemat aega.

S.-a. rühm võttis endale rinnamärgi, mis kinnitatud 1932. a. Rühma rinnamärgi süm-

boliks on soomuslohe, kes kaitseb kaitseliidu embleemi. Vastav statuut näeb ette rinnamärgi omajad ja selle kandmise korra. Seni on rinnamärgi kandmise õigus antud 24 liikmele.

Praegu on rühmas 21 tegev- ja 16 toetajaliiget.

Kõik rühma tegevliikmed on varustatud kaitseliidu vormiga, osalt liikmete oma, osalt rühma kulul. S.-autorühma meeskonna vorm erineb kaitseliidu üldvormist musta nahkkuuega, mis on otstarbekohasem vormipali-

tust oma vastupidavuse, kerguse ja tuulekindluse tõttu.

Rühma meeskonnas on valitsenud alati parim arusaamine ja sõbralik vahekord. Nii-sama sobivad nad igapäevases elus, kui ka lahinguolukorras kitsas soomusauto keres.

Rühma meeskonna väljaõpe on viidud sellisele tasemele, et iga mees võib s.-autos teotseda igal alal — juhtimisest kuni kahuri käsitamiseni.

Rühma majanduslikke muresid aitavad kanda peamiselt heldekäelised toetajaliikmed.

16. Üksik „G“ kompanii.

Mürkainete tarvitusele-võtmine nüüdis-aja sõdades sunnib kaitseliitu pöörama tähelepanu ka gaasikaitse ettevalmistusele. Eri-lise iseloomu tõttu see relv nõuab suuri tead-misi ja ettevalmistusi juba rahuajal.

Tallinna malev asus gaasikaitset organi-seerima 1927. a. detsembrikuus. Järgmiseks aastaks jõutakse eeltöödega lõpule, ja 19. jaanuaril 1928 avab maleva pealik gaasikursuse vanemaile kaitseliitlasile. Osavõtjaid on 41 k/liitlast. Kursuse juhatajaks määratakse instruktor n.-lt. E. Kask, kes gaasikaitse-ohvitser. Oma nõu ja abiga õppuste organi-seerimist ja loengute pidamist toetab maleva gaasikaitse pealik cand. chem. D. Buxhoev-den. Kursuste eesmärk oli ette valmistada maleva allüksustele vastavad gaasikaitse-me-hed, kes iseseisvalt juhiksid gaasikaitset all-üksusis. Kursused lõppesid 8. mail 1928. a. Lõpetas 31 k/liitlast.

Samasugused kursused korraldati järje-kindlalt ka järgmisil aastail. Kokku on kur-sustest osavõtnud paarsada kaitseliitlast. Maleva gaasikaitse rühmad esinesid ka üle-riiklikel gaasikaitse-päevadel Tallinnas, Ta-pal ja Tartus.

Edukamaks õppetöö organiseerimiseks ja ettevalmistamiseks peetakse tarvilikuks kind-la koosseisuga gaasiüksuse moodustamist. Käskkirjaga 14. detsembril 1932 nr. 39 teeb maleva pealik korralduse maleva üksiku gaa-

sikaitse-kompanii formeerimiseks. Pealiku kohustetäitjaks määratakse chem. H. Konts. 13. veebr. 1933 valitakse ka kompanii juha-tus: plk. plk. E. Pajos, J. Vaska ja H. Ma-honi, kellest ainult H. Mahoni on kompanii liige.

Kompaniile korraldatakse samal aastal kursused, kus teoreetilisele küljele pühendatakse 34 tundi ja praktilisele 8 tundi. Kursusest võtavad osa ka maleva teiste allüksuste liik-med. 28. mail on gaasikompaniil esimene suurem ülesanne täita üleriiklikul gaasikaitse-päeval Valgas. Meeskond täitis oma ülesande edukalt.

Gaasikaitseks ettevalmistus nõuab kaitse-liitlaselt peale üldiste veel eriteadmisi ning on seega raskem kui maleva teiste allüksuste teenistus. Seetõttu edeneb kompanii komp-lekteerimine visalt. 1934. aastaks on kompa-nii koosseisus 7 kaitseliitlast.

12. märtsil 1934 määratakse kompanii pealikuks maleva instruktor ltn. H. Silber. Kompanii korraldatakse ümber. Valitakse uus juhatus, seekord juba kompanii liikmeist: pealikud P. Pabstel, R. Brachmann ja A. Toomik, sekretäriks H. Mahóni. Kohtadel määratakse õppepealik R. Brachmann, ma-janduspealik P. Pabstel ja rühmapealikud. Maikuus algavad pikemaajalised gaasiluura-jate ja vaatlejate erikursused vilunud eri-teadlaste maleva gaasikaitse pealiku cand.

Kompanii meeskond ja juhatus. Istuvad (vasemalt paremale): H. Mahoni, ltn. Silber — pealik, A. Brachman, A. Toomik.

chem. D. Buxhoevdeni ja chem. R. Brachmanni juhatusel, kes rakendavad kõik oma kogemused malevale hästi väljaõpetatud gaasikaitse-meeskonna ettevalmistamiseks. Kompanii liikmete arv on tõusnud 20 meheni. Koosseisult kujuneb kompanii 50% kõrgema haridusega, 50% keskmise haridusega isikuist. Sellega on kompanii hariduslikult kõrgema tasemega kui teised üksused. See on ka vajalik, arvesse võttes väljaõppe iseloomu. Kuid ka teist väljaõppe-ala, s. o. laskeasjandust ei jäeta kõrvale. Karikavõistlustel a. 1934 saavutas üksus 44,69 punkti keskmise tabavusena, missugune arv on algajate kohta vägagi hea.

Maleva koosseisus võttis kompanii osa Neeruti manöövrist rügemendi desinfitseerimiseks.

se komando koosseisuga ja sai vahekohtunike kiitva arvustuse osaliseks.

Vormiriided on muretsenud 62% liikmeid. Kompanii koostöö malevaga on hea.

Ruume ja õppeabinõusid kompanii saab malevalt kasutada, samuti ka toetust vähemate kulude katteks, sest kompaniil puuduvad aitavad organisatsioonid.

Sanitaar-alal teotseb kompaniis üks velsker.

Aastapäevaks on kompaniil 14. detsember, millal maleva pealik tegi korralduse kompanii formeerimiseks.

Kompanii tegevuse siht on luua malevale tugev ja ühtlane üksus, kes gaasi-hädaohu korral suudaks edukalt selle vastu võidelda.

17. Maleva orkester.

Praegune maleva orkester algas oma tegevust 22. veebr. 1925. a. maleva pealiku ksk. nr. 4 § 2 nime all „K. L. Tallinna maleva muusika osakond“, eeltööd algasid tegelikult juba paar nädalat varem. Säärane nimetus oli tingitud sellest, et peale puhkpilli-

muusika edendamise kuulus muusika osakonda ülesandesse ka laulu edendamine, milleks oli asutatud 27-liikmeline meeskoor. Puhkpilli-muusika alal teotseval grupil, praegusel orkestril, oli alguses 29 liiget ühes juhi Mihkel Lüdigiga, kes Tall. maleva pealiku käsk-

kirjaga nr. 8 § 3 ja 4 põhjal oli nimetatud mõlema muusikaharu ühiseks juhatajaks. Muusika osakonna, orkestri, organiseerijaks oli tolleaegne maleva pealik kol. Raudvere. Kol. Raudvere energilisel hoolitsusel muretsesi kiires korras tarvilised pillid, noodid, riietus, alustati energiliselt harjutustega. Ja juba 24. veebruaril 1925. a. Vabariigi 7. aastapäeva paraadile võis Tallinna malev samuda oma orkestriga.

Kuid nagu teada iga algus on raske, nii ka siingi. Peagi tekkisid mingipärast arusaamatused juhi M. Lüdigi ja orkestrantide

jest hakkas tõusma. Samuti kasvas orkester arvuliselt 34 meheliseks.

Orkestri populaarsuse tõstmiseks korraldati maksuta rahvakontserte Harjumäel kui ka Kadriorus. Ja jõuti lõpuks nii kaugele, et saadi vastu võtta 1926. a. linna maksuline suvimäng, mis aitas orkestri majanduslikku külge märksa tõsta.

Majanduslikest muredest tingitult algas maleva orkestris senise tõusu asemel jällegi langus. Lahkusid vanemad mängijad, jäid järele ainult mõned üksikud ühes noorte algajatega. Orkestri muusikaline tase langes

Orkestri meeskond ja juht Fr. Tammar (keskel).

vahel. Lagunes meeskoor, ilma et oleks kordagi saanud esineda. Püsima jäi küll orkester, kuid ka siingi tuli muutusi. Senine juht M. Lüdigi vabastati kohalt 15. maist 1925. a. ja uueks juhiks määrati Aleksander Kirikal samast päevast arvates. Ühtlasi muudeti maleva pealiku k/k. nr. 13 § 19 18. juunil 1925. a. senine nimetus „Maleva muusika osakond“ ümber „Tallinna maleva orkestriks“. A. Kirikal asus õige energiliselt tööle.

Sissetulekute hankimiseks korraldati pidusid, väljasõite jne. Töö kandis kaunis head vilja, sest orkestri tase muusikalisest kül-

äärmuseni. Raskusi tekkis sissetulekute hankimisega. Kuid jooksvad kohustused nagu juhi kui ka asjaajaja palk, pillide remont, noodikogu korrashoid jne. nõudsid summasid, mida mõnekümnemehelisel koosseisul mängude kui ka muu sissetuleku vähesuse tõttu võimatu oli hankida. Samuti hakkas orkestri asutamise ajal keskpärasest hallist riidest varustus lagunema. Ja kui ei suudetud seniseid jooksvaid kohustusi katta, ei võinud enam uuendamisest ega arenemisest orkestris olla juttugi. Paratamatult läks kõik allapoole.

Osalt majanduslikel, osalt muil põhjusil tekkisid arusaamatused orkestrijuhi ja meeste vahel. Ning lõpuks 1929. a. maikuus lahkus juhi kohalt Kirikal. Maleva juhatus kol. Pinkaga eesotsas ära nähes, et orkester ei suuda iseseisvalt majanduslikke muresid kanda, kuna malevale orkester on siiski tarvilik, kutsus orkestri juhatus aru andma tekinud olukorrast. Läbirääkimiste tulemuseks maleva juhatusel jõuti niikaugemale, et kõik orkestri majanduslikud mured võeti maleva staabi kanda. Orkestri juhi kohused jäid esialgu ajutiselt senise juhi abi K. Lausi peale kuni uue juhi leidmiseni.

1929. a. augustikuust alates asus orkestrit juhtima Fr. Tammar. Siitpeale algas maleva orkestris tõus. Vabanenud majanduslikest muredest ning saanud kõrgema muusikalise haridusega juhi hakkas orkester kasvama. Orkestri isiklik koosseis on kasvanud 50 meheliseks. Paljudele konservatooriumi õpilastele on maleva orkester heaks kohaks orkestripraktika omandamisel.

Arvestades suurt malevat, on orkestril esinemiskohustusi palju nagu Vabariigi aastapäeval, 1. mai rongkäigul, kaitseliitlaste matustel jne. Väärikalt on orkester esinenud IX ja X üldlaulupeol, väliskülaliste vastuvõtul, Invaliidide päeval ja mujal.

VIII Maleva sanitaarkorraldus.

Tallinna maleva üksuste uuesti formeerimise aastail 1924—1927 aeti sanitaar-alal läbi üksuste juures olemasolevate esmaabiandjatega. Polnud ka nimetamisväärselt sanitaarvarustust ja samuti kindlaid sihte teotsemiseks. Tarbekorral kasutati esmaabiandmiseks arstide ja velskerite isiklikku sanitaarvarustust.

Naiskodukaitse organisatsiooni ellukutsumisega a. 1927 hakkas osaliselt lahenema sanitaarteestistuseks tarvilise varustuse hankimine. Annetuste ja pidudega suudeti mõnes suuremas malevkonnas muretseda sanitaarpaunad ühes algelise sisustusega.

Kaitseliidu peastaabi kutsel asus Eesti Punase Risti abipresident dr. B. Voogas a. 1928 jaanuarikuus organiseerima ülemaalist sanitaarala kaitseliidus, missugust tööd jatkas hiljem kaitseliidu sanitaarülemale kohale kinnitatud san. kindral-major A. Lossmann. 16. okt. 1928 asub dr. Voogas teotsema Tallinna maleva sanitaarpealikuna. Seni puudus maleva kui terviku juures sanitaarala keskkorraldus. 16. dets. 1928 kinnitati kaitseliidu ülemale poolt dr. B. Voogase poolt väljatöötatud kaitseliidu sanitaarkorralduse põhjooned. Nende põhijoonte järgi algas ka sanitaartegevus Tallinna malevas kui ka kogu

kaitseliidus ja sanitaarpersonaali komplekteerimine. Allüksuste sanitaarpealiku kohtadele leitakse praktiseerivate arstide hulgast ka vastavad isikud.

Dr. B. Voogas — maleva sanitaarpealik.

Et peale arstide tunduv puudus oli teisest sanitaarpersonaalist, kerkis üles tarvidus selle ettevalmistamiseks. Eeskätt kavat-

seti rakendada tööle naiskodukaitse. Ka nende hulgas puudusid tarvilisel arvul halastaja-õed. Kaitseliidu peastaabi ja Eesti Punase Risti vahelisel kokkuleppel 1927. a. viimane korraldab naiskodukaitse liikmeile sõjaaegsete õdede kursuse. Sel viisil saadi üle küll õdede puudusest, kuid puudusid veel samariitlased ja sanitarid. Nende ettevalmistamiseks korraldas naiskodukaitse 1928/29. a. talve jooksul kaks samariitlaste kursust, mille lõpetas 54 liiget. 1929. a. sügisel korraldati kaks sanitaar- (esmaabi-) kursust kaitseliitlasile. Osavõtjaid oli kõikidest malevkondadest 2—4 kaitseliitlast. Peale kursuste sel

abiandmise juhtumeid malevas ette 200, enamuses on olnud abiandmised kergemate vigastuste puhul.

Maleva Mustamäe laskeraja tarvituselevõtmisega on seal eriti intensiivseks muutunud alatised laskeharjutused ja võistlused. Igal pühapäeval aasta läbi on laskerajal valvekorras samariitlased ja õed. Suuremail taktikalisel õppustel-manöövritel on kaasas üksusega arst, velsker ja meessamariitlased tarvilise abiandmis-varustusega.

Üksikute allüksuste sanitaarpealikute poolt on võimaldatud oma üksuse kaitseliitlasile odavam arstiabi, mõnes allüksuses

Maleva sanitaarpersonaal Neeruti manöövris.

aastal peetakse dr. B. Voogase korraldusel üksikuid populaarteaduslikke loenguid kaitseliitlasile sõjagaasikaitsest, suguhaigustest jne. Naiskodukaitse ringkond korraldas perioodiliselt täiendusloenguid ja referaate nais-samariitlasile. A. 1931—1933 korraldati veel mitmed samariitlaste ja sanitaarkursused, mille vastu on alati tuntud elavat huvi.

Maleva sanitaarpersonaali tegevus on suunatud peamiselt kaitseliidu tegevusel juhtuvate õnnetuste korral abiandmisele. Nii on see alatiselt valvekorrallaskerajutusil ja võistlusil, manöövritel ja igasuguseil sportlikel võistlusil. Keskmiselt aasta kestel tuleb

täiesti tasuta, nii üksik-eskadronis dr. med. A. Lellepilt. Maleva sanitaarpealiku poolt on tasuta arstlik järelevaatus kogu maleva personaalile. Maleva sanitaarpersonaal on osa võtnud paljudel kordadel ka teiste organisatsioonide üritustest, nii a. 1929 gaasikaitsepäeval, Rootsi kuninga vastuvõtul ja kaitseliidu päeval.

27. septembril 1930 peeti mitmesuguste üleriikliku tähtsusega sanitaarküsimuste lahendamiseks kaitseliidu ülemaaline sanitaarpealikute koosolek. Pärast koosolekut oli maleva sanitaarpersonaali demonstratsioon maleva võimlas kaitseliidu ülema ja külaliste ees.

12. sept. 1932 esitati kaitseliidu ülemale ja K. L. sanitaarülemale san. kindral-major A. Lossmannile seaduse eelnõu kaitseliidus teenivaile arstidele eesõigustatud korras võimaldada sooritada katseid san. ohvitseri kutse omandamiseks ja res. sanitaar-ohvitserel sooritada katseid auastmes kõrgendamiseks (san. kolonel-leitnandi auastmeni).

Enamus maleva sanitaarpersonaali on ühtlasi ka Eesti Punase Risti organisatsioonide liikmed (samariitl., õdede), et endid praktiliselt täiendada, sest malevas praktika omandamine on piiratud. Naiskodukaitse samariitlasist koosneb praegu E. P. R. samariitlaste III kolonn ja kaitseliidu meessamariitlasist ja sanitarist VI kolonn, täiendatult ühe rühma tuletõrjuja samariitlastega.

Maleva sanitaarpersonaal koosneb praegu: 17 mees- ja 8 naisarstist, 20 õest, 13 vels-

kerist, 54 nais- ja 18 meessamariitlasest, 18 meessanitarist. Peale selle on passiivsemaid liikmed arvatud reservi, mis koosneb 28 liikmest. Sanitaarvarustust on: 2 kanderami, 4 arstipauna ühes täielise sisustusega, 17 velskeri ja 26 sanitaarpauna, maleva staabi juures arstimate tagavaraladu võimla arstitoas ja laskeraja majas koduapteegi kapid sisustusega. Ka mõned malevkonnad (Põhja, Lõuna, Nõmme) on oma staapidesse muretse- nud koduapteegi kapid esmaabiandmise vahenditega.

Käesoleva aasta sügisel kaitseliidu pea- staabi poolt korraldatud Neeruti manöövris leidis aset ka ühtlasi esmakordselt laiemas ulatuses sanitaar-manööver, milleks põhjalikult san.-personaali ette valmistati. Manööver andis palju õpetlikku. Tegevus toimus pataljoni löigus.

Neeruti manöövri lõpp. „Valgete“ rügement marssib Rakverre.

IX Naiskodukaitse Tallinna ringkond.

Ringkonna juhatus. (Vasemalt paremale): A. Jeets — esinaine, A. Starrkopf — sekretär, E. Valtman ja F. Tõnison — liikmed.

Naiskodukaitse ehk naiskaitseliidu asutamise mõte tekkis Tallinnas samuti 1. dets. sündmuste mõjul. Mehed olid organiseerumas riigikaitseks ja naisedki ei sõandanud hoida käsi süles. Terve rida majanduslaadilisi küsimusi vajas malevkondade juures lahendamist, millega organiseeritud naised oleksid rahuldavalt tulnud toime.

Tallinna Eesti Naisseltsis võeti see küsimus esmakordselt päevakorda ja tulemuseks oligi Kalevi malevkonna juure naiskodukaitse jaoskonna n. n. „lindade“ kompanii asutamine. Varsti asutati ka teiste maleva allüksuste juure samasihilised naisorganisatsioonid.

Esialgu puudusid töötamiseks juhtnõrid ja puudus isegi side üksikute jaoskondade vahel. Oli vaja mingit kogu maleva piirkonnas naisjaoskondade tööd ühtlustavat organit. Alles 1927. a. 10. juunil valiti seks ajutine kolmeliikmeline juhatus A. Tõrvand-Tellmanni juhtimisel. Samal aastal 2. sept. pandi kaitseliidu ülema käskkirjaga maksma ajutine korraldus, mis määras naiskodukaitse tegevuse ja sihid. See võimaldas asuda kindlamalt tööle. Ajutiste määruste põhjal jaoskonnad valisid oma liikmete hulgast juhatused ja ringkonnakogu, kes 29. nov. 1927

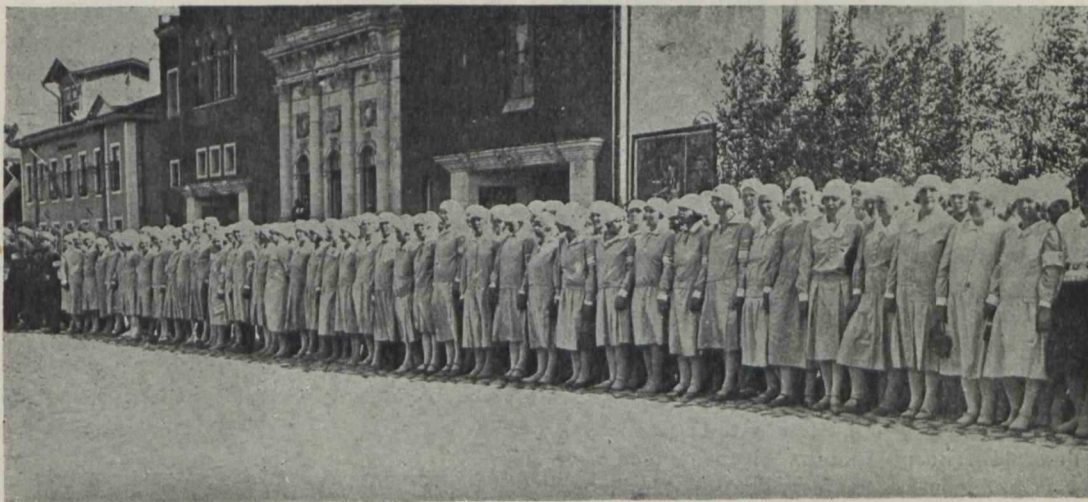
valis esimese ringkonna juhatuse. Esimeseks ringkonna esinaiseks oli M. Raamot. 18. dets. 1928 kuni 23. maini 1934. a. on ringkonna esinaiseks A. Tõrvand-Tellmann.

Ringkonna juhatuse ülesandeks on selgitada ja ühtlustada jaoskondade tööd, olla abiks kaitseliidu keskjuhatuse ja maleva majandamisel, aidata korraldada sanitaarala ja -varustust, propageerida ja õhutada kodukaitse mõtet laiemais rahvahulkades. Tallinna ringkond koosneb praegu 9. jaoskonnast 516 liikmega. Ringkonna juhatuse koosseisu kuuluvad esinaine k. t. A. Jeets, sekretär A. Starrkopf, juhatuse liikmed F. Tõnison ja E. Valtman.

Ringkonnas töötavad majandus-, toitlus-, sanitaar-, varustus-, spordi- ja propaganda-rühmad. Mitmeis jaoskondades on ellu kutsumatud laulukoorid, samuti töötab ringkonna üldlaulukoor pr. Krull-Mikki juhatusel. Majandusrühmade ülesandeks on hankida ringkonnale ja malevale ainelist toetust. Peamiseks sissetuleku allikaks tuleb pidada loteriisid. Selleks on korraldatud maleva heaks mitu suurt asjade ja üks väärtasjade loterii ringkonna heaks, mis tõi sisse kr. 1.324—. Peale selle jaoskonnad igatüüpi on korraldanud oma malevkondadele ühe suurema asjade lo-

terii aastas. Loteriidel on alati hulk käsitöid ja asju, mis valmistatud naiskodukaitse poolt iganädalalisil tööõhtuil, või nende poolt korjatud või annetatud. Kaitseliidu keskjuhatuse rahalise loterii realiseerimisele ringkond on alati agaralt kaasa aidanud. Kaitseliitlasile massilist toitlustamist on ringkond ühiselt korraldanud manöövritel, ülemaalisil ja rahvusvahelisil laskevõistlusil, mis toimuvad mitu korda aastas. Malevkondade sagedasil laskevõistlusil on jaoskonnad igaüks eraldi toitlustanud oma malevkonda.

umbes 1000 isikut ühes kadettidega, millega tuldi hästi toime. Samuti oli Tallinna maleva Noorkotkaste toitlustamine Loone laagris Tallinna ringkonna käes, kus samuti 6 päeva jooksul 3 korda päevas toitlustati umbes 100 isikut. Samuti toitlustati 3 päeva üleriiklikel kaitseliidu võistlusil, Neeruti manöövris 1934. a. oktoobris toitlustati 2 päeva välisköökidest üle 800 mehe. Tuli keeta, valvel olla ja edasi liikuda suure vihmavalinguga lageda taeva all, kuid meeoleu oli raskustele vaatamata kõigil hea.

Naiskodukaitse paraadil.

Peale selle on ringkond mitmel korral ühiselt toitlustanud riigikaitse-õppustest osavõtjaid keskkooli-õpilasi, arvult iga aasta 1400—1800. Massilisi toitlustamiskursusi on ringkond korraldanud oma liikmeile kaitseväge kasarmu köögis, samuti harilikke keedukursusi. Massilise toitlustamise eest sai ringkond toitlusnäitusel Tallinnas 12—16. sept. 1931. a. I auhinna — suure hõbeauraha, diplomi ja rahalise tasu. Ülemaalisil Naiskodukaitse suvekursusil Tondil 1934. a. oli toitlustamise juhtimine Tallinna ringkonna käes. Ringkonna toitluspealikuks oli A. Jeets. Toitlustati 6 päeva jooksul igapäev 3 korda

Varustuse alal on jaoskonnad malevkondadele muretsenud: sanitaarpaunu, kanderaame, voodeid, aluskotte, patju, tekke, pesu ja riideid. Peale varustuse jaoskonnad on anetanud oma malevkondadele lippe ja virgutanud kaitseliidu sportlasi väärtuselistel auhindadega.

Ringkond võttis ka osa keskjuhatuse poolt korraldatud korjandusest kaitseliidule gaasikaitse-varustuse muretsemiseks.

Ringkonna sanitaarrühm koosneb 20 õest ja 52 samariitlasest.

Sanitaarpersonaali ettevalmistamiseks on ringkonna arsti juhtimisel ja jaoskonna ars-

tide kaasabil korraldatud 2 samariitlaste ja 2 esmaabi kursust. Halastaja-õed said etevalmistuse Tallinna maleva ja Eesti Punase Risti poolt ühiselt korraldatud kursustel.

Peaasjalikult koosneb sanitaarpersonaali töö valvekordadest lasketiirul laskevõistluste

Massilise toitlustamise kursus.

ja laskeharjutuste ajal. Naiskodukaitse sanitaarpersonaal võttis osa Saue manöövrivrist 1929. a.

Peale otseste kohustuste on sanitaarpersonaal aidanud kehvi perekondi õnnetusjuhtumel ja haiguse ajal. Kodukaitse õed ja samariitlased on aidanud kaasa kolme Eesti Punase Risti poolt korraldatud gaasikaitse demonstratsiooni puhul. Nende teadmiste värskendamiseks on korraldatud ringkonna arsti juhtimisel jaoskonna arstide poolt teoreetilisi ja praktilisi kordamiskursusi. Suuremaks tööks sanitaaralal on praegu haigla pesu muretsemine. Esialgu on kava muretseda 200 komplekti voodi- ja ihupesu, millest kevadel 10 komplekti on juba valmis õmmeldud.

Spordi arendamiseks ringkond on korraldanud võimlemis-, rahvatantsu- ja suusatamiskursusi eriteadlaste juhtimisel.

Propaganda-alal ringkond on korraldanud Vabariigi aastapäevadel, kaitseliidu, maleva, naiskodukaitse ja ringkonna aastapäevadel ja 1924. a. 1. dets. mälestamise puhkul kontsert-jumalateenistusi, kontsert-aktusi ja kõnehommikuid, viimaseid sageli filmiga kaitseliidu elust ja tegevusest. Igal aastal

ringkond on korraldanud jõulupuid päevakohaste eeskavadega kaitseliitlastele, naiskodukaitse liikmeile ja nende lastele, annetades maiustusi ja kehvemaile ka riidevarustust.

Asudes pealinnas, seega meie riigi ja seltskondliku elu keskuses, tuleb Tallinna ringkonnal lõpmatult osa võtta kõigist tähtsamaist sündmusist. Poola presidendi külaskäigu puhul a. 1930 võttis ringkond osa presidendi vastuvõtu tseremoniast ja paraadist. Muretses ja korraldas sissesõitnud naiskodukaitse liikmeile kortereid. Soome „Lotta-Svärdi“ esindajate külaskäigul a. 1930 korraldas Tallinna ringkond neile vastuvõtu ja kodukaitse liikmete perekondades korterid. Soome presidendi ja pr. Svinhufvudi külaskäigu puhul 1932. a. tervitasid naiskodukaitse liikmed Mustamäe lasketiirul kõrgeid külalisi ja saatsid neid Harju maleva laagrisse.

Töötades aastate kestel käsikäs seltskondlike organisatsioonidega on naiskodukaitse Tallinna ringkond leidnud kõikjal seltskonnas lugupidamist ja väärikat hindamist. Neli aastat tagasi, kui algas majanduslik kriis ja töötatöölise toetamise küsimus asetati esmakordselt laiemale alusele, astus Tallinna ringkond esimesena sel alal tööle. Jõu-

Põhja jsk. käsitööõhtu.

lulaupäeval jagati valitsuse eeskirjadele vastavalt 200 perekonnale vastavalt tema suurusse rahalist toetust, kusjuures abisaajad olid kontrollitud. Üldse sai sel talvel Tallinna ringkonna kaudu toetust üle 600 isiku kr. 3000—. 1931. a. talvel võttis ringkond

osa töötatöölise ja nende laste eest hoolitsemisest koos teiste seltskondlike organisatsioonidega „Ühisabi“ nime all. Tallinna ringkonna juhtida oli hoolekande osakond, mille rahaline läbikäik nelja kuu jooksul oli 26.000 kr., kusjuures kontrolliti ja aidati umbes 10.000 isikut.

Agaralt on alati aidatud kaasa Laste- ja Ühingu korjandusile. Ei ole unustatud ka sõjainvaliide. Aastaid on osa võetud kindral Laidoneri nimelise invaliidide kapitali korjandusist.

Nõmme jsk. „kesknädala-õhtu“.

Ka õhuasjanduse korraldamises on ringkond jõudumööda kaasa aidanud.

Õhukaitse Ühingu finantsnädala läbiviimisel on kodukaitse korjajad iga aasta olnud parimaiks korjajaiks ja tunnustatud I auhinna väärilisiks.

Kaitseliidu ülem on tunnustanud ennast-salgavat tööd kaitseliidu ja kodumaa heaks, annetades 34 ringkonna liikmeile hooldsusmärgi „Valge Rist“ III kl. ja ringkonna esinaisele „Kotka Rist“ V järgu.

Ringkonnal seisab ees veel suurem ja laialdasem töö — meie noorte organiseerimine ja kasvatamine. Praegu teotsevad ringkonnas 2 kodutütarde rühma, kuid ette on näha, et sügisel koolide alates tegevus märksa laieneb.

Eriüksuste jsk. Mustamäel tootlustamas.

Kodutütarde Tallinna ringkonna vane- maks on H. Tekkel.

Ringkond võib rahuldustundega tagasi vaadata oma kümne-aastasele tööle. Sajad naised- kodukaitse liikmed on vabatahtlikult ja suure armastusega kokku kannud ainelisi ja kõlbelisi väärtusi meie kodu heaks eduks ja õnneks.

A. Tõrvand-Tellman — end. ringkonna esinaine.

Naiskodukaitse Tallinna jaoskonnad.

Kalevi jaoskonnale on pandud alus juba 1924. a. detsembris. Esialgne nimetus oli tal 1. naiskompanii „Linda“. Esinaiseks (peali-

Jaoskonna juhatus.

kuks) valiti A. Tõrvand-Tellmann. Praegu on „lindade“ esinaiseks E. Kurvits.

Jaoskonna majanduslikuks aluseks on, nagu kaitseliidul tavaliselt, kodukaitse mõttest arusaava seltskonna helled käed. Jaoskond on muude malevkonda aitavate ülesannete hulgas annetanud Kalevi malevkonnale lipu. Peale selle „lindad“ hooldavad ja aitavad Kalevi malevkonna juures asuvaid noortekaste ja kodutütarde organisatsioone.

Jaoskonna liikmete arv ulatub 80. Kõik omavad vormiriided.

Põhja jaoskond koosneb I ja VI jaoskonnast niisama kui malevkondki.

Jaoskonna juhatus.

VI jaoskond moodustati 29. sept. 1925. a. Kalevi malevkonna juures II naisrühmana posti-telegraafi-telefoni naisametnikest. 1927. aastal lahkus see rühm Kalevi malevkonnast ja asus teotsema VI malevkonna juure, kuhu läks ka posti-telegraafi kaitseliidu kompanii Kalevi malevkonnast.

I jaoskond avati 1. nov. 1925 I malevkonna juure. 10. apr. 1931 pärast Põhja malevkonna moodustamist ühinesid ka I ja VI jaoskonnad Põhja N. K. K. jaoskonnaks. Esinaiseks on nende ühendamise peale B. Suits, liikmed A. Grünberg, L. Teppich, I. Ummer ja E. Veier.

Jaoskonna liikmete arv on tõusnud seni üle 100; kõik omavad vormiriided.

Lõuna jaoskond asutati 12. sept. 1929 malevkonna pealiku R. Reintami organiseerimisel.

Jaoskonna juhatus.

rimisel malevkonna tutvusringi kuuluvaist naistest.

Jaoskonna muude saavutuste hulka kuulub malevkonnale lipu muretsemine. Jaoskonna liikmete arv ulatub üle 50. Jsk. juhhib G. Kartus, sekretäriks on L. Leinberg, liikmed H. Teffer, K. Tammin ja H. Leyden.

Toompea jaoskond alustas tegevust juba 1924. a. detsembris. 28. juulil 1925 valiti jsk. juhatus. Jaoskonna liikmed kuuluvad enam-

Jaoskonna juhatus.

ses Toompea naisametnike perre. Liikmeid on ümber 70. Juhatusse kuuluvad: esinaine E. Valtman, sekretär M. Piisang, liikmed H. Schönrock, A. Millistfer ja O. Siiman.

Ida jaoskond asutati malevkonna algatusel 14. septembril 1926. Paar aastat töötas jsk. malevkonna juures erilise juhatuseta. 12. märtsil 1928. a. moodustati esimene juha-

Jaoskonna juhatus.

tus, valides esinaiseks A. Jeetsi. Juba sama aasta detsembris annetab jsk. Ida malevkon-nale lipu. Jaoskonnas on 63 liiget; juhatusse kuuluvad esinaine A. Jeets, tema abi Münth, liikmed: H. Pruun ja Veske, sekretär H. It-nurm.

Sadama jsk. hakkas teotsema 1. dets. 1925 „Kodukaitse Ühingu“ nimelisena A. Val-teri juhatusel. 4. jaan. 1929 nimetati ta ju-

Jaoskonna juhatus.

ba Sadama naiskodukaitse jaoskonnaks. Jaos-konda kuulub nüüd 40 liiget, juhatusse: esi-naine V. Treilman, sekretär A. Semiskar, liik-med H. Pitka, F. Tõnisson ja M. Eik.

Kopli jaoskond asutati 23. aug. 1925 ma-levkonna pealiku korraldusel enamasti malev-konna kaitseliitlaste abikaasadest. Jaoskond

Jaoskonna juhatus.

nimetati alul „Kopli Kodukaitse Ühing“ ja teotses J. Mühlwergi juhatusel, kuna hiljem nimetati N. K. K. Kopli jaoskonnaks.

Jaoskonnas on praegu liikmeid 22.

Esinaine A. Luba, sekretär A. Hindreus.

Jaoskonna juhatus.

Nõmme jaoskond organiseerus juunis 1925 naisrühmana malevkonna juures. Naiskodukaitse ringkonna organiseerudes nimetatakse ta Nõmme naiskodukaitse jaoskonnaks. Jaoskond aitab oma tuludega peale muu malevkonnal muretseda inventari, tasuda staabiruumide üüri ja toetab agarasti Nõmme lasteabi Komiteed „Ühisabi“. Jaoskond koosneb 23 liikmest. Esinaine S. Eslas.

Eriüksuste jaoskond moodustati Toompea jsk. liikmeist 9. okt. 1930. a. ühtaegu maleva

eriüksuste kujunemisega. Juhatusse valiti: esinaiseks J. Otsing, sekretäriks E. Käärrik, liikmeiks M. Pärtelpoeg, L. Raud ja Neggo.

Jaoskonna ülesandeks on maleva eriüksuste majandusosaline abistamine, mis toi-

Jaoskonna juhatus.

mub ühel alusel teiste naiskodukaitse ringkonna jaoskondadega. Jaoskonna liikmete arv tõusis kuni 50.

Jõulupuu maleva võimlas.

Noorte malevad jagunevad noorte malevkondadeks, kel jällegi kaitseliidu malevkondadega on ühised piirid. Noorte malevkonnad jagunevad rühmadeks, rühmad salkadeks. Poisid 8.—13. eluaastani on koondatud peredeks ja nad jagunevad 2—5 pesaks. Salgad ja pesad on organisatsiooni algrakukesiks ja koosnevad: esimesed 6—12 ja teised 4—9 poisist.

„Noorte Kotkaste“ organisatsiooni kuuluvate poiste erinev vanadus nõuab erinevaid kasvatusmeetodeid ja erinevat kohtlemist.

deks ja noorhaugasteks, noorkotkad aga al-gajaiks, pesakotkaiaks, kotkapoegadeks ja noorkotkaiaks.

Peale nende liikide ja järkude on veel üks eriline liik vanemaid poisse — noorte magistrid. Need on noorkotkad kõrge-mas järgus, kes sooritanud 10 erikatset, kaits-nud sellekohase väitekirja ja näidanud andi-teiste poiste juhtimises. See instituut on loo-dud selleks, et koguda sinna arenenumaid poisse, kes ka vanemas põlves teotseksid noorte juhtimise ja kasvatamise tööväljal.

N. K. maleva ja malevkondade juhid. Istuvad: (vasemalt paremale neljas) A. Uesson — maleva vanem ja (viies) G. Poom — maleva pealik.

Seepärast kõik „Noorte Kotkaste“ organisat-siooni kuuluvad poisid liigitatakse vanuse järgi kahte suure gruppi: noorhaugad ja noorkotkad. Noorhaugad on poisid 8.—13. eluaastani, noorkotkad aga poisid 12. eluaastast alates.

Et õhutada noorsoos edasipüüdlikkust, siis kumbki grupp poisse on jaotatud nende eriteadmiste järgi järkudesse. Siirdu-mine ühest järgust teise toimub pärast teata-vate katsete sooritamist. Noorhaugad jagu-nevad järkudelt pesapoegadeks, haukapoega-

Kõik noorte malevad moodustavad ühes-koos „Noorte Kotkaste“ organisatsiooni, mille ühendavaiks ja juhtivaiks organeiks on kesk-vanemate-kogu, magistrite liit, kongress ja peastaap peavanema ja selle abidega eesotsas.

Peavanema ja selle abi valib kaitseliidu vanematekogu kaitseliidu ülema ettepanekul. 1. augustist 1932 kuni tänapäevani on „Noor-te Kotkaste“ organisatsiooni peavanemaks kindral J. Laidoner, kelle abideks on kaitse-liidu peastaabi ülem kol. J. Maide, prof. A. Piip ja A. Kerem.

„Noorte Kotkaste“ organisatsiooni ja kaitseliidu, kooli ja seltskonna vahel valitseb tihe side, olgugi et noorte tegevuse juhtimine toimub täiesti iseseisvalt. Igal üksusel on nooremast põlvest mõeldud tegeliku juhi kõrval veel vanem, seltskonna- või kasvatustege- lasist hooldus-isik, kelle järelevalvel toimub kogu tegevus. Kõik vanemad ja noorte ju- hid, alates malevkonna pealikust, kinnitab ametisse kaitseliidu vastava üksuse pealiku ettepanekul järgmise kõrgema astme „Noorte Kotkaste“ organisatsiooni vanem.

Maleva piirides „Noorte Kotkaste“ orga- nisatsiooni juhid, rühmade, pere, malev-

kondade ja maleva vanemad on täiel määral vastutavad maleva vanematekogu ees, kelle koosseisu kuuluvad vastava kaitseliidu ma- leva pealik ja selle abi, naiskodukaitse ring- konna esinaine, noorte maleva vanem, pealik ja selle abi, noorte malevale alluvate noor- malevkondade vanemad, kohaliku omavalit- suse haridusosakonna esindaja ning kohaliku õpetajate organisatsiooni esindajad.

Malevkonna piirides on malevkonna va- nematekogu koosseis analoogiline. Peale kait- seliidu, naiskodukaitse, noorkotkaste juhtide võtavad sellest osa õpetajaskonna esindaja ning lastevanemate esindajad.

2. „Noorte Kotkaste“ Tallinna malev.

Tegevus ja areng.

Pärast põhimääruste kinnitamist oli kait- seliidu esimeseks ülesandeks tutvustada noor- kotklusega kaitseliidu juhtivaid tegelasi, peali- kuid ja instruktoreid, kes siis selle järele võik- sid leida kohapeal vastavaid tegelasi. Selleks otsustati korraldada kokkuleppel Tallinna noorseppade maleva juhatusena noorte male- vate pealike kursused, kestvusega 16. juunist kuni 20. juunini 1930. a.

Tallinna noorseppade malev andis kur- sandele ruumid, naisrühmad võtsid endi hoo- leks kursantide toitlustamise ja maleva juha- tus andis kursustele $\frac{2}{3}$ lektorite arvust.

Pärast kursusi järgnevas noorseppade õppelaagris Lükatil võeti lühidalt läbi laagri ehitamine (praktiliselt), laagri kord, tegevus ja tseremooniad.

Kursused õnnestusid ja kursantide ja noorseppade vahetõde jäi kõige paremaks. Kursandid annetasid noorseppadele kursuste mälestuseks igavesti rändava auhinna ja nais- noorseppadele kristallvaasi hõbeääriga toit- lustamise mälestuseks. Nii levisid siis Tal- linnast üle maa esimesed mõisted noorkotklu- sest ja selle kasvatuslikest võtetest.

Vastava kokkuleppe põhjal tunnistati peavanema käskkirjaga 28. augustist 1930 noorsepad ühinenuks „Noorte Kotkaste“ or-

ganisatsiooniga, alates 31. augustist 1930. a., ja teatati, et Tallinna noorseppade malevast on moodustunud noorte malevkond, kes on avaldanud soovi Tallinna kaitseliidu Põhja malevkonna juures asuda tööle.

Põhja mlvk. N. K. esitlemine.

31. augusti õhtul kell 7 toimus pidulik Tallinna noorseppade ühinemine „Noorte Kot- kastega“. Pidulikult esimeste noorkotkaste sündnimomendil viibisid ka kaitseliidu ülem kindral Roska, noorkotkaste peavanem K. Einbund, peastaabi ülema k. t. ja teisi noor- kotkaste ja kaitseliidu kõrgemaid juhte. Noorseppade „Kodu“ oli illumineeritud ja va- nikutega dekoreeritud. Kell 10 õhtul riigi-

hümni helide saatel, tõrvikute ja ilutulestiku valgusel, rakettide särinal avati maalitud silt: Noorkotkaste Põhja malevkonna „Kodu“. Esimesed noorkotkad olid Tallinnas sündinud ja esimene noorkotkaste „Kodu“ avatud. Tallinna noorseppade malev astus noorkotkaste peresse 14 rühmaga üle 350 noorkotkaga, juhtidega, koduga, lippudega.

Rühm valmistunud rännakuks.

Tallinna noorkotkaste malev ei oma mitte ainult esimesi noorkotkaid Eestis, vaid ka esimesed põhimääruste alusel valitud juhid. Nii kinnitab peavanem oma käskkirjas nr. 4, 27. sept. 1930, Põhja malevkonna vanemaks A. Lellepi, vanema abiks A. Pitka ja pealikuks Viktor Neggo. Samuti kinnitab malevkonna vanem ametisse esimesed põhimääruste alusel valitud rühmade pealikud ja vanemad 28. sept. 1930. a.

Tallinna maleva edaspidist arenemist takistas juhtide puudus. Noori ei tahetud enne koondada organisatsioonidesse, kuni polnud leitud kohased juhid, kes annaksid noorte tegevusele kindlailmelise suuna juba esimesil teotsemiskuil. Enne kui leiti juhid Tallinna malevale, kinnitati 11. oktoobril 1930. a. Nõmme malevkonna ajutisteks juhtideks malevkonna vanemaks dr. Hjalmar Mäe, malevkonna pealikuks direktor E. Kansman ja malevkonna pealiku abiks B. Methusalem.

„Noorte Kotkaste“ Tallinna maleva vanemaks kutsuti 1. nov. 1930. a. tolleaegne linnaapea Anton Uesson, kes heatahtlikult nõus-

tus ettepanekuga ja on püsinud sel kohal tänapäevani. Samal päeval nimetati maleva vanemaks kontr-admiral Joh. Pitka.

Kuna noorkotkaste liikumine meil oli alles uudis ja seetõttu ka ajutistele juhtidele vähe tuttav, siis peavanem pidas vajaliseks kokku kutsuda enne tegevuse algamist juhid informatsioonikursusele. Niisuguseid lühiajalisi informatsioonikursusi korraldati kolmes rajoonis. Tallinna tulid juhid Tallinna, Harju, Lääne, Viru, Järva ja Narva malevaist. Kursus korraldati Tallinna noorkotkaste Põhja malevkonnas kodus 2. nov. 1930. Kursuste kavas oli noorsoo kasvatus-töö välispool kooli, „Noorte Kotkaste“ organiseerimine, salga- ja rühmategevus ning mitmesuguseid praktilisi harjutusi üksustega. Lektoreiks olid peale peastaabi jõudude Tallinna maleva Põhja malevkonna vanemad juhid. Samalaadilisi kursusi korraldati ka Pärnus ja Tartus.

7. novembril kinnitatakse noorte maleva pealikuks N. Nurmiste ja pealiku abiks A. Grünberg. Samuti kinnitas peavanem Tallinna maleva vanemale veel teise abi O. Kiesel.

12. detsembril 1930 maleva vanem kinnitas Lõuna malevkonnale ajutiste kohustetäitjaina J. Trummi vanemaks ja pealikuks R. Mähari, lubades Kopli malevkonnal tegevust alata ühe rühma ulatuses.

24. jaanuaril 1931 kinnitas peastaap noorkotka vormiriide ja märgid ja tunnistas noorseppadena ja skautidena sooritatud katsed vastavaiks noorkotkaste katseile.

29. jaanuaril 1931 moodustus ka Tallinna maleva staap, kus ajutiseks lippuriks tuli J. Liiver Põhja malevkonnast ja signalistik S. Pitka. Samal ajal sai ka Ida malevkond endale malevkonna ajutiseks vanemaks H. Soone ja Kopli malevkond ajutiseks pealikuks J. Treufeldi ja abiks J. Napi. Hakati ühes sellega ka teist rühma organiseerima. Lõuna malevkond algas tegevust kolme rühmaga.

3. veebruaril määrati küll ka Kalevi malevkonnale ajutiseks vanemaks kindral Tõrvand ja ajutiseks pealikuks A. Mändvere, andes ühes sellega loa ka Kalevi malevkon-

nal tegevust alata 3 rühmaga, kuid tegevus Kalevi malevkonnas jäi veel tükiks ajaks ärkamata.

Veebruarikuus peeti vanemaile juhtidele mõnepäevalised kursused.

Samal ajal otsustati korraldada ka salgapealikute kursus esialgu Põhja, Lõuna ja Kopli malevkonnas. Kursuste kavva oli võetud 29 ainet, kestvuseks ette nähtud 40 tundi.

Kursustest võtsid osa Põhja malevkonnast 38 noort, Lõuna malevkonnast 30 ja Kopli malevkonnast 16 noort. Samal ajal korraldati ka kursustest osavõtjale Punase Risti juures esmaabi-kursus, millest võttis osa 106 noorkotkast.

Nõmme malevkonnas salgapealikute kursustega otsustati alata 14. märtsil.

17. maiks oli peastaap registreerinud Tallinna malevkondade koosseisus: Idas 26, Koplis 35, Lõunas 163, Nõmmel 37 ja Põhjas 121 liiget.

Sel kevadperioodil määrati ka kindlaks malevkondade lippude värvid, kusjuures Nõmme sai endale rohelise, Kopli tumesinise, Lõuna oranži, Põhja violeti ja Ida malevkond poola punase värvi.

Kuna põhimääruste kinnitamisest möödus 27. mail aasta, siis otsustas Tallinna malev pühitseda seda päeva igal aastal maikuu viimisel pühapäeval maleva koondusega ja malevkondade-vahelise võistlusega.

1931. aasta maleva tegevus ei ulatunud veel kaugemale organiseerimistöist. Kuigi üksikud malevkonnad teotsesid innuga, jäi 1932. aastaks veel palju organiseerimistööd. Ei olnud veel korda läinud ellu kutsuda Kalevi malevkonda, ja Tehnikumi rühma lahkumisega Ida malevkonnast lakkas teotsemast ka Ida malevkond. Ka siin tuli otsast alata.

Maleva tähtsama ettevõtteks 1932. a. võiks mainida maleva laagrit, mis korraldati Rannamõisas Merikülas Riko talu maal mere ääres juuliku 3. kuni 10. päevani.

Kuna maleval see laager oli korraldada esimene ja suurem osa juhtidest oli vilumatu noorte laagri korraldamises, siis jäi küll korraldustes ja vahekordades nii mõndki soovida, kuid üldiselt võis laagrit lugeda õnnestunuks

niihästi ilmastikult kui ka õppekavalt. Laagrist võttis osa 93 noorkotkast juhtidega.

Võimsa ning ilusa pildi pakkus noorte pere, kes sirgetes ridades naerataivate ja elurõõmsate nägudega sammus mööda Paldiski maanteed. Juhtide arvates pidi neil kuluma vähemalt 4 tundi 16 km pikkuse tee käimiseks, kuid energilised noored katsid selle maa 2 tunniga.

Esimene päev laagris viibimisest pühendati tervelt korraldus- ja sisseseadetöödele. Järgmisil päevil aga toimiti juba kindla ettekirjutatud kava järgi, pühendades aega kui taktikaliste nii ka teoreetiliste teadmiste täiendamiseks. Noored uurisid taimestikku, maastikku ja loomastikku.

Et noortes kasvatada ja arendada leidlikkust, korraldati omavaheline võistlus telkide sisseseade ehituses, ja siingi noored ületasid loodetava.

Õhtuse lipulangetamise tseremoonia oli väga huvitav. Lõkke ja tõrviku punakas valgus, gongilöögid, mere kohin ja noorte tõsi-seks tõmbunud näod pakkusid väga müstilist, kuid ühtlasi ka kauaks meelejäävat pilti.

Pärast maleva laagrit järgnes pikem suvepuhkus maleva tegevuses.

1932. a. sügis ja talv kulusid maleva staabil oma sisemisiks korraldusiks ja organiseerimiseks, mistõttu malevas ei olnud ühi-seid ettevõtteid ja tegevust. Malevkonnad aga töötasid omaette, mõned isegi väga intensiivselt.

Rännakul.

1932. aastal jõudis maleva staap lõpule oma organiseerimistööga. Maleva suuremaiks ühissettevõtteiks olid aastapäeva koondus ja Mereküla laager. Kogu malevas oli registreeritud 10 rühma 277 liikmega.

Arvates 1. jaanuarist sai Tallinna malev endale ka instruktori, kelleks kinnitati peavanema käskkirjaga 18. jaan. V. Kuhlberg.

1933. a. eraldati Põhja malevkonnast naisrühmad, kuna peeti ebasoovitavaks arendada noorte organisatsiooni mõlemast soost lastega. Eraldamine viidi läbi 1. märtsiks. Tütarlapsed siirdusid Tallinna noorseppade malevasse.

Mereküla laagrivärava ehitamine.

Tallinna maleva tegevust olid juhtinud seni peavanema poolt määratud ajutised juhid. 28. aprillil valis maleva pealikute kogu põhimääruse § 147 alusel endale vanemad ja pealikud.

Maleva vanemaks sai senine vanem A. Uesson. Uueks maleva pealikuks valiti kauaegne noorsootegelane G. Poom, abipealikuks kpt. J. Sepp, lippuriks A. Lepner ja signalistiks V. Koop. Maleva uus staap kinnitati peavanema poolt ametisse, arvates 28. aprillist.

Noorkotkaste aastapäev langeb ühte Tallinna noorseppade maleva 10. aastapäevaga. Seda päeva otsustati pühitseda ühiselt 28. mail. Aastapäeva pühitsemine kujunes

õige suurejooneliseks. Sellest kirjutas ajaleht järgmist:

„Noorkotkad ja noorsepad läbisid rongkäigus linna ning kogunesid realkooli esisele väljakule pärja asetamiseks Vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussambale. Samasse ilmusid ka teised Tallinna noorkotkaste malevkonnad.

Tallinna noorkotkaste maleva nimel asetas pärja maleva vanem A. Uesson, kes tuletas meele noorte suurt eneseohverdumist Vabadussõja ajal meie iseseisva riigi loomise hädaohtlikemal silmapilgul. Tallinna noorseppade maleva poolt asetas pärja vanemate kogu esimees Fr. Uibopuu.

Mälestusaktuse lõppedes kõik osavõtjad läksid rongikäigus Kaarli kirikusse pidulikuks jumalateenistuseks ning uute lippude õnnistamiseks. Uue lipu said endale Tallinna noorseppade malev ja noorkotkaste Kopli malevkonna Tehnikumi rühm. Neid õnnistab praost Kapp. Jumalateenistust kaunistavad noorte viiuli- ja lauluettekanded.

Kaarli kirikust läksid noored rongkäigus Schnelli tiigi ääre spordiplatsile, kus toimus pidulik koondus.“

Aastapäevaga läks malev suvitegevusele. Esijoones tuli pöörata suurem tähelepanu üleriikliku õppelaagri ettevalmistustöödele. Õppelaager peeti Tallinna läheduses Viimsis 13.—18. juulini.

Viimsi õppelaagris sai Tallinna malev kiitva arvustuse osaliseks. Nii kirjutas ajaleht: „Telkide sisemise korra ja praktilikkusega hiilgab Tallinna laager. Väga iseloomustav on savist ja mätastest ehitatud Pika Hermannini torn ja Tallinna raekoda. Kopli noorkotkad oma telgis on meisterdanud pulkadest voodid ühes peaalusega, samuti kirjutuslaua. Tallinnal on kaasas ka erinäitus mitmesuguste diagrammidega, tabelitega, õp-
pevahenditega.“

Kõik malevkonnad olid 1933. a. suvel teotsenud intensiivselt. Põhja malevkond oli korraldanud laagreid, võistlusi ujumises, sõudmises, kerg-jõustikus, käsipallis jne. Kõigile malevkonna liikmeile olid korraldatud

kursused ja katsed viisakuse ja korra teadmises, samuti ka sportlikel aladel.

Ida malevkonnas juhtide puudusel suvist tegevust ei olnud. Talvel kavatseti organiseerida uus rühm, korraldada suusavalmistamise kursus ja sportlikke võistlusi.

Lõuna malevkond oli korraldanud suve jooksul kaks laagrit, mis olid hästi õnnestunud.

Kalevi malevkond oli korraldanud suvel laagri, mis oli ka korda läinud.

Kopli malevkond oli samuti korraldanud õnnestunud laagri. Kahetseti, et juhte on vähe. Need, kes teotsevad malevkonna juures, on väga tublid.

Nõmme malevkonnas oli suvel tegevust vähe, sest puudusid juhid ja ruumid. Kavatsuses oli välja koolitada juhtide kaader ja organiseerida haukapoegade pere.

Üldiselt sooviti aga näha rohkem ühist tegevust, pida ühiseid koosviibimisi, vanemate õhtuid jne., talvel korraldada võistlusi võrk- ja korvpallis, ühiseid lauluõhtuid ja maleva üldist esinemise taset tõstvaid koonduisi.

Maleva koondus 1. oktoobril läks rahuldavalt korda, samuti ka järgmine töökoondus 29. oktoobril.

Koostati 1933/34. aastaks tüse tegevuskava, milles olid ette nähtud juhtide väljaõpe, sportlik tegevus ja võistlused, piduõhtu, talvmängud, laagri, laulukoor, riviline väljaõpe, jõulupuu, lindude eest hoolitsemine, semafori ja morse õppimine, talvespordi näitusest osavõtmine, aktused 3. jaan. ja 24. veebr. jne. Enamik töökovast leiab ka teostamist.

Maleva koondusel, mis toimus Kalevi saalis 26. novembril pärast koonduse kava täitmist, jagati välja ka auhinnad ja õppetöövõistluse diplomid.

Maleva pealiku energilisel tegevusel läks korda novembrikuus leida ka malevale ruumid, mis andis uusi lootusi ja julgust edukamaks teotsemiseks ja kujunes malevale suursündmuseks. Ruumid kavatseti pidulikult avada 26. novembril, kuid maleva koonduse tõttu, mis oli juba varemalt otsustatud pidada samal ajal, lükati avamine edasi

3. detsembriks. Ruumide pidulikust avamisest võtsid osa noorkotkaste ning kaitseliidu juhtivad tegelased.

Aktus algas maleva vanema A. Uessoni kõnega, kes kriipsutas alla noorkotkaste or-

Põhja mlvk. noored.

ganisatsiooni tähtsust riiklikult mõtleva noorsoo kasvatamises. Uus kodu, mille eest võlgnetakse tänu kaitseliidule, annab avaramaid võimalusi selleks tööks. Riigihümni ettekandele järgnes vaimulik talitus, mille pidas õpetaja R. Uhke. Sellele järgnesid tervitused. Esimesena kõneles peavanem kindral Laidoner, kes soovis noortele üksmeelt teotsemises. Kaitseliidu Tallinna maleva nimel tervitas kol. F. Pinka. Edu ja püsivust teotsemiseks soovisid veel dir. Kiesel, dir. Nurmiste, noor-seppade ja kodutütarde esindajad.

Kokkuvõttes Tallinna maleva 1933. aasta tegevust võib rahuldustundega mainida, et organiseerimisperiood, mis kestis ligemale kolm aastat, on möödas ja malev on asunud juba suuremale tegevusele. Malev on saanud endale ruumid, olgugi väikesed, kuid neid võib siiski pidada oma koduks, kus on võimalus ka suuremale tegevusele. Malevkonnad on üksteisele tublisti lähenenud suure arvu ühissettevõtete ja maleva koonduste tagajärjel. On saavutatud tihe koostöö maleva staabi, malevkondade ja rühmadega. Valitseb sõbralik vahekord niihästi noorkotkaste, nende juhtide ja kaitseliidu Tallinna maleva vahel.

1934. aastal maleva tegevus algas juba varakult. 15. jaanuaril oli koos maleva staap malevkondade esindajatega, kus otsustati avada pealikute kool alates 18. jaanuarist. Osavõtt kujunes elavaks ja korralikuks. Kursused kestsid kaks ja pool kuud ning tõstsid tunduvalt maleva salga juhtide teadmiste taset.

„Käruajamise“ võistlused.

Veebruarikuus sai Tallinna malev endale avaramad ruumid Laial tänaval nr. 1, mistõttu võimaldus pealikute kooli ületoomine oma ruumidesse.

Veebruarikuus oli ka peavanema kindral Laidoneri ja Riigivanema sünnipäevad, millest Tallinna malev võttis osa auspaleerina. Suurem osa Tallinna maleva noorkotkaid oli juba hästi vormis.

Veebruarikuus kinnitas maleva vanem maleva juure ratsarühma ning selle kotkaks A. Kallase. 6. märtsil kinnitas maleva vanem maleva propaganda pealikuks K. Tederi ja Kopli malevkonna vanema k. t. kinnitati dir. N. Nurmiste.

Sportlik tegevus.

Sportlik tegevus malevas oli tunduvalt suurenenud. Oli kavatsus malevas sportlikku tegevust viia veel laiemale alusele ja 15. veebruaril malev saigi spordipealiku H. Laguse

Sportlik tegevus malevas muutus eriti intensiivseks esimeste üleriiklike spordimängude tõttu, millest võttis osa rohkesti noor-

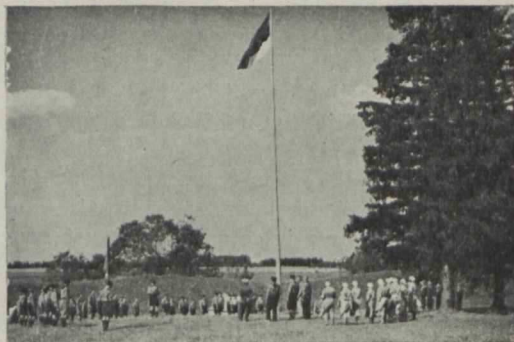
kotkaid. Spordimängudest osavõtmiseks olid endid üles annud Põhja, Lõuna, Ida ja Kalevi malevkond. Samal ajal viidi ka lõpule malevkondade-vahelised korv- ja võrkpalli võistlused, kus esimesele kohale tuli Lõuna, teisele Põhja ja kolmandale kohale Kalevi malevkond.

22. aprillil korraldati noorkotkastele „Basseinis“ sisevõistlused ujumises, kus peaaegu kõik noored näitasid senisest paremaid aegu ja olid kiidetavalt tublid. Parimaiks sportlasiks osutus Lõuna malevkonna noorkotkas E. Rosenberg, kes muide kuulub meie ujujate ekstraklassi ning on meie olümpialootus.

27. mail, noorkotkaste põhimääruste kinnitamise aastapäeval korraldas Tallinna noorkotkaste malev eelmiste aastate eeskujul paraadi, jalutuskäigu läbi linna ja piduliku koonduse. Tallinna maleva aastapäeva-pidustuste algus toimus Kadriorus noorkotkaste Põhja malevkonna aias, kuhu oli kogunenud enam kui 200 noorkotkast ilusas ühtlases vormiriietuses.

Tallinna maleva laager Loone maalinnas.

31. juulist 6. augustini korraldas Tallinna malev noortele laagri Loone maalinnas. Tänu väsimatule laagri pealikule ltn. E. Nesselbergile ja laagri abivanema O. Suursööti hoolitsemisele, soodsale ilmale ja sobivale laagriplatsile laagri töökava teostus täpselt

Laagris Loone linnamäel.

ettenähtud kava kohaselt. Vana harjulaste Loona maalinn sai esmakordselt üle aastasadade näha nii palju vilgast eesti noorust.

Poiste pioneertöö suurimaks oskuste tunnuseks osutus üle jõe laagrisse viiv purre, mis oli ehitatud sedavõrd meisterlikult, et kandis endal tervet inimhulka. Samas jõe-kaldal asetses paar lehtpuu-okstest osavasti ehitatud onni.

Mõne päevaga on telgid ja ümbrus rika-
tunud paljude ehitustega, mis teevad muga-
vaks laagrielu. Nii oli ehitatud söögilaud,
püstitatud riidevarnad, nõudehoidjad, laud
jne. Vallile pääsmiseks on ehitatud trepp,

ümbruse vaatlemiseks ja mängude korralda-
miseks vaatetorn, pesemiseks ja ujumiseks
vastavad sillakesed.

Kõik telgid olid piiratud aiaga, mis val-
mistatud kas kõrkjaist, okstest või mõnest
muust materjalist. Igal aiaväraval ilutses
oma üksuse embleem.

Vaatamata laagriolukorrale ei tarvitse-
nud poistel magada maapinnal. Olid ehitat-
tud päris korrapärased voodid võrkpõhjadega,
patjadega ja sõdurivaipadega.

Laagrist poisid tõid kaasa palju värsket
vaimu, uusi oskusi ja üllast looduserõõmu.

3. Malevkonnad.

1. N. K. Põhja malevkond.

Põhja malevkond teotses varem Tallinna
noorseppade maleva nimelisena, olles asutatud
16. mail 1923. Soovides luua aga üht
suurt rahvuslikul alusel teotsevat skautlikku
organisatsiooni, noorsepad otsustasid ühineda
kaitseliidu juures ellukutsutava „Noorte Kot-
kaste“ organisatsiooniga ja kõigiti kaasa ai-
data selle loomisel. Vormiline liitumine toi-
mus 1930. a. 31. augustil.

Malevkonna tegevus noorte kotkaste or-
ganisatsioonis arenes varemkujunenud rada-
del ja teostub praegugi peamiselt väiksemais
üksusis.

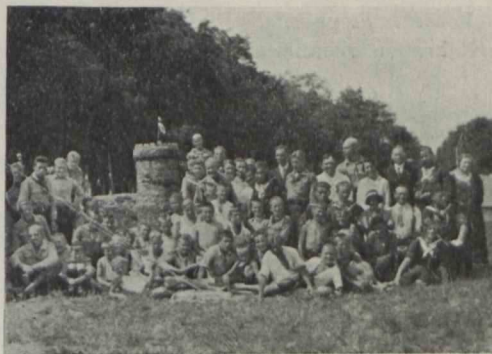
Et noorkotkad areneksid kehaliselt jõu-
listeks, terveiks ja osavaiks, selleks korral-
datakse malevkonnas igal aastal kehalisi
katseid, millest kõik noored on kohustatud osa
võtma; rühmade-vahelisi võistlusi kerg-jõus-
tikus, ujumises, sõudmises, käsipallimängus,
suusatamises j. t.

Koolitööde vastu huvi tõstmiseks on kor-
raldatud pinev võistlus rühmade vahel pari-
ma koolitunnistuse saamiseks, mida kontrolli-
takse igal poolaastal. Koolitööde õppimise
hõlbustamiseks on valmistatud rida elektri-
õppevahendeid, mille abil õppimine on vii-
dud mängu ja võistluse alusele. Need õppe-

vahendid on leidnud kiitvat tähelepanu. Nõr-
kadele õpilastele on korraldatud koolitöodes
järeleaitamine.

Et kasvatada armastust oma kodumaa,
kodu, looduse ja ajaloo vastu, selleks on kor-
raldatud lugemis- ja vestlusõhtuid,

Igal aastal on õppe-jalutuskäigud linna
ja selle ümbruse ajaloolistesse kohta-
desse ja muuseumidesse. On korraldatud pi-
kemaid matku kodumaa tundma-õppimiseks
ja peatunud ajaloolistes kohtades. Malevkond
on korraldanud võistlusi näidendite kirjuta-
mises rahvuslikul või ajaloolisel teemal. Pa-
rimad neist on ette kantud mänguõhtuil.

Viimsi laagris.

Viisakuse ja korralikkuse arendamiseks noortes on korraldatud neile vastavaid loenguid ja harjutusi.

10 aastat lakkamata on ilmunud noorte toimetusel nädalaleht, milles peegelduvad noorte kogu tegevus, nende rõõmud ja mured.

Et koguda raha vajalisteks matkadeks, laagriks jne., selleks on malevkond valmistanud erilised hoiuargid, mis võimaldavad noortel koguda raha.

Malevkonna juures teotseb juba selle algpöevadest laulukoor. Peale selle on igas kuus üks üldlauluõhtu, millest on kohustatud osa võtma kõik noorkotkad. Neil lauluõhtuil rühmad kannavad ette õpitud laule ja õpivad uusi ühislaule.

Noortes ligemisearmastuse ja abivalmisoleku arendamiseks on korraldatud igal aastal vaeslastele jõulupuu kingitustega, Kadriorus on korraldatud lastepark jne. Loomasõpradena on korraldatud toitelasid lindudele jne.

Põhja malevkonna kasutada on praegu Kadriorus riigivanema lossi läheduses suur maja ühes tiigiga, end. mereväe ohvitseride suvikasiino. Kuna aga maja lähemal ajal lammutatakse, siis peab malevkond nendest ruumidest lahkuma.

Malevkonna auvanemateks on Jaan Tõnisson ja A. Uesson, malevkonna vanemaks A. Lellep, abivanemaks R. Ploom-Reite, pealikuks G. Lagus, abipealikuks F. Velsberg ja J. Kadak, lippuriks E. Paalberg, signalistiks R. Ilves.

Põhja malevkonda kuulub praegu 110 noort, kes on organiseerunud 3 rühma.

2. N. K. Kopli malevkond.

Kopli malevkonna loomise ja asutamise mõtte algatajaiks olid Koplis elutsevad noored, kes varemalt olid teotsenud N. K. Põhja malevkonnas. Et Põhja malevkond Koplist asus liig kaugel, pidasid Kopli noored vajaliseks kutsuda ellu samasuguse organisatsiooni ka kaitseliidu Kopli malevkonna juures. Vastava soovivaldusega pöördusid noored kaitseliidu Kopli malevkonna pealiku J. Kauba poole, kes andis noortele

kasutada esialgseiks kooskäimiseks Kopli kaitseliidu ruumid. Ootamata malevkonna ametlikku asutamist poisid hakkasid teotsema oma käel, moodustades väikese rühma ja valides endi keskelt rühmakotkaks Aleksander Suurkase. Esimese organisatsiooni asutamiskoosoleku pidasid poisid 7. oktoobril 1930.

Suuri raskusi sünnitas malevkonnale staabi moodustamine. Sellega tuldi toime alles 1931. a. jaanuaris. Malevkonna pealiku kohale asus kaitseliitlane Jaan Treufeldt. Liikmete arv malevkonnas suurenes, ja peatselt kutsuti ellu ka teine rühm.

Ellukutsutud noorkotkaste organisatsiooni edukat tööd raskendas juhtide ja kohaste ruumide puudus. Kaitseliidu Kopli malevkonna

Sööginõude pesemine.

ruumid ei olnud küllalt sobivad noortele kooskäimiseks. Kopli algkooli juhataja Undi lahel loal kasutati seepärast vahete-vahel ka Kopli algkooli ruume.

Noorte tegevus esimesel aastal oli suunatud peaaegaliselt sportlikele aladele, kuna poiste poolt valitud salgajuhid tundsid seda ala kõige paremini. Malevkonna juhatus oma poolt püüdis äratada noortes huvi ka vaimsete alade vastu, korraldades poistele loenguid kodanikuteaduse, ajaloo, kodumaa-tundmise, esmaabi jne. aladel. Tulemused olid võrdlemisi rahuldavad, sest 1931. a. kevadel sooritasid noored juba oma esimesed noorkotkalised katsed. Suvel korraldati mönepäevane laager Lükatil.

Malevkond on arendanud oma tegevust kõigil noorkotkalistel aladel. Noorkotkad on järjest sooritanud katseid, teotsenud sportlikul, kirjanduslikul ja muusikalisel alal, osa võtnud maleva ühisettevõttest, laagreist, kursustest jne.

Alates 1. märtsist 1934. a. on malevkonna vanemaks Tehnikumi direktor N. Nurmiste. Malevkonna pealikuks on ltn. Lõmmikson, abipealikuks Alfr. Palgi, lippuriks Armas Luige.

3. N. K. Lõuna malevkond.

„Noorte Kotkaste“ organisatsiooni ellukutsumisel läks Tallinna skautide maleva 6. rühm peaagu terves koosseisus üle „Noorte Kotkaste“ Tallinna malevasse ja pani aluse Lõuna malevkonnale.

12. detsembril 1930. a. määrati N. K. Lõuna malevkonna ajutiseks vanemaks J. Trumm ja malevkonna ajutiseks pealikuks R. Mähar. 25. jaan. pidasid rühmade staabid oma esimese koosoleku ja 29. jaanuaril anti N. K. Lõuna malevkonnale luba alustada tegevust kolme rühmaga. Esimene tegevusaasta möödus väga hoogsasti. Rühmad töötasid kõik ühise kava järgi, valmistudes peasajaliselt noorkotka-katseiks.

Malevkonnas asutati keelpillide ja puhkpillide orkester. Malevkonna orkestri moodustasid peasajaliselt õpilased koolide orkestrist. K. L. Lõuna malevkonna poolt muretses orkestrile noorkotka vorm, mille õmblemist korraldas naiskodukaitse Lõuna jaoskond. Orkestri tegevus oli hoogus ja kujunes parimaks noorte orkestriks, kes esines avalikel pidustusil mitte ainult pealinnas, vaid ka välispool.

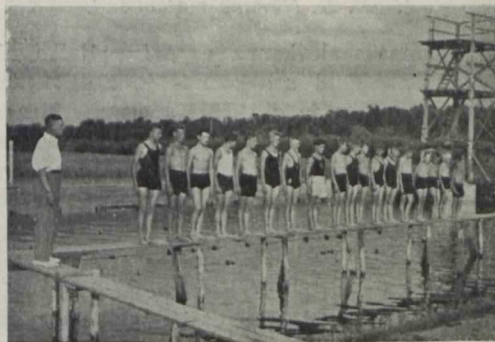
14. veebruaril algas tegevust nooremate juhtide kursused 28 osavõtjaga.

Kaitseliidu lahel vastutulekul võimaldati malevkonnal kasutada maleva võimlat. Malevkonna korteriks anti ruumid Kaarli tän. 8 väikeses hoovimajakases. Ruumid olid sisustamata ja mööbel valmistati poiste oma tööjõul. Malevkonna vanema J. Trummi vahetlitsel muretses Tallinna maleva Lõuna

malevkonnale tiseripingi ühes tarviliste tööriistadega, mis võimaldas õpetada noortele puutööd. Malevkond seisis tihedas läbikäimises teiste organisatsioonidega. Tehti vastastikuseid külaskäike ja korraldati malevkondade-vahelisi võistlusi, kus Lõuna malevkond tuli tihti esimesele kohale. Eriti sõbralikuks kujunes aga vahetlits Põhja malevkonnaga.

Esimene malevkonna laager korraldati 16. juulist kuni 2. augustini 1931. a. Naissareel.

1932. a. alul kuulus malevkonda 4 rühma 172 noorkotkaga ja üks haukapere 27 noorega.

Ujumisvõistlused.

Sama aasta 17. veebruaril asutati malevkonna juure lennuring 29 osavõtjaga lennukimudelite valmistamiseks.

Mais asutati N. K. peastaabi juure sidevõrgu baas, mille ülalpidamiseks ja korrashoiuks moodustati Lõuna malevkonna noorkotkaist sidekomando. Hiljem arenes see sidevõrguks ja töötab mitte ainult tuvisideme alal, vaid kasutab ka kõiki muid sidevahendeid. Rühm töötas püsivalt kogu aja ja korraldas sidet kõigis suuremates noorkotkaste laagres, andes telefoniühendusi kuni paarikümnele abonendile.

1932. aastal võis märgata tagasiminekut malevkonna tegevuses. Paljud nooremad juhid pidid minema teenima sundaega kaitseväge.

1934. a. kaotas malevkond surma läbi oma lugupeetud vanema J. Trummi.

Nüüd on uuesti käsil malevkonna tegevuse elustamine. Püütakse rakendada vane- maid juhte malevkonna töösse ja komplekteeritakse staape, et jätkata tegevust niisama hoogsasti nagu malevkonna algpäevil. Praegu kuulub malevkonna koosseisu 4 noorkotka rühma 58 liikmega ja 2 haukaperet 42 liikmega.

Malevkonnal puudub praegu vanem. Vanema abiks on ltn. J. Järv, malevkonna pealikuks E. Tevet, abipealikuks H. Hendrikson, lippuriks k. t. A. Püss.

4. N. K. Nõmme malevkond.

Nõmme malevkonna organiseerijaiks nimetati kohalikud seltskonna- ja koolitegelased dr. H. Mäe ja dir. E. Kansman. Nende õhutusel astus hulk poisse noorkotkaste ridadesse. Järgmise aasta 7. märtsil Nõmme malevkond võis täisjõulisena arendada oma tegevust kindla töökava järgi.

Malevkonna tegevus oli juba esimesil aastail hoogus ning pidev, sest noorte juhid olid oma alal kogenud ja suutsid pakkuda noortele vajalist.

Malevkonna noorkotkaste arv on alatasa muutunud, mis harilikult on tingitud sellest, et poisid astuvad Tallinna koolidesse ning ka sama kooli juures asuva noorkotkaste rühma liikmeks. Seepärast Nõmme malevkonna liikmete arv pole millalgi stabiilne. Praegu töötab malevkonnas kaks rühma. Ühe rühma juure asutati käesoleval sügisel haukaperet. Just haukaist tahetakse kasvatada noorkotkaste tulevast kaadrit, kes mõne aasta pärast omavad kõik noorkotka hüved ja nende käitumise.

Malevkond on alati püüdnud luua ühendust kõigi ilusate üritustega, pidudega ja suurpäevadega, mille algatajaks on olnud malev. Ka ülemaalisest suurlaagreist ja maleva laagrist on järjekindlalt osa võetud, et poiste teadmisi ja kogemusi täiendada. Nõmme N. K. on olnud ka alati kõrgete väliskülaliste siin-

viibimise puhul tervitajaina ja spaleeridena väljas.

Praegu on malevkonna kasutada kaitseliidu kohaliku malevkonna ruumid, mis võimaldavad noortel igakülgselt teotseda. Malevkonnal endal varandust pole, kuid selles on talle alati vastu tulnud kaitseliit, andes noortele kasutamiseks seda, mis neile on hädavajaline.

Nõmme malevkonna juhtideks on praegu: vanemaks Joh. Kirkman, pealikuks Osv. Embach, abipealikuks Rud. Vasserman, lippuriks Georg Seck.

5. N. K. Ida malevkond.

Ida malevkonna organiseerimise esimene järk algas 1930. a. Esimesed vaod ajas P. Kommussaar. Rühm moodustati Tehnika-gümnaasiumi õpilasist. Juhtide energia matust esialgu puht-organiseerimis- ja selgitustöösse.

1931. a. kinnitati noorte malevkonna juhtideks kaugesõidu-kapten H. Soone ja kooli-juhataja D. Treimann. Esimene tuli vanema kohale 15. jaan. ja teine pealikuks 11. veebr. 1931. a. sügisel seisis malevkonnas ees teiskordne organiseerimine. Rühm liitus tervikuna Kopli malevkonnaga kooli asukoha muutmise tõttu. Kohale jäi Ida malevkonnast vaid kaks juhti. Samal sügisel veidi hiljem asus hoogsasti organiseerima rühmavanema kohale kutsutud noor pedagoog. Moodustati uuesti 28-liikmeline rühm. Asukohaks sai linna XIII algkool, kus peeti koondusi 2 korra nädalas. Pärast jõule 22. jaan. 1932. a. registreeriti rühm esmakordselt peastaabis.

Juurekasv on olnud väike ning pikaldane ja seda on hoitud teadlikult, sest vanemate ja vilunud juhtide vähesusel kujuneks mõtetuks massiline liikmete vastuvõtmine. Organiseerimine muutuks hiljem raskeks.

Malevkonna tegevuse soodustamiseks on eriti palju kaasa aidanud majanduslikult kaitseliidu Ida malevkond, Majaomanike Pank ja H. Soone.

Senine töö ja tegevus on sündinud peasjaliselt organiseerimise tähe all. Tavalis-

sest tegevusest võiks eraldada suusavalmistamise kursused 1932/33. a. talvel ja 1933. a. sügisel K. Siimoni juhatusel. Omavalmistatud suuskadega on esinetud näitustel ja võistlustel. „Alati valmis“ võistlusel 1933. a. kevadel malevkond omandas 1. koha ja seega 1933. a. parima Tallinna malevkonna tiitli.

Noorte endi algatusel on ilmunud mitmed ajakirjad. On peetud malevkonna piirides pidulikke koondusi nagu jüriöö puhul, aasta- ja mälestuspäevadel ja jõuludel.

Ida malevkonna vanemaks on praegu D. Treimann, pealikuks K. Simon, abipealikuks Joh. Sammelberg.

6. N. K. Kalevi malevkond.

K. L. Tallinna maleva pealiku käskkirjaga kinnitati 3. veebr. 1931. a. N. K. Kalevi malevkonna vanemaks kindral J. Tõrvand ja pealikuks res. kpt. Mändvere. Kalevi malevkond aga ei alustanud tegevust. Kaks aastat hiljem, s. o. 20. jaan. 1933. a., määrati uueks malevkonna pealikuks ltn. E. Nesselberg, kes asus organiseerimistööle.

Malevkonna asutamisel oli raskusi. Juhtidel tuli palju kordi koolitundide vaheajadel selgitada õpilastele noorkotkaste organisatsiooni tähtsust. Organiseerimistöö edenes visalt, ja malevkonna asutamispäeval 24. veebr. 1933. a. oli koos ühes juhtidega ainult 7 liiget. Aegamööda kasvas malevkond.

3. juulist — 12. augustini 1933. a. võttis 12 poissi osa Tondil korraldatud sõjalise kasvatuse ja õpetuse instruktorite kursusest. Seal omandasid nad teadmisi rivi, taktika, sisekorra, distsipliini, laskmise, kehalise kasvatuse ja üldhariduse alal. Kursuslasist said pärastised juhid.

14. aug. — 18. aug. oli malevkond laagris Lükatil, millest võttis osa 20 poissi. Noor-

tele õpetati laagriehitust, sisseseade muretsemist ja mitmesuguseid laagritöid.

29. oktoobril peeti malevkonna pidulik sügiskoondus, millest võtsid osa noorkotkad ja naiskodukaitse Kalevi jaoskonna liikmed. Koondus lõppes ühise teelauga.

N. K. Tallinna maleva poolt korraldatud pealikute koolist võttis osa 20 noorkotkast.

25. veebr. 1934. a. korraldas malevkond oma 1-se aastapäeva, millel 16 poissi andis peakotka töötuse.

Silla ehitamine.

Korvpalli-võistlustel omandas malevkond III koha. Peale selle on malevkond osa võtnud igast maleva poolt korraldatud üritusest nagu Elva ja Loone laagrist, maleva aastapäevadest, maleva koondusist, spordivõistlustest ja kursustest.

Malevkonda on toetanud majanduslikult K. L. Kalevi malevkond ja naiskodukaitse Kalevi jaoskond.

Praegu on malevkonnas 127 liiget. Malevkonna vanemaks on A. Anderkopp, pealikuks ltn. E. Nesselberg.

Lõppsõna.

Rahvusriik on olnud kõigil aegadel kindlaid riiklikke ühikuid, sest ta moodustab omaette homogeense kultuuriterviku. Rahvuslikud suurüritused omavad vaid siis elujõu riiklikus organismis, kui nad väljendavad oma ajajärgu positiivsete kodanike kandvaid ideid. Õnnelik peab olema aga see rahvas, kes oskab oma asutuste kaudu avaldada kogu rahva püüdeid ja tahet. Siis muutuvad tema asutused kogu rahva kultuurivaraks, ja neile on kindlustatud laiemate hulkade poolt kui füüsiline nii moraalne toetus.

Kaitseliit on eesti rahva kõlbelse jõu avaldusi. Küllalt selgesti ilmneb see tema ühes osas — Tallinna malevas. 1. detsember viis hädaohtu iseseisva Eesti. Kodanik nägi, et temata pole küllalt kaitstud praeguse põlve suursaavutus — eesti rahvusriik. See võiks sattuda temata võõraste kätte, ja ta haaras relvad ning asus mehiselt valvama oma kodu. Tekkisid oma suuruselt ja kujult ebaühtlased relvastatud kodanike formatsioonid. Viimaste jõudude koondamisega, nende tegevuse ja arengu koordineerimisega moodustus pealinna kodanikest tugev malev puht-tsentrilisel teel.

Kuna meil puudusid kogemused ja esekujud oma oludes sellise seltskondlik-sõjalise organisatsiooni elu korraldamiseks, siis vajab malev oma organisatsiooni väljaarendamiseks umbes viis aastat. Tuli leida ühised alused, mis võimaldasid nii mitmesse elukutsesse kuuluvail kaitseliitlasil töötada kodukaitseks.

Varsti liitub malevas eesti mehega eesti naine. Ta võtab samuti vabatahtlikult osa kodukaitse töö raskustest enda kanda. Ta jagab oma jõu samuti kodu ja maleva vahel üldiseks heaoluks.

Nii rakendusid ühisteks eesmärkideks ema ja isa, õde ja vend. Ja nii kindlustati olevik. Aga mure tuleviku eest sundis neid tooma maleva ridadesse ka oma poegi ja tütreid. Neist said noorkotkad ja kodutütred. Seega kogu rahvuslikud jõud on asunud teenima ühiseid sihte, ka noorsoole on kätte näidatud ühiskonnas tema õige tee.

Käesoleva teose ajalooline osa käsitleb Tallinna omakaitse organisatsiooni, mis sai hiljem aluseks üleriiklikule Eesti kaitseliidule. Sellest nähtub, et Tallinna kodanikud kriitilistel aegadel on osanud tabada õigeid seisukohti, mis võis saada püsivaks eeskujuks kogu Eestis. Sellise primaadi osa Tallinna malev on pidanud kaitseliidus oma käes viimaste aegadeini. Mitte, et ta tahab olla esimene, vaid et tema eriseisukoht paneb temale eriülesanded, puht-kohusetundest aetuna peab ta pealinna malevana rajama uusi radu, peab pingutama ja jõudlema, et vastata oma ülesandele ja arenenud seltskonna nõudeile.

Maleva saavutustest väljaõppe alal on korduvalt kõneldud. Olgu siin mainitud veel mõned muud.

Seltskondliku elu avaldusena on loonud malev Tallinnas mitmel alal püsiva rahvusliku kultuuri. Tema lähem ja kaugem siht on Eesti riikliku julgeolu kindlustamine nii olevikus kui tulevikus. Sellele eesmärgile viivad mitmed teed, mis läbibstavad peaaegu kõiki meie ühiskondlikke eluavaldu. Malev tunneb ja kasutab kõiki neid teid ja radu. Mainime neist vaid tähtsamaid. Iseseisvusaegse ühiskondliku elu keskusteks kuni maleva organiseerimiseni oli vaid teater, poliitilise partei organisatsioon, nõrgasti organiseeritud kutsealalised ühingud või suletud

perekondlikud ringkonnad. Ei olnud midagi üldist, midagi ühist kogu rahvale. Riikliku pühade paraade oligi vähe ja kodaniku osa neis vaid passiivne pealtvaatamine. Kodanikul ei olnud ühist organisatsiooni, kus ta oleks saanud teotseda poliitilise või kutselise kõrvalmaiguta, kus ta oleks saanud töötada ühiskonna heaoluks kaasa, kus ta oleks võinud rakendada oma vaba energia, oleks jõudelnud, loonud ja tundnud õiglast loomismõõmu. Unustusse oli jäänud ka meie noorsoo organiseerimine ja kasvatamine.

Ei saa muidugi väita, et meie neil ajal midagi loovat ei teinud. Tegime küll. Isegi

väga intensiivselt, kuid meie üritused omast eranditult kas puhtpoliitilise või majandusliku sisu.

Ükski ühiskond ei suuda aga püsida eluvõitluses, kui ta ei loo ega kasvata endale kõlbelisi väärtusi. Ja meiegi läksime vastu 1. detsembrile ja vaimsele kriisile. Sellest oleme jõudnud nüüd üle. Majanduslikult pöördusime vaimu juure. Paljud meie ühiskondlikud eluavaldused märgivad selle tee kätteleidmise.

Üheks meie vaba energia rakendus- ja kõlbelise jõu koonduskohaks Tallinnas on mallev oma mitmealalise tegevusega. Tegevus

Aastapäeva-aktus maleva võimlas.

maleva juures on seda õilsam, et seal ei tunta parteipoliitilist kirge ega lahutavaid vaheseinu teenistuse alal. Tööline, tööstur, kaupmees, kantsleil ülem, õpilane ja õpetaja on ühesugused malevlased ning taotleavad ühesuguseid sihte. Ses suhtes on malev eeskujulikult demokraatne. Samuti võivad nad malevas igaüks arendada oma võimeid ja rahuldada oma huve peaaegu igal tegevusalal. Olgu see laskeala, sport, muusika, kunst või kirjandus, tants või lastemängud, — kõike saab malev otse või kaudselt rakendada oma sihtide teenistusse.

Siaami prints sürdub maleva lasketiirule.

Malev on endasse koondanud laiad kodanike kihid, kes leiavad seal avara tegevusvälja. Inimestele on antud võimalused olla kasulikud oma kodulinnaale. Iga malevaga liitunud leiab seal oma õige tee. Ta leiab end ühtlasi kasuliku ning tarviliku ühiskonna liikmena, kellele usaldatakse välispool teenistust ka muid ülesandeid. Nii kasvatame malevas oma kohuse- ja solidaarsusetunnet, nii õpime austama oma ülesandeid ja nii kasvame väärtuselisiks riigi kodanikeks, kes oskavad ja suudavad ise määrata oma saatust.

Maleva, samuti tema allüksuste majanduse kindlustamine on oma loteriidega, kella-viiete ja piduõhtutega loonud mingi omapärase ühiskondliku kultuuri. See on saanud juba niivõrd omaseks, et on kujunenud traditsiooniks maleva piirkonnas. Kui malevkonnad korraldavad oma mälestus- või tuluõhtuid, siis on see ühtlasi pidupäevaks kogu malevkonnale suhtlevale ringkonnale. Rahaline tulu läheb kaitseliidu hüveks, aga neil ettevõtteil kodanike isamaalise meele ja distsipliini juurekasv läheb tähtsa protsendina liiks rahvusliku kõlbelise jõu kapitalile.

Veel jõurikkam on kogu maleva esinemine. Olgu neist nimetatud juba traditsiooniks kujunenud Eesti vabariigi aastapäeva ja 1. mai rongikäigud, aktused maleva aastapäeval ja muudel puhkudel. Ka manöövritel on maleva kõlbelise jõu arendamises üli suur osa.

Järjekindlalt tuleb Tallinna maleval näidata pealinna kodanike solidaarsust ja kaasuhtuvust mitmesugusel rahvusvahelisel moimendel. Riiklike väliskülaliste vastuvõtu on juba malev algusest peale teinud oma traditsiooniks.

Esimese kaastundeavalduse külaskäigu teevad meile Latvia kaitseliidu esindajad kol-leitnant Baumann'i saatel 11. detsembril 1924. a. Neil päevil vajasime kõige rohkem moraalset toetust, ja lõunanaaber tõi seda siis täiel määral. „Latvijas Kareivis“ kirjutab sel puhul muuseas: „Arvasime, et meid, võib-olla, keegi ehk ilmub ka jaama vastu võtma, kuid iialgi ei oleks osanud unistada nii südamlukust vastuvõtust. Kõige enam üllatasid meid kaitseliidu auvahid. Lätis on kaitseliit ainult maal ja neis kohtades, kus puudub sõjavägi, Eestis on nad igal pool.“

See oli esimene kord, kus äsja organiseeritud malev võtab väliskülalisi vastu iseseisva organisatsioonina. Hiljem on ta teinud seda loendamatu kordi küll välisriikide peade, küll nende esindajate ja paljude teiste saabumisel.

1927. a. astub Tallinna malev ise esimese rahvusvahelise sammu omal käel, kui ta hakkab pidama laskevõistlusi Helsingi kaitseliidu

malevaga. Sellele järgnesid Riia ja Varssavi. Nüüd enam pole Tallinna malev välisriigi esindajaile mingi üllatav imelaps nagu oli ta veel 11. detsembril 1924. a., vaid üldtuntud hästi organiseeritud jõuline Eesti pealinna kaitseüksus, mida tunnevad meie lähemad ja kaugemad sõprusriigid.

Malev ei ole teinud Eesti külalisile ainult paraade. Ta on neid võtnud vastu ka tööpäevil ja selliselt maleva hea nimi on kandunud kaugele üle kodumaa piiride. Maleva külalisraamatu sadade autogrammide hulgas leiduvad Soome presidendi P. E. Svinhufvudi, Poola seimi marssali prof. Szymanski, Siiami printsi Aditya of Jumbori ja paljude teiste

väliskülaliste omad. Maleva staabist siirdutakse harilikult Mustamäe lasketiirule, kus peaaegu alati toimuvad mingid laskeharjutused või laskevõistlused.

Olles käepärast pealinnas ja kaitseliidu peastaabi juures peab Tallinna malev oma organisatsiooni ja võimetega esitama kogu Eesti kaitseliitu. Temast saadud muljed on ka muljed Eesti kaitseliidust üldse. Seega peab ta olema kaitseliidu esindusmalevaks.

Astudes üle kümnenda künnise maleva pealik ja juhatus soovivad, et kaitseliitlased jääksid tihedalt oma lipu ümber nagu olid nad seni ja et seltskond aitaks teostada meie pühimaid püüdeid!

Neeruti manöövri kokkuvõte. „Valgete“ ja „siniste“ rügemendid Rakvere lennuväljal.

Sisukord.

	Lhk.		Lhk.
Saateks	3	d) Laskurklubid	86
A. OMAKAITSE.		e) Täpsuspüssi areng Tal-	
<i>Vene ajal.</i>		linna malevas	88
1. Omakaitse organiseerimine ja		VI Sport Tallinna malevas	89
tegevus kuni oktoobri riigi-		VII Maleva allüksused	92
pöördeni	7	1. Põhja malevkond	92
2. Enamlaste võimuaeg	14	2. Lõuna „	97
<i>Eesti ajal.</i>		3. Ida „	101
Okupatsiooni võimuaeg	18	4. Toompea „	104
B. EESTI KAITSE LIIT.		5. Kalevi „	107
Vabadussõja aeg	25	6. Sadama „	111
Rahuaeg	41	7. Tehniline „	113
C. KAITSELIIT.		8. Kopli „	116
I Tallinna maleva organiseeri-		9. Nõmme „	119
mine	46	10. Üksik Raudtee pataljon	122
II Maleva arvuline ja isiklik koos-		11. Suurtükiväe divisjon	124
seis	54	12. Üksik kuulipildurite kom-	
III Maleva maja	56	panii	127
IV Maleva lasketiir „Mustamäel“	59	13. Üksik eskadron	129
V Väljaõpe.		14. Üksik sidekompanii	132
1. Väljaõppest üldse	63	15. Üksik soomusautorühm	134
2. Häired, manöövrid, laagrid		16. Üksik „G“ kompanii	136
ja muud	66	17. Maleva orkester	137
3. Laskeala	70	VIII Maleva sanitaarkorraldus	139
a) Öppelaskmine	70	IX Naiskodukaitse Tallinna ring-	
b) Klassilaskurid	71	kond	142
c) Laskevõistlused	74	X Noorkotkad	149
		Lõppsõna	162

2-190.619

2-190.619

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU

1 0100 00036451 9